

PRIMORSKI DNEVNIK
je začel izhajati v Trstu
13. maja 1945, njegov
predhodnik PARTIZANSKI
DNEVNIK pa 26. novem-
bra 1943 v vasi Zakriž
nad Cerknim, razmnožen
na ciklostili. Od 5. do 17.
septembra 1944 se je ti-
skal v tiskarni »Dobrodoša
v Govcu pri Goranji Trebu-
ši, od 18. septembra
1944 do 1. maja 1945 v
tiskarni »Slovenija« pod
Vojškim pri Idriji, do 8.
maja 1945 pa v osvoboje-
nem Trstu, kjer je izšla za-
dnja številka. Bil je edini
tiskani partizanski DNEV-
NIK v zaslužnjani Evropi.

primorski

dnevnik

TRST
Ul. Montecchi 6 - PP 559
Tel. (040) 764832 (4 linije)
Tlx 460270

OSREDNJA KNJIZNICA
S. VILHARJA
TRG REVOLUCIJE 1 P.P. 132
66001 KOPER

7096 AA

60100200

Poština plačana v gotovini
Abb. postale 1 gruppo

Cena 650 ltr - Leto XLII. št. 128 (12.453)

Trst, nedelja, 1. junija 1985

40 let italijanske republike

BORIS RACE

Jutri poteče 40 let od dneva, ko so bili italijanski državljani poklicani, da se z referendumom izrečejo ali naj bo Italija monarhija ali republika. S tem, da je bilo dva milijona več glasov za republiko kot za monarhijo, je bil dodan še en člen v verigi, ki označuje pot Italije od fašizma v demokracijo. Začelo se je s padcem fašizma 25. julija 1943, nadaljevalo z odporiškim gibanjem in bojem proti nacistični okupaciji ter domačim fašističnim pomagačem. Izglasovanje republike in sprejem nove ustave sta nadaljnja dva člena in pomenila hkrati uzakonitev pridobitev protifašističnega boja in osnovo za demokratični razvoj države.

Ni naključje, da so se vršile volitve v ustavodajno skupščino isti dan kot referendum. Obe stvari sta med seboj povezani, toda je razlika med njima v tem, da je bilo za obliko vladavine ljudstvo poklicano, da se izreče na neposreden način, da torej samo odloča brez posrednikov in na ta način vpliva tudi na delo ustavodajne skupščine pri sestavi nove ustave. Ni dvoma, da bi bila ustava bistveno drugačna, če bi zmagala monarhija, ker ni na referendumu šlo le zato ali naj bo na čelu kralj ali predsednik, marveč za mnogo več. Zmaga monarhije bi pomenila potrditev konservativnosti in zastoj v demokratičnem razvoju družbe, dočim je z zmago republike prišla do izraza volja, da se družba demokratizira, kar se odraža v vsebini nove ustave.

Italijansko ljudstvo je imelo še druge razloge, da se reši Savojske hiše. Poleg obveznega nasledstva na čelu države, ki predstavlja za vsako monarhijo pravo loterijo, bremenijo Savojsko hišo v zadnjih 20 letih njene vladavine trije hudi gresi. Največji med njimi je gotovo dejstvo, da je 1922 kralj pomnil Mussoliniju predsedstvo vlade in s tem odprl vrata fašizmu. To je storil izključno zato, da bi se obdržal na prestolu. Drugi greh je v obdobju, da je iz istega razloga podpiral fašizem in se z njim malone poistovetil. Navzven je prišlo posebno do izraza v tem, da je sprejel abesinsko cesarsko krono. Tretji greh predstavlja pristane na Mussolinijevo odločitev, da Italija leta 1940 stopi v vojno.

Po vsem tem, kar je bilo povedano, ni mogoče govoriti o republiki, ne da bi govorili tudi o njeni vsebini, o ustavi. Nova ustava je bila za razmere, posebno mednarodne, v katerih se je znašla Italija po drugi svetovni vojni, resnično napredna in je zato predstavljala bolj program kot odraz dejanskega stanja italijanske družbe. To je bil prvi vzrok, da niso mogla takoj zaživeti progresivna načela ustave. Drugi odločilnejši vzrok, je bilo dejstvo, da so bile leve sile v obdobju hladne vojne odrinjene od dejanskega vodenja države in bile s tem onemogočene, da neposredno vplivajo na izvajanje naprednih ustavnih določil. Prenehanje hladne vojne, oslabitev vladajočih sredinskih sil in splošno demokratično stremljenje je ustvarilo razmere, ki so narekavale vključitev dela leve v vodenje države. Vse to je ugodno vplivalo, da so se nekatera bistvena načela ustave, predvsem tista, ki zadevajo državljanske svoboščine, spreminjala iz programa v resničnost.

Toda ta proces ni še zaključen. Mnogo določil ustave čaka na uresničenje, predvsem nimajo še vsi občani enake možnosti zaposlitve, administrativna decentralizacija se je ustavila pri deželah in ni zagotovljena širša avto-

Uradne ocene bodo sicer prišle komaj v prihodnosti De Mitova vizija bipolarizma po mnogo negotovanja v manjših strankah

V vsedržavnem svetu KD bo De Mita razpolagal s 122 člani - Forlani kandidat za predsedstvo KD, Andreotti pa za palačo Chigi

RIM — Politične sile bodo v prihodnjih dneh ocenile potek in zaključke demokristjanskega kongresa, ki je že sprožil vrsto polemik, posebno med laično-socialističnimi silami, ki obtožujejo De Mito, da je spet potegnil na dan staro vizijo »bipolarnosti« med demokristjani in komunisti. Ta vizija, pravijo predvsem socialisti in liberalci, ne priznava vmesnim strankam samostojne vloge ter jih postavlja na raven satelitov te ali one koalicije, medtem ko so te sile v zadnjih letih igrale zelo pomembno vlogo. Craxi, ki je precej ostro ocenil De Mitovo uvodno poročilo na kongresu, ni še komentiral zaključkov rimskega zasedanja in bo to kot je sam povedal naredil na prvi seji socialističnega vodstva.

Država se medtem pripravlja na proslave 40-letnice proglasitve republike in nihče noče skaliti današnjih in jutrišnjih praznovanj, čeprav se vsi na tihem zavedajo, da politično vzdušje ni med najboljšimi. Predsednik vlade je med svojim včerajšnjim obiskom na otoku Capra, kjer je preživil staro leta Giuseppe Garibaldi, govoril skoraj izključno o prazniku republike. O tem argumentu so včeraj spregovorili tudi ostali politični voditelji, vključno s predsednikom Cossigo, ki je naslovil državljano posebno poslanico ob tej priložnosti.

Demokristjanski kongres se je medtem zaključil v petek ponoči z izvolitvijo novega nacionalnega sveta stranke, ki bo v kratkem izvolil direkcijo. Po pričakovanjih je premočno zmagala De Mitova lista, ki bo razpolagala s 122 člani na skupnih 160. Dober rezultat (skoraj 20 odstotkov glasov) je dosegel zunanji minister Andreotti, ki je predložil svojo samostojno listo, peščico delegatov pa je izvolila tudi opozicijska struja senatorja Donat Cattina. Novoizvoljeni nacionalni svet bo poleg direkcije na prvi seji izvolil tudi novega predsednika stranke ter imenoval načelnika parlamentarnih skupin. Za predsedniško mesto se govori o Forlaniju, medtem ko bi v primeru vladne krize Andreotti nasledil Craxiju v Palači Chigi. Za podtajnika bosta potrjena Scotti kot predstavnik centra in Bodrato v zastopstvu levičarske komponente.

Kot smo že včeraj napisali je bil v nacionalni svet KD izvoljen tudi tržaški župan Richetti, ki je prevzel mesto bivšega poslanca Belcija. V novem demokristjanskem parlamentu so zastopane vse štiri pokrajine Furlanije - Julijske krajine. V ta organ ni bil več izvoljen predsednik deželnega odbora Biasutti, ki pa ima kot deželni tajnik Longo pravico, da prisostvuje sejam tega telesa. (St)

DE MITA KOT DE GASPERI

Demokristjani spet pred vsemi in nad vsemi?

SANDOR TENCE

Demokristjanski kongres, ki se je pravkar zaključil v Rimu, bo še dodatno razburkal itak že precej nemirne vode, v katerih plava petstrankarska koalicija, čeprav je v tem trenutku nemogoče napovedati, kakšna usoda čaka Craxija in njegovo vlado. Vsa pozornost političnega življenja je vsekakor zdaj že uprta v sicilске deželne volitve (22. in 23. junija), ki bodo pokazale, kakšno je razpoloženje volivcev, čeprav bo treba pri tem upoštevati, da gre za specifično zemljepisno stvarnost, ki lahko samo delno odraža vsedržavne razmere. Voli-

NADALJEVANJE NA 2. STRANI

Cossigova poslanica ob dnevu republike

RIM — Predsednik republike Cossiga je pred praznikom republike naslovil tradicionalni pozdrav italijanskim oboroženim silam. Mladi vojaki so že navajeni živeti kot svobodni državljani v svobodni državi, v odprti in pluralistični demokraciji in si ne znajo niti predstavljati, kakšno je bilo stanje pred štiridesetimi leti. Vojna je Italijo dobesedno razdejala, država pa je imela za seboj tudi dvajset let diktature. Ljudstvo je bilo razklano tako glede preteklosti, kot glede bodočnosti, ki jo je bilo treba komaj izbrati.

Proglasitev republike je bil bistven korak k premostitvi razkolov ter k oblikovanju globokega čuta enotnosti. Bila je obenem najbolj napomembnejša odločitev Italije v tem stoletju. Proglasitev republike je bila, pravi Cossiga, vrhunec dolgega procesa zedinjenja in do nje je prišlo po kar se da demokratični poti.

Ob dnevu republike so predsedniku Cossigi predstavili tudi zanimivo knjigo o štiridesetih letih italijanske republike. Leta 1946, ko so Italijani bili še podložniki njegovega veličanstva kralja in ne državljani demokratične republike, kdor je zaslužil 20 tisoč lir na mesec, je bil srečen človek. Revščina in črna borza sta bili na dnevnem redu, industrija in kmetijstvo sta bili v globoki krizi. Vse to izhaja iz knjige, ki objema pričevanja številnih protagonistov našega časa od parlamentarcev, do znanstvenikov in novinarjev.

Ciampi: Izboljšanje gospodarstva naj ne botruje »nevarni evforiji«

RIM — Italijanskemu gospodarstvu gre res na bolje, toda zaradi tega se ne gre predajati »nevarni evforiji«: zdajšnja priložnost je treba izkoristiti za to, da se temeljni problemi pričnejo učinkovito reševati in da se Italiji zagotovi stalen razvoj, ki odini lahko zatre brezposelnost. Med temeljnimi problemi je osrednji tisti, ki zadeva deficit na področju javnih financ in katerega rešitve ne smemo iskati po kakšni krajšnici, kot bi to na primer bilo prisilno znižanje bančnih obresti. To je nekako jedro poročila, ki ga je na skupščini emisijskega zavoda Banca d'Italia razgrnil guverner Carlo Azeglio Ciampi in navzoče politike ter gospodarstvenike v bistvu pozval, naj se dejavnije spopadejo z vprašanjskano nezaposlenosti in javnih izdatkov pa tudi z novo kreditno politiko in monetarnimi problemi (uvvedbo »težke lire« je sicer le bežno omenil).

Ciampi je podal stvarno podobo družbeno-gospodarskih razmer v državi: z eni strani je nanizal ugodnosti, ki sta jih prinesla pocenitev nafte in padec dolarja in ki jih velja pozornostje izkoristiti, z druge strani pa je navedel vse šibke točke ekonomskega aparata ob ugotovitvi, da osnovni cilj sanacije je in mora biti socialne narave, kajti samo na tej podlagi je moč meriti uspešnost politike na področju do-

hodkov in zaposlovanja. Sedanja javnofinančna neravnovesja so kriva »latentne gospodarske nestabilnosti«, ki plane na površje vsakokrat, ko se ublaži učinkovitost proračunske in dohodkovne politike, je dejal guverner s pripombo, da se tedaj poveča možnost novega inflacijskega vzpona, zvišanja cen in razvrednotenja lire na menjalnem trgu. Značilen primer v tem smislu je bilo leto 1985, ko smo doživeli eno najhujših valutnih kriz v zadnjih letih.

Smrtna nesreča v Trstu

Eden mrtev in eden lažje ranjen je obračun hudre prometne nesreče, ki se je pripetila sinoči, malo po 22. uri v Ul. Brigata Casale pod Kati naro. 50-letni Dario Modolo iz Ul. Paisiello 5/6 je s svojim fiatom uno iz še nepojasnjenih razlogov med vožnjo proti mestu nenadoma zavozil v levo in tresčil v renault 4, ki je bil parkiran ob cesti. Oba avtomobila je vrglo za nekaj metrov v goščo ob cesti. Modolo je bil pri prči mrtev, voznika renaulta, 33-letnega Morena Gnesdo iz Ul. Marchesetti 23, pa so z rešilcem prepeljali v katarsko bolnišnico. Okreval bo v 15 dneh.

13. nogometno SP v Mehiki

De Napoli (levo) je bil na včerajšnjem otvoritvenem srečanju eden najboljših na igrišču. Kljub njegovi in na splošno vseh ostalih »azzurrov« dobri igri pa so svetovni prvaki igrali z Bolgari le neodločeno

Delni neuspeh Italije

CIUDAD DE MEXICO — Italijanskim nogometašem v uvodni tekmi mundiala ni uspelo premagati Bolgarije. Branilci naslova svetovnega prvaka so sicer pokazali dokaj zanesljivo igro, bili ves čas boljši nasprotnik, vendar so bili pri streljih na vrata premalo natančni, da bi si zagotovili prepričljivo zmago nad skromno reprezentanco Bolgarije. Gol Allobellija v prvem polčasu in nekaj zrelilih priložnosti v nadaljevanju je sicer zbužalo upanje, da se bo tekma končala z zmago »azzurrov«, toda vse upe Bearzotovih izbrancev je pokopal Sirakov, ki je pet minut pred koncem tekme izkoristi edino priložnost Bolgarije in s strelom z glavo premagal Gallija, ki je bil do takrat praktično nezaposlen.

V reprezentanci Italije so največ pokazali mladi, katere je Bearzot uvrstil v ekipo namesto nekaterih izkušenih asov, manj uspešni pa so bili Conti, Cabrini in Scirea, ki naj bi bili s svojimi izkušnjami nosilci igre »azzurrov«. Italijo čaka še nastop proti Argentini in Južni Koreji, kjer bo treba iskati potrebne točke za uvrstitev v naslednje kolo.

Mundial se danes nadaljuje s tekmo Brazilija - Španija in Francija - Kanada. Največ zanimanja vlada za tekmo Brazilcev in Špancev, saj obe reprezentanci mnogi uvrščajo med kandidate za končno zmago. Obe nocojšnji tekmi bosta neposredno prenašali tudi italijanska in jugoslovanska televizija.

NADALJEVANJE NA 2. STRANI

● 40 let

NADALJEVANJE S 1. STRANI

nomija lokalnih uprav. Povsem je bilo v teh 40 letih zanemarjeno varstvo narave, ni še uresničena dosledna enakost žensk in drugo.

Nas posebej zanima, v kolikšni meri se izvaja 6. člen ustave, ki pravi, da »republika štiti s posebnimi normami jezikovne manjšine«. Časovno najprej je bil, že januarja 1948, obremen statuta avtonomne dežele Trident - Južna Tirolska, ki je bil s paketom iz leta 1971 obnovljen s širšimi pravicami za tamkajšnje nemško skupnost. Raven narodnostnih pravic in enakost vseh občanov ne glede na narodnost je v pokrajini Boco dosledno izpeljana v vseh aspektih življenja, v gospodarstvu, izobraževanju, pravicah jezikov, kulturi. Nemški skupnosti je z določili statuta zagotovljen razvoj, tako da tam asimilacije ne pozna.

Statut avtonomne dežele Dolina Aosta je bil sprejet mesec pozneje, vedno v letu 1948, in izražajo francoski jezik z italijanskim, tako da imajo javne listine v francoskem jeziku enako veljavo, kot v italijanskem. V šoli je obvezno učenje francoskega jezika, ki je lahko učni jezik za nekatere predmete. Dežela Aosta ima zagotovljeno izvolitev poslanca in senatorja.

Za Slovence je parlament doslej izglasoval le dva zakona za slovensko šolo iz leta 1961 in 1973. Italijanska uprava na Tržaškem ozemlju je po letu 1954 pustila v veljavi odločbo angloamerikanske uprave, po kateri se v okoliških, pretežno slovenskih občinah »dejavnost občinskih svetov« v slovenskem jeziku. Zakon iz leta 1966, ki dovoljuje da se dajejo otrokom »tujca« imena in zakon o sodnih prevajalcih iz leta 1967 sta splošna in veljata na celotnem državnem ozemlju in se ne nanašata specifično na Slovence. Zakon o televizijskih oddajah v slovenskem jeziku iz leta 1975 se še danes ne izvaja. In to je vse, kar je bilo na državni ravni za Slovence uzakonjeno. Prav tako ni država ničesar ukrenila v korist tako imenovanih jezikovnih skupin.

Dežela Furlanija - Julijska krajina v začetku ni bila v stanju, da kaj stori v korist Slovencev zaradi nasprotovanja osrednje vlade. Pozneje je bila ta možnost razširjena, a je dežela ni izkoristila do take mere, da bi bistveno zaščitila slovensko skupnost, ali izdatneje podprla njene mnogovrstne dejavnosti.

Posledice takega stanja so hude. Omejene pravice slovenskega jezika in omejevalni predlogi, kako naj se to vprašanje reši, predstavljajo očiten pritisk na slovenske občane, da svoj materin jezik opuste. Odklanjajo slovenske šole Slovincem videmske pokrajine je odkrito pehanje v asimilacijo.

V primerjavi s francosko in nemško manjšino je naša skupnost diskriminirana. Zakaj? Morda zato, ker smo pripadniki majhnega naroda? Morda zato, ker nimamo bogate zgodovine? Ustava ne dela razlike med velikimi in majhnimi, nasprotno, poudarek je na manjšini, torej na majhnih delih, ki so bolj potrebni večje pozornosti in zaščite.

Italijanska republika je torej uspešno vplivala na demokratično rast italijanske družbe a ni doslej za slovensko skupnost v Italiji izpolnila vseh ustavnih obveznosti, kar je povzročilo hude, neozdravljive rane, zato ob tem jubileju izraža naša skupnost čestitke za vse, kar je storila za italijansko ljudstvo, na drugi strani pa izraža goro za vse tisto, česar za nas ni napravila, čeprav bi po volji sestavljavcev ustave morala storiti že pred štirimi desetletji.

● Demokratijani pred vsemi in nad vsemi

NADALJEVANJE S 1. STRANI

od tega opozicija opozicija tu ali kazale in do tedaj, kot je v navadi, se bodo polemike stopnjevale in zaostrovali, volilni rezultati pa bodo marsikaj pogojevali. V prvi vrsti odnose med demokratijani in socialisti, ki so že nekaj let glavna os, okrog katere se vrtili skoraj vsa politična dogajanja v državi.

De Mita je na kongresu (optimistično?) dal razumeti, da je kriza največje italijanske stranke dokončno mimo in da je hudi volilni poraz iz leta 1983 samo še spomin, na katerega seveda ne gre pozabiti, a niti ga preveč napihovati. Mi moramo gledati naprej in ne nazaj, pravi politik iz Avellina, ki je vili stranki novo samozavest in bo sedaj skušal ustvariti pogoje, da bo KD spet postala, kot je bila do poraza na referendumu o razporoki, protagonist v političnem življenju. Sekretar se je pri tem svojem zelo ambicioznem načrtu bolj kot Moru močno približal De Gasperiju ter osvojil njegovo znano vizijo katoliške in medrazredne stranke, ki se ne

Po mnenju moskovske vlade, ki je ostro reagirala na ameriški sklep Reaganov preklic dogovorov SALT-2 onemogoča vrhunski sestanek SZ-ZDA

MOSKVA — Torkova napoved ameriškega predsednika Reagana, da se bodo ZDA konec tega leta odpovedale sporazumu o omejevanju strateškega oboroževanja SALT-2, je izzvala ostro reakcijo moskovske vlade. Tembolj, ker je poteza washingtonske uprave izzvenela kot nezaupnica »iztegnjeni roki« Gorbacova na razorožitvenem področju in ker celo zmerni krogi v Ameriki priznavajo, da so domače ocene o sovjetskih kršitvah omenjenega sporazuma pretirane, ker da je SZ do sedaj umaknila večjo količino strateškega orožja kot pa ZDA.

»Brž ko bodo Američani prekosili vrhno oboroževalno mejo, ki jo določa SALT-2, ali kakorkoli kršili druge važne klavzule tega sporazuma, bo SZ svobodno lahko podvzela vse potrebne ukrepe za to, da prepreči prevešanje vojaško - strateškega ravnotežja med velesilama«, se uvodoma glasi uradna izjava moskovske vlade, ki jo je razširila agencija TASS. »Reaganova napoved z dne 27. maja, da ZDA ne bodo več spoštovala listin v okviru dvostranskih pogodb o omejevanju napačnega strateškega orožja — prehodnega sporazuma iz leta 1972 in sporazuma SALT-2 iz leta 1979 — samo še potrjuje bistvo sedanje ameriške zunanjepolitične usmeritve, ki stremi k vsestranskemu pospeševanju oboroževalne tekme, k militariziranju vesolja in k podžiganju napetosti na svetu«, naglašala sovjetska vlada. V Washingtonu bi se bili po njenem mnenju lahko odločili za ublažitev lastnih oborožitvenih programov, toda u-

brali so pot, ki vodi v nenadzirano oboroževalno tekmo brez primere. Sovjeti označujejo to kot izredno nevarno potezo, katere očitni cilj je zrediti sistem pogodb, ki edini more zavreti večanje jedrskega orožnega potenciala in ki torej ustvarja pogoje za sklepanje novih sporazumov.

Sovjetska vlada pripominja, da so ameriške obtožbe na njen račun, češ da je sistematično kršila sporazum SALT-2, od začetka do konca neuteemeljene, in zatrjuje, da je Sovjetska zveza sprejete obveze vselej popolnoma in strogo spoštovala in jih še spoštuje. »Ameriška odločitev«, piše nadalje v sporočilu moskovske vlade, »potrjuje utemeljenost sovjetskega stališča o možnostih za sklicanje vrhunškega sestanka med predsednikoma Gorbacovom in Reaganom: do tega lahko pride samo pod pogojem, da je ameriška stran zares pripravljena doseči otipljive rezultate pri vsaj enem ali dveh predmetih pogajanj na področju varnosti, in da se srečanje odvije v primerem političnem vzdušju. Toda zadnja izzivalna poteza ZDA kaže, da nobeden od teh pogojev ni dozorel. V izjavi je potem rečeno, da sovjetska vlada ne bo ravnodušno gledala, kako Američani pokopavajo sporazum SALT-2, in da si washingtonska uprava ne sme delati nikakršnih utvar, češ da si bo izbojevala kakšne vojaške prednosti na račun varnosti drugih držav. Sovjetska zveza bo namreč še naprej sprejemala vse potrebne ukrepe za to, da učinkovito zaščiti varnost socialistične skupnosti, ravno tako pa bo storila vse mogoče za po-

večanje varnosti v mednarodnem okviru.

Kljub odločni reakciji moskovske vlade s to izjavo kaže, da Gorbacov ni kdo ve kako zaskrbljen nad Reaganovim sklepom o zatajitvi sporazuma SALT-2. Prvič, ker ta sklep sodi v že doli časa trajajočo in naraščajočo protisovjetsko diplomatsko ofenzivo in ni torej prišel nepričakovano, drugič pa, ker je ameriški predsednik na ta način svojo upravo politično še bolj izoliral v sklopu Atlantske zveze. Zunanji ministri držav članic pakta NATO so na izrednem zasedanju v Halifaxu na Novem Škotskem sprejeli na znanje Reaganovo odločitev dokaj mlačno in nekateri celo zaskrbljeno; šef Bele hiše, ki mu stoji ob strani »jastreba« Weinberger (obrambni minister), ni samo zadal hudega udarca prizadevanjem prejšnjih štiri ameriških predsednikov za ustavitev oboroževalne tekme, ampak utegne škoditi samemu zahtevnemu obrambnemu sistemu, v kolikor lahko SZ sedaj odgovori z izdatno pomnožitvijo svojega strateškega potenciala.

Reagana je kritiziral celo zunanji minister Shultz, ki se je vseskozi odločno zavzemal za nadaljevanje veljavnosti dogovorov SALT-2 in ki ga je predsednik iznenadil. Državni sekretar sicer ne prikriva upanja, da utegne Reagan svojo odločitev prekalati, toda direktor agencije za nadzor nad orožnim aparatom Adelman to izključuje, češ da bodo ZDA odslej uravnavale število jedrskih konic le na podlagi stopnje »sovjetske nevarnosti«. (dg)

Bulatović - kamen spotike med književniki

LJUBLJANA — Malokateri kandidat v letošnjem jugoslovanskem volilnem obdobju je zbudil toliko pozornosti kot Miodrag Bulatović — morebitni predsednik Zveze književnikov Jugoslavije. Čeprav ta funkcija gotovo ni najbolj izpostavljena in »usodna« za življenje Jugoslovancev, je bilo o kandidatu prelitega nekaj hektolitrov več črnila kot o vseh tisočih drugih funkcionarjev. Polemika (predsedem uperjene proti Bulatoviću) je bilo že toliko, da začenja počasi kar dolgočasiti.

Kot je znano, se je prvo oglasilo slovensko Društvo pisateljev, ki se je izreklo proti Bulatovičevi kandidaturi, ker da mož z dosedanjim ravnanjem, prenapetimi izjavami in žalitvami ne vzbuja upanja, da bi utegnil biti združujoča osebnost med jugoslovanskimi književniki. Glasovi proti omenjenemu kandidatu so prišli tudi iz številnih drugih republiških in pokrajinskih društev, medtem ko ga srbski kolegi odločno podpirajo in izražajo celo določeno užaljenost, ker so ostali proti njegovemu, »na demokratičen način sprejetemu kandidatu«.

Toda kot je v Dugi pred dnevi zapisal pisatelj Nikola Milošević, tudi kandidiranje v Združenju pisateljev Srbije ni bilo prav zgled demokratičnosti in regularnosti. Trdi celo, da je bil Bulatović izbran nezakonito. Po statutu njihove organizacije je za vse sklepe potrebna dvotretjinska večina ter tajno glasovanje. Toda, ko so prebrali rezultate tajnega glasovanja o Bulatoviću, so člani predsedstva hitro pozabili na odredbo o dvotretjinski večini: za regularno zmago sta mu namreč zmanjkala dva glasova...

Toda zvezda je bila rojena — ter z njo polemika in prepri. Celotni kongres srbskih komunistov navsezadnje ni mogel mimo te, zdaj že precej obrabljene tekme. Oglasil se je nihče drug kot ugledni književnik

Oskar David, ki se je dotaknil ravno sindroma užaljenosti.

Srbija lahko spoštuje literaturo Miodraga Bulatovića, ne bi pa se smela identificirati s takšnimi stvarmi, kakršne so omenjene volitve. Ali ni prav ta predsednik med dvema mandatoma sprejel v združenje po lastnem preudarku več nekniževnih uglednežev, profesorjev ali urednikov, ljudi brez svojih del, brez knjig, med njimi tudi tri cerkvene funkcionarje in nekoga nekdanjega stipendista grške polkovniške hunte. »Zanima me, zakaj Združenje književnikov Srbije, katerega predsednik se je večkrat izkazal s svojimi unitarističnimi grobostmi do Albancev s Kosova pa tudi do nekaterih zahtev Slovencev, prav temu predsedniku nudi zaledje in daje podporo. To sprašujem, vi pa odgovorite in rešite to dvoličnost«.

No, na kongresu odgovora ni dobil, bržkone pa čisto v prazno le ni ustrelil. Za nadaljevanje polemike je, skratka, spet poskrbljeno.

Če človek prav premisli, ima še največ koristi od vse afeje ravno Miodrag Bulatović sam. To je namreč pisatelj, ki strašansko ceni publiciteto in reklamo, za katero zna tudi sam, če ne gre drugače, izvrstno poskrbeti. »Zlobni« kolegi radi pripovedujejo anekdote o ustvarjanju Bulatovičevega imidža. Kadar, recimo, pripe v Pariz, menda na informacijskem uradu rad poskrbi, da po zvočnikih kakšne pol ure vztrajno vabijo k telefonu »pisatelja Bulatovića, ker ga kliče Tokio« (ali kaj podobnega). Tako nekaj sto potnikov izve za ime tega strašansko iskanega pisatelja, ki mu še na letališču ne dajo miru.

Zdaj mu, hvalabogu, za reklamo nekaj časa ne bo treba skrbeti...

Z. Š.

Spodletela izstrelitev ariane

PARIZ — Osemnajsta izstrelitev evropske rakete ariane se je včeraj ponoči zaključila s popolnim neuspehom: znanstveniki v vesoljskem centru v Kourouju so bili prisiljeni razstreliti raketo, ki je imela na orvu mednarodni telekomunikacijski satelit »Intelsat V-F-14«. Iz poročila je razvidno, da se še ni prižgal tretji stadij, ko je raketo začelo zanašati z njene predvidene tirnice in jo je bilo treba razstreliti.

Od osemnajstih poskusov je to že četrtič, ko je izstrelitev spodletela. Sploh se je osemnajsti poskus začel pod nesrečno zvezdo: izstrelitev je bila predvidena najprej za 2.03 po evropskem času, so pa jo morali odložiti za 50 minut zaradi okvare na satelitu.

Generalni direktor programa »Intelsat« Richard Colino je sicer obžaloval spodleteli poskus, je pa izrazil popolno zaupanje v program ter napovedal, da bodo zelo natančno analizirali vzroke nesreče. Ves program Ariane predvideva izstrelitev 33 satelitov v prihodnjih treh letih ob upanju, da si bo ESA — Evropska vesoljska ustanova zagotovila zanesljivejšo raketo. Prav rakete so šibka točka tako evropskega kot ameriškega programa izstrelitve telekomunikacijskih satelitov.

Jedraska nesreča

v Zahodni Nemčiji

BONN — V Zahodni Nemčiji je v teku preiskava o domnevni jedrski nesreči, do katere naj bi prišlo v jedrski elektrarni v Hammu v Porinju, kjer naj bi 4. maja prišlo do uhajanja radioaktivnih snovi. Ne izključujejo možnosti, da bi jedrsko centralo zaradi omenjene nesreče sploh zaprli.

Novi dokazi proti Waldheimu

BEOGRAD — Beograjski tednik Duga je objavil naslovno stran zapisnikov preiskave jugoslovanske državne komisije, ki se je leta 1947 izrekla o vojnih zločinih, ki jih je za časa druge svetovne vojne zakrivil Kurt Waldheim. Med dokumenti, ki jih objavlja Duga, gre omeniti Wald-

heimovo biografijo ter številne breimilne dokaze: izkaznico, iz katere izhaja, da je Waldheim že 1938, pripadal »sudarnim skupinam« nemške vojske, seznam nemških častnikov, ki jih je leta 1942 šef NDH Pavelić odlikoval s srebrno kolajno kralja Zvonimira s hrastovimi listi, seznam častnikov, ki so bili v informacijski službi ter tri poročila, ki so bila sestavljena jeseni 1944 o položaju na Balkanih in še zlasti v Grčiji, Makedoniji, Albaniji in Črni gori in ki jih je podpisal bodoči generalni tajnik OZN in sedanji kandidat za predsedstvo avstrijske republike.

Jugoslovanska komisija je prišla

do zaključka, da je Waldheim izdelal načrt za represalije proti civilnemu prebivalstvu, ki so jih nemške čete izvedle v prvih mesecih leta 1944. Komisija je zbrala dovolj dokazov o Waldheimovi odgovornosti za zločine, ki jih je zakrivil v Jugoslaviji po letu 1944.

V teku svoje včerajšnje tiskovne konference v Linzu je Kurt Waldheim izrazil mnenje, da hočejo židovske organizacije s svojo kampanjo proti njegovi osebi prizadeti tudi ugled organizacije Združenih narodov. Po tej njegovi dokaj drzni teoriji naj bi bili židje povezani s tistimi krogi v ZDA, ki bi hoteli doseči razkroj OZN.

S. A. C. A. T.
IMPORT - EXPORT
nadomestni deli za
FIAT - ZASTAVA - ALFA - LANCIA
in za tuje znamke avtomobilov
UL. SV. FRANČIŠKA 38 - TRST - TEL. 768667 - 772002

DOMA
IN V SVETU
DOBRO POZNAN

SLOVENIJALE

Dušan Šinigoj: Pred nami je gradnja »osimskih cest«

AJDOVŠČINA — Predsednik Izvršnega sveta (vlade) Slovenije Dušan Šinigoj je v slavnostnem govoru ob 40-letnici ustanovitve gradbene delovne organizacije »Primorje« v petek v Ajdovščini obravnaval stanje in naloge slovenskega gradbeništva, ko je zaradi gospodarske krize tudi zanj manj naročil in dela. Zmogljivosti te panoge so precej velike in zaradi tega se mora gradbeništvo dobro organizirati, tehnično posodobiti in povezati z dopolnilnimi industrijami in dejavnostmi. Tako bo bolj konkurenčno v tujini, posamezna podjetja pa bodo prejela naročila, ki se v Sloveniji kljub gospodarskim težavam vendarle obetajo v naslednjem obdobju.

Predsednik Šinigoj je ob tem omenil, da bodo v Sloveniji kot vse kaže, kmalu začeli graditi verigo novih hid-

rocentral. »Pred nami je gradnja osimskih cest«, je zatem poudaril predsednik slovenske vlade. Dodal je, da bo potrebno v Sloveniji vsaj delno povečati tudi stanovanjsko gradnjo.

Morda že zares približuje začetek gradnje prometnic določenih v osimskih sporazumih, ki bi Slovenijo in Jugoslavijo povezale z Italijo. V »Primorskem dnevniku« smo poročali, da je o teh povezavah na svoj zadnji seji razpravljala tudi Zvezni izvršni svet (jugoslovanska vlada) v Beogradu. Na že omenjeni slovesnosti v Ajdovščini pa je Milan Vižintin, ki v slovenski vladi odgovarja za tako imenovano »Osimsko gospodarstvo« dejal, da se bo v Novi Gorici kmalu sestal s časniki, ter jim posredoval razne podrobnosti, ki zadevajo gradnjo osimskih cest.

Marjan Drobež

Odbornik Carbone o odnosih med Deželo, sindikati in IRI

TRST — »Kolesje pogajanj in soočanj med deželno upravo, družbo IRI in sindikati se počasi premika z mrtve točke.« Tako je včeraj komentiral deželni odbornik Carbone, potem ko je skupaj s predstavniki omenjenih strani določil sestanke, do katerih naj bi prišlo že prve tedne prihodnjega meseca.

Tako se bodo junija srečali člani podjetij Finmeccanica in Ansaldo, za njimi bo na vrsti Fincantieri, Tovarna velikih motorjev, Isotta Fraschini, tržiška ladjedelnica, tržaški Lloyd in vsi drugi, ki se že dalj časa nahajajo v težkem finančnem in proizvodnem položaju. Srečanja med predstavniki deželne uprave, sindikalnimi organizacijami in predstavniki družbe IRI bodo prav gotovo zanimiva tudi v splošnem okviru deželne gospodarske problematike. Veliko zanimanje obstaja zlasti glede usode tržaške pomorske družbe Lloyd, ki bi jo hotela Dežela ohraniti, predvsem v trenutku, ko bi morala vlada odobriti nov zakon v zvezi z javnim pomorstvom.

Posegi državne družbe IRI na deželnem teritoriju so usmerjeni zlasti v resnacio že obstoječih industrijskih in proizvodnih objektov, sicer pa obstajajo tudi pogoji za uvajanje številnih inovacij. Vendar vzbuja zaskrbljenost dejstvo, da se druga državna družba SPI (Società di promozione industriale) premalo zanima za Furlanijo - Julijsko krajino in nekako ne najde novih oblik, ki bi pripomogle k gospodarskemu razvoju na tem področju, predvsem s sistemom državne sodelležbe. »Finančne družbe ne morejo enostavno odstopati od takih možnosti inovacije,« je še dejal Carbone. »Nenazadnje je primer podobnega sodelovanja že na dlani, v mislih imamo primer genovske ladjedelnice, kjer so se srečevali z istimi problemi kot v Trstu, le da so Genovi posvetili večjo pozornost in brez dvoma drugačne interese.«

Deželne podpore handikapiranim ljudem

TRST — Dežela F-JK je namenila 7 milijard in 500 milijonov lir za pomoč telesno in duševno prizadetim osebam. Podpora naj bi v prvi vrsti služila za njihovo postopno vključevanje v družbo.

Kot je dejal odbornik Brancati, so sredstva razdelili na podlagi opozoril, ki so jih dale posamezne ustanove in institucije, ki se ukvarjajo s handikapiranimi osebami.

Ustanove in organizacije na Tržaškem bodo tako prejele skupno milijardo in 488 milijonov lir. Ustanove v gorški pokrajini bodo prejele milijardo in 375 milijonov lir, v videmski pokrajini dve milijardi in 573 milijonov, v pordenonski pokrajini pa milijardo in 64 milijonov lir. Kot smo zapisali, so sredstva razdelili na podlagi potreb in števila handikapiranih ljudi.

Gospodarsko pismo iz Slovenije

Vrsta neprijetnosti in težav na svetovnih trgih

Jugoslovansko gospodarstvo se na svetovnih trgih kar naprej srečuje z neprijetnostmi. Svoje izdelke na te trge prodaja sporazmerno težko, ker niso dovolj kakovostni. Zato zaslužek ni tak, kot ga lahko proizvajalci dosežejo na domačem trgu. Zdaj se je precej zaprl tudi tisti trg, na katerem je bilo jugoslovansko gospodarstvo doslej uspešno. To je trg držav v razvoju, ki so zaradi pocenitve nafte morale skrbeti svoje nakupe. Prizadelo je zlasti jugoslovanske gradbenike, ki zdaj težko dobijo delo predvsem zato, ker nimajo dovolj gotovine, da bi lahko sami kreditirali večje naložbe v teh državah. Nepričakovano pa so zdaj prišli udarci še iz zahodnoevropskih držav. Države EGS so namreč prepovedale uvoz živine, mesa, zelenjave, sadja, mleka in mlečnih izdelkov ter druge sveže hrane, češ da je preveč onesnažena zaradi nesreče v jedrski elektrarni v Ukrajini. Jugoslovanska vlada je zaradi tega že protestirala, toda nihče ne pričakuje, da bi njen protest kaj zalegel. Zgodilo se bo najbrž enako kot pred tednom dni, ko so ZDA prepovedale uvoz mesnih izdelkov iz Jugoslavije (predvsem šunke), ker je v teh izdelkih preveč antibiotikov. Že pred tem pa skorajda neprestano tečejo v državah EGS antidumpinški procesi proti jugoslovanskim proizvajalcem, ki vedno močno zaustavijo prodajo posameznih izdelkov iz Jugoslavije na zahodnoevropskih trgih.

Samo po sebi se vsiljuje vprašanje, kako to, da je Jugoslavija tako pogosto tarča najrazličnejših gospodarskih sankcij.

Vtis, da samo jugoslovanskemu gospodarstvu na tujih trgih nalašč nagajajo z najrazličnejšimi prepovedmi, je nekoliko napačen. Jugoslavija ni prav nikakršna posebnost v svetovni trgovini, v kateri se je zaradi najrazličnejših vzrokov močno razširil protekcionizem. Na podobne ukrepe nalletijo skorajda vse države, zlasti tiste, ki skušajo močnejše prodrati na svetovne trge. Toda gospodarsko nerazvite ali slabo razvite države vsak pro-

tektionizem močnejše prizadene kot razvitejša. Gospodarska sestava v teh državah je namreč takšna, da njihova gospodarstva ne morejo hitro preusmerjati proizvodnje. Za kaj takega nimajo dovolj niti denarja niti znanja, zato skušajo preskakovati nastavljen jim ovire na druge, največkrat politične načine, ki pa obrodijo malo sadov. Gospodarsko razvite države mnogo lažje zaobidejo protekcionistične ukrepe, ker se lahko hitro prilagodijo. Japonski na primer na vseh koncih nastavlja najrazličnejše zanke, s katerimi hočejo posamezne države za nekaj časa zadržati vsiljivega tekmeča in tako pomagati svojem gospodarstvu vsaj na domačih trgih. Toda, ker je tekmeč sposoben (ima denar in veliko znanja) se uspešno izogiba takim zaprekom in japonski trgovinski presežek z drugimi državami se stalno povečuje.

Jugoslavija pa niti približno nima takega gospodarstva, kot je japonsko, močno ji primanjkuje znanja, še bolj pa denarja. Zato jo vsak gospodarski ukrep, ki ji ga v tujini pripravijo, navadno močno prizadene. Tako jo bo tudi nadavna prepoved izvoza hrane v države EGS. V Jugoslaviji so na hitro izračunali, da bo zaradi tega gospodarskega ukrepa neposredne škode za 17 milijonov dolarjev, velika pa bo tudi posredna škoda, vendar se je skorajda ne da oceniti. Zakaj posredna škoda? Zato, ker so nekatere druge države (arabske) že napredovale, da bodo zaradi ukrepov EGS podobno ukrepale tudi same. To pa pomeni, da se bo najbrž za nekaj časa povsem ustavil ves izvoz hrane iz Jugoslavije. Za jugoslovansko gospodarstvo pa prav izvoz hrane (zlasti živine in mesa) prinaša pomemben kup deviz.

Kako to, da so države EGS tudi Jugoslaviji postavile tako stroge omejitvene ukrepe kot vzhodnim socialističnim državam? Zakaj niso podobnih omejitev naredile tudi za posamezne države znotraj EGS, saj podatki pričajo, da radioaktivnost v Jugoslaviji ni bila nič močnejša kot na primer v Av-

striji ali v Italiji? Gre za posebno obliko političnega pritiska in če gre zanj, zakaj ta pritisk?

Na vsa ta vprašanja za zdaj ni moč odgovoriti drugače kot z površno ekonomsko analizo. Povsem jasno je, da države EGS iščejo možnosti - in vsako, ki se ponudi, skušajo tudi izkoristiti za odpravljanje svojih kmetijskih problemov. Skupni evropski trg je že dalj časa nasičen z vsemi možnimi vrstami pridelkov in hrane. Zalogo so veljanske. Zaradi njih nastopijo vsake toliko hujše težave, ki jih skušajo odpravljati zlasti z močnimi finančnimi injekcijami. To povzroča neprestane spore med posameznimi državami EGS. Razne mlečne krize, vinske vojne, zelenjavarski bojkoti se kar vrstijo. Zaradi radioaktivnih padavin se je zdaj ponudila priložnost, da se v EGS vsaj za nekaj časa znebijo vsiljivih tekmecev iz drugih držav, ki po navadi ponujajo cenejše pridelke in težave zaradi tega še povečujejo. Ponudila se je priložnost za predah (oziroma zmanjšanje lastnih zalog) in to priložnost so takoj izkoristili. Jugoslavija, ki je zelo vsiljiv ponudnik mesa in zelenjave, je morala v isto vrečo kot vzhodnoevropske države, čeprav naj bi v EGS imela poseben status, ki si ga je zagotovila s trgovinskimi spora-

zumi. Zdajšnje omejitve niso zato prav nič nenavadnega. Poseben status, ki naj bi ga imela, Jugoslaviji tudi doslej ni kaj prida pomagal, saj je na primer znano, da omejitve za prodajo mlade junetine (baby beef) nočejo in nočejo odpraviti.

Prav gotovo so morali v državah EGS vedeti, da bo zaradi takih prepovedi Jugoslavija ostro protestirala. Toda najbrž vedo tudi, da se v teh dneh zamenjuje jugoslovanska vlada in da zaradi tega reakcija ne bo tako huda ali ne vsaj tako dobro organizirana in premišljena kot bi sicer bila. Izkoristili so torej dvojno priložnost.

Zaradi te ugotovitve nam bi sicer kdo očital, da ugotavljamo, da zaradi zamenjave vlade v Jugoslaviji vlada nekakšno brezvladje. Toda resnici na ljubo je treba povedati, da jugoslovanska stran ni reagirala tako, kot bi ob černobilski jedrski katastrofi morala. V EGS dokaj odkrito govore, da Jugoslavija ni sporočila natančnih podatkov o sevanju in da zaradi tega ne vedo, kakšne so posledice v naši državi. Zato so se odločili za prepoved. Toda, kaj reči ob tem, da je svetovna agencija za atomsko energijo iz Dunaja posebno pohvalila Slovenijo, ker je radioaktivnost tako vestno in

natačno merila kot skoraj nikjer drugje v Evropi in podatke takoj posredovala. Kaj drugega, kot da je Slovenija samo del Jugoslavije, ob tem ni moč reči. Očitno bo morala Jugoslavija požreti grenke očitke, tako kot jih mora tudi zaradi prepovedi izvoza mesnih izdelkov v ZDA. ZDA so namreč Jugoslavijo večkrat opozorile, da je v teh izdelkih preveč antibiotikov, toda ker ni nihče pravočasno ukrepal, so mesne izdelke prepovedali izvažati v ZDA.

Ob vsem tem pa moramo omeniti še nekaj. Ni povsem naključno, da je bila prav Italija najodločnejša zagovornica uvoznih omejitev iz Jugoslavije. Računala je na posredne učinke, ki jih bo imel ta ukrep. Posredni učinki pa se lahko pokažejo zlasti v turizmu. V neusmiljenem boju za evropske turiste je imela Jugoslavija letos dokaj ugoden položaj, Italija pa zaradi dogodkov z Libijo ne preveč, saj so italijanski turistični delavci sporočili, da pričakujejo za 70 odstotkov manj Američanov, kot jih je bilo lani. Tudi zaradi tega je treba izkoristiti vsako, tudi najmanjšo priložnost. V gospodarski vojni, ki smo ji priča, pa se več ne sprašujejo, kakšno orožje bo kdo uporabil.

Jože Petrovčič

VISUAL
optika

vaša optika
za vaše oči

NAJBOLJŠA IZBIRA
PO NAJUGODNEJŠI CENI

TRST
UL. DELLE TORRI 1/c
(za cerkvijo sv. Antona)
TELEFON 65804

Lucas®

... ko je praktičnost v modi

v Trstu pri

vergani pelletterie

Trg sv. Jakoba 6

EDI MOBILI

KAKOVOST
IN PRESTIŽ

TRST
Ul. Baiamonti 3 - tel. 820766
Ul. Di Vittorio 12 - tel. 813301

ekskluzivni zastopnik
kuhinj

moreluzzo

Olajšave pri plačilu

Klimatske naprave, ki jih postavite v vsak prostor v dveh minutah brez vrtanja:

BAG ARIAGEL

že 25 let uspešne
po vsem svetu

EKSKLUZIVNI PRODAJALEC
ZA TRŽAŠKO POKRAJINO:

UNIVERSALTECNICA

TRST — Korzo Saba 18, Trg Goldoni 1, Ul. Zudecche 1
Center avtoradio: Ul. Machiavelli 3

Včeraj odločen odgovor s sindikalne skupščine v Aquili

Trmasto zadržanje družbe Total ogroža ohranitev njenih skladišč

Nepopustljivo zadržanje francoske družbe Total je — kot smo že poročali — še enkrat zapeljalo v slepo ulico pogajanja o usodi žveljske rafinerije Aquila. Njeni ozki interesi grozijo onemogočiti rezultate prizadevanj podtajnika pri ministrstvu za industrijo Zita in deželnega odbornika za industrijo Francescutta, ki sta uspela zainteresirati tri tuje naftne družbe (švicarsko in dve avstrijski) za prevzem proizvodnje v Žavljah. Toda strah pred konkurenco je pri Totalu očitno močnejši od "skrbri" za usodo proizvodnega obrata in njegovih 500 zaposlenih, zato francoska družba trmasto odklanja njegovo prodajo.

To je bil glavni razlog, da je zadnji krog pogajanj v Rimu klavno propadel, kljub strpnemu posredovanju podtajnika Zita in odgovornemu zadržanju predstavnikov sindikalnih organizacij. Nikoli niso namreč Totalu odrekli, da bi zadržal v Trstu svoja obalna skladišča in terminal, česar se francoska družba trdno oklepa iz svojih distribucijskih potreb. Podtajnik Zito pa je ob tem že večkrat opozoril, da je taka koncesija mogoča le, če se doseže sporazum o ohranitvi proizvodne dejavnosti tega sektorja na Tržaškem.

To je hkrati tudi stališče sindikatov, ki so ga jasno izrazili na včerajšnji sindikalni skupščini v Aquili. Po njihovem mnenju ohranitev skladišč družbe Total in nadaljevanje proizvodnje v žveljski rafineriji z novim lastnikom tehnično nikakor ni nezdružljivo, kljub izgovorom francoske družbe, da so naprave stare in da proizvodnja prinaša velike izgube. Še več, sindikalne organizacije so pripravljene po svojih močeh prispevati za premostitev prehoda lastništva, bodisi z uvedbo dopolnilne blagajne ali s kolektivnim dopustom. Niso pa pripravljene se odreči nadaljevanju proizvodnje, ki je s pocenitvijo svetovnih cen nafte brez dvoma pridobila nove perspektive. Trdno odločeni, da dosežejo svoje cilje, bodo sindikati 10. junija znova v Rimu, nič pa se ne ve, če se bo napovedanega novega kroga pogajanj udeležilo tudi predstavništvo družbe Total. V tem primeru — nam je v kratkem pogovoru dejal tajnik pokrajinske CGIL

Roberto Treu — bomo prisiljeni postaviti pod vprašaj tudi koncesijo, da francoska družba ohrani v Trstu svoja skladišča, saj ne gre za nobeno avtomatično pravico.

Na včerajšnji sindikalni skupščini delavcev Aquile, ki so se je udeležili tudi zastopniki pokrajinskih tajništva treh sindikalnih zvez Treu, Vilevich in Comuzzi, so po daljši razpravi soglasno sprejeli tri sklepe. V naslednjih dneh se bodo sindikati sestali z deželno in s tržaškimi ter miljskimi krajevnimi upravami, da bi izdelali skupen predlog (v soglasju z ministrstvom za industrijo) o predaji rafinerije zainteresirani avstrijski skupini naftnih grostov, vezanih na državno družbo OMW. To sicer še ne pomeni, da ostali dve možnosti ne bosta upoštevani, vendar je omenjena najbolj ugodna.

Nadalje so na skupščini poudarili, da mora Total odpraviti svojo rezervo nad pogajanj, pod krinko katere jih v resnici želi prekiniti, saj njen namen ni prodati rafinerijo, pač pa jo preprosto zapreti s čimmanjšimi socialnimi preglavicami. Sindikati zato zahtevajo, naj Total prizna veljavnost pogajanj in dejstvo, da ni nobenih tehničnih ovir za istočasno ohranitev skladišč in proizvodnje z novim lastnikom. Tretji sklep pa se nanaša na že omenjeno pripravljenost sindikatov za premostitev prehodnega obdobja na dogovorjen način in na upoštevanje vseh dosedanjih hipotez o morebitnem novem lastniku. Pri tem seveda ostaja prva avstrijska varianta, po kateri bi ohranili proizvodnjo vsaj še za naslednjih pet let in zagotovili delo za vse sedanje zaposlene.

Vsekakor je razpoloženje tako v sindikalnih vrstah kot med predstavniki deželne in krajevnih uprav tačas takšno, da bi se francoski družbi ob nadaljevanju njenega dosedanjega zadržanja utegnili zgoditi, da ostane tudi brez obalnih skladišč, ki se jih iz svojih ozkih komercialnih interesov krčevito oklepa, ne meneč se za hude posledice, ki bi jih v Trstu pustilo zaprtje še ene od redkih preostalih proizvodnih sredin. (vb)

Trnovca vabi na vaški praznik

Trnovca vabi! S tem gostoljubno zvonečim vabilom vabi vaška skupnost 7. in 9. junija na svoj 4. vaški praznik.

Kot običajno, so tudi letos organizatorji poskrbeli za lep in bogat kulturni spored. V soboto, 7. t. m., ob 14. uri bodo odprli kioske s pijačo in jedačo, uro pozneje se bodo otroci pomerili v slikarskem tekmovanju ex tempore, kvartači pa v briškoli. Od 20.30 dalje pa bo ples z ansamblom Otavija Brajka.

V nedeljo, 8. t. m., ob 10. uri, odprtje kioskov, ob 10.30 otroške igre, ob 18. uri bodo na kulturnem programu nastopali otroški zbor SKD Vitred iz Šempolaja, duo harmonik in kvintet GM, plesna skupina Isontina iz Gorice z državnima prvakoma Mauro in Marzio, ki bosta izvajala latinoameriške in standardne plese. Zvečer ob 20. uri se bo začelo žrebanje nagradne loterije z bogatimi nagradami. Stari in mladi si bodo nato lahko brusili pete ob zvokih ansambla Henček iz Novega mesta, ljubitelji nogometa pa si bodo po televiziji ogledali tekmo svetovnega prvenstva v Mehiki.

V ponedeljek, 9. t. m., se bo vaški praznik zaključil ob zvokih priljubljenega ansambla Lojzeta Furlana, ki bo osrečil ljubitelje valčkov in polk.

Peščici družin, ki naseljujejo Trnovco, gre za delo in trud vse priznanje. Z vaškim praznikom, ki ga že 4. leto organizirajo, so pokazale, kakšen je njihov življenski utrip, ki tako majhno skupnost, kot je njihova, naredi veliko. V Trnovci tudi letos upajo, da se bo njihovemu prijaznemu vabilu odzvalo čimveč ljudi in tako preživelo nekaj prijetnih in veselih uric v njihovi sredi. (Š.F.)

V petek v Gregorčičevi dvorani otvoritev razstave akademskega slikarja S. Kumarja

Z začetkom junija se sezona Društva zamejskih likovnikov ne konča, saj bodo tržaški likovniki, tako kot v preteklih letih, letos prisotni na različnih manifestacijah. V petek, 6. junija pa bodo v Gregorčičevi dvorani v Trstu otvorili razstavo akademskega slikarja Staneta Kumarja.

Stane Kumar, ki se je rodil v Trstu leta 1910, je v predvojnem obdobju študiral slikarstvo na akademiji v Zagrebu s profesorjem Hegedušičem. Med vojno je bil večkrat v zaporu in celo interniran v taborišču v Gonarsu. Ves čas pa je te izkušnje beležil v svojo skicirko, slikal pa je predvsem človeka in izdelal zanimivo galerijo ljudi, ki so mu vedno bili neizčrpen motiv. Po vojni je ostal v Sloveniji in poučeval v Postojni in Ilirski Bistrici. Petnajst let je bil predstojnik za grafiko na šoli izoblikovanja v Ljubljani.

Kumar je bil lani jeseni gost kulturnega društva Tabor na Opčinah, kjer je razstavljal olja. V Gregorčičevi dvorani pa bo razstavljal akvarele. Otvoritev bo v petek, 6. junija ob 19.30. Predstavljal ga bo Milko Bambič. (bg)

Delovni programi KD V. Vodnik

V petek začetek dolinskih junijskih glasbenih srečanj

Junjski glasbeni in likovni večeri slavijo svoj prvi važni jubilej: KD Valentin Vodnik iz Doline jih letos prireja že petič.

Glasbeni del teh junijskih srečanj se bo pričel v petek, 6. junija, v občinskem gledališču F. Prešeren v Boljuncu, ko bo nastopil Mladinski pevski zbor mesta Maribor, nagrajenec Prešernovega sklada in nosilec najvišjega slovenskega priznanja, Gallusove plakete. Vodi ga Branko Rajšter. Koncert se bo kot vsi ostali začel ob 21. uri.

Po tem se bodo vsa ostala glasbena srečanja odvijala v cerkvi sv. Martina, v visokem predelu Doline. V petek, 13. junija bo pel MPZ Zdravilišča Rogaška Slatina, ki ga vodi Franc

Plohl. Zbor že vrsto let veže prijateljstvo z MPZ Valentin Vodnik, še v tej sezoni, konec oktobra, je bil dolinski zbor v gosteh pri matičnih tovariših. Ostala dva junijska večera sta posvečena instrumentalni glasbi. V petek, 20. junija, bo igral baročni trio Ensemble Nova Academia, ki ga sestavljajo Stefano Casaccia-kljunasta flavta, Claudio Gasparini-violončelo, gamba in Ilario Gregoletto-čembalo. Junjsko glasbeno nit pa bo zaključil celovečerni koncert mladega harmonikaša: igral bo Corrado Rojac, ki je letos februarja odlično opravil diplomu iz klasične harmonike.

Poleg tega pa še likovni del teh prireditvev: v Galeriji Torkla, vedno v Dolini, bo najprej v sredo, 4. junija, ob 19. uri otvoritev razstave mladinskega ex-tempore, kjer so sodelovali dijaki nižje srednje šole S. Gregorčič iz Doline. Ob tem bo še krajši glasbeni program, občinstvu se bo prvič predstavil Mladinski pevski zbor Valentin Vodnik, ki je začel vaditi v teku sezone, vodi pa ga Giordina Pisani.

Za drugo razstavo, otvoritev bo v sredo, 18. junija ob 19. uri, bo poskrbelo kulturno umetniška skupina Grafične delavnice Atelier iz Nabrežine, za katero skrbi Mauro Tonet. Razstavljeni bodo izdelki letošnjih tečajnikov. (dam)

Zlata poroka v Dolini

Kristina in Franc Bandi iz Doline sta v četrtek, 29. maja, prestopila prag petega desetletja skupnega življenja v težavah in radostih. Ob pomembnem jubileju sta še oba čila, zdrava in polna življenske sile, kljub temu da sta morala od mladih nog garati. Kristina se je rodila leta 1914 v Dolini in, odkar pomni, dela; dolgo let si je služila vsakdanji kruh kot služkinja in perica, pred vojno in po vojni je rada sodelovala v prosvetnem življenju, njen najljubši konjiček so bile ljubiteljske gledališke predstave in, kot sama pravi, bi še sedaj stopila na oder.

Franc pa se je rodil v Prebenegu leta 1909 v družini, v kateri se je nagrmadilo kar 16 otrok. Že z osmimi leti je začel služiti kot pastir. Kasneje se je izučil zidarskega poklica, pokojnino pa si je prislužil v gradbenem podjetju Edile Adriatica. Med vojno je okusil grenkobo posebnih bataljonov, leta 1944 pa je vstopil v partizanske vrste, z IX. korpusom se je spomladi 1945 pomikal proti Trstu in bil v Tržiču tudi ranjen.

Zdaj že poldrugo desetletje obdeluje vinograd okrog hiše in skrbi, da je v kleti vedno na voljo pristna domača kapljica.

Kristina in Franc Bandi sta ponosna na svoje slovenstvo in od vsega začetka zvesta bralca Primorskega dnevnika. Pomembnega jubileja se z njima veseli hčerki Sonja in Savina z družinama ter vnuki in družinski prijatelji. Čestitkam se pridružuje tudi naše uredništvo in jima kliče še na mnoga leta! (ris)

Prispevajte za
»Dijaško matico«

Na petkovi seji občinskega sveta

V dolinski občini predstavili osnutek letošnjega proračuna

Dolinski občinski svet je na petkovi seji soglasno vzel na znanje predstavitev osnutka proračuna za finančno leto 1986 in programskega poročila za obdobje 1986-88. Sejo je v odsotnosti župana vodil podžupan Pečenik, ki je skupščini tudi obrazložil, zakaj je moral občinski svet razpravljati o tem vprašanju na petkovi seji. Pečenik je vsekakor obvestil svetovalce, da bosta osnutka proračuna in programskega poročila naknadno še dopolnjena z ustreznimi akti, tako da bo občinski svet o proračunu lahko razpravljal 20. t. m., in o njem glasoval 3. julija.

Sicer pa je predstavitev proračuna orisal odbornik Sancin, ki je uvodoma

ugotavljal, kako se je gospodarsko stanje v državi v zadnjem času precej izboljšalo, medtem ko pa postaja finančno stanje občin vedno slabše in to ne po krivdi upraviteljev. Dodal je tudi, da mineva že peti mesec letošnjega leta, občine pa še niso na jasnem, s kolikšnimi sredstvi bodo lahko razpolagale letos, zaradi česar je razumljivo, v kakšnem položaju se nahajajo upravitelji. Odbornik Sancin je tudi dodal, da je občinska uprava sklepala, da bo finančni odlok propadel in da bo vlada predstavila novega, ki bi odražal tisto stanje, ki je nastalo potem ko je bila večkrat preglasovana na omenje-

nem odloku. Zgodilo pa se je, česar nobena zdrava pamet ni pričakovala: odobren je bil okleščeni odlok in v ponedeljek je občinska uprava prejela od pristojnih oblasti poziv, da mora spoštovati predpisane roke in tekom maja predstaviti osnutek proračuna, pa čeprav po zelo nejasnih navodilih. Odbornik Sancin je nato na kratko orisal finančni položaj, na osnovi katerega bo morala delovati občinska uprava: dodal je, da občine ne glede na politično obarvanost ne morejo sprejemati nastalega položaja, zaradi česar je izrazil mnenje, da mora tudi dolinski občinski svet odločno zahtevati, da se občinam zagotovijo sredstva, ki so potrebna, da se vsaj ohranijo službe in storitve na sedanji ravni.

Tudi predstavnik SSK Mahnič je z obžalovanjem ugotavljal, da so občinski upravitelji ob polovici finančnega leta v takem položaju, da ne znajo, s kolikšnimi finančnimi sredstvi bodo lahko razpolagali. Zato je izrazil mnenje, da bi morala država predhodno nuditi vsa točna navodila, ki so potrebna za upravljanje občine.

Občinski svet se bo, kot rečeno, za proračunsko razpravo sestal 20. t. m., 9. junija pa bo zasedal ob prisotnosti parlamentarcev Jelke Gerbec, Antonina Cuffara in Sergia Colonija in razpravljalo o gospodarskem položaju na Tržaškem.

Kitarist Stefan Grossman navdušil poslušalce

Pokrajinski festival ZKMI se je v petek zvečer začel na najboljši način in sicer z zelo kvalitetno glasbo. Koncert ameriškega svetovno znanega vrhunskega kitarista Stefana Grossmana je prikladal v Ljudski dom v Križu veliko število ljudi, glasbeni virtuoz pa jih je nagradil z res izrednim nastopom.

Grossman je znan predvsem po svojem brezhibnem izvajanju bluesa in ragtimeja, omeniti pa moramo, da je v Križu zaigral in zapel pesmi in skladbe vseh zvrsti lahke glasbe, saj so trdim bluesom sledile nežne irske balade, hitremu rocku sanjavi ragtime, klasičnemu jazzu pa svojevrstni country.

Pokrajinski festival ZKMI se je nadaljeval včeraj, zaključil pa se bo danes s pestrim in raznolikim sporedom. Jutranjemu seminarju na temo miru, razorožitve in denuklearizacije bodo popoldne sledili nastopi in razprave, zvečer pa bo na odprtem ples. (dam)

Srečanje in predavanja na temo posinovljenja otrok iz tujine

Tržaška sekcija Vsedravnega združenja družin, ki so posinovile ali sprejele v rejo otroka - ANFAA, je včeraj priredila v sejni dvorani dijaškega doma Nazario Sauro strokovno srečanje na temo mednarodnega posinovljenja.

Povod za sklicanje včerajšnjega srečanja dovolj zgovorno razkrivajo podatki ANFAA o velikem zanimanju za tovrstna posinovljenja v našem mestu. V Trstu je namreč leta 1984 kar 35 družinskih enot sprejelo, in po enem letu rejnišva tudi posinovilo, otroka, ki se je rodil v tujini. Lani je sicer število družin rahlo upadlo (25), letos pa se je na ANFAA že prijavilo 30 družin.

O tem, kako pravzaprav poteka postopek posinovljenja otroka iz tujine, smo se pogovorili z Donato Micucci, eno izmed včerajšnjih predavateljev, ki je kot izvedenka v tej problematiki vsedravnih svetovalec združenja ANFAA.

"Problemi s posinovljenjem otrok," nam je izjavila Micucci, "se večkrat rodijo že v trenutku, ko se se neka družina odloči za posinovljenje. V glavnem izhaja družina iz principa, da si želi otroka, mi pa moramo vztrajati v trditvi, da je otrok — sirota ali kakorkoli zapuščen bitje — tisti, ki ima pravico do družine. Sicer pa italijanski zakon predvideva razmeroma različna pravila za posinovljenje "domačega" ali "tujega" otroka. Ko govorimo o "tujini" pa moramo upoštevati, da gre v glavnem za nerazvita, ali hudo priza-

deta področja Afrike, Azije in Latinjske Amerike. ANFAA in CIAI (Italijansko središče za mednarodna posinovljenja) sta združenji, ki skrbita prav za to, da otrok pride do svoje nove družine. Pri tem zagotavljamo tako družinam kot javnim ustanovam s katerimi sodelujemo (Pokrajine, sodnik za mladoletnike, socialno varstvo itd.), da je otrok dejansko brez staršev ali popolnoma zapuščen. Skratka ne "prodajamo" otrok."

Marsikomu pa vendar uspe, da si otroka "priskrbi" v tujini.

"Žal je italijanski zakonik še premalo natančen in obstaja cela vrsta agencij, ki "uvaža" — in ni rečeno, da ilegalno — otroke iz tujine. Nekatere družine, bodisi iz nestrpnosti, bodisi ker so brez posebnega potrdila sodnika za mladoletnike, ki pa je za nas neobhodno potreben, posinovijo otroka kar po zasebni liniji. Zato pa se moramo boriti, da čimveč ljudi spozna, kako resna zadeva je posinovljenje otroka, še posebno, če izhaja otrok iz neke nam popolnoma tuje realnosti. Tako otrok kot nova družina se znajdet pred takimi težavami, da nujno potrebujejo zaslombo in pomoč javnih ustanov. To pa so seveda večkrat le blage želje nas, ki se za to trudimo."

Med predavatelji sta bila včeraj tudi tržaška zakonca, ki sta že leto dni družina 6-letne Indijke. Zanj sta se "borila" pet let, spomine na posinovljenje pa sta posredovala številnemu, tudi mlademu in temnopoltemu, občinstvu, ki se je udeležilo srečanja.

POKRAJINSKI FESTIVAL »Z K M I«

Ljudski dom v Križu
danes in jutri

DANES: ob 10.30 mednarodni seminar na temo "MIR, RAZOROŽITEV, DENUKLEARIZACIJA". Sodeluje odgovorni za vprašanja miru pri ZKMI ANGELINI in predstavniki povabljenih organizacij (RK ZSMS Radovljica, Sežana, Koper, časopis Klavdivo) in Stojan Spetič. Ob 16. uri predavanje ene izmed sodelavk satirične priloge "TANGO". Ob 18.30 nastop mladinskega pevskega zbora "P. TOMAŽIČ". Ob 19. uri JAVNI SHOD posvečen problematiki miru. Ob 20. uri prenos nogometne tekme Brazilija-Španija (veliki ekran v dvorani). Sledi projekcija LISA-AID. Ob 21. uri ples na odprtem s skupino AMADEUS. Ob 23.30 BAKLADA MIRU po kriških ulicah.

JUTRI: ob 18. uri predstavitev referendumu proti gradnji jedrskih central. Ob 21. uri KONCERT glasbenih skupin iz Trsta.

V primeru slabega vremena bo program v dvorani Ljudskega doma.

SLOVENSKI DIJAŠKI DOM »S. KOSOVEL« V TRSTU

vabi ob 40-letnici svojega obstoja vse bivše gojenke in gojence, vse dosedanje uslužbenke na

prijateljsko srečanje

ki bo v **soboto, 7. junija, od 18. ure naprej** v parku in v notranjih prostorih Dijaškega doma (vhod Campo S. Luigi 11 ali Ul. Ginnastica 72).

Ob 20. uri smo predvideli uradne in neuradne pozdrave.

Ker ne bomo pošiljali posebnih vabil, nas za podrobnejše informacije lahko kličete na tel. št.:

040/573141 ali 573142

Enotne kandidatne liste pripravljajo volilne programe

Uspeh jusarskih volitev le s polno udeležbo vaščanov

Volitve za sestavo novih jusarskih odborov so pred nami, ločita nas le še dva tedna in razumljivo je, da so priprave v polnem teku. Prve dni junija, se pravi v naslednjih dneh, se bodo javnosti predstavili kandidati enotnih list, prvi pa bodo to storili na Opčinah, kjer bo enotna lista predstavila svoje kandidate v sredo, 4. junija, ob 20.30 v Prosvetnem domu. Naj tudi z naših strani pozovemo vse domačine k čimštevilnejši udeležbi!

Če smo včeraj v našem dnevniku v naslovu zapisali, naj se jusarskih volitev udeležijo čimveč volivcev, se moramo danes malce popraviti: volitev naj se udeležijo vsi volivci! Le tako bomo namreč uspeli zagotoviti potrebno podporo krajevnim enotnim listam, za katere smo v teh dneh neštokrat poudarili, da najbolj zastopajo interese posameznih vaških skupnosti.

V naslednjih dneh bodo jusarski odbori sestavili enotne volilne programe, s katerimi se bodo predstavili volivcem - vaščanom. Pa še ena obveznost jih čaka: volilnemu uradu tržaške občine bodo morali posredovati kandidate za skrutinatorje, kot je to pravilo pri vsakih volitvah. Torej, na osnovi volilnih programov, ki bodo upoštevali želje in pričakovanja vaških skupnosti, na osnovi krajevnih enot-

nih kandidatnih list, ki so odraz krajevnih razmer, se bodo domačini na Krasu 15. in 16. junija odločali za sestavo novih jusarskih odborov, zato je nujno, da se volitev udeležijo v polnem številu.

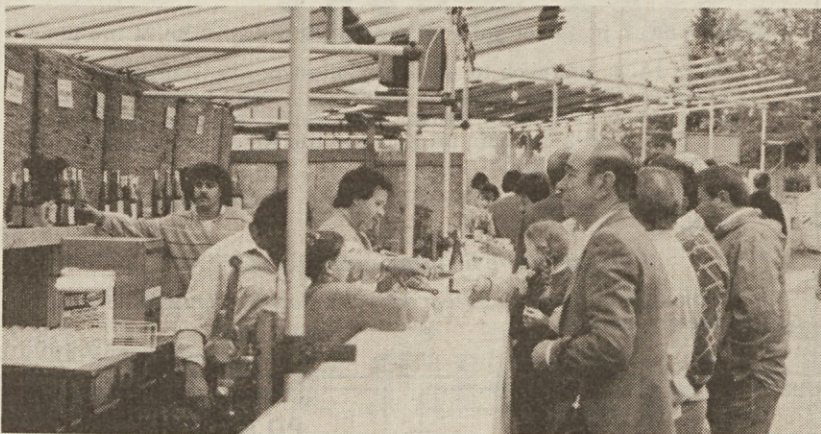
Svečanost v počastitev talcev na Proseku

Na gmajni pri proseški železniški postaji se bodo danes domačini spomnili desetih talcev, ki so jih nacifisti obesili pred 42 leti iz represalije proti partizanski akciji. Na svečanosti, ki jo prireja krajevna sekcija Zveze partizanov - ANPI, bodo sodelovali godbeno društvo Prosek, moški pevski zbor Vasilij Mirk, člani Amaterskega odra Jaka Štoka, govorila pa bosta predstavnik pokrajinskega odbora VZPI-ANPI.

Komemoracija bo ob 9. uri. Zbirališče ob 8.30 na cesti ob spomeniku.

● Pri Korošcih pri Miljah bodo danes in jutri proslavljali spomin padlih Korošcev - Griže - Farnedov. Danes bodo ob 17. uri odprli enogastromske kioske, ob 18.30 pa bo sledil ples. Jutri bo ob 18. uri slavnostno polaganje vencev, ob prisotnosti Uga Polija in Giorgia Vodopivca.

Včeraj v Zgoniku odprli 22. občinsko razstavo vin

Včeraj se je v Zgoniku pričela 22. občinska razstava vin. Po petkovem neurju je vreme tokrat le nekoliko prišlo na roko organizatorjem, tako da so se sinoči, kljub dokaj hladnemu vremenu, obiskovalci lahko prepričali o kakovosti lanske vinske letine, saj so bila prijavljena vina dokaj kvalitetna, čeprav bi po mnenju izvedencev morala biti letos še boljša. V petek se je sestala zadavna komisija in ocenila devet vzorcev beglega vina in pet vzorcev terana. Prvo mesto za bela vina je prejel Ivan Milič (Zgonik 24), drugo Miroslav Žigon (Zgonik 36), tretje mesto pa je komisija dodelila Angeli Budin vd. Colja (Samatorca 20). Kar se tiče terana, so se prisotni

izrekli za Marija Miliča (Zgonik 26), drugo mesto je zasedla Angela Budin vd. Colja (Samatorca 20), tretje pa Marčelo Doljak (Samatorca 29).

Osrrednja točka včerajšnjega dne je bil mednarodni balinarski turnir za 13. kraški pokal, na katerem je sodelovalo enajst četverk iz zamejstva in matične domovine. Na igriščih v Zgoniku in Repnu so potekali ogorčeni boji v sproščenem in prijeteljskem duhu, ki vsako leto vlada med balinarji ob tradicionalnem srečanju na zgoniški razstavi vin. Sievilno občinstvo je sinoči z velikim zanimanjem sledilo otvoritveni tekmi mundiala med Italijo in Belgijo, saj je organizator zanje poskrbel maksiekran v prostorih osnovne šole. Za prijetno zabavo je sinoči poskrbel domači ansambel Lojzeta Furlana.

Danes, ob 10. uri, bo rokometni odsek organiziral mladinski rokometni turnir za 2. pokal Krasa s sodelovanjem domačega Krasa Trimac, Interja iz Nabrežine, tržaškega Cividina in Hrpelja, ki je nesporni favorit za končno zmago. Istočasno bo na razstavišču tradicionalno tekmovalje v briškoli z bogatimi nagradami. V osnovni šoli 1. maj 1945 pa bo od 16. do 21. ure odprta razstava risb, s katerimi so zgoniški učenci sodelovali na oddaji Radia Trst A Čarobni globus, ki jo vodi Roža Peric in odnesli celo vrsto nagrad in priznanj. V popoldanskem kulturnem programu bo nastopila Emonina folklorna skupina iz Ljubljane.

Zvečer se bodo prisotni zabavali ob zvokih ansambla pomlad. Tridnevni praznik se bo jutri zaključil z zelo pestrim kulturno-sportnim programom. Kioske bodo odprli ob 15. uri, ko bo na sporedu turnir med dvema ognjema osnovnošolske mladine za 6. kraški pokal. Ob 17. uri bo v telovadnici nastopila mladinska skupina Valentin Vodnik iz Doline s pravljico, glasbo in plesom Stara hiša štev. 3. Uro kasneje bo nastopila proseška godba na pihala, praznik pa bo sklenil ansambel Lojzeta Furlana. Z. S.

KPI ponovno postavlja svoj predlog za upravljanje občine in pokrajine

Pokrajinsko tajništvo KPI je včeraj izdalo tiskovno poročilo, v katerem ponavlja svoje stališče glede trenutnega političnega položaja na Tržaškem. V noti predvsem ugotavlja, da je upravna paraliza na občini in pokrajini vedno večja in prinaša vse večje negativne posledice začenši s proračuni, ki še niso bili predloženi, kar vsekakor zavira velik del delovanja krajevnih ustanov.

Glavni krivec za tako stanje je po mnenju pokrajinskega tajništva KPI prav Krščanska demokracija, ki noče vzeti na znanje pomen razkola Liste za Trst in izraziti odgovarjajočo politično oceno. Komunisti tudi dodajajo, da nobena demokracija in napredna politična sila ne more predlagati za upravljanje mesta privilegirane osi z Listo za Trst, ki je že skrajno desničarska.

Komunistična partija zaradi teh razlogov poudarja nujnost po političnem preokretu pri upravljanju mesta. Zato je potrebno čimprej razčistiti seda-

nji položaj, obe izvoljeni skupščini pa morata takoj vzeti na znanje odstop posameznih odbornikov. Po mnenju KPI je nesporemljivo, da v sedanjem položaju popolne politične in programske zmede sedanja odbora na občini in pokrajini sprejemata sklepe, ki gredo mimo rednega upravljanja in o katerih bi morali sklepiti izvoljeni skupščini. Pri tem KPI dodaja, da so komunisti že meseca aprila zahtevali odstop odborov in oblikovanje novih večin, da bi preprečili sedanjo paralizo in pripomogli k razčiščenju in jasnosti političnega položaja. Zato KPI ponavlja, da je treba takoj začeti s soočanjem o programu konkretnih upravnih ukrepov za sedanjo mandatno dobo, na osnovi katerega reševati vsaj najnujnejše probleme mestne in pokrajinske skupnosti.

Ob tem KPI navaja tri osnovne probleme za iskanje sporazuma, ki bi Trstu zagotovil demokratično in napredno upravljanje, na prvo mesto KPI postavlja višjo obliko kulture miru in

sožitja, ki je neobhodno potrebna za gospodarske odnose na tem področju in za valorizacijo vloge nacionalnih manjšin v civilnem razvoju obmejnega območja. Nadalje sta potrebni globoka institucionalna reforma upravnih in gospodarskih ustanov ter učinkovita decentralizacija pristojnosti in sredstev od deželne na krajevne uprave.

Tiskovno noto je včeraj izdal tudi deželni komite Krščanske demokracije, v katerem pa govori o pravkar zaključenem strankarskem kongresu. KD izraža zadovoljstvo za enotne zaključke kongresa in za potrditev De Mite na tajniškem mestu. Pozitivno tudi pozdravlja prisotnost osmih predstavnikov iz F-JK v nacionalnem svetu stranke; med temi bo tudi tržaški župan Richetti, kateremu je svoje mesto prepustil poslanec Belci; in prav prisotnosti tržaškega župana v nacionalnem svetu stranke — zaključuje tiskovna nota — pripisuje tako vsedrjavna kot deželna KD velik politični pomen.

Tudi letos bodo podelili Nagrado človečanske dobrote Devinski grad

V Devinu bodo tudi letos podelili »nagrado človečanske dobrote in vzajemnosti Devinski grad«. Priznanje je ustanovil pokojni princ Rajmund Thurn und Taxis: njen namen je, da seznanjajo javnost devinsko - nabrežinske občine z dejanji, ki pričajo o človečanski dobroti in o vzajemnosti prebivalcev do svojega bližnjega.

Nagrada je predvsem moralnega pomena; nagrajenci bodo prejeli diplomu in pergament, ki ju bo izdal organizacijski odbor. Le-tega sestavljajo poleg princa Carla Thurn und Taxisa devinsko - nabrežinski župan, predstavniki šolskih, zdravstvenih in verskih oblasti ter nekateri občani.

Organizacijski odbor se je sestel 29. maja na Devinskem gradu in določil, da bo občina kot prejšnja leta poskrbela za objavo pobude in informiranje v časopisju, na oglasnih deskah in v župnijah ter s pomočjo diktiranih ravnateljev, ravnateljev srednjih šol in zdravstvenih referentov.

Obširno informiranje naj bi prebivalce devinsko - nabrežinske občine spodbudilo, da opozorijo na primere, ki so vredni moralnega priznanja. Predlagatelji morajo prošnje v tej zvezi nasloviti na Devinski grad ali na občino Devin - Nabrežina najkasneje do 30. junija letos. V prošnji morajo pripisati osebne podatke predlagane osebe ter prošnjo zadevno utemeljiti. Prošnjo morata podpisati dva občana.

Organizacijski odbor bo v prvi polovici julija pregledal in obravnaval vse dosepele predloge ter z glasovanjem izbral tiste, ki bodo nagrajeni 31. avgusta na svečanosti v Devinskem gradu. V sklopu kulturnega progra-

ma bodo nagrajeni prejeli diplomu in skromen denarni prispevek.

● Društvo za družbene in politične študije Che Guevara prireja v četrtek, 5. maja, ob 18. uri na sedežu v Ul. Madonnina javno srečanje na temo »Jedrska energija po Černobilu. Kakšne posledice za zdravstvo?« Srečanja se bodo udeležili izvedenci Franco Calligaris, Ferdinando Gobato in Franco Panizon.

razna obvestila

Vaška skupnost Trnovca priredi 7. in 9. junija 4. vaški praznik. Vabljeni!

Družabna večerja starejših skavtinj bo 6. junija v restavraciji KRAS na Repentaburu. Prosimo, da potrdite prisotnost po telefonu in sicer na št. 040/753938 - Irma.

Prosvetni dom - Opčine. V sredo, 4. junija, ob 20.30 JAVNO ZBOROVANJE za predstavitev kandidatov enotne liste JUS OPČINE. Udeležite se polnoštevno!

Od 16. do 31. julija 1986 organizirata KD I. Gruden in SD Sokol v Nabrežini 6. OTROŠKI ŽIV ŽAV. Starši, ki želijo vpisati svoje otroke (od 3. do 11. leta starosti) v poletno središče v Nabrežini, lahko telefonirajo v jutranjih urah na tel. št. 200321 ali od 14. ure dalje na tel. št. 200927.

Skupnost vtrnarjev in vinogradnikov vabi na 8. rajonsko razstavo vin, ki bo do 2. junija v Ljudskem domu v Podlonjerju. Kioski bodo dobro založeni od popoldneva do večera, ko bodo zaigrali Neva, Mara in Germano ter ansambel Zvezde.

Z nožem ranila mladeniča

V noči med petkom in soboto so na oddelku za urgentno kirurgijo glavne bolnišnice sprejeli ranjenega 24-letnega Alessandra Molka iz Ul. Frešcobaldi 11. Mladenec je imel globoko rano v levem boku. Zdravniki so mu izdali prognozo okrevanja v 20 dneh.

Molek je dežurnim policijskim agentom izjavil, da ga je v petek, malo pred polnočjo, v osmici na Kontovelu ranila z nožem 39-letna ženska, Rita po imenu, s katero se je bil pogovarjal na zadnje sporekel. V bolnišnico so ga prepeljali z osebnim avtomobilom.

Policijska izvidnica je zatem prispela na Kontovel do osmice, ki pa je bila, zaradi pozne ure, že zaprta. Preiskavo o še ne povsem pojasnjenem dogodku je uvedel openski komisariat policije. Inšpektor Saggese je že zaslišal ranjenca. Lastnik osmice, domačin Livio Albi, nam je včeraj povedal, da ga ni bilo v osmici, ko je prišlo do krvavega dogodka, pripomnil pa je, da je ženska zaboljela mladeniča z nožem, ki ga je bila zagrabila na mizi v osmici.

razne prireditve

Skupina svetovlanskih otrok prisrčno vabi starše, sorodnike in vse prijatelje mladine na prireditev PISANE LUTKE. Veselo srečanje bo v Marijinem domu v Ul. Brandesia 27 danes, 1. junija, ob 17. uri.

Godbeno društvo Nabrežina prireja 14. in 15. junija na igrišču Sokol v Nabrežini tradicionalni PRAZNIK GODBE s sledečim programom: sobota, 14. t. m., ob 17. uri otvoritev praznika; ob 18.30 nastop domačih godbe; ob 21. do 24. ure ples z ansamblom Pomlad. V nedeljo, 15. t. m., ob 16. uri odprtje kioskov; ob 18.30 nastop godbenega društva Prosek; ob 19.30 nastop plesne skupine CIABS iz Tržača; ob 21. do 24. ure ples z ansamblom The Devils. Delovali bodo dobro založeni kioski s specialitetami na žaru in pristno domačo kapljico. V primeru slabega vremena se praznik podaljša na ponedeljek, 16. t. m. Vabljeni!

KD Rovte - Kolonovec vabi na srečanje ALI SPOZNAŠ SVOJE VINO?, ki bo danes, 1. t. m., ob 17. uri v društvenih prostorih v Ul. Montesernio 27. Vsi udeleženci dobijo tradicionalno značko in kdor spozna svoje vino — diplomu. Sledil bo večer ob spremljavi harmonikarja.

izleti

Društvo naravoslovcev in tehnikov T. PENKO v Trstu vabi člane in prijatelje na strokovno vodeni izlet skozi Trnovski gozd k Divjemu jezeru, ki bo v nedeljo, 8. junija 1986. Zbirališče ob 8. uri pred sodno palačo v Trstu. Prevoz z lastnimi sredstvi.

Zveza vojnih invalidov in Združenje aktivistov osvobodilnega gibanja na Tržaškem ozemlju prirejata v nedeljo, 8. junija, enodnevni članski izlet na Goriško. Vpisovanje in informacije na sedežu Zveze v Trstu, Ul. Montecchi 6, IV. nadstr., tel. 771952 od 9. do 12. ure.

Društvo slovenskih upokojencev v Trstu priredi v četrtek, 12. junija izlet v Kamniško Bistrico. Vrnitev skozi Kranj (ogled raznih zgodovinskih zanimivosti-Prešernov gaj). Vpisovanje v petek, 6. junija, ob 10. do 11. ure v Ul. Cicerone 8.

SPDT vabi svoje člane na srečanje platinicev, ki bo v Drežnici v nedeljo, 8. junija. Izlet bo z osebnimi avtomobili, zbirališče pa bo ob 6.30 na Foro Ulpiano (izpred tržaške sodnije).

razstave

V TK Galeriji v Ul. sv. Franciška 20 razstavlja svoja dela Bogdan GROM.

† Po dolgi bolezni nas je za vedno zapustil naš dragi mož in oče

Pasquale Pellegrini

Pogreb bo v sredo, 4. junija, ob 11.15 iz mrtvašnice glavne bolnišnice na pokopališče pri Sv. Ani.

Žalostno vest sporočajo: žena Marija, hčerke Anna, Gabriella in Eliana z Giuseppom ter drugo sorodstvo.

Trst, 1. junija 1986

ZAHVALA

Prisrčna hvala vsem, ki so z nami sočustvovali ob izgubi našega dragega očeta, brata, deda in pradedu

Mirkota Briščaka

Posebna zahvala g. župniku Švari, cerkvenemu pevskeemu zboru, vsem darovalcem cvetja, nosilec vencev in krste ter vsem, ki so na katerikoli način počastili njegov spomin.

SVOJCI

Praprot, Prosek, Brišče, Ljubljana, 1. junija 1986

ZAHVALA

Zahvaljujemo se vsem, ki so pospremili k večnemu počitku našega dragega brata, svaka in strica

Adrijana Kočevarja

Posebna zahvala g. župniku, zdravnikom ter vsemu prizadevnemu osebju I. pnevmološkega oddelka bolnice Santorio na Obelisku, darovalcem cvetja in vsem, ki so počastili njegov spomin.

SVOJCI

Bazovica, 1. junija 1986

ZAHVALA

Ob izgubi naše drage

Justine Čok por. Lorenzi

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so z nami sočustvovali.

SVOJCI

Lonjer, 1. junija 1986

Pogreb

DUŠE KOSMINE

bo v torek, 3. junija, ob 14. uri na pokopališču v Bertokih pri Kopru.

SVOJCI

Ob 1. obletnici smrti

Marte Sosič - Danieli - Daneu

se je radi spominjajo in jo nosijo v svojih srcih mož Celestin in sin Edi z ženo Nevo.

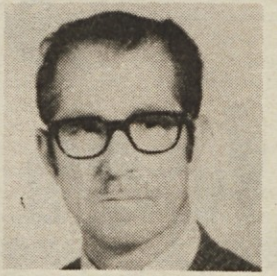
Sveta maša ob obletnici bo 4. t.m. ob 19. uri v župnijski cerkvi na Opčinah.

Opčine, 1. junija 1986

2.6.1976

2.6.1986

Franc Sosič

Nikjer tolažbe ni, ker dragega med nami ni.

SVOJCI

Opčine, Devin, Križ, 1. junija 1986

OBČINA ZGONIK

priljubljeni odbor

vabi na

22. razstavo in pokušnja domačih vin

v ZGONIKU danes in jutri

- **DANES:** ob 10. uri odprtje kioskov in mednarodni mladinski moški turnir v rokometu za 2. pokal Krasa v športno-kulturnem centru v Zgoniku; finale ob 15.30 ter turnir v briškoli z bogatimi nagradami. Ob 18. uri nastop folklorne skupine EMONA iz Ljubljane. Od 21. do 1. ure PLES z ansamblom Pomlad.
- **JUTRI:** ob 15. uri odprtje kioskov. Ob 16. uri turnir »med dvema ognjema« osnovnošolske mladine za 6. kraški pokal. Ob 17. uri pravljica z glasbo in plesom »Stara hiša št. 3« v izvedbi mladinske skupine V. Vodnik iz Doline — v športno-kulturnem centru v Zgoniku. Ob 18. uri koncert godbe na pihala s Proseka. Od 21. do 24. ure PLES z ansamblom L. Furlan.

Zagotovljen je ogled tekem svetovnega nogometnega prvenstva.

gledališča

CANKARJEV DOM

Velika dvorana

Jutri, 2. junija, ob 19.30: Baletni triptih. Glasba: R. Wagner in L. v. Beethoven.

V torek, 3. t. m., ob 19.30: Naši dosežki '86. Revija pevskih zborov Ljubljanskega pevskega združenja s sodelovanjem Zveze kulturnih organizacij mesta Ljubljana.

Srednja dvorana

Jutri, 2. junija, ob 10.30: Slavnostna seja. Slavnostni govornik Franc Štinc, predsednik RK SZDL.

Sprejemna dvorana

Od 9. do 15. junija: Ob kulturnih dnevih Slovencev iz Italije. Na teh že tradicionalnih prireditvah iz zamejstva se nam bodo letos predstavili Slovenci videmske pokrajine.

Predvežje Velike dvorane

Do 27. junija: Tihoožnja Gina Turriana, fotografska razstava.

Mala dvorana

V sredo, 11. t. m., ob 20.30: Veliki dan Jožeta Dobrnika. Opera SNG Maribor.

PRIMORSKO DRAMSKO GLEDALIŠČE

Jutri, 2. junija, ob 16.15: Bertolt Brecht-Kurt Weill OPERA ZA TRI GROŠE. Predstava bo v Solkanu za NSC.

KULTURNI DOM NOVA GORICA

Velika dvorana

Jutri, 2. junija, ob 20.30: Koncert ansambla QUATEBRIGA v sodelovanju s Cankarjevim domom Ljubljana.

SK VIGRED

iz Šempolaja

se zahvaljuje vaščanom in vsem, ki so na katerikoli način pripomogli k uspehu vaškega praznika.

KD F. VENTURINI — DOMJO

ŠAGRA na Krmenki

- **SOBOTA, 7. junija:** ob 16. uri odprtje kioskov. Od 20. do 24. ure PLES.
- **NEDELJA, 8. junija:** ob 10. uri odprtje kioskov. Ob 17. uri KULTURNI PROGRAM: godba na pihala iz Nabrežine, otroški pevski zbor celodnevne osnovne šole Mara Samsa - Ivan Trinko Zamejski, moški pevski zbor France Bevk iz Šmarji pri Kopru in trio Antona Rakarja iz Kopra. Od 20.30 do 24. ure PLES.
- **PONEDELJEK, 9. junija:** ob 16. uri odprtje kioskov. Od 20. do 24. ure PLES.

Vse tri večere bo igral ansambel POMLAD

Delovali bodo dobro založeni kioski z domačo kapljico, ribami in specialitetami na žaru.

Vabljeni!

kino

ARISTON - 17.00, 22.15 *Fuori orario*, dram., ZDA 1986, 100'; r. Martin Scorsese; i. Rosanna Arquette, Griffin Dunne. □

EXCELSIOR II - 17.30, 22.15 *Agnese di Dio*, dram., ZDA 1985, 90'; r. Norman Jewison; i. Jane Fonda, Meg Tilly.

FENICE - 17.30, 22.15 *Voglia di guardare*, er. It. 1986, 100'; r. Joe D'Amato; i. Jenny Tamburi, Lili Carati. □□.

GRATTACIELO - 17.00, 22.15 *Hannah e le sue sorelle*, dram., ZDA 1986, 106'; r. Woody Allen; i. Mia Farrow, Michael Caine.

MIGNON - 15.30, 22.00 *Morte di un commesso viaggiatore*, dram., ZDA 1985, 120' r. Volker Schlöndorff; i. Dustin Hoffman, Kate Reid.

NAZIONALE I - 16.00, 22.15 *Scuola di geni*, kom., ZDA 1986, 105'; r. Martha Coolidge; i. Val Kilmer, Michelle Meyrink. Ob 20.00 *Mundial 86*.

NAZIONALE II - 15.30, 22.00 *AIDS - Piccolo strisciente*, dram., ZRN 1986; 105'; r. Paul Grandi; i. Bette Winter, Fritz Garbo.

EDEN - 15.30, 22.00 *Sexy Orgy College*, porn. □□. Ob 20.00 *Mundial 86*.

EXCELSIOR I - 17.30, 22.15 *Scuola di polizia*, kom., ZDA 1984, 108'; r. Hugh Wilson; i. Steve Guttenberg, Kim Cattrall.

CAPITOL - 15.30, 22.00 *Scuola di medicina*, kom., ZDA 1985, 100'; r. Alan Smith; i. Parker Stevenson, Geoffrey Lewis.

ALCIONE - 16.30, 22.00 *La carica dei 101*, ris., ZDA 1961; 75'; prod. Walt Disney.

NAZIONALE III - 16.00, 22.15 *Nove settimane e 1/2*, er. dram., ZDA 1985, 120'; r. Adrian Lyne; i. Mickey Rourke, Kim Basinger. □

LUMIERE FICE - 16.00, 22.00 *Cercasi Susan disperatamente*, kom., ZDA 1985; 98'; r. Susan Seidelmann; i. Rosanna Arquette, Madonna.

VITTORIO VENETO - 16.00, 22.15 *Rambo II - La vendetta*, akc., ZDA 1985; 100'; r. George Pan Cosmatos; i. Sylvester Stallone, Robert Crenna.

RADIO - 15.30, 21.30 *Upper Sex Sensation*, porn. □□

Prepovedano mladini pod 14. letom □ - 18. letom □□

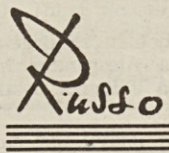
23. maja je na ljubljanski univerzi diplomiral iz fizike

BORUT BAJC

K uspehu mu čestitajo

starši, Vesna, Iztok, nono in nona.

- fotostudio
- barvni posnetki
- kupon s popustom

OPČINE (TRST) - Ul. Nazionale 47
Tel. 211739

PD »SLOVENE« in vinogradniki iz Boršta in Zatrežca

priredijo

danes in jutri
v HRIBENCI

16. praznik vina

- **Danes** ob 17.30 kulturni program. Nastopajo godba na pihala Breg iz Doline, folklorna skupina Stu ledi, mešani pevski zbor Lipa iz Bazovice in pevski zbor Skala iz Gabrij, od 20.30 dalje ples z ansamblom TAISMS;
- **jutri** ob 20. ure dalje ples z ansamblom POMLAD.

5. junijski glasbeni likovni večeri

KD V. VODNIK iz Doline vabi na

otvoritev ex tempore dijakov
nižje srednje šole S. Gregorčič

v sredo, 4. junija, ob 19. uri v galeriji Torkla.

Koncert mladinskega pevskega zbora MARIBOR

v petek, 13. junija, ob 21. uri v
gledališču F. Prešeren v Boljuncu.

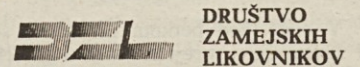
Ul. sv. Frančiška 20

s sodelovanjem Ljubljanske banke in Tržaške kreditne banke

vas vabijo v četrtek, 5. junija, ob 18. uri

na otvoritveno razstavo kiparja

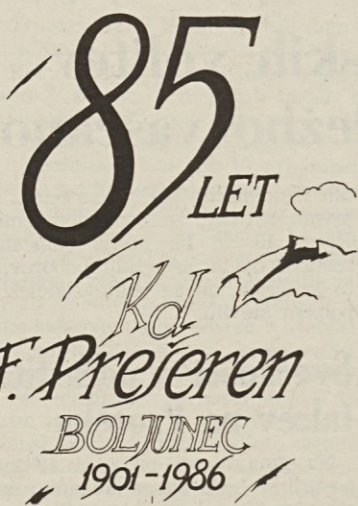
NEGOVANA NEMCA

vabi v petek, 6. junija ob 19.30 v Gregorčičevo dvorano na otvoritev razstave akvarelov

STANETA KUMARJA

Uvodna beseda Milko Bambič

Gledališče F. Prešeren v Boljuncu

SOBOTA, 7. junija, ob 20.30

NASTOP PLESNE ŠOLE KD F. PREŠEREN

Ponovitev v nedeljo, 8. junija, ob 19. uri.

vabi

v četrtek, 5. junija, ob 20.30 na predavanje z diapozitivi

LOJZETA ABRAMA

z naslovom

S POTI POD ANAPURNAMI

čestitke

Živijo KATJAI Vse najboljše za 14. rojstni dan ti vošči mama in želi, da bi se ti izpolnile vse želje.

Danes se sreča z Abrahamom naš brat MIRO BRIŠČAK. Obilo sreče, zdravja in veselih sončnih dni, mu želijo brata in sestra z družinami.

Včeraj sta praznovala 25. obletnico poroke ANGELA in ELIO ŠKRK. Še na mnoga brezskrbna in srečna leta jima kliče Vaša skupnost Trnovca.

koncerti

Glasbena matica vabi na sledeče zaključne nastope: v torek, 3. junija, ob 20.30 v Prosvetnem domu na Opčinah; v sredo, 4. junija, ob 18. uri na šoli Glasbene matice v Trstu; v petek, 6. junija, ob 20.30 v dvorani I. Gruden v Nabrežini; v ponedeljek, 9. junija, ob 20. uri v Slovenskem šolskem centru v Miljah.

Glasbena matica - Trst. Zaključna akademija v počastitev prof. Erminija Ambrozeta in Jožice Lasič. 9. četrtek, 5. junija, ob 20.30 v evangeličansko-luteranski cerkvi na Trgu Panfili: David Puntelj, Dunja Jogan, Samo Miot, Nataša Križmančič, Mitja Tavčar, Rafaela Petronio, Maila Ozbič, Jordan Pisani, Aleks Košuta, Jana Miot, Elena Parovel, Aleks Mahnič, Fulvio Jurinčič, Maurizio Marchesich, Pavel Furlani, Simona Slokar.

šolske vesti

Sindikata slovenske šole obvešča zainteresirane, da lahko vložijo prošnje za vključitev v posebni seznam suplentov na skrbništvu. Rok zapade 20. junija. Informacije nudi Sindikat slovenske šole, Ul. F. Filzi 8, I. nadstr., tel. 040/61193 ob sredah in četrtek od 11. do 12. ure ter ob torkih od 16. do 17. ure.

Osnovna šola A. Gradnik - Repentabor priredi danes, 1. junija, RAZSTAVO RISB IN ROČNIH DEL s sledečim urnikom: od 9.30 do 12.30 in od 16. do 19. ure.

ZA VSAKOGAR NEKAJ POSEBNEGA

optika
Vikj
foto-kino
kontaktne leče

Ul. Buonarroti 6 (pr. Ul. Rossetti)
TRST Telefon 77-29-96

menjalnica

Ameriški dolar	1.570.—
Nemška marka	682,50
Avstrijski šiling	212,50
Holandski florint	607.—
Belgijski frank	32,50
Irski sterling	2.320.—
Danska krona	182.—
Grška dragma	10.—
Kanadski dolar	1.110.—

SLOVENSKI
KLUB
V TRSTU
Ulica
sv. Frančiška 20

vabi v torek, 3. junija, na

sprehod po slovenskih sledovih v tržaški arhitekturi

Vodi prof. Marco Pozzetto

Odhod s TRGA OBERDAN ob 18. uri. Po sprehodu vabimo na poslovilno družabnost pred poletnim premorom v RIBJO GOSTILNO. Cena 20.000 lir, omizje omejeno. Prijave pri ZSKD - Telef. 767303

mali oglasi

SE ŽELITE učiti francoščine? Francozinja, diplomirana v Parizu, z izkušnjo večletnega poučevanja jezika v Trstu, nudi pomoč pri prevajanju ter lekcije za vse stopnje, tudi v poletnih mesecih. Tel. na št. 566256.

PRODAM ribiški čoln s prenosljivim motorjem evinrude. Po želji je na razpolago tudi privez v Ribiškem naselju. Ugodna cena. Telefonirati na št. 040/412233 od 13. do 15. ure.

OSMICO je odprl Milič v Zagradcu št. 2. PRODAM gumijasti čoln canguro 400 z vozičkom. Po želji lahko prodam tudi motor mercury 25. Tel. na št. 040/212942.

OSMICO je v Mavhinjah odprl Robert Pipan. Toči belo in črno vino.

OSMICO je odprl Marjo Pahor-Metin iz Jamelj, Župančičeva 8. Toči belo in črno vino ter nudi domačo prigrizek.

PRODAM kravo z mladim mlekom (prvo tele) ali zamenjam za meso. Tel. na št. 040/200173.

PRILETNI UPOKOJENEC vdovec, bi rad spoznal poštenega slovenskega upokojenca za iskreno prijateljstvo. Tel. na št. 040/413848.

MLADA družina išče stanovanje v najem v Trstu ali okolici. Tel. na št. 040/763715 od 13. do 14. ure.

PRODAM hišico (90 kv. m) v Boljuncu potrebno popravila. Tel. na št. 040/228390.

ODDAM v okolici Nove Gorice dvosobno opremljeno stanovanje upokojenca, ki želi mir in podeželsko okolje. Tel. 003865/21650.

PRODAM MOTOR yamaha xy 650 v odličnem stanju. Tel. na št. 040/212571 v večernih urah.

OSKRBNICO iščemo za priletno samostojno osebo z udobnim stanovanjem. Dobri pogoji po dogovoru. Tel. na št. 040/52277 v večernih urah.

PRODAM 5 stotov koruze. Tel. na št. 040/231901 v večernih urah.

TABOR MLADIH išče televizijske sprejemnike. Kdor jih želi ponuditi, naj se javi v baru Prosvetnega doma na Opčinah.

ŽELIŠ POSTATI ženska ekrana? Predstavi se Taboru mladih vsak torek ob 20.30 v Prosvetnem domu na Opčinah. PRODAM diatonično harmoniko, trivrstno H-E-A, odlično ohranjeno. Avgust Železnik, tel. 003867/72420.

KUPIM stanovanje v dvo ali trinadstropni hiši ali hišico, 80 kv. m, v dobrem stanju, v okolici Sv. Ivana ali izven mesta. Tel. na št. 574020 po 15. uri.

PRODAM opel kadett 1000 v dobrem stanju, letnik '76. Tel. na št. 208271.

VESPO 150, letnik '70, v dobrem stanju ugodno prodam. Pišite na Oglasni odelek Primorskega dnevnika pod šifro STARO MA DOBRO.

PRODAM avto alfa romeo GTV californa, samo za ljubitelje. Tel. na št. 040/51547 v večernih urah.

UDOBNO enosobno stanovanje (centralna, telefon, plin) v Ljubljani zamenjam za neudobno na slovenski obali. Ponudbe na ADIT - PP 171 - 61001 Ljubljana.

PRÍ COLJEVIH v Samatorci so odprli osmice.

SOBNO

RASTLINSTVO

CVETJE

DREVEŠA

ZA VRT

IN

SADOVNJAK

HUMUS

DREVESNICA

Germana

Nabrežina Postaja 10

Telefon: 040/200571

včeraj-danes

Danes, NEDELJA, 1. junija
TELOVO

Sonce vzide ob 5.19 in zatone ob 20.46 - Dolžina dneva 15.27 - Luna vzide ob 2.39 in zatone ob 14.43.

Jutri, PONEDELJEK, 2. junija
ERAZEM

PLIMOVANJE DANES: ob 1.30 najnižja -17 cm, ob 6.24 najvišja 1 cm, ob 11.52 najnižja -24 cm, ob 19.00 najvišja 40 cm.

PLIMOVANJE PREDVIDENO ZA JUTRI: ob 2.02 najnižja -28 cm, ob 7.40

najvišja 6 cm, ob 12.49 najnižja -21 cm, ob 19.31 najvišja 44 cm.

VREME VČERAJ: temperatura zraka 17,7 stopinje, zračni tlak 1013,7 mb ustaljen, veter 25 km, vzhodnik severovzhodnik, burja, s posameznimi sunki do 40 km na uro, vlaga 41-odstotna, nebo oblačno, morje močno razgibano, temperatura morja 20,4 stopinje.

ROJSTVA IN SMRTI

RODILI SO SE: Fabio Mergiani, Gianfranco Dulcinati, Mariasole Mazzola, Elisa Tonsa.

UMRLI SO: 66-letni Tullio Fornasaro, 67-letni Carlo Visentin, 83-letna Caterina D'Este, 76-letna Maria Bellich.

DNEVNA IN NOČNA SLUŽBA LEKARN

Nedelja, 1. junija 1986

(Dnevna služba - od 8.30 do 20.30)
Ul. Oriani 2, Trg Venezia 2, Ul. F. Severo 112, Ul. Baionti 50, Ul. Roma 15, Ul. Ginastica 44, Mazzinijev drevored 1 - Milje.

(Nočna služba - od 20.30 do 8.30)
Ul. Roma 15, Ul. Ginastica 44, Mazzinijev drevored 1 - Milje.

OPČINE (tel. 213-718) - samo po telefonu za najnujnejše primere.

Ponedeljek, 2. junija 1986

(Dnevna služba - od 8.30 do 20.30)
Trg Ospedale 8, Ul. dell'Istria 35, Miramarski drevored 117 (Barkovlje), Ul. Combi 19, Largo Piave 2, Borzni trg 12.

(Nočna služba - od 20.30 do 8.30)
Largo Piave 2, Borzni trg 12.

SESLJAN (tel. 299-751), BAZOVICA (tel.

226-210), ŽAVLJE (tel. 274-630) - samo po telefonu za najnujnejše primere.

Od torka, 3. do sobote, 7. junija 1986 (Dnevna služba - od 8.30 do 19.30)

Trg Ospedale 8, Ul. dell'Istria 35, Miramarski drevored 117 (Barkovlje), Ul. Combi 19, Largo Piave 2, Borzni trg 12.

SESLJAN (tel. 299-751), BAZOVICA (226-210) in ŽAVLJE (tel. 274-630) - samo po telefonu za najnujnejše primere.

(Nočna služba - od 19.30 do 8.30)

Ob 400-letnici smrti Primoža Trubarja

Beseda uredništva

400-letnica smrti Primoža Trubarja je obletnica, ki se je letoš spominjajo Slovenci po vsem svetu. Poseben pomen ima ta obletnica za Primorce: Trubarjevo življenje in delo je namreč odločilno povezano s Trstom, Koprom, Gorico in Istro. Zato uredništvu Primorskega dnevnika in Primorskih novic očetu slovenske knjige namenjata pričujočo skupno prilogo, v kateri je dan poseben poudarek obdobju, ki ga je Trubar preživel na Primorskem. Primorska je bila takrat — bolj kot danes — stičišče slovanskega, romanskega in germanskega sveta.

K sodelovanju smo povabili kulturnike in književnike, teologe in predstavnike evangeličanske in katoliške cerkve, slaviste in politike, Slovence iz Jugoslavije, Italije in Avstrije, pa iz ZDA, kjer živi (smo morda že pozabili?) najštevilnejša slovenska skupnost zunaj Slovenije. Naši sogovorniki so bili Italijani in Nemci — navsezadnje je Trubar zorel pod vplivom Bonoma in Vergerija, v Nemčiji pa je uresničil to, zaradi česar ga slavimo. Naši novinarji so obiskali Tübingen in Derendingen, se pogovarjali s pastorejema, Trubarjevima naslednikoma, s predstavniki univerze in mestne uprave. Skušali so zajeti utrip Trubarjevega zadnjega pribežališča štiri stoletja pozneje.

Naj bo naša priloga ob obletnici, »času in priložnosti slovenskega samozavedanja in samozaupanja« (kot jo označuje avtor našega uvodnika dr. Matjaž Kmecl), tudi prispevek k razumevanju in prijateljstvu med narodi.

Iz vsebine:

»Čas bi bil, da dobimo po štiristo letih kakega novega Trubarja!«

Pogovor s predsednikom RK SZDL Francem Šetincem

»Sožitje in strpnost v Trubarjevi dobi nam lahko služita za zgled«

Pogovor s predsednikom SKGZ Borisom Racetom

Misli o očetu slovenske knjige IV, V

Književniki, slavisti in teologi o Trubarju

Spomin na Trubarja je postal most med narodoma VI

»Trubarja uvrščamo med duhovne velikane Tübingena« VII

Pogovor z dr. Wilfriedom Setzlerjem

Slovenska Meka na švabskem Olimpu

Svetovalec, pedagog, agitator, obveščevalec, pesnik... VIII

Pogovor s prof. dr. Rolfom-Dietrom Klugejem

»Vsa znanost prihaja iz istega duha«

Pogovor s predsednikom tübingške univerze Adolfom Theisom

»Zlo s severa, ki se ga je rimska cerkev tako bala« IX

Pogovor s pisateljem Fulviom Tomizzo

»Kranjski Luter« in Istra

Primož Trubar na Bonomovem dvoru X

Po Raštelu je odmeval gromki glas XI

Lutrovi nauki so naleteli na plodna tla XII

Temelj samozavedanja

njenost kmečkim puntom kot vojski slovenskega človeka in na ta način reflektirajo slovensko državnost. Od njih naprej sledimo slovenskemu korespondiranju, sledimo pa tudi veliki samozvesti, ki zagotovo po svojem viru ni bila samo religiozno ali moralno protestna, temveč tudi slovensko kulturna — Trubar in njegovi nas kot prvi, poprejšnje različne deželane, imenujejo Slovenci.

Ves ta razcvet je imel zagotovo globoke korenine in ni prišel čez noč, tako kot tudi kmečki upori niso: iz stoinstoletnega hlapčevstva ali nepismenosti, kulturne slepote in gluhote niso mogli nastati. Vendar lahko samo ugibamo: ali je daleč v ozadju še stara karantanska državna in kulturna tradicija — navsezadnje vemo, da so vsaj še 1414. izpričano ustoličevali koroškega deželnega kneza pri Gospej Sveti po starem slovenskem obredu? — ali pa je to bil spomin na moč celjskega in goriškega središča oblasti — z med seboj povezanimi celjskimi in goriškimi grofi? — ali samozavest, s katero so učenj Kranjci, Štajerci in Korošci po Evropi soustanavljali različne univerze, med njimi tudi dunajsko, ali pa na čelu z znamenitim škofom Sladkonjem modernizirali srednjeveško podobo Dunaja kot cesarskega mesta?

Temeljni vzrok so gotovo bile tudi velike spremembe evropskega duha in evropske npravnosti. Renesansa je vračala človeka iz askeze v razkošje ali vsaj v slo po razkošju, iz onstranstva v tukajšnjost, iz duha v telo, iz premišljevanja smrti v čutenje ljubezni, toda tudi v cinizem in razvrat: obstajajo resne domneve, da konec 15. stoletja v vsej Evropi skorajda ni bilo človeka, ki ne bi bil spolno okužen. Slovincem pa nam je dano živeti v »trebuhu« Evrope, kjer se je vse to mešalo in godljalo, potovalo sem in tja, zadobivalo najprej s križarskimi, potem turškimi vojnami značaj velikanskih, dramatičnih in tragičnih ljudskih gibanj, poto-

vanj, predvsem pa krvavih civilizacijskih polemik med vzhodom in zahodom. Trubar sam je že do svojega dvajsetega leta študiral na Reki, v Salzburgu, Trstu in na Dunaju: vse to tako ali drugače, predvsem pa v osnovni duhovni naravnosti naših protestantov odmeva.

Kakorkoli že — protestantiizem kot versko, kulturno in npravnstveno gibanje se je na Slovenskem zelo naglo in zelo zgodaj oprjel. — Luter je svoj hereični razglas dal v javnost oktobra 1517; že dobrih deset let potem, 1528, ko se je Trubar pravzaprav šele učil, na Dunaju pa nazorno videl, kakšne hude kazni lahko čakajo krivoverce — prav tisto leto so tam namreč javno sežgali prekrševalca Hubmaierja — je na primer splošna cerkvena vizitacija ugotovila v štajerski dekaniji Škale (na območju Velenja), da se je luteranski nauk že doobira uveljavil in pripeljal celo do neredov, kaplan Jurij Veršič s svojo ženo (!), ki pa so ju štiti štivilni lastniki okoliških gradov, je bil glavni kamen spotike.

Pogosto govorimo o slovenskem kulturnem »zaostajanju«, prav Trubar na pragu novejših slovenske zgodovine pa je bil torej s svojim delovanjem in s svojimi somišljeniki le malo manj kot v srednjeevropski civilizacijski avantgardi, kot bi rekli danes. Od njega naprej (ugibamo seveda lahko, da tudi že prej) teče naša duhovna pot skladno in združeno z evropskimi dogajanjmi. Občasna zastajanja ali pohitevanja so pač nujna in jih poznajo vse nacionalne kulture — pač zaradi spremenljivih in drugačnih področnih družbenih razmer. — V protireformacijskih časih so lahko požigali protestantske knjige, kolikor so hoteli, spomin na veliki in samozavestni ustvarjalni zanos je slejkoprej ostajal: že Valvasor slabih 100 let kasneje v Slavi vojvodine Kranjske s kar precej prikritega ponašanja našteva in popisuje vse te pisce; za njim potem tudi vsi drugi — do zname-

nite Cankarjeve retorične ugotovitve, da smo v kmečkih uporih in protireformacijskih bojih zgubili vse resnično pokončne Slovence — kar je ostalo, pa je narod hlapcev. (Cankar tega kajpada ni pisal zato, ker bi bil prepričan, da je res tako, temveč zato, da je spodbujal in vabil k nekdanji trubarjanski samozvesti in upornosti.)

Slovenska resničnost pa žal po drugi strani Trubarju tudi 300 in 400 let po njegovi smrti ni bila in ni zmeraj pravična. V nekdanjih liberalno-klerikalnih odnosih so ga (zmeraj malce sramežljivo) nosili bolj na dnevnih političnih zastavah kot v duhu in spoštovanju: Trubar je predvsem zato, ker ni bil katolik, veselil in zanimal liberalce in jezil klerikalce. Na eni strani je to plitvilo razumevanje njegove resnične in dovolj mnogostranske pomembnosti, ga spreminjalo v plakat; po drugi se ga je ob siceršnjem priznavanju slovenske pomembnosti odrinjalo v neakšno sumljivost in zato nejasnost, celo obrotnost. — Pa tudi še danes je kakšni tako imenovani »sektaški« pameti polemike vreden »klerikalec«, ker se je pač zvečine ukvarjal z verskimi rečmi in ker je bil duhovnik.

Čas je, da dokončno takšne in podobne predsodke počistimo iz naše javne in poljavne zavesti, se docela neobremenjeno ozremo v zgodovino: potem bomo zlahka ugotovili, da imamo v 16. stoletju po Trubarjevi zaslugi izjemno jasen pregled nad svojim duhovnim in družbenim stanjem, izredno jasno idejo o vrednosti in (suvereni!) prihodnosti svojega obstajanja, predvsem pa temeljno opredelitev slovenske narodne zavesti kot ideje, ki nas združuje kulturno in moralno. Lahke vesti lahko rečemo, da bi bila kvaliteta in dinamika slovenskega razvoja posledje drugačni, obotavljivejši, manj jasni in manj kontinuirani, če ne bi bilo Trubarjeve »svete luči« pred 400 leti.

Zato je 400-letnica njegove smrti čas in priložnost slovenskega samozavedanja in samozaupanja, ni samo čas misli na prvi slovenski abecednik (čeprav tudi na tega); je čas našega zgodovinskega spominjanja in zgodovine same, Slovencev kot narodne celote. Vsem tem razsežnostim je temelje za današnji dan določil in položil Primož Trubar.

MATJAŽ KMECL

Svarilo bukvarjem in vezarjem

Inu potehmal je meni vejdeoč, de ti eni bukvarji inu vezarji te slovenske bukve predragu prodajo, zatu tih ti bozi ne kupujo inu bodo zadržane, obtu ima vsaki vejdti, de tacih slovenskih bukvih v Tibingi, kir so prez not, nejsa pejsni, se vsakimu štiri pogne, v ti slovenski deželi pak tri, ampak le-tih samih, kir so s tejmj notami, v Tibingi le tri, v slovenski deželi le dva za en krajcar prodajo. Buli oli lažeši kup se ne mogo drukati. Tu tolmačene, pisanе, izlage inu zlage se vom Slovenom zabston sturi. Zatu Boga hvalite inu prosite, de taku delu gre po sreči, Bogu na čast inu h timu izveličanu dosti duš. Amen.

Inu jest te bukvarje, kir take bukve vežejo, prosim inu zvejstu opominam, de vzemo od nih pravi, spodobni lon, de ne bodo sacrilegi, cerkovni tatje, s katerimi se Bug silnu srdi inu nje na tim svejtu inu v pekli ostru štrajfa. Pred tejm nje inu nas Jezus Kristus, naš gospud inu izveličar, milostivu obari. Amen.

Služba božja bodi slovenska

Vsem zastopnim krščeničnikom je vejdeče, de ti psalmi inu druge duhovske pejsmi se imajo v ti cerkvi pejti; ampak kir so se dosehmal le v latinskim, tim gmajn ludem v nezastopnim jeziku v ti cerkvi pejli inu tudi mašovali, krščovali inu brali le latinsku, tu mi držimo za nepridnu inu unucnu; inu kir so s takim latinskim petjem inu branem tudi hoteli milost, odpuščane tih grehov inu druge riči per Bugi dobiti inu zaslužiti le-tu mi držimo za enu pregrešene inu zašpotovane te kriji Kristuseve. Obtui mi hočmo, de uže naprej v ti naši kranski deželi, da se ti psalmi, pejsmi inu vse druge službe božje, ti s. zakramenti v tim slovenskim kranskim jeziku se dopernašajo inu dile.

Od šul, šularjev, šulmojstrov

Obena dežela ne mejstru ne gmajna ne mogo prez šul, prez šularjev inu prez vučenih ludi biti, ne deželskih ne duhovskih riči prov rovnati ne obdržati. Tu vsaki zastopni človik more lehku zastopiti. Obtui nekar le samuč ti verni božji ludi, temuč tudi ti modri ajdi so povsod v nih mejstih inu deželah male inu velike šule inu v tih istih vučene, modre ludi držali. Ti Egiptarji inu Palestini so imeli nih farje (Gen. 47, 1 Reg. 6). Ti Kaldeji, Perzi so imejli nih magos, nih modre (Daniel 1, 2). Ti Indi te gimnosofiste, ti Grki v tim mejstu Ateni inu drugdi velike šule inu dosti filozofov, velikih vučenih ljudi, ti Rimlani nih collegia.

Od češčena inu poštovane te divice Marije inu vseh svetnikov

Mi ne pravimo inu ne vučimo, de bi se divica Marija inu svetniki ne imejli poštovati, čestiti inu hvaliti; tiga od nas nišče po risnici ne more govoriti. Ampak tu branimo, da ne imamo v to divico Marijo inu v ti svetnike verovati, nanje klicati, za gnado, milost, odpuščane tih grehov prositi inu per nih v vseh žlaht nadlugh, v duhovskih inu v telesnih, iskati, temuč per tim samimu gospudi Bogu, koker nas tu vse s. pismu tiga stariga inu noviga testamenta, ta naša vera, ta očanaš, te deset zapuvidi inu vseh svetnikov, jogrov inu prerokov eksempli, navuki, psalmi, prošne inu molive vuče.

(O gradnji cerkva)

Natu, vi muji lubi Krajnci inu Sloveni, vas zvejstu opominam inu na božjim mejstu prosim, spumnite inu vprašajte, skuži koga, koku inu kedaj so le-te ene nove cerkve v naših deželah per naših časih inu pumnenu gori prišle, so sezidane inu k nim tulikajn blaga prišlu inu perneslu, koker na tej Gori per Gorici, per Gornim gradu, pod Gradcom nad Lublano, na Silevici, nad Laškim, na Bruniki, na Kuzmi inu drugdi. Neso li vse te iste cerkve le od tih hudičevih, ležnivih bab, kurb inu hudih ludi gori prišle? H timu so ti farji, menihi, cehmoštri inu mežnarji zavolo nih trebuh redle pomagali s temi ležnivimi cajhni, kir so pravili inu falš pričovali, kir bi se per tacih cerkvah bili sturili. Per tim so ti eni hudičevi ludje slipi, hromi inu krulevi se sturili inu na berlah h takim cerkvom prišli inu ti eni slipi se delali inu k nima pustili se pelati. Inu so per tacih cerkvah berle od sebe vrgli, ti slepi so pregledali. Tu so ti farji potrjevali inu na steno oli na table malali inu zapisali. Inu so te mesene debele kosti na te štrike tih zgonov pervezovali, te iste so ti psi ponoči cukali inu zgonili. Inu kedar so ti bozi, preprosti ludje h tim zgonum tekli, per nih nikoger nešli, taku so djali inu verovali, ti zgonuvi so od svetnikov oli sami od te svetusti te cerkve oli gore zgonili. Ti eni pak farji inu mežnarji so tim živim rakom goreče voščene svičice perlepovali inu okuli tacih cerkov ponoči pustili laziti. Tu kedar so ti preprosti vidili, so verovali, de ti svetniki taku okuli te cerkve hodijo. Koku se je ta farska kurba ž ne krovaškim farjem v Gurenim gradu, kir je to novo cerkov gori naredila, držala, je tej isti sosejščini per Gurenim gradu vejdejoč. Od take hudobe, lotrije, golufije, malikovane inu tudi od te velike kurbarije, pijanstva, uboja inu vse žlaht pibirije, kir so se per tacih cerkvah s tem rumanem, s križihojenem zgodile inu se še zdaj gode, bi mi mogli ene velike bukvi, katere bi ne mogel oben rimski osel nesti, napisati. Od tiga v ti naši postili, v ti osmi nedeli po s. trojici več najdete.

Življenjska pot

1508

8. junija je bil Primož Trubar rojen na Raščici, ki leži približno 28 kilometrov južno od Ljubljane. Njegov oče Miha je bil mlinar, tesar in cerkveni ključar. Materi je bilo ime Jera.

1520

Trubar je odšel študirat na Reko, verjetno v Kapiteljsko šolo. Tistega leta je papež izdal bulo zoper Lutra, ki pa jo je Luter demonstrativno raztrgal.

1521

Trubar je pred pomladjo odšel v Salzburg, kje je študiral kot zunanji učenec samostanske šole pri Svetem Petru. Kruh si je služil s petjem.

1524

Trubar je prišel v Trst, kjer je postal osebni strežnik učenega škofa Petra Bonoma in član škofijskega pevskega zbora. Prebiral je latinske pesnike in Erazma Rotterdamskega.

1527

Škof Bonomo je dal Trubarju župnijo v Loki pri Radečah, čeprav se ni bil posvečen v duhovnika, z dohodki župnije pa je obiskoval višji tečaj meščanske šole pri Svetem Štefanu na Dunaju.

1528

Turki so požgali Raščico.

1529

Turki so začeli oblegati Dunaj, Trubar pa se je vrnil v Trst k Petru Bonomu, ki ga je posvetil v duhovnika.

1536

Tržaški škof je Trubarju dal svoj vikariat v Laškem, ki pa ga je Trubar kmalu zapustil ter se nastanil v Ljubljani.

1540

Deželni glavar arhidiakon Nikola Jurišič je Trubarja zaradi njegovih preveč revolucionarnih pridig pregnal iz Ljubljane. Trubar se je zatekel k svojemu prijatelju Bonomu v Trst. Škof Bonomo ga je nastavil za slovenskega pridigarja.

1542

Trubar je po Bonomovem posredovanju postal kanonik v Ljubljani, a kmalu zatem je Bonomo umrl. Istega leta je bila ustanovljena Sveta inkvizicija.

1547

Škof Textor je začel preganjati protestante. Trubar je zbežal na Nemško, kamor je kmalu za njim prišla njegova ljubljanka Barbara Sitar, s katero se je tudi poročil. Istega leta je rimska cerkev na koncilu v Tridentu obsodila Lutra, Kalvina in Zwinglija.

1550

Izšla je prva slovenska knjiga: Catechismus in Abecedarium.

1553

Trubar se je srečal s Petrom Pavlom Vergerijem ter zavmil njegovo zamisel, da naj bi opustili slovenščino v korist srbohrvaščine.

1555

Bogata literama bera. Trubar je izdal: Ta evangeli svetiga Matevža, Catechismus v slovenskim jeziku, Abecedarium, Ena molitev tih krščeničkov...

1557

Začetek boja za hrvaško-cirilski tisk. — Izšel je Ta prvi dejl tiga noviga testamenta, Ta slovenski kalendar, Ena dolga predgovor.

Leto v znamenju Trubarja

400-letnico Trubarjeve smrti bodo počastili na veliki slavnosti, ki bo v nedeljo, 29. junija, v Derendingenu. Tu bodo odkrili spominsko ploščo z napisoma v slovenščini in nemščini. Slavnosti v Derendingenu se bodo udeležili številni kulturni delavci, pripadniki evangeličanske verske skupnosti in drugi.

Kmalu zatem, predvidoma v začetku julija, bo slavnost na Raščici, točno na kraju, kjer je po ljudskem izročilu stala Trubarjeva rojstna hiša. Odprli bodo spominsko zbirko in preurejen mlin. Projekt sobe — spomenika, ki ga je zasnoval arhitekt Marjan Loboda, opremil pa ga bo Jaro Dolar z muzejskimi strokovnjaki, je nekonvencionalen in poskuša v umirjeni, intimni obliki predstaviti poglobitve življenjske postaje in delo Primoža Trubarja. V preurejanje objekta so se neposredno vključile nekatere delovne organizacije.

Vse letošnje leto bo potekalo v znamenju obletnice. Simpozij o Trubarju so pripravili na ljubljanski Teološki fakulteti, novembra bo mednarodni interdisciplinarni simpozij v Tübingenu (več na str. XII), v začetku prihodnjega leta pa bo v Ljubljani simpozij, ki ga pripravlja ljubljanska univerza (Filozofska fakulteta, Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter Slovenska matica).

Rojstni kraj

Na Raščici pri Velikih Laščah še stoji starinska stavba, ki naj bi bila nekoč Trubarjev mlin. Od trdne domačije ni ostalo nič drugega. V dolgih stoletjih je vas povsem spremenila podoba. Še govorica, ki jo je tu slišati, je najbrž samo še od daleč podobna tisti, ki jo je govoril Primož, preden ga je oče Miha s privoljenjem Turjačana poslal v šole oziroma v svet. Na Raščici, točno na mestu, kjer je po ljudskem izročilu stala Trubarjeva rojstna hiša, bodo ob osrednji slovenski slovesnosti v počastitev 400-letnice njegove smrti odprli spominsko zbirko.

1560

Deželni stanovi so poklicali Trubarja iz izgnanstva in ga imenovali za superintendenta (najvišjega verskega predstavnika) v Ljubljani.

1561

Trubar je s pomočjo barona Ivana Ungnada ustanovil Biblijski zavod v Urachu, kjer je začel izdajati tudi glagolske knjige.

1562

Izšel je prvi del Novega testamenta v glagolici. Trubar je izdal knjigo Arhtikuli oli dejli te prave stare vere krščanske. V Ljubljani so zoper prvega slovenskega pisatelja, ki se je vrnil z vso svojo družino v mesto, začeli intrigirati.

1563

Na povabilo goriških protestantov se mudi v Gorici. Pridiga v Gorici, Rubijah in Vipavskem križu.

1564

Umrli je Ivan Ungnad. Biblijski zavod v Urachu je začel razpadati, izšla je ena najpomembnejših Trubarjevih knjig: Cerkovna ordninga. Trubar je bil pregnan iz Ljubljane. Nekaj mesecev je bil župnik v Laufenu, nato v Derendingenu.

1566

Trubar je izdal Ta celi psalter Davidov, Abecedarium oli tablico.

1567

Trubar je izdal: Ta celi catechismus s kratko zastopno izlago, Svetiga Pavla listuve, Ena duhovska pejsn zuper Turke inu vse sovražnike te cerkve božje, Eni psalmi, ta celi catechismus inu tih vekših godi stare inu nove krščanske pejsni... drugoč popravlene inu pobulšane. — Zadnjič je bil ilegalno v Ljubljani.

1574

Izšel je Trubarjev Ta celi catechismus, ani psalmi inu tih vekših godi, stare inu nove krščanske pejsni.

1575

Izšle so Trubarjeve Tri duhovske pejsni... Per tim so eni psalmi inu ena božična pejsen. Izšel je Catechismus z dvejma izlagama, nato pa še Ena pridiga od starosti te prave inu krive vere, krščovane, mašovane, češčena tih svetnikov, od cerkovnih inu domačih božjih službi, iz s. pisma, starih kronik inu vučeničkov vkupe zbrana. Istega leta je izšla še knjiga z naslovom: Ta mahina agenda, otročje molitve.

1577

Trubar je zaključil prevajanje sv. Pisma. Izšla je knjiga: Noviga testamenta pusledni dejl.

1579

Izšel je Trubarjev pamflet: Ta prvi psalm ž nega trijemi izlagami. »Škrjanec inu kukovec, zgurana inu dulana Krajncu« napadata Polidorja de Montagnana in Matijo Mrcino in Mrčnika.

1581

Ob tridesetletnici augsburške veroizpovedi so protestantje izdali spomenico z naslovom Formula concordiae, dokaz o enotnosti protestantskega gibanja, ki jo je pomagal pripraviti tudi Trubar.

1582

Trubar je izdal Ta celi novi testament, Ta slovenski koledar.

1586

V zadnjih letih svojega življenja je živel Trubar kot kakšen svetopisemski očak na svoji domačiji v Derendingenu in v svojem vinogradu, ki ga je sam zasadil. K njemu so od vsepovsod hodili slovenski študentje, ki jih je do zadnjega učil, vzgajal in podpiral. Na smrtni postelji je dokončal prevod Lutrove Hišne postile in 29. junija »spokojnu inu tihu zaspal«, kakor poroča njegov življenjepisec. Pokopan je v cerkvi v Derendingenu.

Zadnje počivališče

Notranjost cerkve sv. Gala v Derendingenu (po prenovi l. 1947).

»Čas bi že bil, da dobimo po štiristo letih kakega novega Trubarja!«

Pogovor s predsednikom republiške konference SZDL Francem Šetincem o zgodovinskem pomenu Trubarja, hereziji, zdomcih in pobudi za proslavljanje obletnice po vsej Jugoslaviji

Mnogi se ob 400-letnici Trubarjeve smrti sprašujejo, kaj bi bilo s Slovenci, če bi ne bilo njega, saj bi prvo slovensko knjigo dobili šele dvesto let pozneje, ocenjujejo. Kako si vi predstavljate zgodovino Slovencev, če bi ne bilo Trubarja?

»Sem privrženec marksističnega pojmovanja vloge osebnosti v zgodovini. Vsaka doba dà svoje predstavnike, nosilce idej, ki klijejo iz objektivnih zgodovinskih razmer in potem tudi močno vplivajo na njihovo spreminjanje. Tako je humanizem tiste dobe vplival na tanko plast slovenskih intelektualcev in med njimi je bil na srečo tudi Primož Trubar. Če se ne bi bil pojavil on, bi se našel kdo drugi, ki bi napisal prvo slovensko knjigo. Ali bi se to zgodilo šele čez dvesto let ali bi bil prav tako genialen — to je le ugibanje, ki se mu želim izogniti.«

Mnenja pa so tudi takšna, da bi do knjige prejkoslej prišlo, da pa je slovenski narod s katoliško obnovo plačal krvavi davek. Cankarjev Jerman pravi: »Takrat so v naših krajih pobili polovico poštenih ljudi, druga polovica pa je pobegnila. Kar je ostalo, je bila smrdljiva drhal. In mi smo vnuki svojih dedov.« Je bil Cankar preoster?

»Cankar je bil namenoma oster, kajti če bi bil milejši, ne bi mogel predramiti zaspane zavesti tedanjih sonarodnjakov. Tedanje ozračje je bilo zasmrjeno, zato ga je Cankar poskušal prevetriti. Usmeril je svež curek čiste vode, da bi razgibal in izčistil mlakužo. — Mnenja o tem, ali je slovenski narod s katoliško obnovo plačal krvavi davek, so očitno deljena. Po mnenju Marijana Rožanca je protireformacija ustvarila srednjeevropski duh, ki mu je tuj zahodnoevropski protestantizem, ki je uničil idejo o vesoljni solidarnosti (Cankarjev dom: slovenski narod in slovenska kultura, str. 82). Aleš Debenjak je na isti pisateljski tribuni govoril o »enkratni priložnosti, da bi Trubarja in njegovo protestantsko etiko dela izkoristili še za kaj več, se pravi za enoten ideološki okvir samosvoboditve naroda, za kar je najbrž znotraj krščanstva najprimernejši prav luteranski nauk...« (prim. str. 55—56).«

V zavesti Slovencev živi Trubar predvsem kot oče prve slovenske knjige. Kako veliko entuziazma, človekoljubnosti in ljubezni do lastnega naroda pa je ta človek nosil v sebi, je že skoraj pozabljeno. Bil je ljubljeneц Bonoma v Trstu, na Nemškem je imel svoj drugi dom, pa je vendar vse svoje življenje in znanje posvetil svojim »lubim« Slovincem. Kljub temu so nekateri mnenja, da je bil Trubar predvsem teolog, ki je sledil protestantskim težnjam, da mora sleherni vernik brati sveto pismo v svojem jeziku, in tako postavljajo vprašanja nacionalne zavesti na drugo mesto. Kaj menite o tem?

»Tu bi se zatekel k Speransu, ki je leta 1939 zapisal, da tedaj še nismo mogli govoriti o slovenski nacionalni zavesti v današnjem pomenu besede. Toda vseeno je Trubar s svojim literarnim delom prispeval delež k notranji osredotočitvi slovenskega ljudstva. Skupaj s kmečkimi punkti je dvignil slovensko ljudstvo — razkosano in idejno zlomljeno — v samostojen politični dejavnik. Dokazal je, da je slovensko ljudstvo sposobno tudi za boljšo usodo od tlačanske.

»V duhu herezije bi morali trpeti in — čakati, da bi se stvari razpletle brez nas«

Dal mu je literarni jezik. Tega protireformacija z ljubljanskim škofom Tomažem Hrenom ni mogla preprečiti. — Upravičeno torej trdimo, da sta reformacija in kmečki punkti postavili temelje slovenskemu narodu. O Slovencih niso mogli več govoriti da so »zgodovinski gnoj« in da je njihov jezik komaj dober za podložnikovo kočo, kjer se mora skrivati in zardevati pred »kulturnimi jeziki tedanje Evrope.«

Primož Trubar je bil heretik in izgnanec. Koliko smo po 400 letih prerasli vprašanje herezije?

»Vprašanje herezije smo najbolj prerasli v času narodnoosvobodilnega boja, ko se je ves narod dvignil v upor in tako zavrnil usodo, ki mu jo je namenil Hitler: genocid. Nekateri še vedno ne verjamejo, da je bil naš

»Če bi bil Trubar danes tak, kot je bil pred štiristo leti, mu ne bi bilo treba v tujino, ker bi imel doma dovolj protestantskega dela«

narod pred tako strašno usodo. Že konec leta 1941 so več kot 50.000 Slovencev izgnali v Srbijo, na Hrvaško in v nemška taborišča. Obstajal je satanski načrt, da izženejo iz Slovenije četrtr milijona Slovencev ali

vsakega petega, ki je tedaj živel pod nemško okupacijo. V duhu herezije bi morali trpeti in čakati, da bi se na zgodovinskem odru razpletle stvari brez nas in brez našega sodelovanja.«

Drago Jančar je v intervjuju na Teleksovo vprašanje, kje bi živel danes Trubar, odgovoril, da v Derendingenu. Kako bi vi odgovorili?

»Ne vem, na kaj je mislil Jančar, ko je rekel, da bi Trubar danes zanesljivo živel v Derendingenu. Morda je mislil, da nam je katolištvo, kot se reče, na kožo zapisano in

»Prekleta, si mislim, ali moraš zares na tuje, da bi svojo domovino in svojo državo imel rad!«

protestantov ne prenesemo. Morda je mislil na naše zdomstvo, ki nam je usojeno. Toda če bi bil Trubar tak, kot je bil pred štiristo leti, mu ne bi bilo treba v tujino, ker bi imel doma dovolj »protestantskega dela«. Vsekakor ga ne bi »odrinili« v Prekmurje, ki ga je šele Miško Kranjec dokončno »priključil k Sloveniji«. Bilo bi mu tudi dosti lažje, kajti dandanašnji je na Slovenskem več verskega in vsakršnega pluralizma, kot ga je bilo pred stoletji. — Sicer pa Trubar danes zanesljivo ne bi pisal nabožnih knjig. Uresničilo bi se tisto, kar je Franček Rudolf na že omenjeni pisateljski tribuni bolj v šali kot zares izrazil z besedami: ... vsak narod, v vsakem času potrebuje vsaj dva, tri Cankarje, če hoče normalno poslovati kot narod in da se ne sme sklicevati na neke stare Cankarje tam izpred ne vem koliko let... Potemtakem bi bil tudi že čas, da dobimo po štiristo letih kakega novega Trubarja! — Toda z vprašanjem ste me boleče spomnili na naše zdomce. V tujini, zlasti na Vzhodu se moram skoraj vedno braniti zaradi njih. Venomer me sprašujejo: »Kakšen je ta vaš socializem, da morajo ljudje s trebuhom za kruhom v tujino?« Strpno jim dopovedujem, da tega pač ne moremo preprečiti, če nočemo ob državni meji potegniti žičnate ograje in postaviti stražnih stolpov z žarometi in s strojnimi. Ko vidim, da jih ne prepričam, vsaj uradno ne, me mika, da bi jim naglas rekel: »Radoveden sem, kako bi zažredavali ljudi doma vi, če bi nena doma odprli mejo!« — Hkrati se tolažim z mislijo, da so naši ljudje na tujem večji Jugoslovani in večji Slo-

venci, kot bi bili, če bi ostali doma. Prekleta, si mislim, ali moraš zares na tuje, da bi svojo domovino in svojo državo imel rad! — Tega ne govorim na pamet. Redno hodim med naše zdomce in domišljam si, da jih dobro poznam. Vem tudi, da mnogi ne gredo na tuje samo zaradi razlike v dohodku, temveč še zaradi marsičesa drugega. Pogosto tudi zato, ker doma ne morejo uveljaviti svojega znanja. Včasih gredo na tuje tudi zato, da bi se razgledali po širnem svetu ter si nabrali izkušnje in znanje. Že v prastarih časih je bilo v naši deželi v navadi, da je oče poslal sina po svetu, da kaj vidi in se kaj nauči, preden od njega prevzame obrt. V sedanjem času bi morali hoditi po svetu z odprtimi očmi, da bi se kaj naučili od tistih, ki so v razvoju znanosti in tehnike daleč pred nami. Da se ljudje podajajo na tuje, samo po sebi ni nič slabega, če bi nam uspelo skleniti krog. To pomeni, da ne smemo obravnavati zdomcev samo po tem, kaj moremo storiti, da se bodo ljudje, posebno visoko kvalificirani delavci in znanstveniki, obogatili z znanjem in izkušnjami, vračali domov, da bi oplodili naše gospodarstvo in znanost z najvišjimi dosežki znanstvenotehnološke revolucije v svetu.«

Pobuda, da bi obletnico Trubarjeve smrti obeležili po vsej Jugoslaviji, je naletela na deljena mnenja. Kaj menite o njej?

»Takšne velikane naših narodov in narodnosti, kot so naš Trubar, Prešeren ali Cankar, črnogorski Njegoš, srbski Vuk Karadžić ali Jovan Jovanović-Zmaj, hrvatski Marin Držić ali Miroslav Krleža, makedonski Blaže Konessi in njim podobni, so naša skupna last. Vsa-komur morajo biti dragotina, ki se je za nič na svetu ne bi hotel odpovedati. Datumi njihovih rojstev ali smrti bi morali biti obeleženi po vsej Jugoslaviji.«

MAJDA SUŠA

»Sožitje in strpnost v Trubarjevi dobi nam lahko služita za zgled«

Pogovor s predsednikom Slovenske kulturno-gospodarske zveze v Trstu Borisom Racetom o Trubarju, sožitju in medsebojnem poznavanju med narodi

Mnogi so ob 400-letnici Trubarjeve smrti sprašujejo, kaj bi bilo s Slovenci, če bi ne bilo njega, saj bi prvo slovensko knjigo dobili šele dvesto let pozneje, ocenjujejo. Kako si vi predstavljate zgodovino Slovencev, če bi ne bilo Trubarja?

»Ugibanje je tvegano, ker so zgodovinski dogodki vedno povezani z najrazličnejšimi okoliščinami, z razvojno in kulturno stopnjo in z osebnostmi, ki so razumele čas in tako postale protagonisti dogajanj. Očitno je, da so se okoliščine in Primož Trubar, »ujele« in smo takrat dobili prvo slovensko tiskano knjigo. Pred tem časom razmere očitno niso bile take, v katerih bi se uresničilo tako pomembno dejanje. Ugodne razmere je ustvaril napadalni protestantizem, ki je v duhu humanizma in večje uveljavitve človeka obsojal tedanje razmere v cerkvi. Njegov nauk je — podobno kot vsa preobrazbena gibanja v zgodovini — pritegnil pristaše in vnete razširjevalce. Med temi je bil tudi Primož Trubar, ki mu je dolgotrno bivanje v razvitejši tujini razširilo obzorje in utrjevalo potrebo, da s pomočjo prosvetljenih domačinov svojim zaostalim rojakom nudi tisto, kar so druga ljudstva že imela: tiskano knjigo v njihovem jeziku, knjigo, ki naj bi hkrati bila posredovalec novih idej. Zadnji del vprašanja lahko obrnemo: kaj bi bilo, če ne bi bilo reformacije? V takih zato-hlih razmerah Trubarju verjetno ne bi uspelo storiti toliko, kot mu je uspelo v razgibanem času. Po drugi strani pa si je težko predstavljati, da bi tako dinamičen človek ostal pre-kržanih rok.«

Pri nas smo obletnico obeležili z razstavo, ki jo je priredila NSK, Primorski dnevnik je skupno s Primorskimi novicami pripravil Prilogo, nekaj pobud pripravlja bazovska šola, ki je poimenovana po Trubarju.

Idejna vstaja naprednih sil

V evropskem fevdalizmu XV. stoletja je bil katolicizem ne le uradna ideologija, temveč tako rekoč edini dovoljeni ideološki okvir celotnega delovanja človeške misli. Dajal je, kot se je ob neki priložnosti izrazil Anglež — »svetniško avreolo« oblasti fevdalnih kraljev, knezov, prelato, grofov in druge aristokratske hierarhije. S svojimi »večnimi resnicami« in »božjimi zapovedmi« je katolicizem držal v fevdalni pokorščini zatiranega kmeta, zaviral družbeni napredek, opravičeval vse staro in reakcionarno, vkoval v verige znanost in misel, skratka, katolicizem je bil ena najvažnejših in najnujnejših opor celotnega fevdalnega sistema. Vsa narodna gibanja in najrazličnejše idejne struje, ki so napovedovale rojstvo nove epohe in bile zaradi tega v spopadu s fevdalnim sistemom ter posameznimi njegovimi reakcionarnimi ustanovami, so morale, se pravi, predvsem in najprej udariti po ideoloških osnovah avtoritativnega katolicizma. Splošne družbene razmere so v tej epohi sicer vplivale tako, da so se nasprotja razvijala v formah religioznega spopada.

Toda to prav nič ne spreminja globoke revolucionarne vsebine reformacijskega gibanja v tedanji Evropi pa tudi v naših krajih. Reformacijsko gibanje ima torej tudi pri nas v prvi vrsti pomen idejne vstaje naprednih sil slovenskega naroda proti vladajočemu idejnemu monopolizmu, reakcionarnemu fevdalnemu katolicizmu in s tem konec koncev proti celotni politični strukturi fevdalnega sistema. Zato sta reformacijsko gibanje in njegova slovenska knjiga slabila moč tujih fevdalnih vrhov in fevdalnega sistema na naših tleh ter s tem odpirala vrata naprednim idejnim strujam ekonomskega liberalizma, demokracije in narodnega preporoda. Skratka prva slovenska knjiga se je pojavila predvsem kot orožje v boju proti tedaj obstoječemu ideološkemu, političnemu in družbenemu redu. To dejstvo že samo

Reformacija in slovenska narodnostna zavest

Reformacijsko gibanje in kmečki upori dejansko pomenijo različne zavestne politične reakcije na iste objektivne procese v tedanjem družbenem sistemu. Oba pojava sta izraz rastoče krize fevdalnega sistema. In prav zato je sicer po svoji obliki, to se pravi kot religiozno gibanje, reformacija na naših tleh izginila, po svoji vsebini pa se je to družbeno gibanje v novih oblikah nadaljevalo v dolgotrajnih bojih slovenskega ljudstva vsa naslednja stoletja. Reformacija je pripravljala tla za bodoče boje na širši osnovi.

S svojim literarnim delom je reformacijsko gibanje prispevalo pomemben delež k notranjemu zedinjevanju slovenskega ljudstva in premagovanju vplivov fevdalnega partikularizma na duševnost našega ljudstva. Reformacije ni mogoče preceniti, kajti skupaj s kmečkimi punkti je silno veliko storila za afirmacijo slovenskega ljudstva — po toliko stoletjih tujega fevdalnega gosposstva — kot samostojnega političnega faktorja. Dokazala je, da je slovensko ljudstvo sposobno tudi za boljšo usodo od tlačanske. Protestantska književna akcija je šele omogočila, da je prišla beseda majhnega po-

po sebi določa njen značaj in njeno kulturno in politično vlogo.

Pojav reformacijskega gibanja in slovenske knjige ima svoje korenine v globokem revolucionarnem nemiru zatiranega naroda, ki je značilen za prva desetletja XVI. stoletja v Sloveniji. V ta čas sodi največja revolucionarna aktivnost slovenskih kmetov in ljudstva. Zateniši od krvave vstaje zatiranih koroških kmetov 1478. leta pa do največje slovenske kmečke vojne od 1514 do 1515 leta, ki je pretresla vso fevdalno politično zgradbo na slovenskih tleh, je neprestano revolucionarno kipe-nje ustvarjalo pogoje za začetek in razvoj reformacijskega gibanja. Izkazalo se je, da nemški in drugi fevdalni osvajalci niso mogli dati svojega značaja slovenskim pokrajnam, izkazalo se je, da se je slovenski narod pojavil kot politični faktor, da ustvarja svojo revolucionarno organizacijo in svojo »slovensko kmečko zvezo«, da prijema za orožje, da izdaja revolucionarne proklamacije in pamflete v pozabljenem slovenskem jeziku, da se pojavlja z znanim geslom »Le vkup, le vkup uboga gmajna!« in da ustvarja svoje revolucionarne kmečko-plebejske skupščine, v katerih vlada jezik slovenskega zatiranega kmeta. Kdor je imel kaj povedati tem osveščenim revolucionarnim potlačeni-m kmetom in plebejem, je moral govoriti v njihovem slovenskem jeziku. Povsem razumljivo je, da se je morala v takih razmerah pojaviti tudi slovenska knjiga. Slovenski narod jo je tako rekoč izsilil s tem, da se je z elementarno revolucionarno silo pojavil na zgodovinskem torišču kot samostojni politični faktor (...)

(Edvard Kardač — iz govora ob kulturnem prazniku na Rašici, ob 400-letnici prve slovenske knjige leta 1951)

djarmljenega ljudstva z neznatno plastjo izobraženstva, ki si je z velikimi naporii utrla pot h kulturi, v knjigo in da je z njo našla pot v zavesti množic, jih budila h kulturi, jim vplivala samozavest in jih obujala k zavestnemu narodnemu življenju. Protestantska knjiga je imela vlogo prvega idejnega organizatorja slovenskega naroda. V tem smislu torej lahko brez pretiravanja trdimo, da so reformacija in kmečki upori položili temeljni kamen slovenskemu narodu v današnjem pomenu te besede.

Ne bomo se potemtakem zmotili, če trdimo, da reformacija pomeni prvi korak k formiranju slovenske nacionalne zavesti. Vsakdo, ki je na Slovenskem v tem času udarjal po fevdalizmu ali pa po posameznih njegovih oporiščih, je dejansko obenem postavljav vprašanje samostojnega uveljavljanja slovenskega ljudstva, ljudstva tlačanov, plebejcev, maloštevilne inteligence in nerazvite buržoazije na začetku kapitalističnega razvoja. In prav v tem je največja zgodovinska zasluga slovenskih protestantov s Primožem Trubarjem na čelu. (Edvard Kardač, Razvoj slovenskega narodnostnega vprašanja)

»Zaradi številčne majhnosti slovenskega naroda in temu primerne zgodovinske vloge za naše velike sode nismo zanimivi niti na tistih področjih in v dosežkih, ki so nad povprečjem. Ena izmed ovir je tudi nepoznavanje slovenskega jezika, ker — po njihovem mnenju — naporii pri učenju tega jezika niso sorazmerni z njegovo koristnostjo. Zato smo prisiljeni, da sami sebe predstavljamo in smo že po sili razmer posredovalci ali most, kakor pravite. Če primerjamo, v kolikšni meri poznaajo pripadniki večinskega naroda naše značilnosti in dosežke, so bili uspehi naših naporov zelo pičli. Smo bili nespretni in malo učinkoviti? To vprašanje je treba temeljito proučiti, pri čemer pa se že danes zavedamo, da čudeža tudi v bodočnosti ne bo, če ne bo več rado-vednosti z druge strani. Okoliščine terjajo od nas tudi posredovanje v nasprotno smer. Mislimo, da to nalogo opravljamo v okviru naših mož-nosti.«

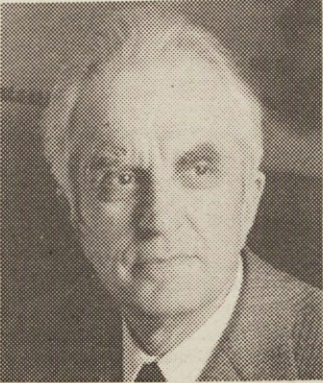
Trubarja poznamo pri nas sorazmerno malo, tudi šola mu najbrž ne posveča dovolj pozornosti. Ali na ta odnos vpliva dejstvo, da je bil Trubar velik heretik in izgnanec?

»O tem je bilo govora o prejšnjih vprašanjih. Ostane le Trubarjeva herezija. V prejšnjih obdobjih je Trubarjevo širjenje »prave vere« na Slovenskem gotovo naletelo na odpor in omalovaževanje. Čudno bi bilo, če bi

»Čudeža tudi v bodočnosti ne bo, če ne bo več radovednosti z druge strani.«

bilo tako še danes. Pravo razsežnost so mu dali zgodovinarji, literarni zgodovinarji in Sperans že med obema vojnama. Danes, po revoluciji in dobi oporečnosti, je Trubarjeva herezija kvečjemu še bolj privlačna. Le škoda, da se ta privlačnost ne uresničuje.«

VOJMR TAVČAR

tlačani so bili hkrati Slovenci in Nemci. — Izoblikovanje narodov in nacionalnih držav sicer ni rešilo vprašanja zatiranih in neenakopravnih delov družbe, a je vneslo v medna-cionalne odnose napetosti, predvsem na območjih, kjer se srečujeta dva naroda. Žal smo tu, na stičišču, prizadeti predvsem mi. Zgodovinski primer sožitja in strpnosti v Trubarjevi dobi nam lahko služi za vzgled, ki ga je vredno posnemati v današnjem času. Še bolj prepričljivi smo s tem, da prikažemo nesmiselnost medse-bojnega trenja, če pa je mogoče, da dobro voljo živeti v harmoniji in skupno premagati težave.«

Svojo življenjsko izkušnjo je Trubar povezoval nastajajočo slovensko kulturno podobo z nemško in italijansko kulturo. Kako manjšina gleda danes na to izkušnjo, kako nadaljuje to poslanstvo in vlogo mostu?

V Trstu se pojem sožitja uveljavlja z veliko težavo. Morda so bile v Trubarjevem času vsaj jezikovne pregrade manj občutne in prisotne kot danes. Se vam ne zdi, da bi lahko bil ravno Trubarjev zgled element zblíževanja med tu živčima skupnostima in da bi ga morali zato tudi Italijani bolj poznati?

»Škof Bonomo je poznal slovenski jezik in je Trubarju v času njegovega

Misli o očetu slovenske knjige — Misli o očetu

O Trubarju razmišljajo Filibert Benedetič, Teodor Domej, Jože Javoršek, Ludvik Jošar, Jože Koruza, Rado L. Lencek, Janko Moder, Martina Orožen, Jože Pirjavec, Jože Pogačnik, Breda Pogorelec, Erich Prunč, Jože Rajhman, Janez Rotar in Alojzij Šuštar

Izročilo

Pred nekaj leti, ob poimenovanju osnovne šole v Bazovici po Primožu Trubarju, sem napisal pesem, v kateri sem strnil nekaj osnovnih misli o očetu slovenskega jezika in o izročilu, ki ga ta iz roda v rod skozi stoletja naše zgodovine stalno obnavlja s sporočilnostjo besede. Pesem sem napisal v navdihu prazničnega veselja za šolo in otroke.

Ko danes razmišljam o vseslovenskem proslavljanju 400-letnice rojstva Primoža Trubarja, se ne morem otresti podob, ki vseskozi opredeljujejo zavest slovenskega upornega človeka. Misli mi stalno uhajajo k nedopovedljivostim razmer in pogojem, v katerih si mora utirati pot slovenska kultura, ki je najprej izraz besede. Vračam se tedaj k šoli, in k našim otrokom, pa ne samo v šolo »Primož Trubar«, »Simon Gregorčič«, »Ivan Trnko«, »Srečko Kosovel« ... ne samo na Tržaško in na Goriško, ampak tudi in predvsem v Benečijo Režijo in Kanalsko dolino, »kjer blagolajna

govorica (slovenskega rodu) še komaj tli.«

Dejanje Primoža Trubarja je izhodišče: / Preteklo je štiristo let, / kar si v magijo ōrk ujel besedo, / kar si slovenski rod / naučil pisati mama, / naučil v jeziku dednem brati abecedo.

Iz tega dejanja se je razvila zavest. In so pognale klice narodne prebujice: / Štiristo let preko naše ledine / ptica beseda oblikuje srce / štiristo let, iz dneva v dan, / lahkokrila raznaša povest domovine.

Svojo sporočilnost pa je beseda oblikovala v boju našega človeka, ki je zaznamoval nadaljnjo pot: / »Bil je punt. / Za njim je prišel partizan.«

Na tej nadaljnji poti stoji Bazovica: / V krvavem jutru rdeča gmajna je vzplamtela. / Salva strelav. / O svobodi je zapela ptica Bazovica.

Te štiri skromne kitice, ki so nastale pred leti ob našem obrobem prazniku, in ki jih imam tako zelo rad, so zame osnovno gradivo za proučevanje našega Primoža Trubarja.

FILIBERT BENEDETIČ
pesnik, urednik Radia Trst A

Trubarjev značaj

Značaj, ta sistem moralno etičnih lastnosti posameznika, je bil pri Primožu Trubarju edinstven. Če značaj razkriva vsebino oziroma značilne vsebinske vidike posameznikovega doživljanja in ravnanja, potem moramo v prvi vrsti podčrtati Trubarjev aktivizem. Najprej se je pokazal v njegovi sli po znanju (šolanje na Reki in v Salzburgu, kjer se je moral sam preživljati, šolanje v Trstu in na Dunaju, kjer je uporabljal vrsto svojih osebnih čarov, da se je obdržal in celo splaval na površje). Njegov dejavni (»aktivistični«) značaj se kaže v iskanju novih obzorij v prehodu iz srednjega veka v novega, v kolumbovski rešitvi »slovenskega vprašanja«, ki ga je enkrat za vselej rešil s knjigo in z vizijo etnične enotnosti Slovencev. — V neposredni zvezi s Trubarjevim dejavnim značajem pa so poteze hrabrosti, preziranje nevarnosti in iznajdljivosti. Hrabro se je vedel kot pridigar v Laškem in Ljubljani, preziral je nevarnost, ko so ga hoteli ujeti, in se hrabro rešil svojih preganjancev ter emigriral v mrzlo tujino, ko je videl, da mu gre za življenje ali smrt. In ko so ga povabili domov, čeprav ni bilo preklicano povelje o njegovem izgonu, je dejal:

»Če ... ne bi prišel v Ljubljano, bi se dobrodušni kristjani žalostili in menili, da se bojim in bežim pred križem ... In ko so ga ponovno izgnali, je kljub temu na skrivaj prišel v Ljubljano, ker ga je gnala ljubezen do domovine in raziskovalna strast. — Odločnost, vztrajnost in upornost so bile temeljne lastnosti prvega resničnega junaka slovenske zgodovine, ki pa se je hkrati odlikoval s poštenostjo (o njej imamo vrsto dokumentov), tovarištvom (skrb za »južne brate«), požrtvovalnostjo (svoje imetje je trošil za tisk knjig), odkritostjo (z vsemi, tudi s cesarji in učenjaki, se je pogovarjal brez ovinkarjenja) in zvestobo (ki se kaže v neomajni ljubezni do »lubih Slovencev«). — Te dinamične lastnosti njegovega značaja, zvezane s svetovljansko na eni strani in s kmečko trdovratnostjo na drugi, so tiste značilnosti Trubarjeve osebnosti, kakršnih zlepa ne najdemo v zgodovini slovenstva.

JOŽE JAVORŠEK
pisatelj
Ljubljana

Duhovnik in voditelj evangeličanske cerkve

V slovenskem kulturnem prostoru gotovo ni časnika, ki v tem jubilejnem letu — ob 400-letnici Trubarjeve smrti — ne bi pisal o »velikanu slovenskega naroda«, kakor Trubarja nekateri upravičeno imenujejo. Pisec prve slovenske knjige, oče slovenske književnosti, protestantski pisatelj, prvi šolnik — in še mnogo drugih nazivov mu bomo in bodo pripisali. Prav gotovo ne brez tehtne utemeljitve. V tem zapisu bi rad navedel nekaj misli o Trubarju kot duhovniku in voditelju evangeličanske cerkve. Do zdaj še ni nihče nikjer podrobneje predstavil Trubarja kot prvega evangeličanskega duhovnika in tudi ne kot prvega voditelja evangeličanske cerkve na Kranjskem. Tudi v tem zapisu to ne bo storjeno. Želim le poudariti, da je ravno iz te Trubarjeve dejavnosti izhajalo vse ostalo Trubarjevo delovanje.

V čem se je Trubar razlikoval od takratnih katoliških duhovnikov?

Predvsem je to bilo novo razumevanje duhovniške službe same in cerkve. Reformacija (in sicer obe smeri: Lutrova in Kalvinova) je odpravila hierarhično razumevanje cerkve in škofovske službe. Vsaka posamezna cerkevna občina — Cerkev, ki je Kristusovo telo, je nosilec in naslednik novozaveznega apostolata. Duhovnik je le oznanjevalec božje besede in podeljevalec zakramentov (krsta in svete večerje — euharistije) in ne »ponavzočevalec Kri-

stusovega odrešilnega dela in nekaj posrednik med človekom in Bogom«.

Trubar se je tega poslanstva močno zavedal. V njegovem času je res bila »žetev velika, delavcev pa malo« (Matej 9,37).

Po izobčenju iz katoliške Cerkve (1547) in po svojem zadnjem odhodu iz Ljubljane (leta 1565) je svoje duhovniško poslanstvo oznanjevanja med »ubogim, preprostim, dobrosrčnim slovenskim ljudstvom« lahko opravljal le s pisano besedo, in to po letu 1550 vse do svoje smrti pred 400 leti. Prva slovenska knjiga, Katekizem (Catechismus), s svojimi 12 deli ima izrazito obliko oznanjevanja božje besede, učenja.

Kot duhovnik je bil Trubar tudi vesčas voditelj »Cerkve na Kranjskem«. To Cerkev so tvorili tisti kristjani na Slovenskem (Slovenci in Nemci), ki so se prištevali k evangeličanski veri. Z vso gotovostjo lahko rečemo, da jih je pred 400 leti bilo več kot polovica vsega takratnega prebivalstva. Trubar je v času vodenja te Cerkve na Kranjskem imel veliko podporo v deželnih stanovih (plemstvo in meščanstvo). Ti so ga tudi poklicali za voditelja te Cerkve (leta 1561 in ponovno 1562). Trubar je imel naziv »superintendent«. V reformatoričnih Cerkvah je služba superintendenta bila vpeljana že v 16. stoletju. Kranjski stanovi so se zglebovali po vürtembergem cerkvenem redu. Superintendent (nadzornik) je skrbel za nemoteno delovanje duhovnikov in cerkvenih občin v določenem okraju, opravljal je vizitacije in drugo.

V štirih letih delovanja v Ljubljani (1561—1565) Trubar nove evangeličanske Cerkve ni mogel tako utrditi, da bi ta lahko kljubovala viharju protireformacije. Pa vendar je njegovo delo vzpodbudno vplivalo — sicer 200 let pozneje, a ne brez uspeha — na tiste slovenske evangeličane, ki so živeli pod upravo madžarske krone. Slovenci med Muro in Rabo, stoletja ločeni od ostalih sobratov in sester, so za svoj lasten narodni, kulturni in verski obstoj posnemali Trubarja. Štefan Küzmič, nekateri ga imenujejo »drugi Trubar«, je leta 1771 izdal v prekmurščini Novo zavezo. V predgovoru je povedal, da Trubarjevega in Dalmatinovega prevoda Biblije ne znajo brati, ker ima jezik »ogrskih Slovencev« mnogo tujega in svojega lastnega.

Tako je dejansko »veriga evangeličanstva«, ki se je začela s Trubarjem, ostala neprekinjena, čeprav so njeni posamezni členi ostali v določenih obdobjih siromašnejši.

Za evangeličane na Slovenskem, katerih po 400 letih zgodovine ni niti toliko kot v Trubarjevem času, bo Trubar ostal tisto, kar je ob njegovem grobu dejal tibiški evangeličanski teolog Jakob Andreja: »...pravi evangelijski pridigar, pravi škof, ki je svojo službo odlično opravljal, zaradi nje veliko pretrpel ... ki ni varoval le vas tu v Derendingenu (tu je Trubar 19 let opravljal službo evangeličanskega duhovnika) kot njemu zaupane ovčice, temveč tudi vse evangelijske Cerkve v slovenski deželi, katerim je božjo besedo, pravo in čisto, povsod pridigal, kakor dolgo in kjerkoli je mogel ...« (J. Humar)

LUDVIK JOŠAR
evangeličanski duhovnik
Bodonci

Današnji čas je omogočil, da spoznamo pravo Trubarjevo veličino

Primoža Trubarja slavimo predvsem kot avtorja prvih knjig v slovenskem jeziku. Ker je bil privrženec reformacijskega gibanja ter utemeljitelj luteranske cerkve na Slovenskem, ki je bila kmalu nasilno zatrta (z izjemo skromnih ostankov), je zmagovita katoliška miselnost skušala njegove kulturne zasluge kar se da zamegliti (odreči mu jih ni mogla).

Morda bi vsega tega ne bilo...

Osebnosti, ki so se zavestno iztrgale iz ožine domače stvarnosti, se vsidrale v svetovne kulturne tokove, se vedno znova vračale domov, oplajale in bogatile svojo domovino, a se pri vsem tem niso izgubile v tujini, so pri malih narodih maloštevilne, a prav zato zanje reprezentativnejše.

Takih osebnosti med Slovenci ni bilo dosti. Za čas do Prešerna poznamo pravzaprav le dve: Primoža Trubarja in Jerneja Kopitarja. Oba sta s svojim delovanjem v tujini vstopila v kulturne tokove svojega časa, jih napeljevala domov na Slovensko in usmerjala še dalje na Balkan: Trubar protestantsko zavzetost za nove književnosti, Kopitar znanstveno jezikoslovno romantiko. In če je šlo vplivno poslanstvo Trubarja samo v eno smer, od zahoda proti vzhodu, je Kopitar na Dunaju bil več kot četrto stoletja pravi transformator med Vzhodom in Zahodom, póloma tedanje Evrope, ki sta si bila takrat še dokaj tuja. Oba velikana simbolično posebejblata poslanstvo, ki ga s širšega kulturološkega gledanja prevzema slovenski narod poldruga milijona ljudi med Vzhodom in Zahodom.

Ob štiristoti obletnici Trubarjeve smrti mislimo predvsem na njegovo življenje in delovanje v tujini. Tujina ga je oblikovala: najprej na Reki, nato v Salzburgu, v Trstu, na Dunaju, potem spet v Trstu; tujina ga je navdihovala, ga ohranjala in ostrila njegovo zavest verskega in kulturnega poslanstva. Od 1548 pa do smrti — skoraj 40 let — je iz Nürnberga, Rothenburga, Kemptena, Uracha, Tübingena, Derendingena pošiljal svojemu »ubogemu, preprostu, dobrosrčnemu slovenskemu ljudstvu« knjigo za knjigo, vsega skupaj 26 slovenskih in 25 hrvatskih knjig.

Ti prvi naši tiski, skupaj z vsemi pismi sodelavcem, poslanicami rojakom in posvetili podpornikom in pokroviteljem, predstavljajo prvi slovenski code in message, jezik in sporočilo rojakom in svetu, da smo in da imamo svoj kulturni program.

Tiho nam uhaja pregrešna misel: Morda bi vsega tega nikoli ne bilo, da Trubarjevo delo ni rastle v svetu, odrezanem od domačije in njenih »lubih Slovencev«.

prof. dr. RADO L. LENCEK
slavist
Kolumbijska univerza, New York

prof. dr. JOŽE KORUZA
slavist
Filozofska fakulteta, Ljubljana

Trubarjev spomenik v ljubljanskem Tivoliju

Abecedarium vnd der klein Catechismus In der Windischen Sprach.

Ane Buquice / is tih se ty
Wladi mu preprosti Slovenci
mogo lahfu vkrattim zhasu
brati nauuzhiti / Vrih so tudi
ty vegshy stuki te kerszhanske
Vere inu ane Wolycue /
te so prepisane od aniv
ga Peryatila vseh
Slovenzou.

Rom. xiiii.
Et ois lingua confitebitur Deo.

Prva slovenska knjiga — »Abecedarium«, 1550

Danes tečejo ure drugače...

Polno je čeri, na katere lahko nasede vsak, ki išče paralele med zgodovino in sedanostjo. Pogosto je primerjanje tvegano početje, ki kaj lahko zdrkne na raven banalnosti in demagogije, nevarnost, ki grozi ob vseh jubilejih.

Slovenska zgodovina 16. stoletja in sedanji trenutek v življenju koroških Slovencev sta zapleteni zgradbi, ki ne preneseta nasilnega primerjanja. Ob obletnici, kakršna je Trubarjeva, pa se kljub vsem zgodovinskim in družbenim razlikam le nekako sam po sebi ponuja pogled na zelo različen odnos do vprašanj slovenskega jezika in kulture na Koroškem.

V času slovenske protestantske reformacije je bila slovensčina za koroške deželne stanovce — tedanji vodilni sloj — neke vrste simbol deželne politične in kulturne identitete. Čeprav je bila že tedaj jezik manjšine deželnega prebivalstva in tudi večinoma ne več jezik vodilnih predstavnikov fevdalne družbe na Koroškem,

je slovensčina imela družben ugled. Deželni stanovi so se razumeli kot dediči zgodnesrednjeveške slovenske Karantanije. V času, ko se je rojeval slovenski knjižni jezik, so prevzeli del materialnih in organizacijskih bremen za slovensko knjigo. Tudi družbeno ozadje — s podporo protestantske akcije so si hoteli okrepiti oblast napram centralni oblasti in podložnikom — teh zaslug ne izniči.

Danes, štiri stoletja pozneje, tečejo ure na Koroškem drugače. Najvišje predstavnike koroškega političnega življenja združuje tiho soglasje, da bi deželi najbolj koristilo ponemčenje še zadnjih ostankov slovenskega prebivalstva. Izrivanje slovenske komponente iz javnega življenja je prav v zadnjih letih doživelo nekaj viškov. Zadnji med njimi je poskus uničiti dvojezično in skupno osnovno šolo na narodnostno mešanem ozemlju in s tem spodkopati temelje za obstoj slovenstva in sodelovanja med obema narodoma na Koroškem.

Vsem oviram navkljub dolgo tradicijo sodelovanja danes nadaljuje demokratično osveščen del koroškega prebivalstva, kar daje upanje v prihodnost.

TEODOR DOMEJ
Slovenski znanstveni inštitut, Celovec

slovenske knjige — Misli o očetu slovenske knjige

Ni bil prvi in edini

Primož Trubar! Ni bil prvi in edini, ki se je pred štiristo in toliko leti odločil za slovenščino — ne za nemščino, ne za italijanščino, čeprav sta imeli ti že bolj urejen črkopis in slovnico in bi v njiju laže oznanjal evangelij in bi njegova beseda segla dlje. Odločil se je za slovenščino, za jezik svoje matere in očeta, svojih dedov in prednikov. Ni bil prvi in edini, ki se je odločil zanjo. Že davno pred njim, že novih štiristo in toliko let pred njim, že med sodobniki Brziških spomenikov in čedajškega evangelija in še pred njimi, se je toliko in toliko slovenskih sinov in hčera naravno odločalo za jezik svojih mater in očetov, ravno tako sredi drugih, številnejših ljudstev in narodov, ki so pritiškali nanje s svojo hoteno in nehoteno tujo imenitnostjo in prednostjo. Ni bil prvi in edini, bil je le eden od njih, vendar zvest njim in samemu sebi in rodu, pa čeprav je večino svojega življenja prebil na tujem. Ni se izneveril svojemu očetu, svoji materi, svojemu jeziku, svoji Rašici in Ljubljani, svojemu Trstu in Istri, svojim Kranjcem in Korošcem, Dolenjcem in Štajercem, Bežakom in Vipavcem. Šlo mu je za vsakega od njih, zato je poskušal vsakega od njih s svojo besedo, s tiskom, ki je bil tedaj na pohodu, kakor je danes računalništvo, pridružiti drugim narodom, vendar z lastno identiteto, ne kot hlapca, ne kot gospodarja drugih, temveč kot enakega med enakimi. Ni bil prvi in edini s takim naravnim človeškim hotenjem, bil pa je prvi, ki se mu je posrečila davna sanja številnih tihih zapisovalcev zapisati slovensko besedo res enkrat za vselej v knjigo, na papir, trpežnejši od pergamenta in marmorja, ker z vsem poznejšim razmervom priča o volji naroda po lastnem ponosnem prispevku do zvestobe in svobode, po lastni pravici tudi do Primoža Trubarja in njegovega zgleда. In mogóče je ravno v tem ponosu na lastni jezik še danes — in posebej spet danes — njegovo živo sporočilo.

JANKO MODER
prevajalec
Ljubljana

Če bi se zlomil v oportunistu časa

Kako izmeriti Trubarjevo veličino danes, ko ima slovenski narod svoj knjižni jezik, razvito govorno kulturo, razvito besedno umetnost? Ko raziskujemo, občudujemo, uživamo (in še vedno nezadovoljni negujemo) razvojnó pot naše jezikovne kulturne nadaljbe, se ne moremo dovolj nadejati njenim trdnim, 400-letnim temeljem — Trubarjevi daljnoročni kulturološki viziji. Kako usoden, neomahljiv, vznemirljiv je bil prvi Trubarjev korak v našo kulturno prihodnost!

Domiselnost, odločnost, nesebičnost, širokogrudna naravnost k sočloveku, da bi mogel doživljati vse tiste duhovne vrednote, ki so njemu dajale neuničljiv polet in življenjski smisel!

Želja, da bi ga, zraslega z zemljo, zajezenege v socialno bedo, moralne stiske, krivice, zagledanega v samoniklo predavano etnično izročilo, iztrgal krivični pozabi in anonimnosti.

Kaj bi bilo s slovenstvom, če Trubar ne bi prepoznal usodnega trenutka? Če ne bi sprejel bridkega tveganja, težkih fizičnih in psihičnih bremen? Če bi se zlomil v oportunistu časa?

Velik mož, cel mož — tudi izgon iz domovine Kranjske ni strl njegove svetle misli... Ali bi Slovenci kasneje brez njega še ujeli evropski kulturni razvoj? Bi se še kot etnična enota obdržali na zemljevidu Evrope?

Vso Trubarjevo veličino je dojel in z dletom popolno izrazil F. Berneker. Trubarjev spomenik v Tivoliju! Iz brezoblične kamene gmote je navsem lepem pognal pokončni človek — mož volje, poguma, dejanj, odgovornosti. S poduhovljenim, odsotnim izrazom zre v svojo slutnjo prihodnosti... Gologlav, brez čelade, brez krone; samo naravni, dolgi lasje krasijo njegov obraz. Brez orožja je, le s knjigo v roki... V njegovih prvih besedah o našem jeziku pa tista iskrenost in moč:

»Mi smo, Bug vej, dosti zmišlovali, s kakovimi puhštabi to našo besedo bi mogli prou po tej ortografiji štaltnu inu zastopnu pisati«...

Kako živo, govorno, spreminjajočo se glasovno gmoto ujeti, razstaviti na prave delčke in te pokorno prelivati v pisano besedo?!

Ko je bilo to doseženo, je vse kot steklo! Tudi drugi so prišli, ki so to, kar je ostalo »nepopolnom« popravili, predali, izročili mlajšim, zaupanja vrednim. Tako vse do naših dni.

»Inu taku bodi!«, bi nam ponovno, kot prvič, povsem preprosto, z očetovsko skrbjo, zaukazal Trubar. Dolžni smo mu zvestobo in pokorščino.

prof. dr. MARTINA OROŽEN
slavistka
Filozofska fakulteta Ljubljana

»En dober boj je boril«

Primožu Trubarju se ni tako lahko približati kakor Francetu Prešernu. Slednji nam je bolj soroden v času in čustvovanju: njegova poezija je v svoji življenjski razsežnosti in umetniški dovršenosti tako bogata, da more vsakomur nekaj dati. Primož Trubar pa je pričevalec daljne dobe, ki je s svojimi spoznanji in vprašanji toliko od nas odmaknjena, da jo zaznavamo bolj na ravni intelektualne zavesti kot intimnega sozvočja z njeno človeško vsebino.

In vendar je mogóče najti ključ tudi do Trubarja — človeka. Meni se je to dokaj nepričakovano primerilo lani decembra, ko sem pripravljel razstavo o našem reformacijskem gibanju, katerega protagonist je bil Primož Trubar. Med njegovimi besedili, ki sem jih takrat prebral, me je v kratkem avtobiografskem zapisu presunil stavek, kjer pravi, da je »en dober boj boril«. Imel sem vtis, da sem stavek prebral že pri sv. Pavlu. Šel sem ga iskat v njegove Epistole in ga našel na začetku prvega pisma Timoteju, tam, kjer apostol vabi svojega učenca, naj se pri evangelijskem delu angažira z vsemi močmi. Očitno se je naš reformator v trenutku obračunov spomnil na Pavlovo bodrilo in nanj samozavestno odgovoril.

Kako obvezujoča izpoved! Predpostavlja povsem mirno vest in jasen pogled na lastno življenje in delo. Trubar se je pač zavedal, da je s svojimi knjigami, s svojo mukoma oblikovano slovensko besedo izvil iz gmote polzavesti nov narodni subjekt in ga zaradi tega kreativnega dejanja, ki je pozneje pogojevalo usodo celih generacij, ni bilo prav nič strah. Toliko je bil evropsko širok in razgledan, tako več nemške in romanske kulture, da mu je bilo nekaj povsem jasno: v polifoniji sveta ni nikdar premalo prostora za novo bivanjsko, intelektualno ali religiozno izkušnjo. Vsaka nova beseda, vsaka nova govorica, ki je izraz ustvarjalne sile, ima pravico, da se čim bolj izbrusi in doseže sam vrh človeških umskih moči. Ob zavesti, da je v tem smislu zaoral novo brazdo in da je s svojim trudom dodal k nemškemu, italijanskemu in tolikim drugim tudi slovenski glas, mu ni bilo težko zapisati, v času zatona, svoje ponosne trditve.

prof. JOŽE PIRJEVEC
zgodovinar
univerza v Trstu

Omogočil je slovenskemu narodu, da postane zgodovinski subjekt

Primož Trubar je na Slovenskem začetnik in utemeljitelj tistih procesov, v katerih smo skozi zgodovino zoreli v današnji narodni in kulturni položaj.

Kadar govorimo o P. Trubarju, uporabljamo slikovito označbo »oče slovenske književnosti«. Mnogi sploh več ne vedo, kaj se skriva za tem častnim in odgovornim pojmom. Bistvena je misel, da je Trubar očitno dal življenje tistemu, kar danes razumemo pod določnico slovenska književnost. Prvi je premišljal o vlogi tiska in knjige za kulturni razvoj naroda, kateremu je zavedno pripadal. Da bi to svoje premišljevanje uresničil, je predlagal praktično različico slovenskega knjižnega jezika, in to so sprejeli vsi sonarodnjaki. Pisal je tudi stihne in pravilno dojel, da je te močnejše oblikovati samo na podlagi poudarka; ta ko je utemeljil tudi slo-

Kranjska v 17. stoletju

vensko stihoslovje. Zelen je pridobil čimveč pristašev za idejo reformacije, zato je upodabljal različne prozne prvine in s temi, na podlagi svetopisemske poetike, uresničil značilno različico slovstvenega sloga. Svoje težnje je hotel čimbolj zakoreniniti med ljudmi, zato je spodbujal ureditev šolstva in naznačil tudi poglobitve premise za sestavo družbenega življenja. S takimi pobudami je strnjeval slovensko ljudstvo v enoto, ki je imela kasneje od reformacije vse značilnosti narodnega in kulturnega subjekta. Ta subjekt se je že takrat začel zavedati svoje posebnosti, vendar ga to ni oviralo pri ustvarjanju razmerij do sosedov in do sveta. Trubarjeva dejavnost je bila že od začetka, ob izrazito narodni zasnovi, in potem ves čas odprta tudi za južnoslovanski prostor, hkrati pa je utrjevala stike z zahodnoevropsko civilizacijo in kulturo, s katerima je po svojih notranjih značilnostih povezana in spojena.

P. Trubar je torej utemeljil slovensko narodno enoto, ugotovil temeljne prvine slovenske duhovne identitete, dal osnove za razvoj slovenske književne ustvarjalnosti in promoviral slovenski koncept kulture. S tem je omogočil slovenskemu narodu, da postane zgodovinski subjekt, kar je eno največjih in najbolj pomembnih dejanj v naši zgodovini.

prof. dr. JOŽE POGAČNIK
slavist, Pedagoška
fakulteta, Osijek

Trubarjev delež za slovenski knjižni jezik

Pri nas že vsak otrok iz šole ve, da je Primož Trubar leta 1550 izdal prvo slovensko knjigo, da je bil to katekizem, in da je nato napisal in izdal še celo vrsto drugih knjig, prevodov, priredb in lastnih spisov. Trubarju se je pridružil pozneje še nekaj drugih mož, dobrih petnajst let kasneje Boštjan Krelj, še deset let kasneje Jurij Dalmatin in Adam Bohorič ter še nekateri. Zadnja dva sta opravila redek podvig: prvi s prevodom celotne Biblije, drugi s slovnico. Peščico drugih protestantskih piscev omenjamo le, kadar želimo posebej poudariti to ali drugo lastnost slovenskega protestantskega gibanja. Toda — nihče ni v svojem poslanstvu držal tako dolgo kot Trubar: svoje knjižno delo je opravljal celih dvaintrideset let.

Mislim, da je Trubar v nekem smislu usoda naše samobitnosti. Če bi v tistem odločilnem trenutku ne bilo njegove globoke naravne samozavesti in obenem ustvarjalnosti, bi verjetno v kakem kasnejšem obdobju le stežka kdo premogel združiti Slovence, ki že do Trubarja nekaj stoletij niso živeli združeni, ampak razdruženi v več deželah, kjer slovenski jezik — razen na Kranjskem — ni bil jezik večine prebivalstva, saj je bilo ozemlje, na katerem so živeli Slovenci, narodnostno mešano, na severnem robu in v Istri verjetno od pose-

litve, v osrednjem delu pa se je narodnostna sestava spreminjala zaradi migracij in kolonizacije izpraznjenih pokrajin.

Za to našo usodo izjemno je Trubarjevo razumevanje naroda in narodovega življenja. Tu se zdi, da nam je zgodovina dolžna živo pojasniti, kaj se je dogajalo pred Trubarjem. Pri vsakem ljudstvu je običajno mitiziranje velikih mož, toda — mit — naj bo Trubarja ali Prešerna — se nam ob natančnem pregledu dela in pomena pokaže kot stvarna vrednota. Ne Prešeren ne Trubar nista začela v gluhi loži — mit o izjemnosti ju v naših predstavah po nepotrebnem sami —, res pa je, da sta oba živel v zelo ozkem krogu ljudi, ki so ju razumeli, in da sta znala in zmogla dvigniti naše življenje na drugo, višjo raven. V naši kulturi je tretji tak korak storilo še eno obdobje: nastop moderne, Cankarja in tovarišev.

Brez vseh teh stopenj »tehnološkega« napredka v kulturi bi se Slovenci najbrž ne razvili v moderen narod. Morda bi našli razvojne mehanizme že v starejši dobi, toda od Trubarja dalje smo svoj poglavitni kulturni razvoj čedali bolj na široko zastavljali v kulturnem jeziku slovenske identitete in zavesti.

prof. dr. BREDA POGORELEC
slavistka
Filozofska fakulteta, Ljubljana

Herezija in potrebe

Trubar je bil eden redkih Slovencev, ki se ni togo držal ideoloških okvirov, ampak celo iz »heretičnih« novih verskih usmeritev prevzema predvsem tisto, kar je bilo v skladu s potrebami njegove etnične skupnosti.

doc. dr. ERICH PRUNČ
slavist
univerza v Gradcu

Vedeli smo, da smo dediči naših protestantov

Dvajseto stoletje se že nagiba k zatonu, stoletje, ki je prineslo neverjeten skok iz nekega netehniškega obdobja v obdobje računalnika in robota. Kakor da bi pretrgalo s preteklostjo, izruvalo korenine, in začelo od začetka. Vendar je prav dvajseto stoletje uspelo popraviti marsikatero zmoto in zresnilo obraz človeštva. Hkrati s silnim civilizacijskim razvojem je poglobilo razumevanje preteklosti in tako obogatilo človeška spoznanja. Brez preteklosti ni sedanjosti in ne prihodnosti za posameznika in človeštvo, za narod kot celoto in poedince v njem. In tu se zdi, da je mesto Primoža Trubarja. Ko smo v dvajsetem stoletju pretrgali molk nad lastnim 16. stoletjem, ko smo spoznali, da se nam ga ni bati ne sramovati, smo odkrili svoje korenine v slovenski reformaciji in slovenskem

protestantizmu. Mislim, da še vedno ne odkrivamo nečesa, kar nam je bilo doslej povsem tuje, saj je to »tuje« živelo v nas ves čas, nam kazalo pot skozi temo zgodovine v svetlejšo prihodnost slovenstva. Vedeli smo, da smo dediči naših protestantov, ki so z notranjo energijo ustvarjali tako rekoč iz nič, ob zopravanju zgodovinskih silnic, ki nikakor niso bile naklonjene kakršnikoli spremembi, na religiozni ne družbeni.

*Ta praua Vera / ye ana šhenkiga / oli an dar bošhy
Catechismus in der Windischenn Sprach, 1550
Der rechte Glaube / ist ein Geschenk / oder Gabe Gottes
PRIMUS TRUBER 1508—1586
Reformator von Slowenien
1567 bis zu seinem Tode Pfarrer an der Kirche in Derendingen.
Er fand hier seine letzte Ruhestätte.
zum Gedenken Kirchengemeinde Derendingen
MCMLXXXVI
Dvojezično besedilo spominse plošče, ki jo bodo 29. junija odkrili v cerkvi sv. Gala v Derendingenu. Prevod nemškega besedila: »Prava vera / je darilo / ali dar bošhy. Primož Trubar 1508—1586, reformator Slovenije. Od leta 1567 do smrti župnik v derendiški cerkvi. Tu je našel svoje zadnje počivališče. V spomin cerkvena občina Derendingen 1986.«*

Tako gledano razumevamo drugače sebe in čas, v katerem živimo. Postavljeni smo v podoben zgodovinski vrtnec kot slovenska reformacija. Če že postajamo drugačni v mnogih pogledih, postajamo toliko pogumnejši in manj tragično doživljamo spremembo, ker vemo, da je v nas neugasljivi ogenj nečesa, čemur bi rekli, da je v slovenstvo vsajen od takrat, ko smo zapustili ruske stepe in se preselili na zahod: tveganje novega — in razvojno opravičujočega zagona v neznanje. Le tako bomo ostali in vzdržali v ihti časa.

Zavedati pa bi se morali vedno bolj, da primer Trubar ni naključje, temveč nujnost zgodovine. Kdor se ne more sprizniti z železno logiko zgodovine in bi hotel še vedno zavrteti kolo nazaj, ne bo nikoli mogel sprejeti svojega časa, se vanj živjeti, se v njem razviti v zrelo osebnost, ki po svoje uravnava svoj prostor v prostoru časa, v katerem živi. Kolikor ne sprejme torej Trubarja in njegovih, ne bo sprejel ne slovenstva ne časa, ki je tako blizu Trubarju in njegovim.

prof. dr. JOŽE RAJHMAN
katoliški teolog in slavist
Teološka fakulteta, Ljubljana

Nosil je v sebi dve globoki veri

Petnajsto in šestnajsto stoletje, čas renesanse, označujejo izjemni možje, univerzalne osebnosti. Njihova vseobsežnost se kaže z vsestransko ustvarjalnostjo, z umetniškim uveljavljanjem v različnih vejah umetnosti, s predornim mišljenjem v območju filozofije. Srečo smo imeli, da se je tudi v slovenskem narodu rodil človek, ki se je razvil do takšne široke ustvarjalnosti. Primož Trubar ni bil samo kantor, pisec abecedarija in katekizma, prevajalec Nove zaveze, avtor cerkvenih pesmi, skratka oblikovalec temeljnih del naše nacionalne kulture. Bil je tudi izvirni

pisec na jasno usmerjeni mišljenjski ravni, kar kaže njegova Cerkovna ordnina. Bil je izredno spreten, renesančno galanten in nadarjen pisec posvetil v nemškem jeziku za svoje slovenske, še posebej pa za hrvaške glagolske in cirilske knjige, tiskane v biblijskem zavodu v Urachu, ki ga je programsko oblikoval, delovno in duhovno vodil. Med temi njegovimi posvetili mecenom, nemškim velikašem in vladarjem, je tudi njegov najboljše spisek vrste, za tisti čas prava narodopisna študija o Južnih Slovanih. Zlasti pa je treba poudariti, da je Primož Trubar prav ves čas svojega razgibanega življenja nosil v sebi dve globoki veri: v slovensko ljudstvo, zaradi katerega je iz svoje ljubezni do njega vse to delal in se trudil, in pa v evangelijski nauk. Zaradi tedanje sprijenosti mnogih služabnikov katoliške Cerkve tudi na Slovenskem se je strastno ogrel za reformirano cerkev. Tega ni storil iz nasprotovanja krščanski veri, ampak prav z iskreno željo, da bi njeno življenje in njeno evangelijsko sporočilo okrepil, da bi ju z ljudsko besedo, ki jo je uveljavljala reformacija, izročil ljudstvu samemu in mu tako lajšal težave življenja.

prof. dr. JANEZ ROTAR
slavist
Filozofska fakulteta, Ljubljana

Trubar in ljubljanski škofje

Ime in delo Primoža Trubarja v Ljubljani je neločljivo povezano s štirimi ljubljanskimi škofi. Krištof Rauber (1488—1536) je Trubarja leta 1533 poklical za stolnega pridi-

garja v Ljubljano. Franc Kacijanar baron Katzenstein (1536—43) ga je leta 1542 imenoval za ljubljanskega stolnega kanonika in svojega osebnega spovednika. Vsekakor znamenje velikega zaupanja in spoštovanja. Tudi Urban Textor (1543—58) ga je ob nastopu svoje službe potrdil kot stolnega pridigarja, čeprav je Trubar kmalu zatem moral zapustiti Ljubljano. Ko se je Trubar na vabilo deželnih stanov vrnil v Ljubljano, je moral na cesarjev ukaz leta 1562 ljubljanskemu škofu Petru Seebachu (1558—68) natančno pojasniti svoje teološke nazore. In ker je Trubar pri tem zaslusil odliko priznal svoj prelom s katoliško Cerkvijo, je moral dokončno v izgnanstvo (1565).

Škof Textor je na dogajanje v ljubljanski škofiji gledal iz širše perspektive razmer v celotnem cesarstvu. Ob tehtanju programa obnove Cerkve v cesarstvu (in ta je bila brez dvoma potrebna tudi Cerkve v ljubljanski škofiji), se mu je zdel še najbolj prepričljiv in sprejemljiv program sv. Ignacija Lojolskega, s katerim je bil v tesnih pismenih stikih. Po njegovih zaslugi so prišli jezuiti v Avstrijo. Logična posledica take škofove odločitve je bila, da kljub podobnemu programu (skrb za vzgojo, šolstvo in znanost) protestantom — tudi slovenskim — ni bil naklonjen.

Škof Seebach ni imel tako širokega cerkveno političnega obzora kot njegov predhodnik Textor, čeprav je bil prav tako odločen nasprotnik verskih novosti reformatorjev. V medsebojnih odnosih pa nas preseneča velika obzornost in spoštljivost med Seebachom in Trubarjem.

Poti slovenskih reformatorjev in uradne katoliške Cerkve so bile že preveč oddaljene druga od druge, da bi se mogle še enkrat plodno srečati v obojestransko korist. Morda pa je danes napočil čas, da s podobno obzirnostjo in spoštljivostjo prisluhnemo drug drugemu in skušamo kljub različnim nazorom in prepričanjem odkriti, ovrednotiti in uresničiti predvsem tisto, kar nas združuje.

dr. ALOJZIJ ŠUŠTAR
ljubljanški nadškof

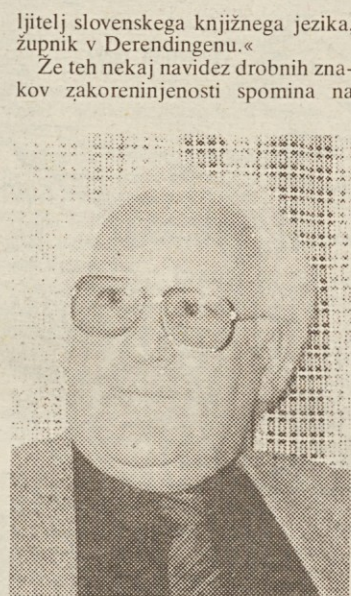
Spomin na Trubarja je postal most mednarodoma

Vsem, ki ga danes na Nemškem bolje poznajo, velja Trubar za most zblizbevanja med slovensko in württembersko deželo. Po tem mostu se v zadnjih letih pretakajo številna osebna poznanstva, vse bogatejši so stiki med tübinsko in ljubljansko univerzo...

V Tübingenu se je večerilo, ko smo se ustavili pred mostom, pod katerim reka Neckar razpolovi dolg in ozek, bujno poraščen in lepo urejen otok in se na levem bregu dvigne iznad vod in vrb žaluzi kot prikazen iz preteklosti Hölderlinov stolp, prepoln magične pripovedi o duhovnem razkošju, ki se vrti nad slikovitimi, s tramovi vezanimi poslopji in preplavalja vse mesto. Tu, ob danes silno porjavlem a še vedno sugestivnem Neckarju, sta se ob Hölderlinu sprehajala njegova sošolca in sostanovalec Hegel in Schelling, tu je razmišljal Herman Hesse, zrl v zvezde Kepler in občudoval rastline veliki botanik Fuchs; tu si je v začetku 17. stoletja bebil glavo s prvim računalnim strojem profesor Wilhelm Schickard in tu so nastajale Hauffove pravljice, se rojevale Listove ekonomske teorije in Silcherjeve melodije. Nekaj časa je v Tübingenu preživel celo Giordano Bruno.

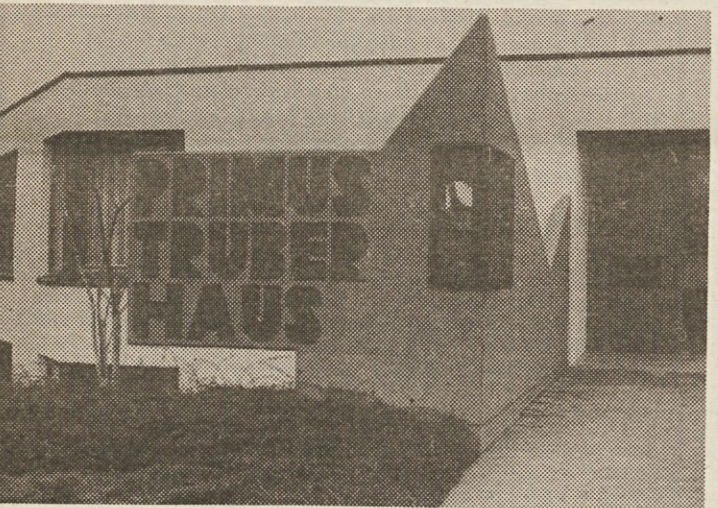
V tem kulturozgodovinskem bogatem univerzitetnem mestecu je živel in delal ter pred 400 leti umrl tudi Primož Trubar.

Kakšni sledovi so ostali za njim na Nemškem, smo se spraševali vs, 800 kilometrov dolgo pot, ki je morala biti za Trubarja in njegovega osliča, pa tudi za vse tiste, ki so v sodih tihotaplji njegove knjige v deželo Kranjsko, neznanško dolga in naporna, če se je zdela neskončna tudi nam, ki smo se peljali v udobnem avtomobilu pa širokih avtocestah.

Dieter Roser

Trubarja v zavesti tübinske skupnosti dokazuje, kakšen pomen posevčajo na Nemškem človeku, ki se po izvirnosti svoje misli ali po vplivu svojega dela na svetovno zgodovino sicer ne more kosati s Heglom ali Keplerjem, a ga kljub temu uvrščajo v svojo sredo kot človeka, ki si je znal s svojo osebnostjo in delovanjem pridobiti velik ugled med takratno mestno inteligenco in ki je toliko pri-

Evangeljski dom Primoža Trubarja v Derendingenu

Prvo zelo zanimivo in pomembno sled smo odkrili že tu pred mostom, kjer smo v turističnem uradu kupili nekaj prospektov, s katerimi se mesto predstavlja v različnih jezikih svojim obiskovalcem iz vsega sveta. Ena stran debelečje brošure je posvečena znamenitni osebnosti, ki so živeli in ustvarjale v Tübingenu. V njihovi družbi je tudi Primož Trubar. V manjšem prospektu z zgoščenim pregledom zgodovine mesta je prav tako navedeno Trubarjevo delo in bivanje. Takole piše: »V letih 1567-1586 deloval Primož Trubar (ali Primus Truber, kot mu tam pravi), slovenski reformator, uteme-

ljal k kulturnemu in družbenemu razvoju nekega drugega naroda. Nemcem je v ponos, da se je na njihovih tleh na nek način kovala kulturna usoda, četudi majhnega in tedaj silno zaostalega slovenskega naroda. To smo jasno zaznali iz pogovorov z raznimi predstavniki univerzitetnega in mestnega javnega življenja, in to smo se zlasti otipali ob stikih s sedanjim pastorem evangeličanske skupnosti v tübinskem predmestju Derendingenu in Trubarjevim naslednikom Dietrom Roserjem, sedaj upokojenim pastorem Walterjem Döttingom.

Janko Moder polaga venec k Trubarjevemu doprskemu kipu v Derendingenu

Nas nadaljnji kronistični sprehod po sledovih Primoža Trubarja prinaša nova presenečenja. Nekateri na Württemberskem so za veličino slovenskega reformatorja in pridigarja izvedli ob snemanju televizijske nadaljevanke, ki jo je po scenariju Draga Jančarja posnela ljubljanska televizija. O snemanju v Nemčiji je namreč precej poročal krajevni tisk. V nemem je bil vpleten tudi pastor Dieter Roser, ki smo ga obiskali v domu Primoža Trubarja. Na naše banalno vprašanje, kako si predstavlja svojega slavnega predhodnika, nam je duhovito odgovoril, da tega ne bi vedel, ker pač v tistem času ni bil se rojen, da pa je bil na Trubarjevi poroki — misli je televizijsko sne-

Vsi so nam na vprašanje, koliko je Trubar še poznan na Nemškem, najprej odgovorili, da je ena glavnih ulic Derendingena, ob kateri se med drugim vrstijo vse mestne srednje šole, poimenovana po Trubarju. Nato, da so v tej ulici, ob glavnem križišču, postavili in leta 1973 slovesno odprli evangeličanski dom, ki prav tako nosi Trubarjevo ime; da so v njem odkrili Trubarjev doprski kip; da je tudi v derendinski cerkvi sv. Gala, v kateri je slovenski reformator pridigal v dvajsetletju svojega prebivanja na Württemberskem, polno znamenja njegove veličine. Vsi vedo tudi povedati, da je bil Trubar tako ugledna osebnost, da je bilo ob njegovi smrti splošno žalovanje na tübinski univerzi, da se je pogreba udeležilo nad 500 studentov, kolikor jih je takrat štela univerza, in da je imel sam rektor občuten nagrobni govor.

Predvsem pa velja Trubar za vse, ki ga danes na Nemškem bolje poznajo, za most zblizbevanja med slovensko in württembersko deželo. Po tem mostu se v zadnjih letih pretakajo številna osebna poznanstva, vse bogatejši so stiki med tübinsko in ljubljansko univerzo.

»Bodite tudi pacifici«

Ob teh prijetnih spoznanjih in poznavstvih z ljudmi, ki govorijo drugačen jezik, a vedo o Trubarju toliko ali še več kot mi, z ljudmi, ki dajo veliko na prijateljske stike in na zblizbevanje med ljudmi, se mi zazdi mesto, razprostraneno ob bregovih valovitih vzpetin, s svojimi lepo preurejenimi skatističnimi poslopji, prijetnejše in bolj domače. Tako mi med ulicami tega mesteca, ki proizvajajo znanje in živahen študentski vrvež, nenadoma zavzenijo Trubarjeve besede iz pisma deželnemu glavarju in odbornikom na Kranjskem (iz Derendingena leta 1575): »Obracem se v božjem imenu na vas z gorozu prošnjo, resno spodbudo in dragocnim nasvetom, da nikar ne poskušate sami zase z vsemi ljudmi v miru in slogi živeti in skazovati ter dokazovati vso zvestobo in ljubezen v vseh stvareh prijateljem, marveč bodite tudi pacifici, to je delavci za mir, ustvarjalci, služabniki in zvesti pospeševalci miru med vsemi, posebej pa novosed, kjer se hočejo prebuditi pod vplivom hudica hudobnih ljudi, blebatačev in lažnivcev sovražnosti, zavist in zloba.«

Misel se tedaj za hip preseli v Trst, da bi poiskala po zapršenih analih nekdanje in današnje prisotnosti Primoža Trubarja in njegove misli v tem jadrankem mestu. Prav tako je v njem, kot v Tübingenu, živel in ustvarjal ter skušal graditi mostove Primož Trubar. Vendar so mostovi s Trstom danes veliko bolj majavi, kot mostovi z znatno bolj oddaljenim mestom ob Neckarju. Medtem ko za prebivalce Tübingena Trubarjevo ime plemeniti mestno zgodovino, bi za večino italijanske tržaške javnosti njegovo ime sonegašilo italijanski značaj mesta. Trsta sicer po njegovih zgodovinskih značilnostih ne moremo primerjati s Tübingenom, ne moremo pa mimo trpke ugotovitve, da je danes na Tržaškem skoraj nemogoče uresničevati tiste misli, ki so že pred 400 leti tako tesno in plodno povezovala ljudi različnih krajev Evrope.

Z občutkom grenkobe postojim v Derendingenu pred tablo z napisom Primus-Truber-Strasse, za katero se dviguje moderno poslopje evangeličanskega doma s še večjim napisom Primus-Truber-Haus. Mar bi si veliki slovenski duh, ki so ga tudi Nemci posvojili, ne zaslužil ob 400. obletnici smrti podobne table, pa četudi v predmestju Trsta?

Nas nadaljnji kronistični sprehod po sledovih Primoža Trubarja prinaša nova presenečenja. Nekateri na Württemberskem so za veličino slovenskega reformatorja in pridigarja izvedli ob snemanju televizijske nadaljevanke, ki jo je po scenariju Draga Jančarja posnela ljubljanska televizija. O snemanju v Nemčiji je namreč precej poročal krajevni tisk. V nemem je bil vpleten tudi pastor Dieter Roser, ki smo ga obiskali v domu Primoža Trubarja. Na naše banalno vprašanje, kako si predstavlja svojega slavnega predhodnika, nam je duhovito odgovoril, da tega ne bi vedel, ker pač v tistem času ni bil se rojen, da pa je bil na Trubarjevi poroki — misli je televizijsko sne-

Trubarjev epitaf v cerkvi sv. Gala

manje tretjega Trubarjevega skoka v zrak.

Postavni, sivolasi in zgornji Roser se s Trubarjem ukvarja že od svoje namestitve za evangeličanskega pastora v Derendingenu leta 1978, ko je prevzel dediščino Walterja Döttinga. S ponosom nam je pokazal na steni okvirjeno Trubarjevo priznanje za širjenje kulture, ki ga je prejel kot prvi neslovenec. V drugem vhodnem atriju smo postali pred Trubarjevim kipom, ki ga je izdelal slovenski umetnik Peter Černe, priskrbel pa ga je prevajalec Janko Moder, ki je sploh med najbolj poznanimi in cenjenimi Slovenci v Tübingenu in ima dejansko tudi največje zasluge, da se je Trubarjevo ime v Tübingenu spet uveljavilo in predvsem, da so se prav po Trubarjevem zgledu vzpostavili tudi tako plodni stiki med Slovenijo in Württembersko. Kot zanimivosti, ki je verjetno naši javnosti manj znana, nam je Roser še povedal, da je kopija Trubarjevega kipa, ki krasí atrij evangeličanskega doma v Tübingenu, v bazovski osnovni šoli, ki je tudi poime-novana po največjem slovenskem reformatorju. Na ta način sta tudi Tübingen in Bazovica nekako pobračena, pravi Roser, ki dobro pozna to slovensko vso na Tržaškem in njene ljudi. Stene Primus-Truber-Hausa krasijo tudi lepaki, ki govorijo o gostovanju pevskega zbora »Primus Trubere iz Derendingena v Sloveniji. Tamkajšnja evangeličistična skupnost ima namreč od nekdanj svoj zbor, ki so ga seveda poimenovali po Trubarju. Zbor je že nastopil v Ljubljani, Murski Soboti, kjer je največja evangeličistična skupnost na Slovenskem, in v Kranju. Trubarjevo ime pa se preko pevskega zbora, ki ga vodi gospa Spizer, pojavlja tudi marsikje drugje. Tako je pred štiri leti nastopal v Lion Sea pri Londonu.

Kje je pokopan Trubar?

Pastor Roser nas je peljal tudi v cerkev sv. Gala, v kateri je bil dolgo pred njim pridigar Primož Trubar in v kateri je spet veliko znamenja njegovega bivanja. Danes prenovljena cerkev stoji ob skrajnem zahodnem robu Derendingena ob cesti Sedmih

Walter Dötting

posesti. Pred stranskim vhodom je križ s Trubarjevim imenom in letnici rojstva in smrti, ki so ga postavili pred leti v domnevi, da je bil Trubar tu pokopan. Vprašanje Trubarjevega groba pa še ni dokončno razčiščeno. Mirko Rupel v svoji knjigi leta 1965 trdi, da je bil Trubar pokopan pred cerkvenimi vrati, Roser pa danes to trditve spodbija. Pred vrati so kopali in misli odkrili nobenega

Tübingen za časa Trubarja. Slika je iz italijanske knjige v Vallegio e Rota. Raccolta di le più illustri Cittàe (prva izdaja iz leta 1572)

okostja. Ko pa so leta 1981 ljali cerkev, so pred oltarjem našli več okostij, med njimi tudi visokega in močnega moškega, pripravljena za naš prihod, z obojestransko zlatno spomeniško varstvo menijo pokopan v drugi polovici 16. stoletja. Vprašanje, s katerimi bi bili torej ustrezali letnici Trubarjeve smrti, je sedaj v mnogih se ukvarjajo, je sedaj okostje v tistem času pokopani? Znano je, da so v pokopavali kneze in druge pomembne osebnosti. Ker pa dington ni imel veljave kmečka vasa, je možno, da so pokopali pomembnejše duhovnike. Po Roserju iz vsega tega sledi, bil pred oltarjem pokopan Trubar in njegovo tezo danes bingenjo podpirajo, kot smo sami preverili, pomembne univerzitetnega sveta. Okostje tedaj zal zasuli in danes bi izkopavanje zahtevalo preostroke.

Na desni steni oltarja bodo kem videli spomeniško ploščo, bodo konec junija slovenski. To bo poleg novembrskega zija o Trubarju ena najpomembnejših slovesnosti v Tübingenu okostje njegove smrti. Na to smnost se pripravljajo tudi v skem kulturnem prostoru. To izjemna priložnost za utrjevanje stih vezi, ki so se spletle med slovenijo in Tübingenom.

»Tista dne ne bo smelo dosti bo katastrofa,« je v salu mnil Roser ko nas je pospravljal zakristijo, kjer hrani veliko mentov in knjig o Trubarju. V teh del je postal prav Janko Moder, ki je poskrbel tudi za sporniknjo, v katere se vpišujejo obiskovalci zlasti iz Slovenije, iz zamejstva. »To je nova sporniknjo za obnovljeno božjo na prvi strani zapisal Janko Moder, ki je bil že večkrat v Tübingenu in je vsakokrat navdušen izredno gostoljubnostjo. V njegovem vedno znova prihajajo prijateljev in sklepa vedno prijateljstva. Z vse to pa Primož Trubar. Sedaj mi je sem ga odkril tako pozno. Pomeni, da sem živel in študiral nekje celo v Brucku na Muri na Slovenskem, pa nisem ničesar vedel o ka. Če bi vedel prej, da se bom s Trubarjem bi se naučil vsega ka.«

V zakristiji nam pokaže na vzidani plošči imena 35 duhovnikov, ki so se zvrstili v Derendingenu 16. stoletja do danes. Šesti po Trubar, na koncu seznam Friedrich Linz (1949-63). Walter Dötting (1964-77) in on sam od 1978 dalje. »Moja dva predhodnika začela obnavljati Trubarjevo slavo, zgradila dom in vzpostavila prve stike s Slovenijo. Jaz nadalje njihovo delo, ki ga je prvi Janko Moder,« in z rahlo odvisno vprašujoče zaključil pred našimi poslovi od njega in se mu zahvalila za prisrčno gostoljubje. Kaj po tem, ko Janka Modra, ki je bil na njegovo rabilo nesmiselnost, saj je nam odgovorili razni ljudje, tako na tübinski mestni kot na univerzi. Stiki, ki so se pojavili iz zasebnih srečanj med Jankom drom, Slodnjakom in nekaterimi drugimi ter derendinskimi pastirji, so medtem prerasli v bogate ozirane, zlasti meduniverzitetne. Zlat ni prišlo do uradnega obiska med ljubljansko in tübinsko univerzama, za kar se je na Slovenskem najbolj zavzemal prav Moder, ki se ni razlog,« je menil Janko Moder, ko sem ga po povratku iz Nemčije obiskal na domu v Ljubljani in mi prinisel tople pozdrave in skipli prijateljev, »da bi ne govorilo prej dobrih stikov. Morda je dragoceno, če smo prijatelji, bilo to formalno potrjeno z uradnimi šali tudi v Tübingenu.

Pesnitev Walterja Döttinga

Pri tem stikanju za Trubarjevo sledovi in njihovimi učinki na območju prijateljstev, ki so bila trdna in plodna v času reformacije pred 400 leti, je našo pozornost posebej pritegnil droben zgodovinski slavistični fakulteti tübinske univerze.

»Kaj smo čakali na razgovor s prof. Rolfom-Dietrom Klugejem. Na večer mizaj je ležala, kot bi bila pripravljena za naš prihod, z obojestransko zlatno spomeniško varstvo menijo pokopan v drugi polovici 16. stoletja. Vprašanje, s katerimi bi bili torej ustrezali letnici Trubarjeve smrti, je sedaj v mnogih se ukvarjajo, je sedaj okostje v tistem času pokopani? Znano je, da so v pokopavali kneze in druge pomembne osebnosti. Ker pa dington ni imel veljave kmečka vasa, je možno, da so pokopali pomembnejše duhovnike. Po Roserju iz vsega tega sledi, bil pred oltarjem pokopan Trubar in njegovo tezo danes bingenjo podpirajo, kot smo sami preverili, pomembne univerzitetnega sveta. Okostje tedaj zal zasuli in danes bi izkopavanje zahtevalo preostroke.

Na desni steni oltarja bodo kem videli spomeniško ploščo, bodo konec junija slovenski. To bo poleg novembrskega zija o Trubarju ena najpomembnejših slovesnosti v Tübingenu okostje njegove smrti. Na to smnost se pripravljajo tudi v skem kulturnem prostoru. To izjemna priložnost za utrjevanje stih vezi, ki so se spletle med slovenijo in Tübingenom.

»Tista dne ne bo smelo dosti bo katastrofa,« je v salu mnil Roser ko nas je pospravljal zakristijo, kjer hrani veliko mentov in knjig o Trubarju. V teh del je postal prav Janko Moder, ki je poskrbel tudi za sporniknjo, v katere se vpišujejo obiskovalci zlasti iz Slovenije, iz zamejstva. »To je nova sporniknjo za obnovljeno božjo na prvi strani zapisal Janko Moder, ki je bil že večkrat v Tübingenu in je vsakokrat navdušen izredno gostoljubnostjo. V njegovem vedno znova prihajajo prijateljev in sklepa vedno prijateljstva. Z vse to pa Primož Trubar. Sedaj mi je sem ga odkril tako pozno. Pomeni, da sem živel in študiral nekje celo v Brucku na Muri na Slovenskem, pa nisem ničesar vedel o ka. Če bi vedel prej, da se bom s Trubarjem bi se naučil vsega ka.«

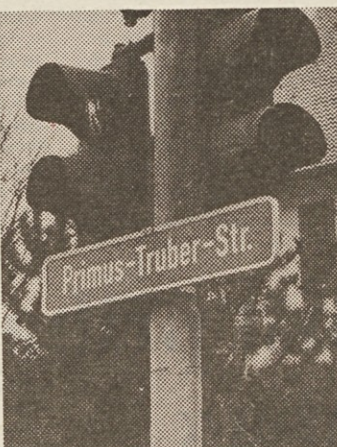
V zakristiji nam pokaže na vzidani plošči imena 35 duhovnikov, ki so se zvrstili v Derendingenu 16. stoletja do danes. Šesti po Trubar, na koncu seznam Friedrich Linz (1949-63). Walter Dötting (1964-77) in on sam od 1978 dalje. »Moja dva predhodnika začela obnavljati Trubarjevo slavo, zgradila dom in vzpostavila prve stike s Slovenijo. Jaz nadalje njihovo delo, ki ga je prvi Janko Moder,« in z rahlo odvisno vprašujoče zaključil pred našimi poslovi od njega in se mu zahvalila za prisrčno gostoljubje. Kaj po tem, ko Janka Modra, ki je bil na njegovo rabilo nesmiselnost, saj je nam odgovorili razni ljudje, tako na tübinski mestni kot na univerzi. Stiki, ki so se pojavili iz zasebnih srečanj med Jankom drom, Slodnjakom in nekaterimi drugimi ter derendinskimi pastirji, so medtem prerasli v bogate ozirane, zlasti meduniverzitetne. Zlat ni prišlo do uradnega obiska med ljubljansko in tübinsko univerzama, za kar se je na Slovenskem najbolj zavzemal prav Moder, ki se ni razlog,« je menil Janko Moder, ko sem ga po povratku iz Nemčije obiskal na domu v Ljubljani in mi prinisel tople pozdrave in skipli prijateljev, »da bi ne govorilo prej dobrih stikov. Morda je dragoceno, če smo prijatelji, bilo to formalno potrjeno z uradnimi šali tudi v Tübingenu.

Cerkva sv. Gala v Derendingenu

Trubarja uvrščamo med duhovne velikane Tübingena»

Dr. Wilfried Setzler, vodja urada za kulturo pri tübinski mestni upravi: »Trubar pomeni danes most med Tübingenom in Slovenijo«

V Trubarju vidimo človeka, ki je bil Slovenec in v knjizi jezikov, ki smo seveda ponosni. V bistvu

Trubarjeva cesta v Derendingenu

odlikovanje — red jugoslovanske zvezde na ogrlici, ki ga je prejel 15. junija 1979 za zasluge pri razvijanju prijateljskih odnosov med SFRJ in ZRN. Pripovedoval nam je nato o krajih, ki jih je obiskal na svojih potovanjih po Sloveniji in Jugoslaviji, o prekrasnih vtisih, o gostoljubju in seveda o Trubarju. Tudi on je tako kot Roser, obžaloval, da ne pozna slovenskega jezika in izrazil željo, da bi

Cerkva sv. Gala v Derendingenu

Trubarja uvrščamo med duhovne velikane Tübingena»

Dr. Wilfried Setzler, vodja urada za kulturo pri tübinski mestni upravi: »Trubar pomeni danes most med Tübingenom in Slovenijo«

V Trubarju vidimo človeka, ki je bil Slovenec in v knjizi jezikov, ki smo seveda ponosni. V bistvu

je bil to skupen dosežek rokokolev, tiskarjev in vojvode, ki je izdajal knjig financial. V zavesti vojvode

Famous heads

Tübingen Namen: Jakob Andrea, Ferdinand Christian Baur, Georg Bernhard Billinger, Ernst Bloch, Konrad Breuninger, Viktor von Bruns, Johann Friedrich Cotta, Georg Dehio, Graf Eberhard von Bar, Leonhard Fuchs, Johann Georg Gmelin, Wilhelm Hauff, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Hermann Hesse, Friedrich Hölderlin, Johann Ludwig Huber, Johannes Kepler, Hermann Kurz, Isold Kurz, Friedrich List, Philipp Melancthon, Lothar Meyer, Johann Adam Möhler, Robert von Mohl, Johann Jakob Moser, Johannes Naukler, Johannes Osiander, Gustav Pressel, Johannes Reuchlin, Palzgraf Rudolf I., Friedrich Wilhelm Josef Schelling, Wilhelm Schickard, Friedrich Schütz, Friedrich Silcher, Eduard Spranger, Carlo Steeb, David Friedrich Strauß, Primus Truber, Ludwig Uhlend, Friedrich Theodor Vischer, Wilhelm Friedrich Waiblinger, Mathilde Weber, Ottilie Wildermuth

Tübingen Namen: Jakob Andrea, Ferdinand Christian Baur, Georg Bernhard Billinger, Ernst Bloch, Konrad Breuninger, Viktor von Bruns, Johann Friedrich Cotta, Georg Dehio, Graf Eberhard von Bar, Leonhard Fuchs, Johann Georg Gmelin, Wilhelm Hauff, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Hermann Hesse, Friedrich Hölderlin, Johann Ludwig Huber, Johannes Kepler, Hermann Kurz, Isold Kurz, Friedrich List, Philipp Melancthon, Lothar Meyer, Johann Adam Möhler, Robert von Mohl, Johann Jakob Moser, Johannes Naukler, Johannes Osiander, Gustav Pressel, Johannes Reuchlin, Palzgraf Rudolf I., Friedrich Wilhelm Josef Schelling, Wilhelm Schickard, Friedrich Schütz, Friedrich Silcher, Eduard Spranger, Carlo Steeb, David Friedrich Strauß, Primus Truber, Ludwig Uhlend, Friedrich Theodor Vischer, Wilhelm Friedrich Waiblinger, Mathilde Weber, Ottilie Wildermuth

»Tübinska imena«: stran iz turističnega prospekta

nost nad nadaljnjo usodo širjenja mostu med Nemčijo in Slovenijo, ki ga je postavil njegov veliki vzornik Trubar. »Kako bi bil vesel, ko bi vedel, da se bodo vzpostavile tako lepe vezi,« je še pristavil. »Škoda bi bilo, če bi se pretrgale.«

Vračali smo se s spoznanjem, da Nemci veliko več vedo o Trubarju, kot si mislimo, in z občutkom, da smo mi sami posvetili Trubarju manj pozornosti, kot si jo zasluži. Trubar je bil prvi, ki nam je nazorno povedal, da se noben narod, nobena skupnost ne sme zapirati pred svetom, če hoče stopiti v korak s splošnim razvojem. Spet sem pomislil na umirajoči Trst, ki se krčevito brani vsakršnega pravega soočenja s preteklostjo in v svoji zaprtosti tudi ne more graditi prave prihodnosti.

In spomnil sem se tudi Kmečlovih misli, da kot so slovenski protestanti delali s premišljevanjem o prihodnosti, tako »kar naprej potrebujemo premišljevanje svoje prihodnosti in poti vanjo. Ni se moglo enostavno prepustiti kot drobna smet svetovnemu veletoku, smeti se prejšnjo izgubijo ob strani, zasmerjenih, umazanih slepih rokavih.«

DUŠAN KALC

Slovenska Meka na švabskem Olimpu

Württembergerska in Tübingen — štiri sto let pozneje

Nekoč je bila to revna dežela. Ljudje so se stolejati izseljevali (ali pa si jih izseljevali) na vse konce sveta, od Sedmograške v današnji Romuniji do ameriškega severozhoda. Z marljivostjo in prilagodljivostjo so se ukoreninili tudi na tujih tleh. A vendar so za druge marsikje ostajali prepleti. Ime njihovega plemena je ponekod, tako na primer v Bački in v Banatu, dobilo slabšan prizvok in označevalo vse narode »Švabi«.

Danes je domovina Švabov, Baden-Württemberg, najbolj cvetoča zahodnonemška zvezna dežela. Tu imajo ljudje najvišjo življenjsko raven v vsej ZR Nemčiji, tu je najnižja stopnja brezposelnosti, tu nastaja največ novih podjetij, ki se usmerjajo v obetavne nove tehnologije, zlasti v mikroelektroniko in biotehnologijo. 8. aprila so v Pfaffenwaldu pri Stuttgartu odprli novo »stvarno tehnologijo«, v kateri bo delovalo 18 podjetij. To je že tretja takšna tovarna v deželi. Zaradi zelo razvitega znanstvenega okolja ima velike razvojne možnosti, je ob otvortih dejal Baden-württemberski ministrski predsednik Lothar Späth.

Tu, na jugozahodu ZR Nemčije, je sedež Mercedesovega koncerna, danes, po velikih pripojitvenih procesih, večjega kot kdajkoli prej. Trikraka Mercedesova zvezda je bila eden od simbolov nemškega gospodarskega čudeža. Natanko sto let minerva, odkar je izumitelj Daimler tu, na Švabskem, napravil svoj prvi »motorni voz«. Še danes poganja avtomobile v bistvu enak motor kot takrat.

Tübingen: obrežje ob Neckarju. V sredini Hölderlinov stolp

Slovenska Meka na švabskem Olimpu

Württembergerska in Tübingen — štiri sto let pozneje

»Delaj, delaj, hišico zidaj!«

Dežela iznajdljivih, marljivih ljudi je to, v marsičem zelo drugačna od ostalih zahodnonemških pokrajin. Ni Nemca, ki ne bi vedel, katero »pleme« se ravna po reku »Schaff, schaffe, Häusle baue!« »Delaj, delaj, hišico zidaj!«, verjetno pa tudi ni tuja, ki bi se s to življenjsko usmeritvijo istovetili bolj, kot se Slovenec. Kot da ne bi bilo naključje, da na Württemberskem živi največ Slovencev v vsej Nemčiji...

Dežela stapa v postindustrialno dobo — toda ljudje se nečesto odpuvedati tradicionalnim življenjskim navadam. Močne so liberalne politične tradicije: že leta 1514 so Württemberžani omejili vojvodsko oblast in si »tübinsko pogodbo« izbojevali temeljne človeške svobosčine, kar se je zgodilo prvič na evropskem kontinentu. Zdi se, da so se liberalne tradicije odrazile že stoletja kasneje, v obdobju »dvanajstih let« (tako ga označujejo nekateri Nemci, ne brez zadrege), ko so nacisti na volitvah na Württemberskem dobili manj glasov kot v katerikoli drugi nemški deželi. Liberalne tradicije — a oblast je tu že dolgo trdno v rokah krščanskih demokratov, ki jih v ostalih zveznih deželah pogosto očitajo pretirano konzervativne poglede in odločitve.

Württembergerska je ena od mejnih nemških dežel: zahoda je čutili, zlasti v kulinariki, vetrec francoskega »savoir vivre«, a bližini in duhovno sorodnejši se Württemberžanom zdijo sosedi Švabci, daljni alemanški sorodniki in »bratrance«, kot jim

imel statusa glavnega mesta, zato so bile lahko tu ideje liberalnejše. V dobi reformacije so med drugim ustanovili gimnazijo, v katero so lahko dijaki vstopali ne glede na svoj družbeni položaj. Samo nadarjenost je bila merilo. Kdor je maturiral, je imel pravico do stipendije za nadaljnji študij teologije. Seveda je imelo to daljnosežne posledice, in to ne samo za Württembersko.

V Tübingenu je veljalo pravilo, da morajo vsi, ki študirajo teologijo, in tudi profesorji, pristati na formulo o slogi, ki je skušala poenotiti različne smeri protestanstva, kar je seveda vplivalo na novo smer.

V Tübingen so prihajali študentje iz najrazličnejših krajev in seveda tudi iz Kranjske. Bilo je to znatno sredstvo brez meje in v tem odprtem središču je lahko plodno deloval tudi Trubar. Prevajal je, odpiral nove poti. Močan vpliv je imel v Tübingenu Vergerij, ki pa ni znal dobro nemščine, slovenščine pa sploh ne. Tako je pomembno vlogo prevajalca protestantskega katekizma sprejel prav Trubar.

Kot vidite tudi iz turističnih propektov mesta, uvrščamo Trubarja med duhovne velikane, ki so študirali in delovali v Tübingenu — med Hegla, Schellinga, Keplerja, Hölderlina in druge. To je seveda veliko priznanje...

Pa še to: Trubar pomeni danes most med Tübingenom in Slovenijo. Ustvarjajo se znanstveni in tudi človeški stiki. Mi smo izredno zadovoljni, ko prihajajo k nam skupine iz Slovenije, da bi počastile Trubarjev grob v Derendingenu, in da se tudi na tej podlagi ustvarjajo novi mostovi prijateljstva.

ACE MERMOLJA

tu pravijo. Švicarske jedi so na jedilnici skoraj enako pogoste kot domače, švabske.

Tu čez, preko Württemberga in naprej proti jugu, v Švico, je protestantsko gibanje s severa zabilo klin v evropski kontinent, ga tako rekoč razkralo tudi v zemljepisnem smislu. Tübingen je postal trdnjava protestantizma, njegova teološka fakulteta nekakšno živo središče upornikov. Sem, v to trdnjavo, je pribežal Trubar — daleč, a bliže pa ni mogel. Le pet kilometrov od mesta je tekla meja s habsburškimi posestmi, s katolištvom.

Tübingen je že takrat veljal za mesto učenosti, a obenem se nikoli ni mogel znebiti etikete provincialnosti. »Majhno, veliko mesto Tübingen — tako označujejo »švabski Olimpe« in »Atene ob Neckarju« se danes. In čeprav so mu vsi priznavali duhovni pomen, mu veliki duhovni nemške preteklosti niso namenili lepih besed.

»Tu se mi pri gospodu Cotti zelo dobro godi. Mesto samje je odvrtno, a le nekaj korakov dlje je čudovita pokrajina,« je pisal Goethe Christiani Vulpius. Usoda je hotela, da je gospod Cotta postal založnik nemških klasikov, in mestu je bilo s tem nekoliko odpuščeno.

»Tübingen nima univerze...«

Tübingen je mesto založnikov in tiskarn, mesto knjig in idej, teologije, ki se danes poraja »upornike proti Rimu«, in naravoslovja. Tu se stapljajo nasprotja, in častitljive predake hiše se na mestnem obrobju izgubljajo med vrtovi in vrtičkari

Svetovalec, pedagog, agitator, obveščevalec, pesnik...

Pogovor s predstojnikom slavističnega seminarja tübingške univerze prof. dr. Rolfom-Dietrom Klugejem o raziskovanjih Trubarja na Nemškem in manj znanih vidikih Trubarjevega delovanja

Slovenci vidimo v Trubarju predvsem očeta slovenske književnosti. Kako vrednotite Primoža Trubarja v Nemčiji?

»V Tübingenu njegovo življenje in delovanje ni toliko poznano. Da pa je bil Trubar eden od velikih osebnosti, ki so delovale v Tübingenu, lahko ugotovimo že po tem, da je njegovo ime zabeleženo na vsakem prospektu, kjer so zapisana imena velikih ljudi Tübingena. In teh ljudi v Tübingenu ni bilo ravno malo. Trubar je uvrščen na raven na primer velikega astronoma Keplerja, ali enega izmed njegovih učiteljev Melanchthona, ki je bil profesor na tübingški univerzi, pa poznejših velikih duhov — Hölderlina, Hegla, Hesseja itd. In tako je povsem jasno, kako je ovrednoten Trubar. Konec koncev je tu tudi cesta, ki je po njem poimenovana. Prav tako nosi njegovo ime poslopje evangeličanske občine v Derendingenu.«

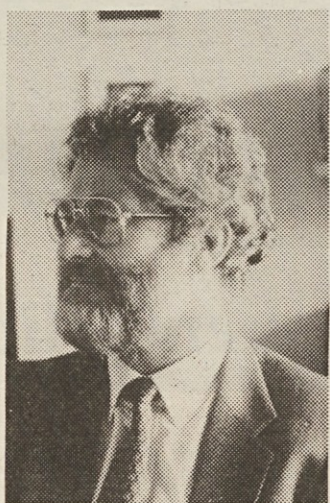
Koliko ga predavate vašim študentom slavistike?

»Žal slovenska filologija — jezik in književnost — ni samostojen predmet, temveč del področja južno-

varjem sem že v dogovoru, da bomo imeli na voljo arhiv, za katerega se ve, da so v njem shranjeni računi za tisk slovenskih in srbohrvaških protestantskih knjig. In če bomo imeli srečo, morda najdemo med njimi še kakšno, doslej neznano, Trubarjevo pismo.«

Odnosi med Trubarjem in Vergerijem niso povsem razjasnjeni...

»Gre za zelo težak problem. Zdi se, da je bil Vergerij večbarven človek, precej svojeglav in domišljav in

»Bonomo je bil Trubarjev učitelj in pod njegovim vodstvom se je Trubar usmeril v reformacijo. Pri tem naj povem, da Bonomo nikoli ni prekinil z rimsko cerkvijo. Morda iz osebnih razlogov, ker je bil že precej star. Pomagal pa je tudi drugim reformacijsko usmerjenim teologom in ne le Trubarju. Mislim, da ga je Bonomo usmeril v reformacijo. Pravi preobrat k reformaciji in prekinitev z rimsko cerkvijo pa je Trubar dovršil v Nürnbergu in Rothenburgu, ko je prišel v organizirano protestantsko cerkev. Zagotovo pa je bil Bonomo ena najtolerantnejših in najnaprednejših teoloških osebnosti tistega časa.«

Za časa Trubarja so študirali v Tübingenu tudi študentje s Kranjskega. Imate morda podatke, koliko je bilo teh študentov?

»Trubar je na univerzi užival velik ugled, čeprav ni bil njen član«

»Trubar si je zelo prizadeval, da bi študentje iz njegove domovine lahko študirali v Tübingenu. Morda pri tem še drobna pripomba. Trubar je namreč na univerzi užival velik ugled, čeprav ni bil njen član. To potrjuje tudi podatek, da je imel kancler univerze ob Trubarjevi smrti nagrobni govor in pogreba so se udeležili vsi študentje in profesorji univerze. Zanimljivo ni niti dejstvo, da je Trubarju napisal epitaf veliki humanist Martinus Crusius. Toda vrnimo se h kranjskim študentom. Vzgojitelj in doživljenjski prijatelj vojvode Krištofa, deželnega glavarja v Trubarjevem času, Mihael Tiffen je ob svoji smrti namenil denar v sklad za študij študentov s Kranjskega. To je tako imenovani Tiffenov sklad v okviru evangeličanskega štifa, ustanovljenega z uvedbo reformacije v nekem katoliškem samostanu. To je najuglednejša evangeličanska ustanova v Nemčiji konec 16. stoletja. V Tübingenu naj bi ob pomoči Tiffenovega sklada študirali tudi študentje s Kranjskega in Trubar je bil tisti, ki je svetloval, kateri naj bi to bili. Kdo so bili študentje s Kranjskega, pa lahko izvem, kot sem že prej omenil, iz Elzejeve publikacije. Ta sklad je obstajal vse do današnjih dni, pravzaprav še vedno obstaja, le da je po katoliški obnovi težko dobiti študente iz Trubarjeve domovine. Je pa študij še vedno mogoč za tiste, ki bi želeli postati evangeličanski župniki, saj je konec koncev Tiffen v ta namen zapustil svoje premoženje. Se to bi ob tem povedal, da letos ne slavimo le 400-letnice Trubarjeve smrti, temveč tudi 450-letnico ustanovitve evangeličanskega štifa v Tübingenu, ki je v 18. in 19. stoletju pomenil središče nemške literature in filozofije.«

Morda še zelo osebno vprašanje. Kakšno mesto bi vi namenili Trubarju v slovanski kulturi?

»Na to vprašanje je težko odgovoriti. Trubar je bil namreč večplastna osebnost in učinki njegovega dela so daljnosežni. Za oceno Trubarja kot teologa se ne čutim pristojnega. Vem pa od svojih tübingških kolegov s teologije, da gre za zapleten znanstveni problem določanja Trubarjevega

»Kancler Andreä je za svoje slavne protiturske govore dobival informacije od Trubarja iz Ljubljane«

mesta med luteransko ortodoksnostjo in švicarsko reformacijo. Cesar veliki in morda najpomembnejši raziskovalec. Trubarja Mirko Rupel ne upošteva dovolj, so politične razmere tistega časa. Pri tem mislim na položaj, ki ga je imel Trubar v württemberški evangeličanski cerkvi. Dejstvo je, da se je Württemberg po augsburškem verskem miru in dogovoru s cesarjem moral držati luteranske vere, švicarsko reformacijo pa je cesar prepovedal in je veljala kot odpadništvo. Treba je torej vedeti, da Württemberg ni bil nikakršna samostojna dežela, temveč je bil odvisen od cesarja. Deželni vojvoda Krištof je moral zelo paziti na to, da bi ne zašel v težave z dvorom. Vmešati se je moral tudi v primeru, če bi iz Württemberga na Kranjsko prihajale ideje luteranske reformacije. Je. Toda tu ni šlo za kakršnokoli ozkosrčnost, temveč so bili v ozadju politični pritiski. No, sicer pa v Sloveniji verjetno boljše veste, kako je protire-

formacija ravnala s svojimi nasprotniki. Toliko o Trubarju kot teologu. S tem pa se Trubarjevo delovanje ne izčrpa. Trubar je jezikovni ustvarjalec in ustvarjalec kulture. Raziskovanje Trubarjevega jezika na Slovenskem je dobilo nove vzpodbude ob vprašanju, v kolikšni meri je imelo

Trubarjevo delo združevalno funkcijo za slovenska narečja. Trubar je bil tudi organizator, pri tem pa ne mi-

slim nanj le kot na organizatorja cerkvene reformacije, temveč predvsem kot na pedagoga, ki se je trudil za slovenski pouk, tudi z različnimi koledarji in učbeniki, ki naj bi uveljavili slovenščino kot kulturni jezik. Bil je tudi agitator reformacije proti Turkom. Andreä je za svoje slavne protiturske govore dobival informacije od Trubarja iz Ljubljane za časa njegovih zadnjih potovanj iz Derendingena. In še en vidik je, ki pa ni bil

dovolj upoštevan: to je Trubar kot pesnik. Prevedel je nekaj Lutrovih cerkvenih pesmi, pa tudi sam ustvaril celo vrsto cerkvenih pesmi in koralov v slovenščini. Ob vsem tem je zelo težko umestiti tako široko dejavno osebnost, kot je bil Trubar. A če me že sprašujete, bi mu dal enako mesto, kot ga imata v slovanski kulturi renesansa in reformacija na Poljskem in Češkoslovaškem.

MAJDA SUŠA

»Vsa znanost prihaja iz istega duha«

Pogovor s predsednikom tübingške univerze Adolfom Theisom o pomenu in zgodovini univerze, mednarodnem sodelovanju in razmerju med naravoslovnimi in humanističnimi vedami

V Tübingenu nas je sprejel predsednik tamkajšnje univerze (naziv ustreza našemu rektorju), dr. Adolf Theis. Vsekakor je to zelo prestižen položaj, ki mu daje obeležje sloves enega najpomembnejših in zgodovinsko bogatih evropskih vseučilišč.

»Univerzo v Tübingenu so ustanovili deželni vladarji z namenom, da bi prispevali k razvoju dežele. Univerza in njena vloga sta se ohranili do danes. V deželi Baden-Württemberg

»Vsekakor sodimo med prve štiri nemške univerze«

je danes devet univerz, le ena od teh pa velja med ljudmi za deželno univerzo, in to je tübingška. Skozi zgodovino naše univerze se prepleta kot rdeča nit volja, da bi bili odprti do sveta. Danes smo v vsej Zahodni Nemčiji najbolj odprti in imamo od vseh najboljših stike s tujino. Po letu 1945 je naše težišče na zahodnih industrijskih deželah, kot so Anglija, Italija, Francija, ZDA itd. Stike pa gojimo tudi s Poljsko, azijskimi deželami, z Južno Ameriko. Za nemške razmere imamo dobre odnose tudi s Sovjetsko zvezo. Sodelujemo pri visokošolskih tečajih v Dubrovniku in povezani smo z Zagrebom. Naši odnosi s tujino se razvijajo na treh ravneh: izmenjujemo si študente, profesorje in mlade znanstvenike, po možnosti tako, da sodelujejo pri skupnih raziskovalnih načrtih.«

Vaša univerza je vsekakor ena najbolj prestižnih nemških univerz. Kakšen je danes njen resnični status?

»Tu gre za večni preprič med petimi plemenitimi univerzami. Veliko je bilo in je računov in izračunavanj; vsekakor sodimo med prve štiri univerze. Katera je najboljša? To je, kot če bi vprašali, katera je najlepša...«

Omenili ste številne stike s svetom. Kakšni so po vaši stiki z ljubljansko univerzo?

»Med našo in ljubljansko univerzo obstaja dogovor o sodelovanju. Stike poskušamo vzpostavljati predvsem med profesorji z namenom, da bi prišlo do znanstvenih izmenjav. Južnoslovanski jeziki pa so pri nas še vedno problem. Zanje bi morali v prihodnjih dveh letih ustanoviti stalno stolico.«

Vaša univerza je že v Trubarjevih časih slovela po dveh osnovnih usmeritvah. Tu je bila teologija, tu so se razvijale humanistične vede. Po drugi strani so v Tübingenu delovali veliki znanstveniki prirodoslovnih ved. Bil je to nov duh nove Evrope. So se v teku zgodovine stvari spremenile?

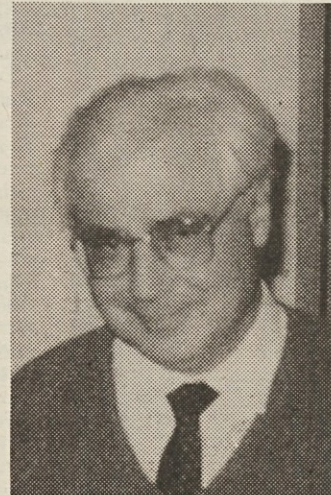
»Od vsega začetka sta bili na naši univerzi dve težišči: imeli smo teologijo in pravo. Danes gledamo na to kot na urejajoče znanosti. Imeli smo tudi medicino in iz medicine so se razvile prirodoslovne znanosti. Tübingen ima sploh prvo naravoslovno fakulteto. Imamo umetniško fakulteto, fakulteto za zgodovino kulturne znanosti itd. Naslednja cepitev, proti koncu 19. stoletja, se začne s sociologijo. Kasneje so se osamosvojile tudi gospodarske in socialne znanosti. Vse do danes pa univerza ni spremenila svojih težišč. Tako kot nekoč je tudi danes zelo močna v teologiji, zgodovini, zgodovini kulturnih znanosti, v pravi, v gospodarskih in prirodoslovnih znanostih. Tako je urejena tudi prostorsko.

Humanistične fakultete imajo svoj sedež v starem delu mesta, v novem delu pa juristi, ekonomisti in socialne znanosti. Naravoslovje ima svoj dom

v novem, na hribu zgrajenem poslopju, tam se nadaljuje tudi medicina.«

S kolegom Kalcem prihajava iz Italije. Tu, kot tudi v drugih evropskih deželah, se je konec šestdesetih let pričel proces, ki je univerzam v veliki meri odvzel vlogo znanstvenih središč. Kako je s tem problemom v Nemčiji?

»Sli smo po drugi poti kot Italija. Mi smo v obdobju od šestdesetih do sedemdesetih let hitreje premagali krizo. Prav gotovo bi si tudi v Tübingenu želeli mnogo več raziskav, vendar smo kljub temu v raziskovalnem delu med najboljšimi v Nemčiji. Vsaj za staro univerzo velja, da je bila

ohranjena enotnost raziskovanja in učenja.«

Pomeni to morda, da tudi zahtevnost ni uplahlila? Skratka, kako je v Tübingenu s študijem, kolikšna je zahtevnost vaše univerze?

»To je težko vprašanje. Vendar je značilnost tübingške univerze, da se tu trdo dela. Ne smemo namreč spregledati, da pomeni ta univerza že vse od same ustanovitve socialni vzpon. Vedno je imela zelo angažirane študente. Velik del študentov prihaja iz vse današnje dežele Baden-Württemberg, pa tudi iz ostale Nemčije. Tu se zares dela.«

Tu smo slišali, da je to tudi nemirna univerza in da je zaradi študentov Tübingen nemirno mesto.

»To so predsodki, ki spremljajo univerzo že petsto let. Delež študentov v primerjavi z ostalim prebivalstvom se skoraj ni spremenil. 24 tisoč študentov je res veliko, prebivalcev Tübingena pa je danes 74 tisoč, tako da je razmerje ostalo nespremenjeno. Po drugi strani je treba reči, da obiskovalci iz tujine gledajo na stvar drugače in imajo Tübingen za zelo lepo mesto prav zaradi tako velikega števila mladine.«

Vrnimo se k vprašanju odprtosti do sveta, vprašanju, ki nas je v bistvu pripeljalo v Tübingen. Tu je deloval Trubar, tu je študiral lepo število kranjskih študentov. Bila je to Evropa brez meja. Niso bili morda to časi, ki so nam lahko še danes za zgled?

»Problem, ki ga imamo danes v znanstvenem svetu, je da prevzema angleščina vedno bolj vlogo, ki jo je

»Zadnji dve desetletji v stoletju vedno prinašata nek pesimizem, depresijo...«

imela v srednjem veku latinščina. To je tako, pa če je komu všeč ali ne. S tem se pojavljajo povsem nove jezi-

kovne pregrade. Nemci se danes v šolah učijo pretežno angleško. Če bi imeli srednjeveško univerzo, ne bi imeli nobenih jezikovnih problemov, ker je bilo takrat vse v latinščini. Tako bi lahko vsakdo šel na katerokoli univerzo. Ker pa tega ni, se dogaja, da temeljijo najbolj zaželeni cilji Nemcev v angleško govorečem svetu. Nameravamo ustanoviti tudi prve kolidže, in sicer za azijske dežele. Takoj zatem pridejo na vrsto slovanski jeziki. Ob tem skušamo okrepiti romanske jezike, to pa pomeni utrjevati stike z Južno Ameriko, Španijo, Portugalsko, Italijo in seveda tudi s Francijo. S slovanskimi jeziki pa imamo velikanske probleme, ker je težko najti študente, ki bi želeli študirati v slovanskih deželah. Zaenkrat poteka sodelovanje s slovanskim svetom predvsem na ravni izmenjave profesorjev.«

Veliko se govori o tem, da Evropa na mednarodnem prizorišču — znanstvenem, pa ne samo znanstvenem — izgublja svojo vlogo. Kaže, da zaradi svoje razdeljenosti, notranje konkurence, slabega sodelovanja itd. Kako naj Evropa utrdi svojo vlogo in ugled?

»Rekel sem že, da smo univerza z najrazvitejšimi odnosi s tujino. Mnenja smo, da imamo v Nemčiji nacionalnih veličin v znanosti boljše ali slabše. Gre za to, da opazujemo, kaj oni delajo in da se nato vprašamo, ali bi lahko to storili bolje. Zelo hitro bi ugotovili, da obstajajo razlike med univerzami. Stirideset odstotkov

»40 odstotkov je odvisno od denarja, 60 pa od poguma«

vsega je odvisno od denarja, šestdeset pa od poguma.«

In vendar tübingška univerza še vedno prinaša dragoceno sporočilo. Od nekdanj so bile tu enakopravne vrednotne humanistične in prirodoslovne vede. Ali ni prav danes ena od bistvenih dilem odnos med tako imenovanimi »čistimi« znanostmi in tištim vedami, ki razmišljajo o človeku kot človeku? Ni morda dehumanizacija znanosti več kot latentna nevarnost?

»Tu ne bi več govoril o univerzi. Pri teh zadevah je toliko mnenj, kot je ljudi. Nikoli nisem bil pristaš delitve znanosti na prirodoslovne in humanistične. Nekateri mislijo, da so znanstveniki humanističnih ved bolj kot ostali. Vsa znanost pa prihaja v resnici iz istega duha in posamezne discipline se morajo vedno spominjati tega. Z znanostjo se ne ukvarjamo, kot da je sama sebi namen, to pomeni, čisto individualno. Vsak posameznik ostane vezan na družbo, v kateri živi. S tem pa je naloga humanih znanosti, da nam pomagajo pri spoznavanju samih sebe, našega okolja in nas samih v tem okolju. Kljub vsem prepričim, ki jih še imamo, smo se na tej osnovi vedno lahko sporazumeli. — Ob tem pa opazimo, da zadnji dve desetletji v stoletju vedno prinašata nek pesimizem, neko depresijo... Tako je, že petič zapored v zadnjih stoletjih, tudi v našem.«

ACE MERMOLJA

»Vsa Trubarjeva pisma so v latinščini ali nemščini, in to v za tisti čas korektni, brezhibni nemščini«

slovanske filologije in v tem okviru je študentom ustrezno predstavljen tudi Trubar. Toda to se nanaša le na pouk, ne pa na raziskovalno delo. Na tem področju mu je bila namreč posvečena že kar cela vrsta del. Omenil bi primer, ki je izredno tehten. Kot morda že veste, je edini primer slovenske Cerkovne ordninge, ki jo je Trubar natisnil v Urachu in ga je hranila saška deželna knjižnica, orebombnem napadu na Dresden leta 1945 zgorel. Pred približno desetimi leti pa je še en primer tega dela v vatikanski knjižnici odkril tübingški teolog Christoph Weissmann.«

Po naključju?

»Ne, imel je neke sledi. Knjiga je bila prvotno spravljena v veliki heidelberški knjižnici, ki je potem po nekkih poteh prišla v Vatikan. V Vatikanu pa te knjige niso vnesli v kartoteko in se je tako do Weissmannovega odkritja lahko le domnevalo, da ta primer morda obstoja. — Pa še en primer. Morda veste, da so v Tübingenu pri Morhartu tiskali prve slovenske knjige, nekatere od teh knjig so še danes shranjene v tübingški univerzitetni knjižnici. Rolf Vorndran, eden izmed direktorjev knjižnice, je opisal in objavil južnoslovanske tiske, torej znanstveni natis inkunabul, to pa pomeni predvsem slovenske tiske. Prvi veliki raziskovalec slovenske reformacije in Trubarja (tako ga označujem s stališča moderne filologije) je bil pred več kot sto leti Theodor Elze, tübingški teolog, ki je študiral in promoviral v Tübingenu, bil pa je pastor tudi na Slovenskem in v Benetkah. Elze je med drugim v neki publikaciji objavil imena študentov iz Kranjske, ki so tedaj študirali v Tübingenu. Elze je bil tudi prvi, ki je objavil Trubarjevo korespondenco. Sam sem se tudi ukvarjal s tem, če me že sprašujete, in sicer z zgodnjimi raziskavami slovenskih reformacijskih tiskov. Ugotovil sem, da obstajajo začetki znanstvenega raziskovanja Trubarjevega življenja in dela že v 16. stoletju. Nagrobni govor, ki ga je imel kancler univerze Jakob Andreä, pomeni prvo biografijo Primoža Trubarja. Leta 1799 je tedanji kancler univerze in vodja znamenitega evangeličanskega štifa Christian Friedrich Schnurrer kot prvi znanstveno obdelal jugoslovanske tiske. To je prvo takšno delo, ki se skušalo odgovoriti tudi na vprašanje, kaj se je s temi knjigami zgodilo. Potem je tu tudi moje delo, ki sem ga predstavil na simpoziju ob 400-letnici Dalmatinove Biblije v Ljubljani — a še ni izšlo, pa ne zaradi mene, temveč vaših ljubljanskih kolegov — o zgodnjih tübingških raziskovalcih reformacijskih tiskov. Kot vidite, je v Tübingenu Trubarju namenjena ustrežna znanstvena pozornost. V novembru bo v Tübingenu ob 400-letnici Trubarja mednarodni interdisciplinarni simpozij (več o tem na str. XII. op. ur.). Ob tej priložnosti bi radi predstavili kaj novega. Z arhi-

»Sicer pa vi v Sloveniji verjetno boljše veste, kako je protireformacija ravnala s svojimi nasprotniki«

»Zlo s severa, ki se ga je rimska cerkev tako bala«

Pogovor s pisateljem Fulviom Tomizzo, avtorjem romana »Zlo prihaja s severa«, o Vergeriju, Trubarju in njunem zapletenem, v marsičem nejasnem sodelovanju

Tržaški pisatelj Fulvio Tomizza se ni posebej ukvarjal s pomenom Trubarjevega življenjskega dela, vendar ga omenja v svoji knjigi »Zlo prihaja s severa«. Predvsem obravnava njegovo sodelovanje s Petrom Pavlom Vergerijem, ki med številnimi slovenskimi Trubarjevimi biografi ni posebno priljubljen. S pričujočim razgovorom smo skušali osvetliti vzroke »sožitja« med dvema tako različnima osebnostima.

Potem ko ste objavili številna pri-povedna dela, se nekako kar samo po sebi zastavlja vprašanje, kako to, da ste se odločili za temo, kakršno obravnavate v knjigi »Zlo prihaja s severa«. Kaj vas je spodbudilo k temu pisanju?

»V neki knjigi, ki jo je napisal Quarantotti Gambini, sem naletel na nekaj trditvev o posebnosti istrskega človeka. Predvsem se te trditve nanašajo na čas reforme, na nasprotja, ki so nastajala med rimsko in severno cerkvijo. Istra se je v tem spopadu znašla nekje v sredini in seme reforme je padlo na plodna tla. V teh krajih je prišlo do spreobrnitve celih vasi, kajti premoč katoliške cerkve je povzročala nezadovoljstvo, nezaupanje, saj je, kot je znano, naklepala številne zločine in jih včasih tudi dosledno izvajala.

Trgovci, ki so potovali preko teh krajev, so pripovedovali, kaj se dogaja na severu. Preprosti istrski lju-

»V Istri je seme reforme padlo na plodna tla«

dje so se navzeli novega upanja, in to je bržčas sprožilo neke vrste verski upor. Na podlagi teh trditvev in zgodovinskih podatkov sem se odločil, da razširim svojo raziskavo, in tako sem spoznal Vergerija, razvajenega, spornega človeka, ki je prijateljaval z Aretinom; bil je preračunljiv in pripravljen na vse, samo da bi se lahko izkazal. Ko je postal nuncij na habsburškem dvoru, je zadihal drugačno stvarnost, pravzaprav tisto severno zlo, ki se ga je rimska cerkev tako bala. Vergerij je to zlo drugače tolmačil, čutil je, da bi lahko blagodejno vplivalo na Cerkev samo in jo nemara lahko celo rešilo propada.

Podoben konflikt sem tudi sam doživel v letih 1945—55, in sicer kon-

flikt med Zahodom in Vzhodom, med kapitalizmom in komunizmom, ki je

»Dve civilizaciji, dve ljudstvi in dve kulturi, ki se istočasno privlačita in odbijata«

na našem obmejnem območju prišel še bolj kruto do izraza. Toda bitnost

mejne bitnosti z vsemi slabostmi, ki jih podobne razmere prinašajo.

V svoji raziskavi sem naletel tudi na zanimive vidike Vergerijevega delovanja: na njegovo srečanje s Trubarjem, ki ga je spočetka preganjalo, pozneje pa, ko je moral slednji v izgnanstvo, mu je širokogrudno pomagal. Sodeloval je z njim, se zanimal za njegovo delo, in čeprav sta si bila zelo različna po značaju, izvoru in narodnosti, ju je družila vera. Tedaj tudi še ni bilo čutiti razlik med različno govorečimi ljudmi. Vergerij je Trubarju pomagal, ko se je pripravljal na objavo Katekizma, Evangelija in Molitve tih krščenikov.

stev, izoblikovala pa jo je ista kulturna matrica.«

Omenili ste Vergerijevo srečanje s Trubarjem. V čem je bilo pozitivno in v čem ne?

»Vergerij je bil dvorni človek. Vendar moram reči, in to dejstvo je tudi dokumentirano, da je svoj polo-

»Tedaj še ni bilo čutiti razlik med različno govorečimi ljudmi«

žaj izkoriščal v dobri veri. Trubar je bil njegovo pravo nasprotje: ponižen ljudski človek, ki se ni vdajal nebrzdanim ambicijam ali uveljavljanju lastnega »ega«. Vse, kar je delal, naj bi koristilo njegovemu ljudstvu. Vergerij se je naslanjal na vplivnost plemišva, zaupal je v njegovo občutljivost, predvsem pa v njegova gmotna sredstva, ki so mu omogočala določeno svobodo pri delu. Srečanje med Vergerijem in Trubarjem je bilo brez dvoma pozitivno. Menim pa, da bi bilo lahko za prvega še koristnejše, če bi ta zmogel črpati iz čistosti in vztrajnosti Trubarjevega značaja. Toda Vergerij je bil bolj politik, rad se je pogajal z velikimi svojega časa. Trubar je Vergerija nazival z gospodom, medtem ko ga ta ni imenoval drugače kot dobrega pastirja iz Kemptena. Mnogi slovenski Trubarjevi biografi so postavili Vergerija v slabo luč, kar pa ni prav. Že zato ne, ker Trubar večkrat omenja Vergerija kot »pius et doctus«, to pa je bilo za tiste čase izjemno velika čast, kar pomeni, da ga je vdano spoštoval. Žal Vergerij ni poznal vztrajnosti, vsaj take kot Trubar ne, zato tudi ni sledil njegovemu delu do kraja. Ko je videl, da je Trubarjeva »sveta pobuda« dobro stekla, je zapustil prizorišče in se posvetil iskanju nečesa večjega, obširnejšega. Začel se je zanimati za Poljsko, verjetno ker je upal, da bo tam deležen večje pozornosti. Vse to pa je v skladu z njegovim značajem. Trubarju je prepustil urejanje biblijskega zavoda v

»Dandanes ostajamo kar hladni do agitatorjev, ki se poslužujejo svetih gesel o bratstvu in socialnih pravicah. Toda takrat!«

Urachu na Württemberskem, ker se mu je to zdelo edino prav.«

O Trubarju je bilo že veliko napisanega, mnenja in trditve pa so si tako nasprotujoči, kot baje niso pri nobenem drugem starejšem slovenskem piscu. Med ta nasprotujoča si mnenja spada tudi podatek, da je

Fulvio Tomizza

Vergerij silil Trubarja, naj bi združil slovenski in hrvaški jezik in ustvaril novo govornico. Kaj menite o tem?

»Vergerij verjetno ni zaznaval razlike med slovenščino in hrvaščino. Slednjo je le bežno poznal. V Istri, blizu Ravna, je imel namreč kmetijo, tu pa so njegovi kmetje govorili in predvsem molili v jeziku, ki so ga edinega poznali, v krajevni govornici namreč. Vergerij je večkrat dejal, in tudi to je dokumentirano, da vernik, ki moli v sebi razumljivi govornici, moli bolj vdano in od srca. Ni pa dokumentirano, da bi kdaj prisilil Trubarja k združitvi dveh jezikov. Vergeriju je poleg vsega bila bolj pri srcu količina, kot pa kakovost uvajanja reforme. Sanjal je o občem evangeliju, ki bi ga razumeli narodi po vsem Balkanu, tja do Bizanca. Verjel je celo, da bi Turki sami blagohotno sprejeli novo vero, čeprav se ne bi spreobrnil. Vedel pa je, da srbohrvaščino razumejo ljudje do bolgarske meje in čez. Brez dvoma je to spoznanje spodbudilo Vergerijevo zamisel, da bi Trubar opustil gotico in začel uporabljati latinico, ki je bila dostopnejša. Res je tudi, da je Vergerij iskal nekega dalmatinskega opata, ki naj bi prevedel biblijo v hrvaščino.«

Trubar se je že pri škofu Bonomu nazval življenjskega optimizma, to filozofijo pa je še okrepil s poznavanjem italijanske oblike reformacije, ki je bila bolj kot vse druge pretkana z renesančno miselnostjo. In vendar, kako je sam zmogel tako širokoptezen reformatorski načrt, kakršnega se je lotil?

»Trubarja poznam le toliko, kolikor mi je zadostovalo pri pisanju knjige o Vergeriju. Verjamem pa, da je imel nenavadno pozitiven vpliv na množice, ki so ga poslušale. Na Württemberskem je bil že nekaka institucija, v Tübingenu so mu posvetili mestno ulico. Vergerij te časti ni bil deležen, čeprav je bil svetovalec vojvode Krištofa in je bil odličen pridi-

gar. Mislim pa, da so se množice vnmale za Trubarja predvsem zaradi novih idej, ki jih je širil, zaradi novega duha, ki je po njegovi zaslugi zavel med zapostavljene. Dandanes ostajamo kar hladni do agitatorjev, ki se poslužujejo svetih gesel o bratstvu in socialnih pravicah. Toda takrat! Razumeti moramo, da je Trubar tudi najbolj zapostavljenega kmeta imenoval brata, spodbujal ga je k samozavesti in enakovrednosti. Poleg tega pa je Trubarja vodila narodna zavest. Slovenščino so tedaj govorili samo po domovih, v družinskem krogu, on pa je »manjvrednim« Slovincem preskrbel celo knjige v materinščini. Bil je torej narodni voditelj v pravem pomenu besede.«

Po smrti cesarja Ferdinanda se je politični položaj nepričakovano spremenil, protestantizmu se je začelo drugače pisati. Vemo tudi, da je bil Trubar, ki slovi kot oče slovenske knjige, kmalu po smrti deležen teme ideološkega sovraštva. Istočasno pa ne moremo mimo dejstva, da je izoblikoval osebnost slovenskega človeka, mu vcepil kal samozavesti. Prav pisana slovenska beseda je v tem primeru odigrala odločilno vlogo. Kakšno vlogo ima danes dobra knjiga?

»Zgodovine se sicer ne piše s predpostavko, če, kajti to je predznak hipoteze. Kaj bi bilo, če bi se protestantizem bolj uveljavil na slovenskih tleh, je lahko zgolj osebno sklepanje. Mislim pa, da je protireformacija opravila svoje v najbolj negativnem smislu. Kal, ki jo omenjate, je zatrla, vendar je ni uničila. Še skoraj štiri stoletja pozneje, za časa Cankarja, so klerikali ovirali njeno rast, ker se jim je pač tako izplačalo. Nevednost, ignoranca se določenim vodilnim krogom vselej dobro obrestuje. Vendar so v slovenski polpretekli zgodovini živeli tudi taki duhovniki, ki so nekako nadaljevali Trubarjevo poslanstvo, ki so si jemali k srcu kulturno, politično in

»Protireformacija je opravila svoje v najbolj negativnem smislu«

nenazadnje gospodarsko rast svojega naroda.

Dobra knjiga naj bi danes omogočila človekovo zorenje, nudila naj bi mu priložnost za razmišljanje in spoznavanje samega sebe, lastnih sposobnosti in njenih meja. Vse te dobrine pa, žal, izpodbijajo sodobni mediji, preko katerih se širi drugačno zlo — potrošništvo, ki ubija duha.«

MIMA KAPELJ

»Kranjski Luter« in Istra

»Protestantizem v štajerskih, koroških in kranjskih provincah je preveč razširjen, da bi se inkvizicija lahko uveljavila z uspehom in brez nevarnosti,« so pisali leta 1598 nadvojvodi Ferdinandu...

Verska reforma, ki jo je na Nemškem začel Martin Luter in ki jo je v veliki meri podpiralo plemstvo, je v začetku 16. stoletja začela ogrožati nemške province v spodnji Avstriji, predvsem Koroško, Kranjsko in Štajersko. (Te dežele so spadale k oglejski cerkvi, vendar so bile že del omelemjske dediščine Habsburžanov). Nadalje se je verska reforma pojavljala na vseh tistih območjih, ki so spadala pod tržaško škofijo in se postopoma širila na beneški del Istre in na tista istrska območja, ki so spadala pod avstrijsko upravo.

Veliko napredovanje protestantizma v mestih in na podeželju avstrijskih provinc, ki je ogrožalo tudi italijanska obmejna območja, je v tolikšni meri vznemirjalo sam Rim in nemško plemstvo, da sta rimska cerkev in vlada začeli ostro ukrepati proti heretikom.

V prvi polovici 16. stoletja se je luteranska herezija tako razširila po vsem koroškem teritoriju, da je bil vikar Jacopo Maracco primoran sklicati sinodo, na kateri bi se zavzeli za temeljito reformo oglejske škofije. Od začetka leta 1565 je namreč večji del njenih duhovnikov prestopilo k luteranskim izpovedi.¹

Nadvojvoda Karel Habsburški je istega leta naslovil na patriarha Grimanija pismo, s katerim ga vabi, naj tudi na Koroškem posreduje za končeno reformo življenja in običajev duhovščine.² Sinoda pa ni dosegla nobenega pravega učinka, tako da je papež 13. decembra 1569 poslal opata Bartolomea Porcia na ogled oglejske škofije.³

Vse cerkve — luteranske

Iz drugega poročila, ki so ga sestavili Barbarovi tajniki v času, ko se je slednji mudil na obisku na Koroškem leta 1564, izhaja, da so takorekoč vse tamkajšnje cerkve pripadale luteranskim pridigarjem: »...celo šolski učitelji so se prepisali luteranske verzopovedi, v njenem duhu so vzgajali otroke in se istočasno zavzemali za to, da bi se polastili javnih služb, preko katerih bi omogočali propagiranje herezije.«⁴

Nadvojvoda Ferdinand je prav zato leta 1598 prosil za nasvet labotskega princa — škofa in graškega guvernerja Stobea, ali se strinjata s tem, da bi tudi v spodnji Avstriji uvedli inkvizicijo. Slednja dva sta odgovorila, da je »protestantizem v štajerskih, koroških in kranjskih provincah preveč razširjen, da bi se inkvizicija lahko uveljavila z uspehom in brez nevarnosti; da pa bi inkvizicija lahko uspešno preprečila njegovo uveljavitev v tistih italijanskih krajih, se pravi v Gorici, Gradišču, Tolminu, na Reki, v Trstu, Idriji, Ogleju in drugje ob Jadranskem morju, kamor herezija še ni v celoti prodrla.«⁵

Značaj reformatorske propagande na Kranjskem in na Goriškem je označen v sporočilu beneškega nuncija iz januarja 1565: »V Gorico, ki je vladarjeva zemlja, a oglejska škofija, je prišlo nekaj heretičnih pridigarjev, ki jih je plemstvo lepo sprejelo, a jih je ljudstvo odločno zavrnilo. Patriarh je ob tem dogodku brž zavzel svoje stališče.«⁶

V tem nekatoliškem prodoru odločno izstopa lik Primoža Trubarja,

ki so ga imenovali tudi »kranjski Luter«.⁷

V začetku je zaradi svojih inovatorskih idej užival ugled tudi pri koprskem škofu Vergeriju, toda dejstvo, da mu je škof Bonomo dovolil pridigati v slovenskem jeziku, najprej v cerkvi svetega Justa in pozneje v cerkvi Madonna del Mare, je prisililo koprskega škofa, da Trubarja od strani iz dežele. Trubar pa je s svoje strani kmalu lahko z užitkom ugotovil, da se je njegov preganjalec, kot ga je sam imenoval, spreobrnil iz »Savla v Pavla« in da se je tudi sam opredelil za inovatorske ideje v tolikšni meri, da ga je katoliška cerkev izgnala.⁸

»Hudičeve knjige«

Po drugi strani pa je bil Vergerij naklonjen zakonom, ki jih je širil Trubar, vendar samo dotlej, dokler se je omejeval na območja, kjer je živelo večinoma slovansko ljudstvo; to potrjuje tudi dejstvo, da je Vergerij pustil nekaj knjig v Manzanu, katere naj bi pozneje izročili Mateju Svičihu (Svičiču) iz Pazina. Iz razpoložljivih informacij pa žal ne moremo izvedeti, ali so te »hudičeve« knjige res kdaj prišle v Pazin ali pa so jih ljudje iz Manzana kje drugje razdelili.⁹

Leta 1558, ko je Vergerij že bival v Tübingenu, je naročil Mateju Svičihu in Giorgiu Svecihu (Svečiču), ki sta bila Trubarjeva prijatelja, naj v Ljubljano odneseta nekaj pisem in 50 forintov istrskemu trgovcu Andreu Forestu, pripadniku protestantske sekte. Giorgio, ki je razpolagal s posebno propustnico vojvode Kriš-

tofa Württemberskega, je naročene stvari dostavil z zamudo, kar ga je stalo obsojdo nezvestobe kralju Maksimilijanu; ob povratku v Pazin so ga aretirali, pozneje pa so ga osvobodili po plačilu denarne kazni. Vsoto pa so mu vrnili, ko se je izkazalo, da je nedolžen.¹⁰

Leta 1542, ko je bil Trubar vikar ljubljanske stolnice, so mu na pobudo škofa Urbana Textorja, poverili vodstvo župnije svetega Jerneja na Dolenjskem, kjer bo ostal do leta 1547. Ker je ljubljanski škof Urban zaplenil vse njegovo imetje, je Trubar pobegnil v Nürnberg, kjer se je zatekel k evangeličanskemu pridigarju Vitu Dietricku. Slednji mu je leta 1548 preskrbel mesto pridigarja v Rothenburgu na Tauberi. Tu si je Trubar ustvaril družino, leta 1550 pa je v Tübingenu pod psevdonimom Philopatribus Illyricus izdal katekizem in abecedarij skupaj s katekizmom v slovanskem jeziku.

Med pomembnejša literarna dela, poleg že navedenih, prištevamo tudi objavo verzije štirih Evangelijev, Apostolskih del, Novega testamenta, Psalmov in drugih (manj pomembnih) verskih del.

V prevajalskem delu sta Trubarju pomagala štajerski pokrajinski glavar Ivan Ungnad in pater Stefano Console iz Buzeta, ki je pobegnil iz Nemčije zaradi svojega pripadništva luteranstvu. Tudi to sodelovanje je obrodilo sadove: hrvaški prevod Izpovedi sv. Avgustina (1561), štiri leta pozneje pa natis Cerkovne ordinacije luteranske cerkve; leta 1595 pa je Trubarjev sin Felician poskrbel za objavo Lutrove Postile.

Pomoč istrskih duhovnikov

V drugi polovici 16. stoletja so nekateri istrski duhovniki Trubarju ponudili pomoč pri prevajanju duhovniških del v slovenski jezik: to so bili Matteo Zvich (Zvičič), Giovanni Fabianich (Fabianič) iz Pazina in Francesco Clay (Klaj).¹¹ Tudi med laiki ni manjkalo prostovoljnih sodelavcev, ki so se zavzemali za Trubarjevo delo: fevdalna gospoda Francesco Barbo in Giuseppe Nikolich (Nikolič) sta širila knjige, tiskane na Nemškem, medtem ko je Annibale Conti da Brindisi prevzel nalogo, da jih širi med istrsko laično prebivalstvo.¹²

Tržaški zgodovinar G. Cervani piše, da je Trubarjevo literarno delo, »ki je nastalo iz potrebe po verskem zorenju Slovincem, izredno dragoceno. Primož Trubar ni svojemu narodu omogočil samo verske

izbire, temveč je dal prvi vzgib etnične samozavesti, ki mu je dotlej manjkala, s tem da je vpeljal pisavo in tisk v jezik, ki mu do takrat niso pripisovali nikakršne literarne vrednosti.«¹³

Za zaključek lahko trdimo, da je reformistično gibanje južnih Slovanov težilo za tem, da bi se krščanska vera in evangeličanski duh širila preko Balkana v jedro turškega imperija, kar naj bi Evropo obvarovalo pred nevarnostjo turške zasedbe. Učenje in spoznavanje slovenskih jezikov je predstavljalo edino uspešno sredstvo pri izpolnjevanju te naloge; kot posledica njenega neuspeha je propadel tudi literarni apogej. Kajti po smrti Vergerija, Ungnada in Trubarja je protireforma s strogimi ukrepi ohromila slovansko reformistično gibanje, iste ukrepe pa je pozneje povzel še tridentinski koncil. ANTONIO MICULIAN

Opombe

¹ Antonio Miculian, *Il Santo Ufficio e la Riforma protestante in Istria (II)*, iz Aktov Centra za zgodovinske raziskave, XI. knjiga, 1980—1981, st. 173—174; arhiv videmske nadškofije, *Acta sinodalia* 1565—1660, fasc. I.

² Antonio Miculian, *ibidem*, st. 174.

³ Arhiv videmske nadškofije, *Epistolario Secreto*, I. nov. 1596. Prim. Antonio Miculian, op. cit. str. 174.

⁴ Arhiv videmske nadškofije, *Epistolario Secreto*, 1596.

⁵ Carlo De Franceschi, *L'Istria, note storiche*, Poreč 1879, st. 291.

⁶ Pio Paschini, *Riforma e Controriforma al confine nord-orientale d'Italia*, iz Arcadia, 4. 1919, str. 19 povzetka. Prim. Giuseppe Cusico, *Sinodi e riforma cattolica nella diocesi di Parenzo*, Atti e Memorie della società istriana di archeologia e storia patria. Knjiga XXIII, nova izdaja, Trst 1975, str. 120.

⁷ Giuseppe Cusico, *ibidem*, str. 122.

⁸ Antonio Miculian, *La Riforma protestante in Istria (V)*; Pier Paolo Vergerio, *Giovanni Battista Goineo e le comunità eterodosse di Capodistria nel XVI secolo*, iz Aktov, knjiga XIV, Center za zgodovinske raziskave Rovinj, 1983—1984, str. 173; Fabio Cusin, *Venti secoli di bora sul Carso e sul golfo*, Trst 1952, str. 433—434.

⁹ Arhiv videmske nadškofije, *Processo informativo sul viaggio in Friuli di P. P. Vergerio*, 1558, Acta S. Ufficio, spis 5/206/MS-2.

¹⁰ Antonio Miculian, *La Riforma protestante in Istria (V)*, str. 173.

¹¹ Schuller Francesco, *La Riforma in Istria*, Pagine istriane, leto I, št. 4, I. XI. 1950, str. 67.

¹² Schuller Francesco, *ibidem*, str. 67.

¹³ G. Cervani, *Note sulla storia del collegio dei Gesuiti a Trieste*, v: Italia del Risorgimento e mondo Danubiano — Balcanico, Videm 1968, str. 200. L. Tacchella-M. D. Tacchella, *Il cardinale Agostino Valier e la riforma tridentina nella diocesi di Trieste*, Videm 1974, str. 54.

Primož Trubar na Bonomovem dvoru

Iz salzburske revščine je mladi Trubar nenadoma stopil v bleščeči krog ene najpomembnejših in najbolj razgledanih osebnosti v tedanjem habsburškem cesarstvu, kar je povsem spremenilo tok njegove življenjske izkušnje

V posvetilu drugega dela Novega testamenta, ki je izšel leta 1577, je Trubar podal v nemščini kratek prikaz svojega življenja in na samem začetku ugotovil: »Rodil sem se v kranjski deželi na Raščici, ki je pripadala gospodom Auersperškim, leta 1508 (ko so Benečani v vojni proti Maksimilijanu I. zavzeli mesto Trst).«¹ Zdelo se mu je primerno, da označi letnico svojega rojstva prav z dogodkom, ki je vezan na tržaško zgodovino, pa čeprav je minilo že dolgih trideset let, odkar je bil v Trstu. To že samo po sebi kaže, v kolikšni meri je jadransko pristanišče ostalo v njegovi zavesti kot ena od pglavitnih postaj njegove življenjske poti. Rast in oblikovanje Trubarjeve osebnosti sta namreč prav v Trstu zadobila tisti razmah in evropsko razsežnost, ki sta mu dovoljevala, da se je razvil v organizatorja reformacijskega gibanja na Slovenskem, predvsem pa utemeljitelja slovenske knjižne besede. Ne brez razlogov se z zanimanjem sprašujemo, kako je do tega prišlo.

Trubar je začel svoja študijska leta, kot vemo, na Reki (1520—21), kjer pa je ostal le kratek čas. Kmalu ga je namreč oče poslal v Salzburg; tam je po vsej verjetnosti obiskoval tečaj za zunanje dijakne na šoli pri cerkvi sv. Petra. Učni program je težil k temu, da bi se dijaki naučili gladko pisati in govoriti v latinščini in nemščini ter da bi se izvežbali v glasi in petju. Kakor se Trubar sam spominja, se mu v Salzburgu ni prav dobro godilo. Preživel je se je z miloščino in priložnostnimi dohodki, s petjem pred hišami, s službo pri prelatah ali v kuhinjah salzburških gosposkih hiš. Tako življenje dvanajst-trinajstletnega dečka pa se je znenada povsem spremenilo, ko ga je tržaški škof Bonomo sprejel k sebi kot strežnika in pevca ter ga leta 1526 odpeljal v svojo tržaško rezidenco. Iz salzbur-

»Rast in oblikovanje Trubarjeve osebnosti sta prav v Trstu dobila razmah in evropsko razsežnost«

ške revščine je mladi Trubar nenadoma stopil v bleščeči krog ene najpomembnejših in najbolj razgledanih osebnosti v tedanjem habsburškem cesarstvu, kar je seveda povsem spremenilo tok njegove življenjske izkušnje. Kako da je Bonomo postal pozoren na Trubarja, lahko samo sklepamo. France Kidrič

nam ponuja dve možni razlagi. Spominja na Lenarta Bonoma, škotovega sorodnika, ki je bil dolgo časa župnik na Igu pri Ljubljani in se sprahuje, ali ni bil morebiti Trubarjev oče v kakšnih stikih z njim. Obenem pa opozarja tudi na Gregorja Trubarja, Bonomovega vikarja v Vipavi in postavljaja hipotezo, da je bil omenjeni duhovnik v sorodu s Trubarji na Raščici in da je priporočil mladega Primoža tržaškemu škofu, ko se je ta dokončno preselil z Dunaja v Trst in tam uredil svoj dvor.²

Peter Bonomo je izhajal iz starega tržaškega patricijskega rodu, ki se je odlikoval po svoji zvestobi cesarski hiši. Ko je prišlo leta 1468 v Trstu do nemirov in poskusa upora proti Habsburžanom, je razjarjena množica ubila Petrovega očeta. Mati je morala s tremi otroki bežati v izgnanstvo, a se je smela kmalu, ko so se razmere uredile, vrniti v Trst. Peter Bonomo je začel svoje študije v Bologni, ko mu je bilo dvanajst let. Tudi njemu se je življenje povsem spremenilo, ko so postali nanj pozorni poslanci cesarja Ferdinanda III. na potovanju med Trstom in Benetkami. Mladi fant je namreč zelo spretno prevajal Plinija in njegova jezikovna nadarjenost, najbrž pa tudi zasluge družine so pripomogle, da so nanj opozorili samega cesarja. Bonomo je prišel na dunajski dvor, postal najprej paž in se v naslednjih letih vzpenjal vse višje v hierarhiji cesarjevih sodelavcev. Leta 1480 se je poročil z dvorno damo Margerito von Rosenberg in z njo imel sina Lodovica.

Žena pa mu je umrla že po štirih letih in 1490. leta je Bonomo stopil v duhovniški stan, čeprav je še dalje ostal v diplomatski službi cesarja Maksimilijana I. Bil je njegov poslanik na raznih italijanskih dvorih, posebno pri Ludovicu Moru v Milanu, nekaj časa pa tudi upravnik Furlanije in predstavnik na državnem zboru v Kostanci. Že leta 1501 ga je cesar imenoval za tržaškega škofa, imenovanje pa je naslednje leto potrdil papež Aleksander VI. Vendar se je Bonomo, zapleten v državniške in diplomatske posle, le redko mudil v Trstu, čeprav je bil leta 1508 duša protibeneškega odpora in je v naslednjih letih celo sodeloval pri vojaških operacijah proti Serenissimi. Po Maksimilijanovi smrti leta 1518 ga je nadvojvoda Ferdinand, brat Karla V., imenoval za kanclerja dvornega sveta. S tem je Bonomova kariera dosegla svoj višek. Zdelo se je, da bo po smrti dunajskega škofa Juja Slatkonje postal celo njegov naslednik, a

to se ni uresničilo. Tudi njegova politična pot se je kmalu pretrgala, saj se je že leta 1523 odpovedal svoji visoki službi in se vrnil v Trst na škofovski sedež. Tu je ostal do smrti leta 1546. Dosegel je visoko starost skoraj devetdesetih let in ostal tudi v poznih letih ne samo politično aktiven, temveč tudi versko in kulturno nadvse razgiban intelektualec.³

Bonomovih vezi s slovenskimi deželami in njenimi ljudmi ni bilo malo.

»Bonomo je vedel za sorodnost slovenskih jezikov in se je zavedal njihove rastoče pomembnosti«

Cesar mu je že leta 1493 podelil v beneficij župnije v Vipavi, Ribnici in Laškem. Ko so Benečani leta 1508 zasedli Trst, se je za nekaj časa umaknil tudi v Ljubljano.⁴ Kot humanist, priložnostni pesnik in literat je navezal stike z najvidnejšimi predstavniki takratne dunajske inteligence in bil med drugim tudi v prijateljskih odnosih z ljubljancem Jurijem Slatkonjo, dunajskim škofom, ki je bil ena od središčnih osebnosti avstrijskega humanističnega gibanja. V krogu ožjih Slatkonjevih sodelavcev najdemo še nekatere Slovence, med njimi tudi njegovega kanclerja in arhitekta Avgušтина Tyfarnusa (Prygla), s katerim je Bonoma vezalo tesno prijateljstvo.⁵ Seveda je bil tržaški škof v stikih tudi z ljubljanskim škofom Kristofom Ravbarjem in njegovim sorodnikom Nikolajem. Kot je iz povedanega razvidno, je Bonomo dobro poznal razmere v slovenskih dednih deželah in se povsem zavedal, v kolikšni meri je tržaško mesto povezano z njimi. Bil je sicer velik branilec in zagovornik tržaških svoboščin, v prepričanju, da ima Trst pomemben strateški in gospodarski položaj in da lahko postane »branic Kranjske dežele in resnično tržišče za Kras, Kranjsko, Štajersko in Avstrijo.«⁶ Ko je prišlo do razdelitve habsburških posestev med Karlom in njegovim bratom Ferdinandom, se je zavzemal, da bi Trst postal neodvisen od Kranjske vojvodine, in to tudi dosegel. Z druge strani pa se je z vso vno angažiral, da bi se gospodarski stiki s Kranjsko poglobili, in že leta 1505 podpisal sporazum s kranjskimi deželnimi stanovi — ostal je sicer le na papirju — po katerem bi se kranjski trgovci na svoji poti v Istro morali ustavljati v Trstu.

Trst je bil v začetku XVI. stoletja dokaj pomembno pristanišče za tranzitno trgovino, ki je tekla iz avstrijskih dežel v srednjo in južno Italijo. Marke in Neapeljsko kraljestvo, kjer so prav v tem času zavladali

Habsburžani. Tako vemo, da je skoraj vse železo, ki so ga uporabljali v južni Italiji, prihajalo s Kranjske, medtem ko so trgovci prevažali v nasprotno smer začimbe, tkanine in luksuzne predmete. Leta 1487 je nenadoma zaslovelo tudi svetišče v Loretu, kamor so se trumoma zgrinjali romarji na ogled Marijine hiše, ki da so jo angeli prinesli s Trsta. Med njimi ni manjkalo Kranjcev, ki so se vrkcali prav v Trstu in prinašali tržaškim pomorščakom lepe zaslužke.⁷ Vzpon tržaškega pristanišča pa so zaustavile sovražnosti med Benetkami in cesarjem v prvi polovici XVI. stoletja. Zaključile so se tako, da je Trst sicer ostal pod habsburško oblastjo, a nad severnim Jadranom si je zagotovila nadoblast Beneška republika. Odslej so se morale tržaške ladje ob vstopu in izstopu v zaliv ustavljati v Kopru in plačevati davek.

V času, ko je Primož Trubar živel v Trstu, ta boj vsekakor še ni bil odločen in tržaško mesto je še utripalo v vrvežu trgovine, ki je semkaj pripeljala ljudi z italijanskim, nemškim in slovenskim jezikom. Mesto je bilo tudi sicer živahno, ne toliko na kulturnem, kolikor na religioznem področju. V njem je mogoče že zelo zgodaj zaznati tisti reformatorski nemir, ki so ga sprožili v Nemčiji in Švici Luter, Zwingli in prekrščevalci.⁸ Tako je bil na primer v mestu že leta 1525 objavljen cesarski ukaz, s katerim so bile prepovedane protestantske knjige.⁹ Pri tem ni šlo samo za verske, temveč tudi za politične probleme, saj so patricijske družine v svojem nasprotovanju mestnemu škofu in njegovi hegemonični vlogi rade prislunhile tistim idejam, ki so težile k omejevanju političnega vpliva cerkve.¹⁰ Z druge strani pa je cesar, v prepričanju, da ima v škofu pomembno oporo, budno pazil, da je na to mesto postavil svojega človeka. Peter Bonomo je bil gotovo primeren kandidat za tržaškega škofa, saj se je izkazal kot zvest pristaja habsburške dinastije, obenem pa se je odlikoval po pravovernosti in navezanosti na katoliško cerkev. V letih, ko je deloval na dunajskem dvoru, ga je na primer papeški nuncij Aleandro proglasil za najzanesljivejšega branilca katoliške vere v Nemčiji. Bil je tudi eden od članov odbora, ki je redigiral wormski edikt, s katerim so obsodili Lutrovo herezijo. Pozneje je prepričeval saškega volilnega kneza, naj prisili Lutra, da se odpove svojemu krivoverstvu.¹¹

Treba je tudi zabeležiti, da je ob Bonomovem prihodu na dvor Tyfarnus zapisal, da so z njim prišle tudi njegove spremljevalke Muze,¹² kar že samo po sebi pove, da poznejši Trubarjev zaščitnik ni bil človek mračnjaških nazorov, ujet v ozkost srednjeveške miselnosti, temveč intelektualci, ki se je navdihoval pri antiki, obenem pa je bil pripravljen sprejeti vse, kar je novega prinašal čas, kolikor je seveda bilo v sozvočju s politično usmerjenostjo cesarske hiše. Med najpomembnejše intelektualce dobe, s katerimi je Bonomo imel stik, spada brez dvoma Erazem Rotterdamski. Izpričano je, da je vez med njima obstajala preko bivšega Bonomovega tajnika Jakoba Spiegla že leta 1518.¹³ Leto prej je Erazem začel izdajati v Baslu svoje slavne parafraze k posameznim delom Novega testamenta. Delo ni veljalo za protestantsko, vendar je imelo nekaj točk, ki so kazale na Erazmov polemični odnos do rimske cerkve. Kritiziral je togost in votlo ritualnost sodobnega krščanstva; proglasil je duhovščino za nemarno in nevedno, namigoval je, da sta kruh in vino v evharestiji samo simbola, predvsem pa zahteval, naj se biblija prevaja v narodne jezike, da jo bodo mogli brati tudi laiki. Po vsej verjetnosti je Bonomo spoznal ta dela še pred svojim stalnim povratkom v Trst in tako je Trubar že med svojim prvim bivanjem na njegovem dvoru lahko poslušal škofove razlage ter se spoznal z Erazmovo skepso in prefinjeno ironijo, z nje-

govo humanistično in teološko mislijo.¹⁴

Pri tem velja poudariti, da Erazmova zahteva po uvajanju narodnih jezikov v versko vzgojo ni bila povsem nova. Razglašal jo je že sredi prejšnjega stoletja najslavnejši Bonomov predhodnik na stolici sv. Justa Enej Silvij Piccolomini, bodoči papež Pij II. Ta zgodnji humanist, ki je v svojem času veljal za pravo avtoriteto na področju zgoje, je v pedagoških spisih govoril o načelni enakopravnosti vseh jezikov.¹⁵ V zvezi z Bonomovim poukom, ki ga je bil deležen mladi Trubar, je pomembna še druga ugotovitev: gre za novo zanimanje za slovanski svet, ki izhaja iz dejstva, da se je Rusija sredi prejšnjega stoletja rešila tatarske jarma in se pojavila na evropskem prizorišču kot sila, s katero je cesar moral navezati diplomatske stike. Pri tem se je posluževal plemičev, ki so poznali slovenski jezik. Kot ugotavlja Simoniti, je bil Gorican Jurij Thurn že konec 15. stoletja poslanec Friderika III, pri velikem knezu Ivanu III.¹⁶ Pozneje pa je to službo prevzel Sigismund Herberstein, doma iz Vipave, ki je, kot sam pravi, s pridom uporabil znanje slovenščine, pridobljeno v mladih letih na domačem posestvu. V tem okviru je pomembno tudi omeniti, da je zgoraj navedeni Jacobus Spiegel leta 1507, ko se je mudil kot tajnik Petra Bonoma v Trstu, prevajal po nalogu cesarjevega dvora v ruščini napisana pisma.¹⁷ Iz vseh teh podatkov je mogoče sklepati, da je Bonomo vedel za sorodnost slovenskih jezikov in da se je zavedal njihove rastoče pomembnosti v sodobnem času. Nadvse značilno je tudi, da je izhajajoč iz svoje poznavanja slovenščine, to večino uporabljal pri svojem diplomatskem delu, podobno kakor plemiči, ki so prihajali iz slovensko govorečega območja. Iz zgodovine je znano, da je cesar Maksimilijan leta 1518 zaupal pogajanje z ruskimi poslaniki, ki so prišli skupaj s Herbersteinom v Innsbruck trem slovenščino večšim pogajalcem, samemu Herbertsteinu, Radovljčanu P. Chersteinu in Petru Bonomu.¹⁸

Samo od sebe se ponuja vprašanje, kdaj se je Bonomo naučil slovenščine. Najbrž ni napačen odgovor, da se je je naučil v svojih otroških in deških letih v Trstu, kjer je bila — kakor nam pričajo dokumenti iz poznejšega obdobja — slovenščina razširjena med najvišjimi družbenimi sloji.¹⁹ Ti so imeli stike ne samo s slovensko govorečimi ljudmi v mestu samem in njegovi okolici, temveč tudi s Slovenci na Kranjskem, kjer so bila pogosto njihova posestva. Dejstvo, da je Bonomo, kakor se spominja Trubar, proučeval svoje sholarje ne samo v italijanščini in nemščini, temveč tudi v slovenščini, je torej sad cele vrste okoliščin, ki so v njem izoblikovale misel, da je tudi ta jezik primerno gojiti in ga dvigniti na višjo kulturno raven. Gre za zavest, ki raste tako iz humanističnega pogleda na večplastnost sodobnega sveta, kot tudi iz političnih, pedagoških in verskih vzgibov. Očitno je Bonomo mladega Trubarja oblikoval in učil v prepričanju, da bo ta zastavljal svoje delo predvsem med Slovenci.

V času, ko se je Bonomo preselil v Trst, je v razvoju njegove miselnosti mogoče opaziti zanimiv premik od angažiranosti za ortodoksijo cerkve v smeri vedno bolj izostrene zavesti, da je treba stopiti na pot reforme. Ta premik se da razložiti z ugotovitvijo, da je pač spremenil zorni kot svojega gledanja na cerkev. V prvem, da tako rečemo, političnem obdobju njegovega življenja, mu je cerkev predvsem instrumentum regni, katoliška pravovernost pa istovetna s krepitvijo cesarske moči proti partikularizmu deželnega plemstva. V tržaških letih pa se neposredno sooča s cerkvenimi razmerami v svoji škofiji, spoznava, v kolikšni meri jih je treba preoblikovati, in iz te nuje jemlje v

roke spise, ki so usmerjeni v prenove in reformacijo.

Trubar je torej rastel v okolju, ki sicer ni bilo izrazito pod vplivom protestantskega ideologije, je pa imelo v sebi marsikatero prvino reformacijskega gibanja in tako v njegovem miselnem ustroju pripravljajo plodna tla za poznejši odstop od rimske cerkve ter njenih dogmatičnih togosti. Kakor ugotavlja France Kidrič, je že v prvem Trubarjevem tržaškem obdobju moč opaziti dve za njegov razvoj značilni črti: načelo, da je treba ljudstvo seznanjati z evangelijsko resnico in si v ta namen omišljati potrebna literarna pomagala ter silno skepso z izrazitim kriticismom do vseh tistih pojavov v katoliški religiozni praksi, ki niso bili v skladu z zdravom pametjo, ampak so ljudi zavajali v vraževerje.²⁰

Bonomo je mladega Trubarja vzgajal v tem smislu ne samo z besedo, temveč tudi z dejanjem, saj se je z vso silo angažiral v boju proti pokvarjenemu kleru in se zapletel tako v spore s kanoniki stolnice sv. Justa zaradi njihovega nemoralnega življenja kot tudi s frančiškani, ki so v pridigah radi izrabljali prav ljudsko lahkovernost, v prepričanju, da tako goje in spodbijajo vero.

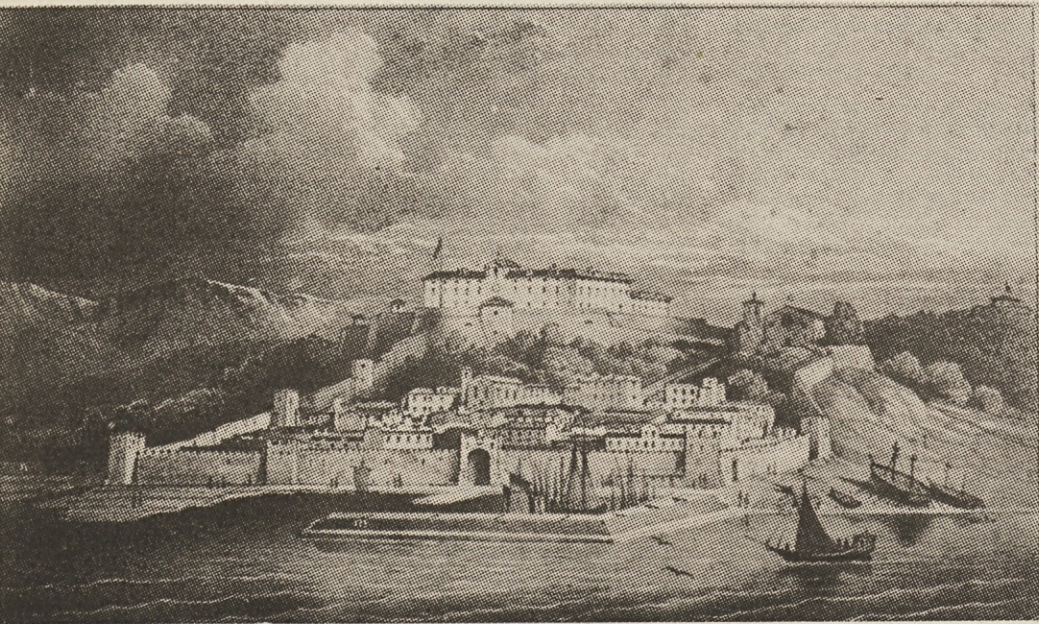
Na Bonomovem dvoru je Trubar prav kmalu postal zaupna oseba in njegov pokrovitelj ga je uporabljal v zelo delikatnih zadevah. Leta 1526 ga je na primer določil za pričo pri oporoki svojega sorodnika župnika Lenarta.²¹ Prav iz beležke o tej oporoki, ki se nam je ohranila v zapisu J. K. Peterlina, vicedomina v Trstu, vemo, da Trubar ni bil edini Slovencev v ožjem Bonomovem krogu.

Pedagoška zavzetost Petra Bonoma v zadnjem obdobju njegovega življenja, ima poleg razumskih morda tudi psihološke vzroke. Raste iz njegove osebnosti izkušnje, kajti tudi sam se je za življenje pripravljaj na dvoru, ki mu je bil obenem šola, in je zato dobro vedel, kako pomembno je, da se mlad človek znajde v okolju, polnem intelektualnih izzivov. Ko je Trubar srečal Bonoma, pa je ta doživljal tudi družinsko in osebno tragedijo: septembra 1523 so v Benetkah zaradi obtožbe umora obsodili na smrt njegovega mladega vnuka.²² Ni si težko zamisliti, da je ta nasilna smrt še povečala škofovo željo po družbi z mladimi ljudmi, katerim naj bi zapustil vsaj nekaj od svojih spoznanj in izkušenj.

»Trenutek, ko je italijanska kultura mogla razviti v bližnjem narodu seme njegove religiozne zrelosti in samobitne civilizacije, je morda najslavnejše poglavje v zgodovini tržaškega mesta (F. Cusin)«

Trubar se je v svojem prvem tržaškem obdobju v tolikšni meri odlikoval in izkazal, da ga je Bonomo sklenil poslati na dunajsko univerzo. Zato mu je priskrbel tudi gnotno podporo, prepustil mu je župnijo sv. Helene v Loku, čeprav ni bil še posvečen v duhovnika. Očitno je v Trubarju, ki se je med svojim dveletnim bivanjem v Trstu vsestransko razvil in naučil tudi italijanščine, zasluili ne samo nadarjenega in marljivega mladeniča, temveč, kot pravi Kidrič, za dušno pastirstvo med lastnim narodom izredno pripravnega teološkega kandidata.²³

Na Dunaju je Trubar ostal dve leti, do srede leta 1529, nato pa se je iz stolnice, ki ji je grozila turška nevarnost, vrnil v Trst. Naslednjega leta ga je Bonomo posvetil v duhovnika in ga poslal kot svojega župniškega vikarja na Laško, odkoder je bil doma njegov dobri prijatelj Avguštin Tyfarnus. Tu se začenja Tru-

Trst v 16. stoletju

Opombe

¹ France Kidrič, *Izbrani spisi*, I. knjiga, Ljubljana, 1978, str. 58.

² France Kidrič, n. d., str. 59, 63.

³ Gerhard Rill, *Bonomo Pietro*, v: *Dizionario biografico degli Italiani* 12, Rim, 1970, str. 341.

⁴ Baccio Zilotto, *La cultura letteraria di Trieste e dell' Istria*, Trst, 1913, str. 143.

⁵ Primož Simoniti, *Humanizem na Slovenskem*, Ljubljana, 1979, str. 189.

⁶ Attilio Tamaro, *Storia di Trieste*, Rim, 1924, str. 48.

⁷ Fabio Cusin, *Venti secoli di bora sul Carso e sul golfo*, Trst, Trst, 1952, str. 392, 393, 394.

⁸ France Kidrič, n. d., str. 81.

⁹ Miroslav Premrou, *Serie documentata dei vescovi triestini*, v: *Archeografo triestino*, zvezek XIII, III., Trst, 1924, str. 250.

¹⁰ Giovanna Paolin, *Note in margine alla biografia di fra Geremia Bucchio*, v: *Ricerche religiose del Friuli e dell' Istria*, Trst, 1984, str. 91, 92.

¹¹ Primož Simoniti, n. d., str. 232.

¹² Primož Simoniti, n. d., str. 107.

¹³ Paolo Tremoli, *Nota su Pietro Bonomo*, v: *Archeografo triestino*, LXVII—LXVIII, 1952—1953, str. 229.

¹⁴ France Kidrič, n. d., str. 82.

¹⁵ Primož Simoniti, n. d., str. 153, 154.

¹⁶ Primož Simoniti, n. d., str. 69, 79.

¹⁷ Paolo Tremoli, n. d., str. 229.

¹⁸ Primož Simoniti, n. d., str. 70.

¹⁹ Pavle Merku, *Slovenska plemiška pisma*, Trst, 1980.

²⁰ France Kidrič, n. d., str. 88, 89.

²¹ Lovro Žvab, *Črtica o Primoži Trubarji*, Ljubljanski zvon, 1884, str. 43.

²² *Dizionario biografico degli Italiani*, n. d., str. 344.

²³ France Kidrič, n. d., str. 64.

²⁴ France Kidrič, n. d., str. 84.

²⁵ Lovro Žvab, n. d., str. 44.

²⁶ Mirko Rupel, *Primož Trubar, življenje in delo*, Ljubljana, 1962, str. 49, 50.

²⁷ France Kidrič, n. d., str. 91.

²⁸ Mirko Rupel, n. d., str. 50.

²⁹ Mirko Rupel, n. d., str. 50.

³⁰ France Kidrič, n. d., str. 91.

³¹ Fabio Cusin, n. d., str. 434.

Tržaški škof Peter Bonomo je izhajal iz starega tržaškega patricijskega rodu. Svoje študije je začel v Bologni; kasneje je prišel na dunajski dvor, postal najprej paž in se v naslednjih letih vzpenjal vse više v hierarhiji sodelavcev cesarja Ferdinanda III. Leta 1490 je stopil v duhovniški stan, čeprav je še dalje ostal v diplomatski službi Maksimilijana I. Leta 1501 pa ga je cesar imenoval za tržaškega škofa. Imenovanje je naslednje leto potrdil papež Aleksander VI.

barjeva pot v reformacijo, po kateri je stopal z vso zavzetostjo svojega ognjevitiga temperamenta.

»Že v srednjeveškem Trstu je bilo prebivalstvo narodnostno mešano in za slovenske vernike je Trubar lahko pridigal v katerikoli tržaški cerkvi«

Leta 1540 se je že toliko izpostavil, da je moral zaradi sovražne dejavnosti deželnega glavarja zapustiti Ljubljano: spet se je zatekel v Trst pod okrilje svojega visokega zaščitnika. Njegovo zadnje dveletno tržaško obdobje dokazuje, da je prišel v okolje, ki je bilo v skladu z njegovo religiozno preusmeritvijo. V Trstu je namreč v tem času opaziti živahno zanimanje za reformatorsko gibanje, ki pa ne bi bilo mogoče brez škofove podpore in njegove prenovitvene zavzetosti. Lahko bi celo rekli, da sta Bonomo in Trubar hodila v smeri reformacije vzporedno in da je Trubarjev zapis, da je njegov dobrotnik umrl kot pravi »evangeljski« škof, povsem upravičen. V kolikšni meri je bilo tržaško okolje v tem trenutku naklonjeno »krivovercem«, priča dogodek, ki se je primeril malo pred Trubarjevim prihodom iz Ljubljane. V mesto so pripeljali večje število deportiranih anabaptistov, ki so jih oblasti zaradi krivoverstva obsodile na galeje, toda neznanu Tržačani, ki so očitno simpatizirali z nesrečniki, so jim pomagali, da so lahko zbežali.²⁴

Tudi tokrat je Bonomo sprejel Trubarja z odprtimi rokami in mu z imenovanjem za slovenskega pridigarja zagotovil vso finančno podporo. Kje je pridigal, ne vemo. Jenner, eden od tržaških kronistov prejšnjega stoletja, ki je zabeležil o Trubarjevem prebivanju v Trstu marsikak dragocen podatek, opozarja na dejstvo, da je bila v Cerkvi »Madonna del mare« bratovščina slovenskih kmečkih ljudi.²⁵ Vendar ne gre pozabiti, da je bilo že v srednjeveškem Trstu prebivalstvo narodnostno mešano in da je za slovenske vernike Trubar lahko pridigal v katerikoli tržaški cerkvi.

Diskusija, ki se je tedaj razvijala na Bonomovem dvoru, je bila nadvse živahna. Njen glavni pobudnik je bil zdravnik in filozof Melchior Cerroni, ki je bil že zaradi svojega poklica blizu ostarelemu škofu in imel nanj velik vpliv.²⁶ Trubar se v svojih poznejših zapisih spominja, kako so tedaj v Trstu brali knjigo Institutio religionis cristianae Jeana Calvina, ki je apologeta lutrovanja, čeprav se z nekaterimi svojimi tezami od njega bistveno razlikuje.²⁷

Trst je v tem času postal središče reformatorske misli, kajti Bonomo in Ceroni sta vzdrževala stike z reformatorsko usmerjenimi italijanskimi pridigarji, med drugim tudi z Montalcinom (Mollio Giovanni), ki ga je pozneje inkvizicija spravila na grmado.²⁸ V adventu leta 1540 sta poklicala še drugega razkolninskega duhovnika avguština Giulia Terenziana, ki so ga prav tedaj izpustili iz ječe v Bologni, kjer je bil zaprt zaradi krivoverstva. S Terenzianom se je Trubar pogosto družil, kar izpričuje tudi dejstvo, da se tako eden kot drugi v poznejših zapisih spominjata svojega tržaškega srečanja. O Trubarju je Giulio Terenziano vedel povedati, da je »familiar del veschovo« in da »ha la lingua schiavona«.²⁹

Seveda dogajanje v Trstu v letih 1540—41 ni moglo ostati neopaženo in je kaj kmalu povzročilo reakcijo tistih, ki so zagovarjali cerkveno ortodokcijo. Prišlo je do živahnega nasprotovanja tržaškim krivovercem, na čelo katerega je stopil, tako se zdi, koprski škof Peter Pavel Vergerij. Žrtev omenjene gonje je bil tudi Primož Trubar, ki se je moral znova vrniti v Ljubljano, kamor pa je odšel, kakor ugotavlja Kidrič, z okrepjeno reformacijsko ideologijo.³⁰

S tem se je tudi sklenilo tržaško obdobje Trubarjevega življenja. Bilo je obdobje fizične in intelektualne rasti, spoznavanja sveta, učenja tujih jezikov in odkrivanja novih kulturnih razsežnosti, reformatorske misli in zavesti o vlogi, ki jo imajo narodni jeziki pri širjenju svetopisemskih resnic. Trubar je vse to pod Bonomovim vplivom vsrkal vase prav v Trstu. Ko se je pozneje odločil, da preide v neposredno akcijo ne samo s pridiganjem, temveč tudi s tiskanjem knjig, so tržaške izkušnje obrodile bogat sad.

Verjetno ni nihče tako pronicljivo prikazal pomen Trubarjeve izkušnje v Trstu in njegove vloge v preteklosti tega jadranskega pristanišča kot zgodovinar Fabio Cusin, ki je v svoji knjigi »Dvajset stoletij burje na

»Poznejši Trubarjev zaščitnik je bil intelektualec, ki se je navdihoval pri antiki, obenem pa je bil pripravljen sprejeti vse, kar je novega prinašal čas«

Krasin v zalivu« zapisal, da je trenutek, ko je italijanska kultura mogla razviti v bližnjem narodu seme njegove religiozne zrelosti in samobitne civilizacije, morda najslavnejše poglavje v zgodovini tržaškega mesta.³¹

MARIJA PIJREVEC

Po Raštelu je odmeval gromki glas

Leta 1563 se je Trubar odpravil na Goriško. Prosil je goriške duhovnike, da bi mu dovolili pridigati v cerkvi. Ti pa ga v cerkev niso pustili. Zato je v priznico spremenil balkon hiše Hannibala Ecka na koncu Raštela...

Primož Trubar je bil že dobri dve leti v Ljubljani kot superintendent, to je kot najvišji pastir slovenske protestantske cerkve. Tedaj se je odločil, da razširi svoje delovanje tudi prek meja kranjske dežele. In začel je tam, kjer je bila njegova pomoč najbolj potrebna. Odpravil se je v goriško grofijo.

To potovanje je pomembno, ker je edino, ki ga je Trubar kot superintendent slovenske cerkve opravil izven kranjske dežele in kaže, da ni mislil le na organizacijo kranjske cerkve, temveč tudi na oblikovanje vseslovenske cerkve.

Goriška grofija je bila v Trubarjevem času sorazmerno majhna dežela na jugozahodu nemškega cesarstva, ki je leta 1500 — po smrti zadnjega goriškega grofa — po dedni pogodbi pripadla Habsburžanom. Segala je od Vršiča do Jadranskega morja, na vzhodu mejila na Kranjsko (meja je bila na Hublju) na zahodu pa na Beneško republiko.

To deželico so goriški grofje v prejšnjih stoletjih večinoma iztrgali iz posvetne oblasti oglejskih patriarhov, ostala patriarhova ozemlja pa si je prisvojila Beneška republika. Benečani, ki so se šeli za politične dediče oglejske države, se niso nikdar sprijaznili z dejstvom, da je del tega ozemlja pripadal Habsburžanom. Goriška, kakor tudi večina slovenskih krajev južno od Drave, pa je še vedno ostala pod cerkveno upravo oglejskih patriarhov.

Avstrijski vladarji, ki so se bali beneškega vpliva, so na vse načine omejevali oglejske patriarhe pri izvrševanju njihove duhovne oblasti v svojih državah. Spori med cerkveno in posvetno oblastjo niso ugodno vplivali na versko življenje v deželi. Cerkevna disciplina je bila porušena, med duhovščino sta vladali nevednost in razuzdanost.

V teh hudih časih, ko je ljudstvo živelo v nenehnem strahu pred turškimi vpadi kot pred beneško napadalnostjo in mu katoliška cerkev ni dajala skoraj nobene duhovne opore, so postajale razmere za širjenje novega verskega nauka vse ugodnejše.

Skopi ohranjeni podatki nam pričajo, da se je že v prvih desetletjih po Lutrovem nastopu začel novi nauk širiti tudi v goriški grofiji. Leta 1528 so iz goriške grofije izgnali prvega duhovnika, ki je širil »krivoverške« nauke. Leta 1539 naroča papež oglejskemu patriarhu, naj očisti svojo škofijo krivovercev. Leta 1558 je potoval prek goriške grofije bivši koprski škof Vergerij in kjer se je ustavljal, je oznanjal nove nauke in delil protestantske knjige.

Značilno za goriško grofijo pa je bilo, da ni njeno plemstvo nikdar v celoti prestopilo na protestantsko stran, kot se je to zgodilo v vseh ostalih avstrijskih deželah. Plemstvo, ki je bilo italijanskega rodu, je večinoma odklanjalo nove nauke, medtem ko je nemško plemstvo večinoma prestopilo med protestante. Prednjačile so v deželi najvplivnejše plemiške družine, med njimi družine Thurn, Eck, Lanthieri, Attems in Orzon.

Vse kaže, da so se v začetku sedemdesetih let tudi v goriški grofiji razmere toliko spremenile, da je deželna oblast prešla v roke bolj ali manj odkritih protestantov in da so ti začeli misliti na organizacijo svoje cerkve. O tem so se goriški deželni stanovi gotovo dogovarjali s kranjskimi in jih zaprosili za pomoč.

Le tako lahko razumemo, da je oktobra 1563 goriški deželni glavar Jurij Thurn povabil ljubljanskega superintendanta v Gorico. In Trubar

se je vabilu gotovo z veseljem odzval, saj je ustrezalo njegovi želji, da razširi organizacijo slovenske cerkve prek kranjskih meja.

Ceprav ni bil več mlad, saj je prekoraj petinpetdeseto leto, se je, jahaje na osličku, konec oktobra odpravil iz Ljubljane. V svojem kratkem in jednatem poročilu o tem potovanju Trubar žal ni navedel svoje poti in koliko časa se je na poti zamudil. Toda več kot gotovo je, da je potoval po edini poti, ki je povezovala Gorico s Kranjsko, to je prek Vrhnike, Logatca, Hrušice, Cola in Ajdovščine. Od Vrhnike do Ajdovščine je moral potovati po samotni gozdni tovarni poti, zakaj prevozne ceste v tem predelu takrat še ni bilo. Za preko sto kilometrov dolgo pot pa je gotovo potreboval najmanj tri dni. Na pot se je odpravil sam, saj sicer ne bi bil v svojem poročilu napisal: »In ko sem jahal nazaj na svojem osličku...« temveč bi pri tem gotovo navedel tudi svojega spremljevalca.

Naj je bilo že karkoli, Trubar se je najpozneje 28. oktobra pojavil v Gorici.

Gorica je bila v tistem času mesteca, ki je štelo okoli 2300 prebivalcev, od teh okoli tristo iz plemiških družin, in se je vse bolj razvijalo v pomembno trgovsko središče. Njeno prebivalstvo pa je bilo po narodnosti močno raznoliko; poleg Slovencev in Nemcev so tu živeli tudi Italijani, ki so se kot obrtniki, trgovci in delavci sem naselili večinoma v času avstrijsko-beneške vojne (1508—1518).

Po vsej verjetnosti se je Trubar nastanil pri svojem znanu in prijatelju iz mladih let Hanibalu pl. Ecu, sorodniku kranjskih gospodov iz gradu Brdo. Prosil je goriške duhovnike, da bi mu dovolili pridigati v cerkvi. Ti pa ga v cerkev niso pustili. Zato je v svojo priznico spremenil balkon hiše Hannibala Ecka na koncu Raštela, kakor pravi ustno izročilo, ki se je ohranilo do današnjih dni. Z balkona Eckove hiše je Trubarjev gromki glas odmeval po Raštelu in trgu, kjer stoji danes stolna cerkev. Poslušali so ga Slovenci, Nemci in Italijani.« Tu sem pridigal štirinajst dni zapovrstjo nemško, slovensko in laško,« poroča Trubar kmalu za tem Ungnadu, »delil sem obhajilo ob pridigi v vseh treh jezikih in krstil sina gospodu Hanibalu Ecu, zaradi česar so duhovniki in menihi kar noreli.« Pridigal pa je tudi v gradu grofov Thurnov v Rubijah, blizu izliva Vipave v Sočo.

Vse kaže, da so ga goriški deželni stanovi imenovali za svojega pridigarja, sicer se Trubar ne bi pozneje v svojih spisih podpisoval z naslovom »pridigar grofije Goriške v Rubijah«.

O Trubarjevem prihodu in o njegovih pridigah se je kmalu razvedelo ne le po mestu, temveč tudi po bližnji in daljnji okolici. Dejstvo, da je pridigal javno celih štirinajst dni, kaže da so njegove pridige prihajali poslušat Slovenci, Italijani in Furlani tudi iz drugih goriških krajev. Zato je razumljivo, da je Trubarjev nastop povzročil pravi preplah med goriško katoliško duhovščino. O Trubarjevem prihodu so takoj poročali oglejskemu patriarhu in cesarju Ferdinandu. Toda oglejski patriarh v avstrijski deželi ni imel moči ukrepati. Dunaj pa je bil daleč. In tako je Trubar v miru opravljal svoje poslanstvo v Gorici in Rubijah celih štirinajst dni.

Sredi novembra se je napotil skozi Vipavsko dolino proti Ljubljani. Na poti domov se je ustavil v Vipavskem Križu, mestecu in trdnjavi zahodno od Ajdovščine. Sv. Križu, kakor se je tedaj imenoval je nadvojvoda Ferdinand leta 1532 podelil mestne pravi-

ce. Krški meščani so imeli celo pravico, da si sami volijo sodnika. Okoliško zemljiško gospodarstvo pa so imeli v zakupu grofje Thurni. Thurni so imeli v mestu svojega oskrbnika, ki je bil prav kot Thurni pristaš nove vere.

Bržkone je imel Trubar nalogo, da v Križu podpre akcijo za ustanovitev evangelijske občine. Ob tej akciji so v ljubljanskem protestantskem krogu razpravljali že pred njegovim potovanjem na Goriško. Matija Klombner, velik pobornik protestantizma, je namreč že septembra pisal Ungnadu: »Krelj je prišel v Ljubljano in z božjo pomočjo nameravam v Križu v grofiji Goriški ustanoviti svojo cerkveno občino.«

Možno je, da je bil prav na dan Trubarjevega prihoda v Križ kak cerkveni shod ali pa sejem, saj je Križ imel pravico do dveh velikih sejmov letno, sicer se v mestu ne bi zbrala »vsa Vipavska dolina«.

Prav tako je verjetno, da Trubarjev prihod v to mesto ni bil nepričakovan. Trubar je bržkone ta obisk vnaprej predvidel in o tem že na poti v Gorico obvestil vodilne kriške protestante. Ti pa so poskrbeli, da je »vsa Vipavska dolina« zvedela, da bo v Križu pridigal sam poglavar kranjske in slovenske cerkve Primož Trubar.

O obisku v Križu je Trubar pozneje poročal Ungnadu: »In ko sem jahal nazaj na svojem osličku, sem v Križu pridigal neko nedeljo v cerkvi, zbrala se je vsa Vipavska dolina in mnogo duhovnikov. Nihče ni ugovarjal, celo duhovnikom je bila pridiga všeč.«

Trubar je imel z organizacijo slovenske cerkve velike načrte. V teh načrtih je imela pomembno vlogo prav Vipavska dolina, ker je v njej bilo sorazmerno mnogo pristavev nove vere, tako med plemstvom kot meščanstvom in kmeti ter celo med duhovniki. Žal pa teh načrtov zaradi bližnjega izгона iz dežele ni mogel uresničiti.

Trubarjevo agitacijsko potovanje po goriški grofiji je bilo ne le verski, temveč tudi politični dogodek, ki je vznemiril tako dunajski cesarski dvor kot oglejsko cerkveno oblast in celo papeže v Rimu.

Goriški in solkanski župnik Matija Mrcina je bil prvi, ki je ukrepal. V sporazumu z deželnim upraviteljem Vitom Dorabergom je obvestil o Trubarjevem prihodu v Gorico samega cesarja, obenem pa osebno šel v Videm, da tam o tem obvesti patriarhovega vikarja Jakoba Maracca. Ta je o zadevi s pismom, datiranim

»Trubar ima močno spremstvo in ti sovražniki resnice kaj radi prizadenejo zlo katolikom«

29. oktobra 1563, obvestil oglejskega patriarha, ki je tedaj stoloval v Benetkah. V pismu mu je poročal o »novi knjigi, ki jo seje heretik Primož«, obenem pa se je hotel že vnaprej zavarovati, da ne bi slučajno patriarh prav njega poslal v Gorico jemati kostanj iz žerjavice. Takole mu je pisal: »Če bi jaz šel v tiste kraje, bi bil osebno izpostavljen veliki nevarnosti, zakaj Trubar ima močno spremstvo in ti sovražniki resnice kaj radi prizadenejo zlo katolikom«.

Vse kaže, da se je patriarhov vikar bolj bal Trubarja kot Trubar njega. Bolj nevaren pa je Trubarju utegnil postati deželni knez, ki je bil obenem cesar nemške države — Ferdinand I. Habsburški.

Cesar Ferdinand je dobro vedel, da je Benečanom širjenje novih verskih idej med italijanskim prebivalstvom v obmejnih avstrijskih pokrajinah skrajno neljub. Benečani so se bali, da bi zaradi tesnih stikov italijanskega na obeh straneh meje nove ideje utegnile pronicati tudi na

»Kaže, da so bili kmetje z novim naukom toliko prežeti, da so bili pripravljeni zanj tudi nekaj žrtvovati«

ozemlje njihove republike. Cesar pa je tudi vedel, da Benečani prežijo na vsak korak, da bi razširili svojo oblast na Trst in Goriško. Trubarjev nastop v Gorici mu je zato bil močno neprijeten. Zato je cesar hitro ukrepal. O tem naj poroča sam Trubar v pismu, ki ga je 1. decembra pisal Juriju Thurnu v Gorico:

»Jožef Thurn, ki se je pred tremi dnevi vrnil z Dunaja, mi je povedal, da so nekatere brezbožne osebe iz Gorice vas in mene ovadile pri cesarju zaradi pridig, ki sem jih pred kratkim imel pri vas, in da se je cesar na vas in name zelo razjezil in izdal ukaz naj me zapro... Včeraj so neke osebe pisale iz Gorice v Ljubljano, da se duhovniki in menihi javno hvalejo, češ da imajo cesarjev ukaz, naj me takoj zapro, če še kdaj pridem v grofijo Goriško.«

Naj so se na oglejskem in dunajskem dvoru zaradi Trubarjevih pridig na Goriškem še tako vznemirjali in jezili, širjenja novega nauka vsaj zaenkrat niso mogli zavreti. Protestantizem je tudi v tej deželi pridobil vse več privržencev. Mnogi Goričani so celo od katoliških duhovnikov zahtevali, da bi obhajali pod obema podobama. Obhajilo s kruhom in vinom pa je takrat veljalo za videen znak pripadnosti novemu nauku.

Navedimo samo en primer. V neki ovadbi iz leta 1566 proti krivoverškemu kaplanu iz Sempetra pri Gorici, ki je bil italijanskega rodu, z imenom Franc Croco, je med drugim pisalo: »V Sempetru je skupina kmetov prosila duhovnike, naj jih obhajajo pod obema podobama. Ker duhovniki na to niso pristali, so jim kmetje odgovorili, da bodo raje šli k obhajilu v Vipavski Križ ali celo v Ljubljano, kot da bi se dajali obhajati drugače.«

Ta izjava iz ust preprostih kmetov kaže ne le na to, da se je protestantizem razširil tudi med kmečko prebivalstvo, ampak mnogo več. Kaže, da so bili kmetje z novim naukom toliko prežeti, da so bili pripravljeni zanj tudi nekaj žrtvovati.

Naj navedemo še primer o tem, kako so Trubarjeve pridige delovale na italijansko prebivalstvo. Ko je leta 1567 neki krivoverec anabaptistične-prekrščevalske smeri stal pred inkvizicijskim sodiščem v Vidmu, je med zagovorom vzkliznil: »Bog je poslal mnogo prerokov, med njimi so bili Jan Hus, Savonarola, Martin Luter in končno naš veliki prerok Primož, da ne bi kristjani živeli v zmoti.«

Vse torej kaže, da je Trubarjeva beseda že dolgo odmevala v srcih goriških ljudi: Slovencev, Italijanov, Nemcev, meščanov, kmetov in plemičev. In odmevala bi še dlje, če katoliški vladar ne bi z državno prisilo — z denarnimi kaznimi, izgoni in požigi slovenskih protestantskih knjig v vseh slovenskih deželah — uničil tega, kar je Trubar gradil z močjo prepričevanja — besedo in knjigo.

JOŽKO HUMAR

Gorica v 17. stoletju

Lutrovi nauki so naleteli na plodna tla

Trubar je na Goriškem našel že kar močno protestantsko družbo. Duhovščina je živela vse prej kot v zgled svojim ovčicam in razmere za širjenje nove vere so bile zelo ugodne...

Da se je Primož Trubar v času svojega povratka v domovino in preden je bil drugič (in za vedno) preganjan, mučil tudi na Goriškem, kjer je s pridigami v Gorici, Rubijah in v Vipavskem križu širil novo vero, je znano. Da Trubar v te kraje ni prišel čisto po naključju, ampak da je bil tja povabljen, je moralo biti na Goriškem luteranstvo, kakor so imenovali po njenem začetniku Martinu Lutru novo vero, že kar močno razvito. Žal se temu vprašanju slovenske literarne zgodovina in sploh zgodovina ni posvetila preveč, zato povzemamo nekatere ugotovitve, ki jih je o tem vprašanju pod naslovom »Kriva vera na Goriškem« v Koledarju Mohorjeve družbe iz Gorice za leto 1931 objavil prof. Rado Bednarik.

Šestnajsto stoletje je Srednja Evropa preživela v verskih borbah. Nauki doktorja Martina Lutra so s pomočjo nemških plemičev šli v klasje. Verski razkol med katoliško cerkvo in protestanti je razdvajal ljudi tudi na naših tleh. Val krive vere, ki je prihrumel iz Nemčije, je preko Štajerske, Koroške in Kranjske pljusnil tudi na Goriško. Tu je luteranstvo našlo prav plodna tla, ker so bile zanj, kot bomo videli pozneje, zelo ugodne razmere. Res pa je tudi, da se je protestantski val tukaj ustavil in ni prodiral — kot je bilo pričakovati — dalje v italijanske dežele. In še eno lastnost je prineslo protestantstvo: zaradi neurejenih razmer

»Duhovniki se niso prav nič brigali za svoje vernike, ampak le za kupčijo in bogatijo«

so se v tem času stvari v goriški deželi začele urejati s pospešenim tempom. Kot prva se je zbudila katoliška cerkev, ki si je le priborila večjo organiziranost, saj je ustanovila goriško nadškofijo, ki je pomagala zatreti stoletno vladavino (v cerkvenem oziru, saj je v posvetnem to storila avstrijska država že prej) oglejskih patriarhov. Seveda so se neurejene razmere kazale predvsem v socialnih, kulturnih in političnih razmerah na Goriškem, kar vse je pomagalo, da je bila Goriška zelo sprejemljiva za nove nauke. Nekajtedensko bivanje Primoža Trubarja na Goriškem je bila le pika na i tem razmeram.

Kot smo že zapisali, se je protestantizem na Goriškem pojavil predvsem zato, ker tod ni bilo nobene prave cerkvene gosposke, ki bi se mu organizirano postavila v bran. Fare so bile podrejene neposredno oglejskemu patriarhu, ki še vedno ni mogel preboleti, da mu je Avstrija odvzela tudi posvetno oblast. Pa tudi tega ni mogel požreti, da se je avstrijska posvetna oblast rada vtikala v cerkvene razmere (preganjanje krivovercev) na območju oglejske patriarhije. Seveda so bili interesi Avstrije predvsem politične narave. Avstrijski cesar je vedel, da oglejska patriarhija sloni na gospodarski moči Benetk, te pa so bile Avstriji hudo v napoto. Da bi še zmanjšala veljavo oglejskega patriarha, je z raznimi odloki spodbijala veljavne cerkvene postavbe v goriški deželi. Tako je na primer sam avstrijski vojvoda Karel I. pohvalil goriškega naddiakona Andreja Nepokojca, ki se je zoperstavil patriarhovemu vizitatorju, ali da goriški deželni glavar ni pustil svojih podložnikov pred patriarhov sodni stol v Videm (ki je pripadal Italiji), pač pa da bi se lahko zatekli v Oglej (ki je pripadal Avstriji) in tako naprej. Tudi pri preganjanju krivovercev si cesarski in cerkveni niso bili kaj blizu skupaj. Ponavadi so se samo prepirali o tem, kdo naj sestanke vodi in kdo da ima več zaslug za preganjanje.

Tudi sicer je po deželi goriški vladalo kaj slabo spoštovanje cerkvenih moč. Duhovščina je bila v blagoslovju slabo podkovana. Njena glavna skrb je bila prejkone, da je zadržala podeljene ji fare, ki si jih je želelo prilastiti oholo plemstvo in meščani. Tudi živela je vse prej kot v zgled svojim ovčicam. Prvaki župnik Noctua je na primer doto svojih treh hčera (seveda nezakonskih, saj duhovščina zaradi celibata ni smela biti poročena) vpisal kar na rob krstnih knjig. Pavel Bisantius, ki ga je patriarh povelj v goriško deželo iskat novega arhiidakona, ki naj bi nado-

mestil Ivana Tavčarja (slednji je postal ljubljanski škof), je sporočil svojim gospodarjem, da bo »težko našel ustreznega človeka«. Edina dva, ki da prihajata v poštev in ki nimata dosti madežev na sebi, sta Hieronim Catta, ki je pozneje res postal arhiidakon, in župnik iz Biljane v Goriških Brdih Janez Neusid.

Tudi vizitator Janez Porcija, ki ga je v goriško deželo poslal nadvojvoda, je poročal, da je po vaseh našel duhovnike, ki so zabredli. Prav nič se niso brigali za svoje vernike, ampak le za kupčije in bogatijo. Poleg tega so bili duhovniki povečini tuji. Kar je bilo boljših far, jih je pobrala duhovščina plemenitega stanu. Če ob vsem tem upoštevamo še slabo moralno stanje tedanje družbe, ni čudno, da so Lutrovi nauki na Goriškem naleteli na plodna tla — rekli bi, kar v vseh plasteh družbe, tudi med duhovščino.

Nova vera je marsikomu omogočala, da se je okoristil s cerkvenim premoženjem. Plemiči, zaščiteni posameznih far, so podeljevali cerkvene službe, dohodke od njih pa so si pridrževali. Kakor je delala gospoda, tako so ravnali tudi razni cerkveni služabniki, na primer ključarji. V listinah o ustanovitvi goriške nadškofije piše, da so ob raznih praznikih zapravljali iz cerkvenega denarja po 15 do 20 zlatih za jedajo in pijačo. Ob zaključku cerkvenih računov so na primer v Štandreu ubili in pojedli celega vola, v Kojskem so ob takšnih priložnostih spraznili po cel sod vina, v Sovodnjah so cerkveni ključarji zastavljali cerkvene njive, v Šempetru pa jih kar prodajali in denar pridno spravljali v svoje žepe. Ko je prišel od oblasti ukaz, da mora vsaka fara vsakega desetega ali petega moškega poslati v vojsko, so denar za njegovo opremo vzeli kar iz cerkvenega premoženja. Seveda je bilo tega še več. A naj bo dovolj, da pokažemo, kako trhle so bile opore katoliške vere v goriški deželi in kako odprte so bile razmere za novo vero.

Tako kot njihovi pastirji so bile tudi ovčice bolj mlačne do idealov katoliške cerkve. Kako naj si sicer razlagamo ukaze nadvojvode Ferdinanda, ki je ukazal naznaniti vse, ki ne gredo k velikonočni spovedi; da je treba zatožiti vse tiste, ki ne spoštujejo postnih dni; da je treba spoštovati zapovedane praznike; da med mašo ne smejo po krčmah točiti vina ali pred cerkvami sejmariti, in tako naprej. Lutrov nauk pa je oznanjal tako malo samozatajevanja, nosil v

»Nove vere so se med prvimi priprijeli prav katoliški duhovniki«

sebi tako malo odpovedi, da je kar sam klical.

Trubar, ki so ga na Goriško povabili tamkajšnji plemiči (prišel je na prošnjo, da bi krstil sina plemiča Ecka von Hungersbacha-Vogrskega), je našel na Goriškem že kar močno protestantsko družbo. To so ustvarili pač drugi pridigarji. Prvi je bil nemara pridigar Schwabe, ki je komaj deset let po Lutrovem nastopu prišel v samo trdnjavo patriarha, Oglej, oznanjat novo vero. Da so se nove vere poprijeli med prvimi prav katoliški duhovniki, priča župnik iz Fare, ki so ga zatožili, da odvraca ljudi od čaščenja svetih podob, kupovanja odpustkov in romanj. Poleg tega je na Nemškem, v Wittenbergu in Tübingenu takrat študiralo nekaj sinov goriškega plemstva, ki so od tam prinesli novo vero in so postali glavni stebri našega luteranstva.

O samem Trubarjevem zadrževanju na Goriškem v pričujoči prilogi bolj podrobno piše Jožko Humar (str. XI), zato se pri tem ne bi ustavljali, pač pa bi le povedali, da je imelo velik pomen. Po njegovem odhodu (pregonu) so goriški plemiči poklicali novega pridigarja, Pavla Ostermana iz Vipave, ki so ga tudi plačevali. Imel je 150 goldinarjev letne plače. Vendar se je slabo obnašal (menda je med obredi s kelihom nazdravljval lepim dekletom v cerkvi), zato so ga odslovili. Kljub takim zgledom pa je nova vera pridobivala pristaše in šele pozneje, kot bomo videli, v času rekatolizacije, se je dalo videti, kako široko je bila pognala korenine. Ljub-

ljanski protestantski superintendent, Trubarjev naslednik Sebastijan Krelj, rojen leta 1538 v Vipavi, je na primer v Vipavskem križu ustanovil protestantsko cerkveno občino. Po deželi so se povsod potikali razni predikantje, ki so ljudi poučevali v pravi veri. Tako je na primer po Krasu pridigal Jurij Stradiot, po Tolminskem je hodil Peter Kupljenik, ki ga je gospoda spravila v zapor na Kozlovskem gradu, a je pobegnil v Čedad. Plemstvo, ki je bilo vdano novi veri, je protestante povsod bolj ali manj ščitilo. V Gorici so se na primer zbirali v hiši grofa Attensa blizu cerkve sv. Duha in pri obredih tako prepevali, da so motili katoliške obrede. Šempetrski kaplan Franc Croco je bil tudi luteran. Norčeval se je iz katoliških zakramentov in obredov, zato je prišel v spor s tamkajšnjimi katoliki. Zgodilo se je, da je jeza tako zrasla, da jim je celo kokoši zastrupil (Petrju Jacru in Blažu Urbanču), a se mu ni nič zgodilo.

Ko so protireformacijske komisije tudi po goriški deželi čistile vse, kar je bilo luteranskega, se je pravzaprav

»Tako kot njihovi pastirji so bile tudi ovčice bolj mlačne do idealov katoliške cerkve«

odkrilo, da je bilo luteranstvo močno in na široko razpredeno. Komisije so odkrile kar precej protestantskih gnezd, na primer v Vipavi, Rihemberku (današnji Branik), Mirnu, Šempetru, Rubijah in v vseh večjih farah po dolini Soče tja do Trbiža.

Da se je nova vera v drugi polovici 16. stoletja tako naglo in skorajda neovirano širila, gre zaslugi tudi nadvojvodi Karlu, vladarju Notranje Avstrije, kamor so spadale Štajerska, Koroška, Kranjska in Goriška. Ta je namreč v večnem strahu pred Turki potreboval veliko denarja, da je lahko postavil na noge veliko vojsko. Tega pa je lahko dobil le od plemstva in meščanstva. V zameno za podporo je moral marsikaj dovoljevati, na primer tudi novo vero. Res je izdal odloke, ki so bili protestantom v prid, a jih kmalu zopet preklieval in podobno. Na ta način je širil in zopet krčil maneverski prostor protestantom na Goriškem. Tako je na tridentinskem koncilu (1545—1563) zaprosil, naj papež dovolji v njegovih deželah (kjer je bilo že kar precej luterancev) obhajilo pod obema podobama in odpravo celibata. Prvi prošnji je papež Pij IV. ugodil, drugo pa je odločno zavrnil. Nadvojvoda Karel je zato pisal goriškemu županu Mercini (tistemu, ki je Trubarja naznanil). »...naj nobenemu ne brani obhajila pod obema podobama, marveč naj ga pobožno in voljno podeli...« Mercina, ki je bil, kot bomo pozneje videli, tudi malo luteranskega duha, pa njegovega ukaza ni objavil, ker se je bal še večje zmede. In res je papež Pij IV. dve leti pozneje to dovoljenje preklжал. Karel je nato ukazal, da prepoveduje vsakršno javno delovanje luteranov, a je že kmalu (na stanovskem zborovanju v Brucku na Muri leta 1578, ko je zahteval novega denarja za vojsko s Turki) ta ukaz spet preklжал, ker plemstvo zaradi tega ukaza sploh ni prišlo na zborovanje. V takšnih razmerah ni čudno, da je reformacijsko seme dobro kalilo, še posebej, ker

»Zgodilo se je, da je šempetrskemu kaplanu Francu Crocu jeza tako zrasla, da je katolikom celo kokoši zastrupil«

tudi cerkvena stran ni kazala kdove kako velike odločnosti zoperstaviti se novi veri.

To se je začelo prav polagoma dogajati po letu 1570, ko je po številnih vizitatorjih ene in druge strani (cerkvene in posvetne gosposke) prišel na Goriško grof Jernej Porcija, opat iz Moznice v Kanalski dolini, z ukazom, naj natančno preišče in poroča o položaju. Porcija se je skupaj s svojim notarjem Avguštinom Variscom temeljito lotil posla (menda so v poročilu, obsegajočem kar 524 drobno pisanih strani, ki ga hranijo v videmski knjižnici, prešteti celo svečniki na oltarjih) in obšel goriško deželo podolgem in počez. Seveda je Porcija našel

čuda in pol. Tako ga na primer menihi v minoritskem samostanu v Gorici (na Kostanjevici) niso pustili v samostan, ker da so se izgubili ključi, s protestantstvom okuženi menihi pa da so kar uhajali. V Rihemberku (današnjem Braniku) je tamkajšnji župnik Freuzar (najbrž Bevčar) iz Kanala na čelu svojih protestantskih ovčic vizitatorju preprečil dostop v cerkev. Tamkaj je moral visoki cerkveni dostojanstvenik prenočevati v krčmi in ne v župnišču, kot je bilo v navadi. Šele ko mu je deželni glavar poslal oboroženo vojsko, so mu protestantje pustili v cerkev. Freuzar je tudi javno priznal, da je evangeličanske vere, zato je moral zapustiti deželo in z njim vred tudi drugi protestantje. Nekateri so jo odnesli le z denarno kaznijo (prej imenovani solkanski župnik in goriški nadžupnik Mercina je moral plačati kazen v

»Pridigar Pavel Osterman iz Vipave je menda med obredi s kelihom nazdravljval lepim dekletom v cerkvi«

višini 50 tolarjev) v prid revnim nevestam. Prav tako so prišli tudi tolminskega vikarja Janeza Potrebujža (pisatelj Ivan Pregelj) ga je ovekovečil v svojem romanu Plebanus Joannes), ki se je moral v cerkvi javno izpovedati, kaplan Mihael Nucll (?) pa je ušel. Porcija je torej dobro »čistile med duhovščino v goriški pokrajini, ni pa imel moči preganjati vernikov, ki so se pridružili protestantom, čeprav jih je našel v Šemčetrju (čevljar Urbančič, Gregor Gorsa, Janez Kolar, Luka Jordanus) v Mirnu (Jurij Šilčič), v Šempasu, veliko tudi v Komnu in Kanalu (Jakob in Elija pl. Eck, Peter Lanthep, Matija Breščak in žena Janeza Ručigaja), v Ročinju, v Cerknem (Gregor Rutar), Volčah (Luka Postolar) in Bačak. Napol luteranci so bili na primer v Kobaridu (Janez Binder, Sebastijan in Matej Rinch in Killian Pelliser).

Po Porciji sta v Gorico prišla škof Karel Kongrad Glušič in Nikolaj Coreto, prošti pri Gospe Sveti na Koroškem. Plemstvu sta predložila nadvojvodov ukaz, da se morajo vrniti k pravi veri ali zapustiti deželo, mestnemu sodniku in svetovalcem pa sta zabičala, da ne sme v mesto nihče, ki nima od svojega župana potrdila, da je kristjan.

Po zborovanju v Brucku na Muri se je goriško plemstvo (med njimi zlasti Ecki, Formentinji, Attensi, Orzoni, Turni in Dornbergi) začelo samovoljno obnašati. Zaradi njih so na avstrijskega cesarja pritislili papež, španskega cesar, bavarski vojvoda in cela vrsta nemških škofov, ta pa je izdal ukaz, naj se odpovedo protestantski veri ali pa naj zapuste deželo, sicer bo v goriško deželo vdrla patriarhova vojska. Goriška gospoda je v Gradec odposlala svojega sla Orzona, da bi ukrep omilil, obenem pa je prosila za pomoč štajerske in kranjske stanove, a ni nič pomagalo. Že novega leta 1580 noben plemič protestantske vere ni več pričakal v Gorici.

Z izgonom protestantov plemiškega rodu pa še ni bilo konec luteranstva na Goriškem. Posebno močni gnezdi sta še vedno bili v Gorici in Vipavi, a tudi v bližnjih krajih. Papežev poslanik pri nadvojvodi v Gradcu Germanik Malaspina je to sporočil Ivanu Tavčarju, ljubljanskemu škofu. Ta je šel sam na vizitacijo in poročal, da so v »Rihemberku prav trdovratni krivoverci: Avguštin Rob, Patija Paver, Jurij Savinec, Primož Pavlica in Jernej Birsca.« Naslednje leto je prepotoval deželo Pavel Bizancij in nasvetoval še strožje ukrepe. Baron Lanthieri je moral pod grožnjo kazni 3 tisoč cekinov poskrbeti za očiščenje dežele, čeprav je sam skrivoma simpatiziral s protestanti, ki so ga zato imenovali kar »naš Nikodem«. Ukaza pa se je vseeno zbal, zato je storil, kot mu je bilo ukazano. Nekaj protestantov se je spet vrnilo v okrilje matere katoliške cerkve, večina pa je raje z družinami vred zapustila deželo.

Kljub temu je vizitator Jernej Porcija, ko je spet potoval po Goriškem, še leta 1594 tožil, da je luteranstvo v deželi še vedno močno, zato je nasvetoval inkvizicijske komisije. Šele s tem je jela moč luteranstva tod usihati, čeprav so se posamezni oklepali nove vere tudi tja v začetek 17. stoletja. Še nekaj vizitatorjev je prepotovalo deželo, med njimi tudi znani Gaspar Kobencelj, gospod v Proseku in Stanjelu, silovit nasprotnik luteranstva. Kolikor luteranstva niso izkoreninili odloki pa vizitatorji in inkvizicijske komisije in smrt, so delo dokončali jezuiti, ki so se na Goriškem naselili okoli leta 1615.

Pripravil: VOJKO CUDER

Triptih o Trubarju

V začetku maja so v Seničnem pri Trziču posneli zadnjo sekvenco televizijskega in filmskega projekta o Primožu Trubarju. S snemanjem so začeli 27. januarja. Od takrat je ekipa obredla 40 krajev in objektov (med drugim so prizore posneli v Derendingenu, za dvor škofa Bonoma pa so izbrali koprski Pokrajinski muzej. Scenarij je napisal Drago Jančar, režiser je Anton Stojan, direktor nadaljevanke Marcel Buh, vodja snemanja Joco Jauh, scenografija Seta Mušič, masker Zoran Zemajčič, glavno vlogo pa igra Polde Bibič (na posnetku s snemanja v Kopru). Triptih o Primožu Trubarju bodo na televiziji začeli predvajati 11. novembra.

Mednarodni simpozij

Pričakujejo, da bodo udeleženci tübinskega simpozija predstavili okoli 45 referatov, ki naj bi osvetlili življenje in delo velikega reformatorja

V počastitev 400-letnice smrti Primoža Trubarja bo v dneh od 3. do 8. novembra v Tübingenu mednarodni interdisciplinarni simpozij na temo »Življenje med Ljubljano in Tübingenom — Primož Trubar in njegov čas«. Simpozij pripravljata slavistični in zgodovinski seminar tübinske univerze. Pričakujejo, da bodo udeleženci predstavili okoli 45 referatov, ki naj bi osvetlili življenje in delo velikega reformatorja. Simpozij bo pomenil tudi nadaljevanje stikov med Württemberško in Slovenijo, ki so bili okrepjeni zlasti leta 1983 s sklenitvijo dogovora o znanstvenem sodelovanju med univerzo Eberharda Karla v Tübingenu in univerzo Edvarda Kardelja v Ljubljani.

Širša tema tübingenskega simpozija bodo usmeritve, potek in posledice reformacije na Württemberškem in v notranjeavstrijskih deželah

(katerih sestavni del je bila takrat današnja Slovenija). Udeleženci bodo obravnavali več tematskih področij: Württemberško in nemško cesarstvo v 2. polovici 16. stoletja, Kranjsko in notranjeavstrijske dežele za časa Trubarja, nastanek slovenskega knjižnega jezika in književnosti v času reformacije, Nemčijo in jugovzhodno Evropo v času turških vojn, prevajanje in tiskanje knjig v Ungnadovem biblijskem zavodu v Urachu, Trubarjevo reformatorsko in cerkveno-politično delovanje ter sprejemanje reformacije pri južnih Slovanih. Organizatorji simpozija (v ožjem pripravljalnem odboru sta predstojnik tübinskega slavističnega seminarja prof. dr. Rolf-Dieter Kluge in vodja zgodovinskega seminarja prof. dr. Volker Press) so k sodelovanju povabili strokovnjake iz Nemčije, Avstrije, Slovenije, Hrvaške in Vojvodine.

VITKO KOGOJ

Bibliografija

Med 47 slovenskimi tiskii, ki so izšli v času Trubarjevega življenja (eden pa po njegovi smrti), je 24 njegovih. Navajamo njihove naslove, leto izida, tiskarja in kraj izida, pa tudi, kje jih hranijo in morebitne ponatisne.

1550
Catechismus in der windischen Sprach. Tübingen 1550, Ulrich Morhart. V NUK fotokopija izdava iz Avstrijske narodne knjižnice na Dunaju. Faksimile: Ljubljana 1936 in 1970.

Abecedarium. Tübingen 1550, Ulrich Morhart. V NUK fotokopija izdava iz Avstrijske narodne knjižnice na Dunaju. Faksimile: Ljubljana 1966.

1555
Abecedarium, ene buquize. Tübingen 1555, Ulrich Morhart. V NUK fotokopija izdava iz Avstrijske narodne knjižnice na Dunaju. Faksimile: Ljubljana 1959.

Catechismus. Tübingen 1555, Ulrich Morhart. NUK.

Ta evangeli svetiga Matevsha. Tübingen 1555, Ulrich Morhart. V NUK fotokopija izdava iz Avstrijske narodne knjižnice na Dunaju.

Ena molitov tih kerszenikov. Tübingen 1555, Ulrich Morhart. V NUK fotokopija izdava iz Avstrijske narodne knjižnice na Dunaju.

1557—1558
Ta prvi deil tiga noviga testamenta. (Naslovi posameznih sestavnih delov: **Ta prvi deil tiga noviga testamenta, Ta slovenski kalendar, Tiga noviga testamenta ene dolga predgovor, Ta evangeli skuzi s. Matevsha spissan, En regisiter, Ta drugi deil te kratke summariske postille.**) Tübingen 1557 (58), Ulrich Morhart. V NUK hranijo nepopoln izvod in fotokopijo po izvodu iz Avstrijske narodne knjižnice na Dunaju in v Inštituta za slovansko filologijo na Dunaju.

1560
Ta drugi deil tiga noviga testamenta. Tübingen, 1560, Ulrich Morhart. NUK.

1561
Svetiga Pavla ta dva listi. Tübingen 1561, Ulrich Morhart. V NUK fotokopija izvodov z Inštituta za slovansko filologijo na Dunaju in v Ljudski in študijski knjižnici; fond minoritskega samostana na Ptujju.

1562
Articuli oli deili ta prave stare vere kerszanske. Tübingen 1562, Ulrich Morhart. NUK.

1563
Ene duhovne peisni. Tübingen 1563, V NUK fotokopija izvodov iz Univerzitetne knjižnice v Tübingenu.

1564
Cerkovna ordninga. Tübingen 1564, Ulrich Morhart. V NUK reprodukcija

izdava iz Apostolske biblioteke v Vatikanu. Faksimile: München 1973.

1566
Ta celi psalter Davidov. Tübingen, Ulrich Morhart, NUK.
Abecedarium oli Tabliza. Tübingen, Ulrich Morhart. V NUK fotokopija izdava iz Mestne knjižnice v Schaffhausnu. Faksimile: Ljubljana 1965.

1567
Ta celi catechismus. Tübingen, Ulrich Morhart. V NUK fotokopija izdava iz Mestne knjižnice v Schaffhausnu.
Svetiga Pavla listuvi. Tübingen, Ulrich Morhart. V NUK fragment in fotokopija izdava iz Spodnješke državne in univerzitetne knjižnice v Göttingenu.

Ena duhovska peissen super Turke. Tübingen, Ulrich Morhart. V NUK fotokopija izdava iz Mestne knjižnice v Schaffhausnu.

1575
Tri duhoske peisni. Tübingen. Georg Gruppenbach. V NUK fotokopija izdava iz Avstrijske narodne knjižnice na Dunaju.
Catechismus s dveima islagama. Tübingen. Georg Gruppenbach. V NUK nepopoln izvod in fotokopija izdava iz knjižnice JAZU v Zagrebu.

1577
Noviga testamenta pusledni deil. Tübingen. Georg Gruppenbach. V NUK fotokopija izdava iz Württemberške deželne knjižnice v Stuttgartu.

1579
Ta prvi psalm shnega triumi islagami. Tübingen, Georg Gruppenbach. V NUK fotokopija izdava iz Univerzitetne knjižnice v Tübingenu. Faksimile: Ljubljana, 1957.

Ta celi catechismus. Ljubljana, Janž Mandelc. V NUK fotokopija izdava iz Kraljevske knjižnice v Köbenhavnu.

1581—1582
Ta celi novi testament. (Naslovi posameznih sestavnih delov: **Ta drugi deil noviga testamenta, Ta slovenski kalendar, Ta drugi deil tiga noviga testamenta.**) Tübingen 1581 (82), Georg Gruppenbach. NUK.

1595
Hishna postilla. Tübingen. Georg Gruppenbach. NUK.

Poleg omenjenih tiskov je Primož Trubar kot avtor sodeloval še pri nekaterih skupinskih tiskih, skupaj z ostalimi protestantskimi pisci (Kreljem, Dalmatinom in drugimi). V literarno zapuščino lahko uvrstimo tudi **Eno lepo inu pridno pridigo per pogrebi**, ki jo je na Trubarjevem grobu imel kancler tübinske univerze Jakob Andra.

Pripravil: VOJKO CUDER

današnji televizijski in radijski sporedi

RAI 1
10.00 Kmetijska oddaja: Linea verde
11.00 Maša
11.55 Nabožna oddaja: I segni del tempo
12.15 Kmetijska oddaja: Linea verde
13.00 Nedeljska rubrika: TG l'una
13.30 Dnevnik
13.55 Igra: Toto TV, vodita M. G. Elmi in P. Valenti
14.00 Zabavni spored: Domenica in..., vodi Mino Damato
14.35 Športne vesti
15.35 Glasbena oddaja: Discoring
17.15 in 18.20 Športne vesti
18.30 Športna rubrika: 90. minuta
19.45 Vreme
19.50 Mundial 86: nogometna tekma Brazilija - Španija
20.45 Dnevnik
21.50 Film: Cow boy (western, ZDA 1958, r. D. Daves, i. G. Ford, J. Lemmon, A. Kashfi)
23.20 Športna oddaja: La domenica sportiva
0.10 Dnevnik

RAI 2
10.00 Vojaška parada ob dnevu republike
11.05 Tedenska oddaja: Body Body
11.45 Film: La valigia dei venti milioni (krim., ZDA 1937, r. E. Forde)
13.00 Dnevnik
13.25 Dnevnik. Zdravniški nasveti
13.30 Glasbena oddaja: Piccoli fans, vodi Sandra Milo
15.15 Dnevnik. Športni prenos, vmes avtomobilizem in kolesarstvo
17.00 Film: L'aquila e il falco (ZDA 1933, r. S. Walker, i. C. Grant)
18.10 Športna oddaja: Mundial 86
18.30 Risanka: Doreamon
18.50 Registriran polčas nogometne tekme B lige
19.50 Dnevnik
20.00 Športna oddaja: Domenica sprint
20.30 Nanizanka: Miami Vice
21.25 Informativna oddaja: Mixer
22.25 Dnevnik
22.35 Oddaja o medicini
23.00 Glasbena oddaja: Poje Gilbert Becaud
23.50 Mundial 86: nogometna tekma Francija - Kanada
0.45 Dnevnik

RAI 3
12.15 Glasbena oddaja: I cantautori e...
12.45 Glasbena oddaja: Tenco 85
13.45 Zabavni program: Che fai... ridi?
14.45 Variete: Dadaumpa
16.20 Film: Bernadette (dram., ZDA 1943, i. J. Jones)
19.00 Dnevnik
19.20 Deželne športne vesti
19.40 Glasbena oddaja: La domenica è spettacolo
21.30 Športna oddaja: Domenica gol
21.30 Inf. odd.: Il cinema cos'è
22.05 Dnevnik
22.30 Italijansko nogometno prvenstvo B lige
23.15 Informativna oddaja: E. Munch

Slika poleg slike: priljubljena Maria Giovanna Elmi vodi oddajo Toto. TV, RAI 2 ob 13.55

RTV Ljubljana
9.05 Poročila
9.10 Otroška matineja
10.10 Nadaljevanka: Flipper (3. del)
10.35 Nadaljevanka: Kitajec v Scotland Yardu (1. del)
11.25 Piknik v Rogaški Slatini (ansambel Tineta Štaretar in ansambel Gorenjci)
12.00 Kmetijska oddaja
13.00 Poročila
14.25 Tržič: SP v motokrosu, prenos 1. dirke
15.15 Film: Zadnja izdaja (ZDA 1931, r. Leo F. Forbstein)
16.40 Poročila
16.45 Tržič: SP v motokrosu, prenos 2. dirke
17.40 Zabavnoglasbena oddaja
18.15 Slovenci v zamejstvu
19.00 Danes. Ko še ne boli
19.30 Dnevnik
19.48 Vremenska napoved
19.55 Svetovno nogometno prvenstvo: Brazilija - Španija
21.45 Dokumentarna serija: Tito - beseda in slika neke dobe (8. del)
23.40 Športni pregled
23.10 Poročila

TV Koper
12.30 Svetovno nogometno prvenstvo: Italija - Bolgarija
15.00 Film: Cinque colpi di pistola (western, r. R. Corman; i. J. Lund, D. Malone)
16.45 Nanizanka: Lunga vita ai fantasmi
18.15 Risanke
18.30 Dokumentarec: Uporaba kompjuterja (2. del)
19.00 Nadaljevanka: Sivi dom (10. del)
20.00 Svetovno nogometno prvenstvo: Brazilija - Španija
22.00 Komentar o Mundialu - vodi Gianni Cerqueti
24.00 Svetovno nogometno prvenstvo: Francija - Kanada

Gerry Cooney (na sliki) in Eddie Gregg se v San Franciscu potegujeta za naslov v najtežji boksarski kategoriji. Italia 1, 22.30

CANALE 5
8.50 Nanizanka: Alice
9.15 Nabožna oddaja
10.00 Zdravniški nasveti
11.00 Napoved programov: Anteprima
11.30 Glasbena oddaja: Superclassifica show
12.20 Aktualna oddaja: Punto 7
13.30 Film: Il mondo di Suzie Wong (kom., ZDA 1960, i. W. Holden, N. Kwan)
16.00 Film: I ponti di Tokoro (vojni, ZDA 1955, r. M. Robson, i. W. Holden, G. Kelly, M. Rooney)
18.00 Nanizanki: Signori e signore buonasera, 18.30 Love Boat
20.30 Nadaljevanka: Da qui all'eternità (i. N. Wood, K. Basinger, W. Devane, 1. del)
22.30 Informativna oddaja: Monitor
23.30 Informativna oddaja: Punto 7 (ponovitev)
0.30 Nanizanka: Gli inafferrabili

N. Malasomma, i. D. Paola, C. Rocca)
10.20 Film: Monsieur Beaucaire (kom., ZDA 1947, r. G. Marshall, i. B. Hope, J. Caulfield)
12.00 Kmetijska oddaja: Campo aperto
13.00 Otroška oddaja: Ciao Ciao, vmes risanke Rascal, Il tulipano nero, Minù
15.00 Nanizanke: I gemelli Edison, 15.20 Il principe delle stelle, 16.15 I ragazzi di padre Murphy, 17.05 Huckleberry Finn e i suoi amici, 17.30 Amici per la pelle, 18.20 Cassie and Company
19.15 Napoved programov: Retequattro per voi
19.30 Nanizanka: New York, New York
20.30 Film: Il gigante (dram., ZDA 1956, r. G. Stevens, i. E. Taylor, J. Dean, R. Hudson)
0.20 Nanizanke: Mash, 0.50 Ironside, 1.40 Alfred Hitchcock presenta)

10.30 Košarka: Prvenstvo NBA
12.00 Nanizanka: Manimal
12.45 Športna rubrika: Grand Prix
14.00 Glasbena oddaja: Dee-Jay Television
16.00 Nanizanke: Legmen, 17.00 La banda dei sette, 18.00 I ragazzi del computer
19.00 Risanka: Muppet Babies
20.30 Zabavna oddaja: Il meglio di Drive In
22.20 Šport: boks. Ob koncu: film: L'infallibile pistolero strabico (kom., ZDA 1971, r. B. Kennedy, i. J. Garner) ter nanizanke Strike Force, Cannon, Gli invincibili

i. D. Bogarde, Capucine)
22.30 Športna rubrika: Fuori gioco
23.30 Informativna oddaja: Primo piano
24.00 Film: Cord il bandito (western, ZDA 1958, r. C. Marquis Warren, i. J. McCrea, G. Talbot)

TELEFRIULI
13.30 Risanka: Hanna e Barbera
14.30 Kviz: Giochi in famiglia
16.00 Glasbena oddaja
18.30 Rubrika: Il sindaco e la sua gente
19.30 Športne vesti
20.30 Film: Un americano a Eaton (kom., r. N. Taurrog, i. M. Rooney)
22.30 Film: La maschera e il cuore (kom., r. C. Walter, i. J. Crawford, M. Wilding)
0.30 Dnevnik

TELEQUATTRO
(Se povezuje s sporedi Italia 1)
Lastne oddaje:
19.30 Dnevnik in športni pregled
20.30 Vesti in nočni športni pregled

RADIO TRST A
8.00, 13.00, 19.00 Dnevnik; 14.00 Poročila; 8.30 Slovenske popevke; 9.00 Maša; 9.45 Glasbeni mozaik; 10.30 Mladinski oder: Vesele sanje; 11.00 Glasbeni mozaik; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Kmetijski tednik; 12.30 Glasbeni mozaik; 13.20 Glasba po željah; 14.10 Nediški zvon; 14.40 Znanstvenofantastična nadaljevanka: Magellanov oblak (4. del); 15.25 Šport in glasba ter prenos z naših prireditvev, vmes lahka glasba; 16.00 Proslava 40-letnice Dijaškega doma v Gorici; 17.30 Športne vesti; 20.00 Zaključek.

LJUBLJANA
5.00, 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.30, 17.00, 21.00 Poročila; 5.00 Jutranji spored; 8.07 Radijska igra za otroke - Skladbe za mladino; 9.05 Se pomnite tovariši; 10.05 Nedeljska matineja; 11.00—13.00 Naši poslušalci čestitajo; 12.05 Na današnji dan; 13.20 Za naše kmetovalce; 14.15 Naši poslušalci čestitajo; 15.00 Nedeljska reportaža; 15.30 Medigra; 15.40 Pojo amaterski zbori - Tekmovanje Naša pesem '86; 16.05 Humoreska: Sue Townsend - Tajni dnevnik Adriana Molea; 16.30 Pogovor s poslušalci; 17.05 Operne melodije; 17.50 Zabavna radijska igra; 18.30 Glasbena medigra; 19.00 Radijski dnevnik; 19.35 Lahko noč, otroci!; 19.45 Glasbene razglednice; 20.00—22.00 V

nedeljo zvečer; 22.20—24.00 Glasba; 22.50 Literarni nočno; 0.05—4.30 Nočni spored.
--

RADIO KOPER (slovenski program)
10.30, 12.30, 14.30, Poročila; 9.00 Pozdrav, pregled dogodkov; 9.30—17.00 Sosednji kraji in ljudje; 11.00 Vročih deset; 11.30 Polje, kdo bo tebe ljubil; 12.00—14.00 Glasba po željah; 14.00 Marika in Drejček; 15.00 Na obisku; 15.30 Planinski čaj; 16.30 Primorski dnevnik; 17.00 Zaključek.

RADIO KOPER (italijanski program)
7.15, 12.30, 19.30 Radijski dnevnik; 10.30, 13.30, 17.30 Poročila; 6.00 Jutranja glasba; 6.30 Koledarček; 7.00 Dobro jutro; 8.00—12.00 Prisrčno vaši; 8.15 Flash back; 8.45 Športna rubrika; 9.30 Dragi Luciano; 10.35 Prost vstop; 11.00 Dogodki in odmevi; 11.35 Popevka tedna; 11.40 Napoved programov; 12.00 Glasba po željah; 14.30—20.00 Popolninski spored; 15.00 Kaj je novega?; 16.00 Športna oddaja; 18.00 Glasbene aktualnosti; 20.00—6.00 Nočni spored.

RADIO OPČINE
10.00 Jutranji val z ugankami, kvizi in "šensurji"; 12.30 Oddaja SKD Tabor in Knjižnice P. Tomažič, vodijo odboriki; 13.00 Glasba po željah, v studiu Sabina.

ponedeljkovi televizijski in radijski sporedi

RAI 1
10.00 Nanizanka: Trapper
11.00 Neposredni prenos iz Montecitoria: 40-letnica republike
12.15 Dnevnik - kratke vesti
12.20 Zabavna oddaja: Pronto... chi gioca?
13.30 Dnevnik
13.35 Dnevnik. Tri minute aktualnosti
13.50 Športna oddaja: Mundial
14.00 Zabavna oddaja: Pronto... chi gioca? (2. del)
14.45 Dokumentarna oddaja: Nascita della repubblica
16.45 Športna oddaja: Lunedì sport
17.00 Dnevnik - kratke vesti
17.05 Otroška oddaja: Il sabato dello zecchino (posebna oddaja)
18.00 Inf. odd.: L'ottavo giorno
18.30 Aktualnosti: Italia sera
20.00 Dnevnik
20.30 Dokumentarna odaja: 40 anni dopo - La Repubblica
21.50 Dnevnik
22.00 Mundial 86: nogometna tekma SZ - Madžarska
23.50 Dnevnik

RAI 2
9.45 Tedenska oddaja: Sereno variabile
11.00 40-letnica republike
12.15 Zabavni program: Cordialmente
13.00 Dnevnik
13.25 Dnevnik. C'è da vedere
13.30 Nadaljevanka: Capitol
14.30 Dnevnik - kratke vesti
14.35 Mladinska oddaja: Tandem
15.15 Kviz: Paroliamo
15.30 Šport: 69. Giro d'Italia
16.30 Otroška oddaja:
17.00 Športna oddaja
17.30 Dnevnik - kratke vesti
17.35 Aktualnosti: Oggi e domani
18.15 Aktualnosti: Spaziolibero
18.20 Športna oddaja: Super Mundial
18.40 Nanizanka: Bronk
19.50 Mundial 86: nogometna tekma Argentina - Južna Koreja
20.45 Dnevnik
21.45 Dnevnik
22.00 Dokumentarna oddaja: L'anno della repubblica
23.50 Mundial 86: nogometna tekma Poljska - Maroko

RAI 3
11.05 40-letnica republike
12.15 Koncert iz milanske Scale: recital mezzosopranistke Marilyn Horne in pianistka Martina Katza
13.05 Variete: Dadaumpa
14.10 Film: Anno uno (i. Luigi Van-nucchi)
16.15 Mundial 86: nogometna tekma Francija - Kanada
18.00 Informativna oddaja: La macchina del tempo
19.00 Dnevnik
19.30 Deželne športne vesti
20.05 Dokumentarna oddaja: I 40 anni della repubblica
20.30 Film: La ragazza di Bube (dram., It. 1963, i. Claudia Cardinale)
22.15 Dnevnik
22.20 Športna oddaja: Il processo al Mundial
Aldo Biscardi, ki vodi oddajo, bo neposredno iz Mehike obravnaval dogodke, zanimivosti in vse, kar lahko zanima domače navijače
23.50 Dnevnik

RTV Ljubljana
8.45 Zrcalo tedna
9.15 Integrali
10.30 Športna oddaja: Goli sveta, pregled s SP v nogometu
15.35 TV mozaik (ponovitev)
17.10 Športna oddaja: Goli sveta (ponovitev)
17.25 Poročila
17.30 Otroška oddaja: Nekaj za deževne dni
17.50 Nanizanka: Na črko, na črko (6. del)
18.20 Ljudska glasbila iz Makedonije: Kemane
18.45 Risanka
18.55 Propagandna oddaja
19.00 Danes. Podravski obzornik
19.30 Dnevnik
19.45 Vreme
19.47 Propagandna oddaja
19.55 SP v nogometu: SZ - Madžarska
21.50 Dnevnik
22.10 Propagandna oddaja
22.15 Nadaljevanka: Juanita La Larga (2. del)

TV Koper
7.10 Športna odd.: Il Mundial
12.30 Mundial: Brazilija - Španija
14.15 TV novice
14.20 Nanizanka: Kiss Kiss
15.00 Oddaja o medicini
15.45 Nadaljevanka: L'Andreana
17.00 Otroški program, vmes risanka
18.55 TV novice
19.00 Odprta meja

Danes v Odprti meji:
RIM — Ob zaključku kongresa KD
TRST — Razgovor s tajnikom KZ
Edijem Bukavcem pred volitvami
usarskih odborov
NABREZINA — Razstava Laboratorija Atelier
DOLINA — Nogometno srečanje redakcij PD - Piccolo
DOLINA — Pionirski pokal prijateljsva
REPEN — Nogomet: Kras-Pocenja

19.30 TVD Stičiče
20.00 Mundial: tekmi SZ - Madžarska in Argentina - Koreja
22.00 Dento al Mundial
24.00 Mundial: Poljska - Maroko

CANALE 5
8.30 Nanizanke: Alice, 8.55 Flo, 9.20 Una famiglia americana
10.15 Nadaljevanka: General Hospital
11.00 Kvizi: Facciamo un affare, 11.30 Tuttinfamiglia, 12.00 Bis, 12.40 Il pranzo è servito
13.30 Nadaljevanke: Sentieri, 14.25 La valle dei pini, 15.20 Così gira il mondo
16.15 Nanizanki: Alice, 16.45 Hazzard
17.30 Mladinski kviz: Doppio slalom
18.00 Nanizanka: Il mio amico Arnold
18.30 Kviz: C'est la vie
19.00 Nanizanka: I Jefferson
19.30 Kviz: Zig Zag
20.30 Nanizanka: I Robinson
21.00 Film: Il malato immaginario (kom., It. 1980, r. T. Cervi, i. A. Sordi, L. Antonelli)
23.05 Šport: avtomobilizem
0.05 Filmske novice: Première
0.35 Nanizanka: Gli inafferrabili

9.00 Nadaljevanka: Marina
9.40 Naniz.: Lucy Show
10.00 Film: La nostra vita comincia di notte (kom., ZDA 1960, r. R. McDougall)
11.45 Nanizanka: Switch
12.15 Nanizanka: Bravo Dick
12.45 Otroški spored: Ciao ciao, vmes risanke Rascal, Il tulipano nero, She-Ra
14.15 Nadaljevanki: Marina, 15.00 Aqua viva
15.50 Film: Gazebo (kom., ZDA 1959, i. G. Ford, D. Reynolds)
17.50 Nanizanka: Lucy Show
18.20 Nadaljevanke: Ai confini della notte
18.50 I Ryan
19.30 Febbre d'amore
20.30 Nadaljevanka: Il ricco e il povero (1. del)
22.50 Filmske novice: Cinema & Company
0.20 Nanizanka: Ironside, 1.10 Mod Squad

13.20 Kviz: Help
14.15 Glasbena oddaja: Dee-jay Television
15.00 Nanizanka: Ralph Supermaxieroe
16.00 Otroški spored: Bim, Bum, Bam in risanke
18.00 Nanizanka: Star Trek
19.00 Kviz: Gioco delle coppie
19.30 Nanizanka: La famiglia Addams
20.00 Risanka: Memole, dolce Memole
20.30 Nanizanki: Magnum PI, 12.25 Simon and Simon
22.20 Informativna oddaja: Controcorrente
23.05 Film: Dieci incredibili giorni (krim., 1972, i. M. Piccoli, M. Jobert)
1.10 Nanizanki: Cannon, 2.00 Gli invincibili

1947, r. E. Goulding, i. T. Power)
22.30 Naniz.: Nero Wolfe
23.30 Film: Telefonata a tre mogli (dram., ZDA 1952, r. J. Negulesco, i. B. Davis, G. Merrill, S. Winters)

TELEFRIULI
13.00 Risanka: Hanna e Barbera
13.30 Nogomet: Triestina - Catanzaro
15.30 Glasbena oddaja
18.30 Informativna oddaja: Realtà industriale
19.00 Dnevnik
19.30 Nanizanka: California Fiver
20.30 Film: Gli eroi sono stanchi (dram., r. Y. Ciampi, i. Y. Montand, M. Felix)
22.30 Dnevnik
23.00 Nanizanka: Arrivano le spose
24.00 Dnevnik

TELEQUATTRO
(Se povezuje s sporedi Italia 1)
Lastne oddaje:
13.20 Nedeljska nog. tekma
19.00 Il caffè dello sport
19.30 Fatti e commenti
19.45 Il caffè dello sport
23.15 Il caffè dello sport
23.45 Fatti e commenti
23.55 Il caffè dello sport

RADIO TRST A
7.00, 13.00, 19.00 Dnevnik; 8.00, 10.00, 14.00, 17.00 Poročila; 8.10 Koledarček; 8.30 Almanah: Londonski memorandum; 9.00 Glasbeni mozaik; 10.10 S koncertnega repertoarja; 11.30-13.00 Pisani listi: Poljudno čtivo, Sestanek ob 12., Lahka glasba; 13.20 Primorska poje: Sovodenska dekleta in Fantje izpod Grmade. Nato Glasbena priloga; 14.10 Čas in prostor: Iz šolskega sveta; 15.00 Otroški kotiček: Glasbene pravljice. Nato Glasbene skice; 16.00 Iz zbirnice pripovedništva; 17.10 Mi in glasba: Simfonični orkester RTVL; 18.00 Kmetijski tednik; 18.30 Glasbena priloga.

LJUBLJANA
5.00, 6.00, 6.30, 8.00, 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 14.00, 19.00, 21.00 Poročila; 4.30-8.00 Jutranji spored; 8.05 Aktualni problemi marksizma; 8.25 Ringaraja; 8.40 Naučimo se novo pesmico; 9.05 Z glasbo v dober dan; 10.05 Rezervirano za...; 11.05 Znano in priljubljeno; 11.35 S pesmijo po Jugoslaviji; 12.10 Veliki revijski orkestri; 12.30 Kmetijski nasveti; 12.40 Pihalne godbe; 13.00 Danes do trinajstih; 13.30 Melodije; 13.50 Ponedeljkov križemkrazem; 14.05 V gosteh pri zborih; 14.30 Mozaik; 15.30 Dogodki in odmevi; 15.55 Zabavna glasba; 16.00 Vrtljak želja; 17.00 V studiu; 18.00 Na ljudsko temo; 18.25 Zvočni signali; 19.00 Radijski dnevnik; 19.35 Lahko noč, otroci; 19.45 Ansambel Trim; 20.00 Kulturni globus; 20.10 Zaplešite z nami; 21.05 Simfonična glasba; 22.00 Našim po svetu; 22.30 Ob doma-

čem ognjišču; 22.50 Literarni nočno; 23.05 Zimzelene melodije; 0.05—4.30 Nočni program.

RADIO KOPER (slovenski program)
6.30, 7.00, 13.30, 14.30, 17.30 Poročila; 6.00 Glasba; 6.10 Vreme, Prometni servis; 7.30 Jutranji servis; 8.00-13.00 Prenos II. programa RL; 13.00 Danes na valu Radia Koper; 13.40 Primorske glasbene šole: Tolmin; 14.00 Novosti naše diskoteke; 14.40 Iz kulturnega sveta; 15.30 Dogodki in odmevi; 16.00 Glasba po željah; 16.30 Primorski dnevnik; 17.00 Športni dogodki; 17.40 Naša pesem - Maribor '86; 18.00 Zaključek.

RADIO KOPER (italijanski program)
6.15, 8.30, 9.30, 10.30, 13.30, 14.30, 16.30, 17.30, 18.30 Poročila; 7.15, 12.30, 15.30, 19.30 Dnevnik; 6.00 Glasba za dobro jutro; 6.30 Koledarček; 7.00 Dobro jutro; 8.00 Prisrčno vaši; 8.15 Flash back; 9.00 Glasba; 9.32 Dragi Luciano; 10.00 Popevka tedna; 10.10 Zdravo, otroci; 10.35 Vstop prost; 11.00 Kviz; 11.30 Na prvi strani; 12.00 Glasba po željah; 14.33 Popoldanski glasbeni program; 15.00 Zdravo, otroci; 15.45 Splash; 16.00 Besede in glasba; 16.15 Edig Galletti; 16.55 Pismo iz...; 17.45 The gitar club; 18.33 Klasična glasba.

RADIO OPČINE
10.00 Tedenski horoskop, vodi Majda; 17.00 Mix time, vodita Paolo in Roberto; 18.30 Športni komentar.

Soglasje za partizanski spomenik Razširitev območja obrtniške cone

Pobuda vaščanov v Rupi, da bi v tem kraju postavili trajno spominsko obeležje med narodnoosvobodilnim bojem padlim borcem, bo po večmesečnem pripravljalnem delu zdaj vendarle hitreje stekla. Občinski svet v Sovodnjah je namreč na zadnji seji v petek zvečer soglasno odobril sklep, ki dovoljuje, da se na občinskem zemljišču postavi spomenik. Zemljišče bo seveda ostalo še naprej last občine, ki bo po dograditvi prešla v varstvo in oskrbo tudi spomenik. Prošnjo je na občinsko upravo pred kakšnim mesecem naslovil pripravljalni odbor, v katerem so predstavniki vseh kulturnih in športnih društev ter zveze borcev. Spomenik bodo zgradili na približno 80 kvadratnih metrov veliki parceli v zgornjem delu vasi v bližini nekdanjega občinskega vodnjaka. V zelo kratkem času bodo pričeli z izdelavo izvršilnega načrta in urejanjem potrebne dokumentacije.

Sicer je bila petkova seja občinskega sveta, ki jo je vodil župan Vid Primožič, v glavnem posvečena obravnavi vprašanj s področja prostorskega urejanja, varstva okolja in urejanja prometa.

Tako je občinski svet (soglasno) odobril spremembo k okvirnemu načr-

tu področja za obrtniško cono v Rubijah. Območje namenjeno proizvodni dejavnosti se na osnovi variante razširi še na ozek pas vzdolž železniškega nasipa, ki doslej ni bil zajet v načrtu. S tem se seveda področje poveča za nadaljnjih okrog 3.500 kvadratnih metrov, kar pomeni pridobitev novih zazidalnih površin. Namesto dosedanjih petnajst zazidalnih parcel, je obrtniška cona po novem razdeljena na šestnajst.

Občinski svet je v zvezi z obrtniško cono sprejel tudi sklep, da se sproži postopek za razlastitev celotnega območja, ki je zapopadeno v prvem delu izvršilnega načrta. Za ta sklep je glasovala večina svetovalcev, vzdržala sta se dva predstavnika SSK, medtem ko tretjega ni bilo na seji. Občinski svet je nadalje odobril varianto k splošnemu občinskemu regulacijskemu načrtu. Gre za dopolnilo izvršilnih norm za trgovsko - obrtniško območje ob Tržaški cesti nasproti letališča in za skrajšanje in prekatégorizacijo manjšega zazidalnega območja v Gabrijah. Sklep je bil odobren z večino glasov, medtem ko sta se predstavnika SSK vzdržala.

Precej dolga razprava se je zatem razvila pri obravnavi osnutkov za dve

resoluciji, od katerih se prva nanaša na onesnaževanje okolja in odmiranje dreves na Goriškem Krasu, druga pa obravnava vprašanja s področja urejanja prometa.

O resoluciji glede varstva okolja smo obširno poročali že včeraj, zato velja tokrat več pozornosti nameniti drugemu dokumentu, ki je bil, prav tako kakor prvi, odobren soglasno. Razloge, ki so narekovali pripravo resolucij, je na seji obrazložil podžupan Klemše. Kot znano, bodo v kratkem, zaradi nujnih popravil, zaprti most na državni cesti št. 305 pri Zagraju in bo zaradi tega prišlo do precejšnjih težav v prometu. Najbolj primerno in hitro rešitev za zmanjšanje težav bi pomenilo odprtje avtoceste Moščenice - Vileš. Tako rešitev predlaga tudi občina Sovodnje, ki v dokumentu istočasno zahteva, naj ne bi po pokrajinski cesti Zagraj - Gorica dovolili prometa težkih vozil. V dokumentu občinski svet opozarja tudi na nujnost hitrega in stvarnega pričetka reševanja številnih odprtih vprašanj posodobitve in preureditve cestnega omrežja v pokrajini, v dogovoru med pokrajinsko upravo, deželo, državnim podjetjem AN AS in občinami.

V torek po osnovnih šolah podeljevanje bralnih značk

Po vseh slovenskih osnovnih šolah na Goriškem bodo v torek dopoldne priredili slovesnosti ob podeljevanju bralnih značk. Značke bodo prejeli učenci in učenke, ki so se med šolskim letom izkazali z marljivim prebiranjem slovenskih knjig. Za to priložnost bodo naše šole obiskali slovenski mladinski pisatelji, ki bodo učencem izročali značke.

Slovesnosti bodo, kot rečeno, potekale po posameznih šolah. Za goriško didaktično ravnateljstvo bodo prireditve na šolah v Ul. Brolo v Gorici, v Štandrežu, Pevmi, Števerjanu in na Plešivem.

V Ul. Brolo se bodo zbrali učenci obeh goriških osnovnih šol ob 9. uri.

V ŠTANDREŽU

PRAZNIK ŠPARGLJEV

Danes, 1. junija

ob 16. uri slikarski ex-tempore ob 19. uri nastop godbe iz Anhovega in štandreške ritmične skupine.

Sledi prosta zabava.

Praznovanje se nadaljuje 7. in 8. junija.

izleti

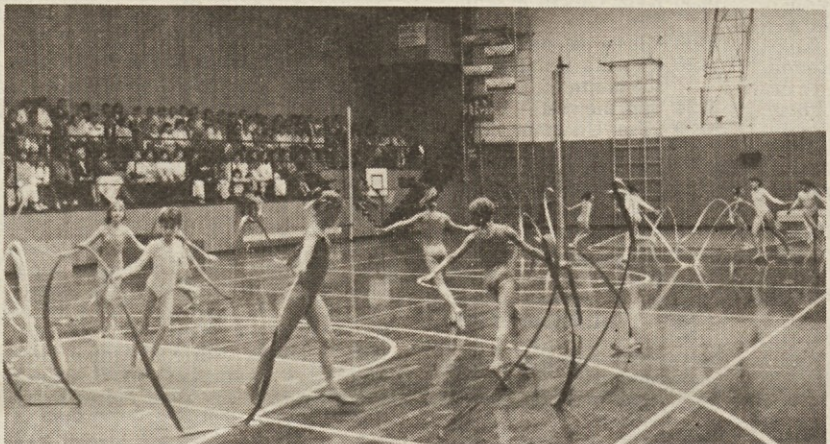
SPD Gorica obvešča, da so še na razpolago mesta v avtobusu, ki bo v nedeljo, 8. junija peljal v Drežnico, na srečanje planincev. Udeleženci bodo obiskali tudi Gregorčičev grob. Prijave najkasneje do torka, 3. junija v trgovini Baucon v Gorici in pri Brankotu Kuzminu v Sovodnjah.

Bevilacqua na obisku pri sindikatih

Dr. Enzo Bevilacqua, ki je 5. maja prevzel dolžnosti predsednika goriške Trgovinske zbornice in ki je bil te dni izvoljen tudi za predsednika posebne agencije za tržiško pristanišče, se je pred kratkim sestal tudi s tajniki sindikalnih zvez CGIL - CISL - UIL, Pinijem, Brancatijem in Sniderom. Bevilacqua je na srečanju s predstavniki treh največjih sindikalnih združenj potrdil usmeritev glede kolektivnega vodstva zbornice ter izrazil pripravljenost sprejemati predloge vseh gospodarskih, političnih in družbenih komponent v pokrajini.

Srečanje je bilo tudi priložnost za izmenjavo pogledov glede vprašanja priprave zakona za obnovitev goriške proste cone. Kakor je mogoče razbrati iz poročila za tisk sindikalne zveze CGIL - CISL - UIL, so prišla do izraza enaka ali podobna stališča s tisti, ki so bila izluščena na nedavnem javnem posvetu o goriški prosti coni in ki jih je pripravila sindikalna zveza za CGIL - CISL - UIL.

Akademija mladih domovcev

V telovadnici Kulturnega doma v Gorici je bila v petek zvečer lepa športna manifestacija v prireditvi ŠD Dom. Ob zaključku sezone so mladi telovadci in ritmičarji pripravili bogato akademijo in k sodelovanju povabili tudi vrstnike iz Nove Gorice, učence osnovne šole 9. korpusa in Milojke Štrukelj. Ob tej priložnosti pa so seveda primerno počastili in izro-

čili priznanja članom mladinske ekipe v orodni telovadbi, ki je na republiškem tekmovanju osvojila 2. mesto, republiškem prvaku Mitji Marasiju in najboljšim, ki so tekmovali za rdečo - belo kolebnico. O prireditvi, ki si jo je ogledalo zelo veliko naših ljudi, podrobno poročamo na športni strani.

Proslave 40-letnice republike

Številne slovesnosti s podelitvijo priznanj in odlikovanj, kulturnimi in športnimi nastopi bodo jutri in v prihodnjih dneh tudi v raznih krajih na Goriškem, v počastitev 40-letnice republike. Po nekaj letih bo jutri namreč, čeprav izjemoma, spet državni praznik.

Na Trziškem bodo slovesnosti v Trziču, Štarancanu, Škocjanu, Foljanu, dalje v Gradišču in v raznih drugih krajih. V Ronkah so obletnico ustanovitve republike počastili že včeraj dopoldne z veliko športno in kulturno manifestacijo, na kateri so sodelovali učenci in dijaki vseh osnovnih in srednjih šol iz Ronk. Zbranim na občinskem stadionu je govoril župan De Pace.

V številnih občinah na Trziškem so tudi letos obnovili tradicijo, ko so župani in predstavniki občin izročili mladim izvod republiške ustave. Tako je bilo v Štarancanu, Doberdobi in še drugod. Ob dnevu republike je obrambno ministrstvo podelilo odlikovanja udeležencem odporniškega gibanja.

V Gorici bo proslava 40-letnice republike prihodnjo soboto, na pobudo

občinske uprave. Ob 18. uri je napovedana slavnostna seja občinskega sveta, na kateri bo župan izročil desetim občanom vojaška odlikovanja za zasluge v odporniškem gibanju. Razne ustanove, med temi tudi Vsedržavno združenje partizanov Italije, so ob jutrišnjem prazniku izdale proglas.

Komemoracija pri Petovljah

Pred spomenikom pri Petovljah je bila včeraj dopoldne spominska slovesnost ob 14. obletnici tragičnega atentata, v katerem so izgubili življenje trije pripadniki karabinjerskega zbora. Predstavniki oblasti in karabinjerjev so pred spominsko obeležje položili vence.

Sporthema samo še danes in jutri

Na razstavišču ob ločniškem mostu je še danes in jutri od 10. do 21. ure odprt sejem Sportheta. Poleg razstave športnih oblačil, opreme in potrebin za športno dejavnost nasploh, velja opozoriti na vrsto vzporednih prireditev, ki jih je danes in jutri kar precej. V prvih jutranjih urah se bo končal avtomobilski rally, ob 10. uri je napovedano srečanje s tremi svetovnimi popotniki, ob 13.30 bo tekmovalje v lokostrelstvu, ob 18.30 nagajevanje, zvečer pa še predvajanje filmov in ob 20.30 slovesnost ob podelitvi posebnih priznanj športnikom.

Hudo ranjen mladenič pri Trziču

Zelo težke telesne poškodbe je v prometni nesreči zadobil 19-letni Valentino Cettul iz Ronk, ki je na zdravljenje v bolnišnici na Katinari, s strogo pridržano prognozo. Cettul se je peljal na motorju yamaha, ki ga je upravljal 20-letni Massimo Furlan iz Ronk. Ta je v nesreči zadobil nekoliko lažje poškodbe. Trenutno je na zdravljenju v Trziču. Nesreča se je zgodila v predmestju Trziča, v bližini zavarovanega železniškega prehoda Furlan je z motorjem trčil v avto, ki ga je upravljal 21-letni Antonio Trevisan iz Trziča.

kino

Gorica

VERDI 16.00—22.00 »Il mostro di Firenze«. Prepovedan mladini pod 18. letom.

CORSO 15.30—22.00 »Il mio nemico«. VITTORIA 16.00—22.00 »Ragazine vogliose«. Prepovedan mladini pod 18. letom.

Tržič

EXCELSIOR 16.00—22.00 »Spie come noi«. COMUNALE 17.30—22.00 »Očka na službenem potovanju«.

Nova Gorica in okolica

SOČA 16.30 »Od Atlantika do Pacifika«. 18.30—20.30 »Nostradamus«. DESKLE 17.00 »Živali govori«. 19.30 »Seks z zvezdami«.

Pogovor z doberdobskimi upravitelji o radioaktivnosti

Nevarnost ni še mimo, zato moramo biti previdni

Med vsemi Občinami na Goriškem je doberdobska z največjo pozornostjo vzela v poštev podatke o radioaktivnosti in s tem v zvezi sprejela tudi ustrezne ukrepe. Potem ko so ugotovili, da je v nekaterih primerkih mleka iz Doberdoba prisotna izredno visoka koncentracija joda I31, je župan podpisal dve odredbi za zaščito zdravja prebivalstva.

Z županom dr. Mariom Lavrenčičem in odbornikom dr. Karlom Černičem smo se pogovorili o sedanjem stanju v občini.

Kakšno je stanje v zadnjih dneh?

LAVRENČIČ: »Če so na vsedržavni ravni že pred enim tednom proglasili, da je nevarnost mimo, v deželi in še posebno v naši občini izjemno stanje še ni mimo. Podatki, ki smo jih v teh dneh prejeli dnevno, od silej pa dvakrat tedensko, nam narokujejo, da pozorno sledimo vprašanju radioaktivnosti in ne preključimo odredbe, ki torej še vedno velja.«

S katerimi podatki razpolagate?

ČERNIČ: Brž ko nas je KZE opozorila na izredno visoko okuženje v mleku, smo se povezali z Odborom za informiranje o jedrskem onesnaže-

nju, ki deluje v Trstu. Odbor nam je že posredoval nekatera splošna navodila, ki veljajo tudi za naše občane. Opozoril pa bi na metodološko vprašanje: srednji podatki za stanje v pokrajini so preširoki za podrobno poznavanje posameznih stvarnosti. Zaradi tega redno posredujemo laboratoriju v Trstu primerke mleka, kreme in zelenjave iz raznih predelkov naše občine, tako da si bomo lahko čimprej oblikovali popolno sliko o stanju pri nas in nato dali ustrezne nasvete občanom.

Ktere so najnoveše številke o radioaktivnosti v vaši občini?

ČERNIČ: Podatki so precej nihanje in se oddaljujejo od povprečij, če je v pokrajinskem merilu srednja vrednost v mleku do 5 nanokirijev joda v litru, so pri nas 27. t. m. ugotovili vrednosti od 1,7 do 19 nanokirijev. V zelenjavi je bilo v začetku tedna od 3,1 do 43, v krmi pa od 3,4 do celo 286 nanokirijev v kilogramu. Nihanja dokazujejo, da mora ugotavljanje potekati na osnovi čim bolj razčlenjene analize velikega števila primerkov.

Toda odkod tako velike razlike na razmeroma majhnem področju?

LAVRENČIČ: Razlike so med svežo krmo, oz. travo, ki je bila pokošena po začetku kontaminacije in staro krmo, ki je neoporečna. Pri tem pa je nad vse pomembno opozorilo glede mleka: dokazano je, da je hudo okuženo mleko krav, ki so jih krmili s svežim senom. Tega mleka naj ljudje nikar ne pijejo, tako v naši kot v drugih občinah. Boljše je mleko iz mlekarn, kjer se okuženo mleko razredči v neoporečnem mleku krav, ki so uživale samo staro krmo.

Alarm se je pri vas pričel šele 3 tedne po začetku okuženja, v drugih občinah kjer stanje po vsej verjetnosti ni bistveno drugačno — pa še

Agromarket
GORICA

Ul. Favetti 5 - Telefon: (0481) 84741

TRAKTORJI
landini

VSE VRSTE TRAKTORJEV — BALIRKE ZA SENO — KOSILNICE — FREZE — ŽAGE — ATOMIZERJI — MOTOKULTIVATORJI — RAZPOLAGAMO Z RABLJENIMI TRAKTORJI IN DRUGIMI KMETIJSKIMI STROJI.

POSEBNI POPUSTI

Naši kmetijski stroji so posebej primerni za delo na kraških poljih.

PRIZNANO MEDNARODNO
AVTOPREVOZNIŠKO
PODJETJE

La Goriziana
S.R.L.

GORICA - Via D. D'Aosta 180 - Tel. (0481) 22351 (avtomatska centrala)
TELEX: 460107 LAGORI I

PREVZEMAMO PREVOZ VSAKOVRSNEGA BLAGA

Dijaki višjih srednjih šol za Cankarjeva priznanja

Za beli kruh

Obe manjšini živita v skoraj enaki stvarnosti (s Korošci se čutimo povezan z nevidno, a trajno nitjo) in si delita enak "črn kruh". Obe manjšini sta del slovenskega naroda, ki ga državne meje delijo na več delov, a ki ohranja vso svojo moč in željo po obstoju. Slovenski manjšini v Italiji in Avstriji se morata zato še naprej boriti in si končno izboriti "beli kruh" enakopravnosti in pravice.

(David Calzi, 1. b Prešeren)

Trpka resnica

Črni kruh manjšine - le tri preproste besede, ki vendar skrivajo v sebi globlji pomen, pomen trpke in boleče resnice. Resnice, ki se nam odkriva dan za dnem. Kaj pravzaprav pomeni biti zamejec? Je morda to človek, odrinjen od svojega korita, deseti brat? Ampak s kakšno pravico lahko rečeš človeku, zamejcu: "To ni tvoja zemlja, ti si druge narodnosti, čez mejo je tvoja domovina!" Človeku, katerega rod je zakoreninjen v tej zemlji; človeku, katerega predniki so prelili kri za to zemljo? Ni že sam v tiski, ko ne ve več, kam naj se postavi, kdo pravzaprav je? Bori se za svoje pravice, čeprav je večkrat osramočen, opljuvan, in kljub temu ne zataji svojega materinega jezika. Boj se nadaljuje. Dokazati mora, da dvakrat več velja, ne more si dovoliti povprečnosti.

(Kristina Carli, II. a Prešeren)

»Ščava«

Zvonec je zabrnal. Šolska vrata so se odprla v svobodo in sonce. Kratek pogovor s sošolci pred šolo, in že sem stekla k avtobusni postaji. Vstopila sem v avtobus in se zagledala skozi okno v prijeten pomladni dan. Namenjena sem bila v gledališče in ko sem se podala v drobovje mesta, sem začutila, da mi Trst pomeni veliko, čeprav

Črni kruh manjšine

so utesnjujoče stavbe, ostanki nekdanje veličine, mrko zrla vame. Iz torbe sem vzela slovensko antologijo in jo začela zamišljeno prelistavati. Tedaj sem za seboj zaslišala fantovski glas: "Ščava!" Krepko je zarobantil in stopil naprej. Prvi trenutek sem obstala kot vkopana. Nisem hotela verjeti, da me nekdo zaničuje, ker pripadam drugemu narodu. Narodu, ki ima drugačne tradicije, različno mišljenje in kulturo, ki jih morda niti ne pozna.

(Barbara Zlobec Prešeren, IV. v. g.)

Moč upora

Delo se vsak dan pričinja. Tudi v pekarnah vse teče in dela. Pek mesi kruh. Različen je: beli, črni, beli, črni... Prvi sem, drugi tja. Prvi boljši, drugi slabši. Prvi za imenitno, bogato gospodo, drugi za reveže in popotnike. Tako razlikovanje čutijo manjšine. Njihovo življenje je črno in temno, grenko in trdo, prav tako kot črni kruh. Vendar imajo še dovolj moči, da se upirajo tistim, ki jih zatirajo.

(Tanja Masten, Znanstveni licej Prešeren, II. b)

Vedno potrpi

Skoraj vsak dan nas dnevnik seznanja s takšnimi problemi: naše spomenike in slovenske table oskrunjujejo s kljukastimi križi in žaljivimi napisi. Ko nas slišijo govoriti v slovenščini, nas prevečkrat grdo gledajo in nas

včasih celo zmerjajo z besedo "sciaci". V javnih uradih ne sprejemajo dokumentov in prošenj v slovenščini. Zdi se, da se Slovenci temu ne znamo dovolj upreti, ker smo že po naravi taki, da vedno potrpi.

(Dunja Grgič, Državno učiteljske A. M. Slomšek)

Kulturna tradicija

Mladi Slovenci, ki jih obdaja morje italijanstva, so še danes v podrejenem položaju, saj so vedno prisiljeni izbirati, čeprav jih k temu očitno nihče ne sili. Kot se Rebula v svojih delih postavlja pred izbiro: ali naj ostane zvest svojemu jeziku in narodu ter se poveže s slovensko kulturno tradicijo ali naj se podredi večini ter sprejme italijansko kulturo, tako sem tudi jaz kot vsi moji vrstniki duševno razdvojeni: navezana sem na domačo zemljo, na Kras in slovensko tradicijo, hkrati pa me prevzema blišč tisočletne italijanske kulture. (Zato me je branje Pahorjevih del, in sploh manjšinska problematika, prizadela in navdušila, saj se v teh delih zrcali zgodovina trpinčenega slovenskega naroda).

...Ni treba posebej poudarjati, da je težko biti zaveden Slovenec v tujem, nenaklonjenem okolju. Od posameznika zahteva to odločnosti, trden značaj, neupogljivo voljo. Kolikokrat bi raje zamolčal, da si Slovenec, pa ne moreš in ne smeš. Asimilacijski proces, ki se počasi, a vztrajno zajeda posamezniku v srce, mu jemlje narodno zavest in samostojnost, je mogoče preprečiti le s ponosno zavzetostjo za svoj jezik in kulturo.

(Agata Kuhar, V. v. g. Prešeren)

Mesto - vas

Mesto - vas. Dva kontrasta. V mestu smo Slovenci kot jedro oreha, na vasi kot njegova lupina. Smo manjšina v večini v mestu, na podeželju pa predstavljamo mi večino, ki žal počasi, počasi splahneva.

(Maša Bandelj, Prešeren IV. v. g.)

Več stikov

Italijanski večini moramo dokazati, da se svoje pripadnosti ne sramujemo, ampak da smo ponosni nanjo. Imeti moramo več stikov z italijanskimi soseščani in jih poučiti o naših problemih. Le tako nas bodo morda razumeli in upoštevali, ne pa samo žalili.

(Manica Maver, Prešeren IV. v. g.)

Težko je razumeti

...Ne morem pa razumeti, kako so si predstavljali, da bodo kar na lepem prečrtali maso ljudi, ki je bila vkoreninjena že stoletja na Tržaškem, prečrtali jezik, ki stoletja dolgo prebiva med ljudmi v mestu in na Krasu. Naj bi se ljudje kar na lepem prelevili iz Slovencev v Italijane? Naj bi kar naenkrat pozabili jezik, ki ga poznajo, odkar so se rodili in ga uporabljajo vsak dan doma, na cesti, v trgovini? Zakaj? Mar ne živijo tu od vedno? In bi se morali sedaj umakniti ali se potujčiti?!

(Nada Rojc, Znanstveni licej Prešeren, I. a)

Pristnost ljudi

Sedela sem na pečini in poslušala bučanje morja pod seboj. Bela skala polna žlebičev je bila porasla z mahom. Zdela se je, da je prirasla k tlom. Suha, od sonca ožgana trava, je bila upognjena kot zgubana starka nad razpokano rdečo zemljo. In bori, tisti temni, mrki bori, ki že stoletja kljubujejo viharjem... To je Kras, kamniti svet, na katerem žive pristni, žilavi in močni ljudje. Že več stoletij skušajo iz bakrene prsti pridobiti čim več za vsakdanje preživljanje. A kljub vsemu jim trdo življenje ni zbrisalo smeha z zagorelega obraza.

Tedaj mi je pogled zdrnil na mesto ob morju. Tudi tu so nekdanj živel preprosti ljudje, ljudje, ki jih hudi udarci usode niso zlomili, niti takrat, ko je sovražnikov škorenj teptal naša tla. Fašisti so hoteli nas in naš jezik zbrisati z zemljevida. Z Gentilejevo reformo je bil slovenski jezik v šolah ukinjen. Če so otroci v razredu spregovorili v materinščini, jih je doletela usoda male Julke, katero je učitelj obesil za kite na obešalnik.

(Nataša Stopar, I. a Prešeren)

Tokrat objavljamo odlomke iz prispevkov dijakov višjih srednjih šol, ki so sodelovali na natečaju za Cankarjeve nagrade.

Kot smo že pisali, so nekateri dijaki naših šol želi lepa priznanja tudi na vseslovenskem tekmovanju. Mi seveda objavljamo izbor tekmovanja na Tržaškem in Goriškem. V ospredju je tokrat naše, manjšinsko vprašanje; zanimivo je, kako nanj gledajo mlajše generacije in tudi v tem je vrednost prispevkov.

Usodna izbira

..., saj te tvoja bit, tvoje sanje, tvoja notranja stiska stalno pogojujejo, so del tebe, so ti. Nič čudnega, če moraš premagovati razdvojenost, saj si stalno postavljen pred izbiro in tvoje izbire so usodne. Oče in bajta ti nista dana, moraš si ju priboriti in ta boj traja, dokler živiš. Predvsem če si manjšinec. Toda Lipušev protagonist noče biti manjšinec v običajnem pomenu besede. Ta termin mu je pretesen. Noče se odpovedati svoji želji po prostosti, noče se odpovedati pravici, da pri svojih izbirah zgreši, ker noče zanikati svojih nagonov, svoje življenjske pristnosti. Vse, kar ga oklepa, kar diši po pravilniku, je treba odpraviti, ali bolje, uničiti. Mislim, da se vsem lahko zgodi, da začutijo svoje manjšinstvo kot oklep, zaradi običajev in pravil, ki vladajo v njegovem krogu.

(Alenka Bullo, Klasični licej Prešeren)

Zatiranje

Lipuš opisuje ubogega dečka Tjaža, ki mu je oče doma razložil, kam naj mu prinese zajtrk, a ga on ni prav dobro razumel. Pa kaj bi ga razumel, saj oče ni razlagal z besedo, Tjažu je razložil pot s kretnjami in v gozdu, kjer je bil oče drvar, je bilo nešteto stezic enakih, nešteto podobnih križpotij, da se je ubogi Tjaž zmedel in zašel po napačni poti. Iskal je očeta ter bajto, a zaman, pot je bila zgubljena. Jokaje se je Tjaž spustil v dolino ter se vrnil domov. Ko se je oče vrnil iz gozda domov, ga ni ozmerjal, oče ni uporabljal besed, prijel je palico in udarjal. Svoje otroštvo je tako Tjaž preživel brez veselja in razumevanja. Lahko bi sedaj to povežala s slovensko manjšino na Tržaškem in Koroškem. Slovenska manjšina je že toliko pretrpela in še toliko trpi, prav zato ker je manjšina, ker hoče velikost in večja možnost razvitosti večine manjšino zatreti.

(Irena Raseni, Učiteljske A. M. Slomšek Vzgojiteljska šola)

Nič čudnega, če si zašel in nisi našel ne očeta ne bajte

(F. Lipuš)

Velik upor

To je bil njegov zadnji, veliki upor: uprl se je svojemu lastnemu življenju. Kakor je bil nekoč Tjaž žrtev nekdanje družbe, tako igra danes vlogo žrtev današnji človek, zato sedi na zatožni klopi tudi sedanja družba. Cemeravi, jokajoči ljudje živijo na atomskem planetu s svojimi krivicami, nesrečami in obupi: izhoda seveda ni.

(Damjan Visentin, Učiteljske S. Gregorčič Gorica)

Teža pravil

Upreti se postavljenemu redu je značilno za doraščajočega človeka, ki se želi osamosvojiti in se znebiti pravil, ki jih je nekdo drug, oziroma druž-

ba določila v njegovo korist. Ko omejenjena pravila postanejo pretežka in ovirajo samostojen razvoj osebnosti, zadobijo torej očitno škodljiv učinek, se mladoletnik upre načelom, ki so označevala življenje njegovih staršev, še prej dedov in pradedov ...

(Marko Humar, Trgovska šola Ž. Zois Gorica)

Poseben značaj

Nihče ni torej odgovoren za Tjažev samomor. Sošolci in profesorji so izjavili: »Bil je fant s posebnim značajem«. Kaj pa pomeni izraz »poseben«? Ali mislijo na norost, na nezrelost, na nenormalnost?

Ne strinjam se s tistimi, ki zagovarjajo to hipotezo. Upala bi si reči, da je družba odgovorna za vse Tjaže in

Nine, odgovorna za vse nesreče, ki doletijo človeka.

V družbi ostaja večno nerešljiv problem: pogovor. Ljudje se premalo pogovarjajo, niso pripravljeni poslušati prijatelja in mu pomagati v težavah, ker jim je to naporno. Ljudje nimajo več humanističnih nagnjenj, skrbijo raje zase in za svoje družine (in še to ne vedno). Ljudje so zaprti vase in težko stegujejo roke, da bi rešili koga.

(Ingrid Gulič, Trgovski zavod Žiga Zois Trst)

Določena pot

Tjažu ni dana možnost izbire, njemu je pot že vnaprej določena in prav zato se upira. Življenje mora biti iska-

nje, če nimaš, kaj iskati, čemu živiti? In Tjaž išče pot, ki bi peljala izven dogem, zavodskih in življenjskih predpisov. On noče biti obroček v dolgi verigi, biti hoče obroček zase ...

(Marina Furlan, Klasični licej Prešeren)

Življenje je iskanje

Življenje je iskanje, uresničevanje nečesa, čemur pravimo ideali. Ideali pa niso - vsaj po filozofski opredelitvi - uresničljivi, kvečjemu se jim lahko približamo, vendar pa ostaja v nas zavest, da jih ne bomo nikoli popolnoma realno dosegli. Neprestano iskanje in težnja po izhodu iz vsesplošne utesnjenosti, ki izvira iz zavesti, da popolnosti pravzaprav ni, pa se kaže tudi pri naših novejših literaturah, saj je literatura navsezadnje vsakdanja stvarnost, prikazana skozi prizmo lastnega doživljanja. Zato pa je pogled na »iskanje« lahko različen ... Dijak Tjaž se upira vsemu že od mladih nog s »praskanjem«, ki je simbol upora. Njegov upor pa ni uspešen. Tjaž ne najde poti, ki jo je iskal, posledica tega je njegov samomor ...

(Lidija Glavina, IV. a Znanstveni licej Prešeren)

Prispevajte za

»Dijaško matico«

NOVA POLETNA OBUTEV

modeli in modne barve
usnjene galanterije
in torbic

Stefani Claudio
TRST — Ul. Battisti 23 — Telefon 723206

Emporio
FIorentino

TRST - Ul. S. Maurizio 16 (Trg Ospedale) - Tel. 794669

ŠIROKA IZBIRA OBLEK IN HALJ
VSEH VELIKOSTI

PO IZREDNIH CENAH

13. nogometno SP v Mehiki

»Azzurri« včeraj v otvoritvenem srečanju z Bolgari le izenačili Italija zamudila priložnost

ITALIJA — BOLGARIJA 1:1 (1:0)

STRELCA: Altobelli v 44. min.; Sirakov v 85. min.
ITALIJA: Galli, Bergomi, Cabrini, De Napoli, Vierchowod, Scirea, Conti (od 65. min. Vialli), Bagni, Galderisi, Di Gennaro, Altobelli.
BOLGARIJA: Mihajlov, Zorakov, A. Markov, Arabov, Dimitrov, Gospodinov (od 74. min. Jeljaskov), Mladenov, Sirakov, Getov, Sadkov, Iskrenov (od 65 min. Kostadinov).
SODNIK: Fredriksson (Švedska). **GLEDALCEV:** 100.000. **RUMENI KARTONI:** Bergomi, Cabrini in Markov.

CIUDAD MEXICO — V uvodni tekmi 13. mundiala Italiji ni uspelo premagati skromne reprezentance Bolgarije. Končni izid 1:1 je do »azzurrov« precej nepravilčen, saj so bili ves čas tekme boljši nasprotnik, poleg tega pa so si ustvarili nekaj res lepih priložnosti, v katerih bi lahko dokončno zapečatili usodo Bolgarov. Toda nogomet je igra, v kateri štejejo le goli in pri tem je bila Bolgarija enako uspešna kot Italija. Igra, ki so jo pokazali Bearzotovi izbranci, je bila dokaj zanesljiva, akcije so

bile dobro organizirane in De Napoli ter Di Gennaro sta dokazala, da je bila Bearzotova odločitev, da ju uvrsti v ekipo, pravilna. Toda sinoči za zmago proti povprečni Bolgariji, ki praktično ni pokazala ničesar, dokaj solidna igra »azzurrov« ni bila dovolj

za zmago. Manjkal je kanček sreče, predvsem pa več odločnosti v nekaterih zrelih priložnostih.

Po toči je prepozno zvoniti in sinočno zamujeno priložnost bo treba nadoknaditi neke drugje, najprej proti Argentini, nato pa še proti Južni Koreji. Brez dvoma bodo na naslednjih tekmah važni tudi goli, saj se lahko zgodi, da o napredovanju v osmimo finala odloča razlika v zadetkih.

Sama kronika tekme ni posebno zanimiva. Italija je bila boljši nasprotnik in že v prvem polčasu bi De Napoli, Altobelli, Di Gennaro in Galderisi lahko zatresli mrežo. Končno so »azzurri« kronali svojo premoč z

golom Altobellija v 43. minuti. Di Gennaro je lepo izvedel prosti strel z leve strani, v kazenskem prostoru se je najbolje znašel Altobelli, ki je z mojstrskim strelom premagal Mihajlova.

Drugi polčas je bil podoben prve, le da se je razlika v kvaliteti in tudi fizični pripravljenosti zdela še bolj prepričljivo v prid Italiji. Slednja si je tudi ustvarila nekaj izrednih priložnosti, toda prav po eni izmed njih, ko Altobelli 5 minut pred koncem ni izkoristil lepe podaje Viallija, so Bolgari v protinapadu s Sirakovom izenačili in tako osvojili točko, ki je po prikazani igri zanje morda prebogato plačilo.

MNENJE NAŠEGA TRENERJA

Milan Mikuš:

Neprimerna taktika

Trener prosiškega Primorja Milan Mikuš je otvoritveni tekmi sledil z velikim zanimanjem. Ob koncu nam je tako ocenil igro:

»Na dlan je, da so imeli Italijani veliko priložnosti za izdatno zmago. Prvi polčas so Bolgari igrali z namenom, da iztržijo neodločen rezultat brez golov. Igrali so pretežno na sredini italijanskega polja, kar se je izkazalo kot samomorilna taktika.«

»Consa igra Bolgarov proti izkušnim italijanskim branilcem ni rodila nobenega sadu in je nasprotno privedla do nevarnega prevesa moči naprej v škodo obrambe, ki je tudi igrala conso. Ob statično postavljeni obrambi so Italijani z lahkoto prodirali v protinapad.«

»Igro Italije ocenjujem kot dobro. Proti njej bi Bolgari uspeli samo, če bi organizirali obrambo na moža in bi jo seveda tudi s fizičnega vidika zmogli. Podcenjevanja pri Italijanih nisem opazil. Nekatere počasnejše akcije, so bile verjetno sad utrujenosti. Najboljši so bili Scirea, Altobelli, Galderisi in De Napoli.«

Bearzot: »Igra dobra, a sreče ni bilo«

V slačilnicah je bilo vzdušje po tekmi različno, Bolgari so bili navdušeni nad remijem, Italijani pa precej razočarani. Bearzot je menil: »Izredno sem zadovoljen z igro svojih, posebno pa še z nastopom najmlajših. Srečanje je bilo zanimivo, škoda le, da so nas Bolgari presenetili v edini priložnosti, ki so jo ustvarili. Čar nogometa pa je prav v tem in zato se bomo morali boriti prav do zadnjega. Kar pa se tiče spopada z Argentino, bi želel, da bi ponovili igro, ki smo jo predvajali tokrat, le

nekaj več športne sreče bi morali imeti.«

Trener Bolgarije Ivan Vutzov je bil seveda drugačnega mnenja. Zadovoljen je bil z remijem in je dejal, da je Italija igrala svojo običajno igro, v kateri je protinapad njeno glavno orožje. Po njegovem mnenju sta Italija in Argentina enakovredni ekipi, zato bo ostala taktika Bolgarije nespremenjena.

Cabrini je tekmo komentiral takole: »Če upoštevamo dejstvo, da je bila to prva tekma prvenstva, moramo biti z

igro in fizično kondicijo nadvse zadovoljni. Nesmiselno je govoriti o nesreči, v nogometu veljajo le zadetki.«

Altobelli je bil po tekmi zelo optimist: »Mislim, da je bila naša igra veliko boljša od tiste, ki smo jo predvajali na začetku prvenstva v Španiji, kar nam daje upanje za dobro nadaljevanje. Posebno bi pohvalil De Napoli, bil je najboljši na igrišču.«

Ob koncu še komentar Menottija, bivšega trenerja Argentine: »Zadeti so kot velika ljubezen, ko jih izgubiš, drago plačš.«

Lestvica skupine A

Italija	1	0	1	0	1:1	1
Bolgarija	1	0	1	0	1:1	1
Argentina	0	0	0	0	0:0	0
J. Koreja	0	0	0	0	0:0	0

PREOSTALE TEKME: jutri, 2.6., ob 20.00 v Ciudad Mexico: Argentina - Južna Koreja; 5.6. ob 20.00 v Puebli: Italija - Argentina; ob 24.00 v Ciudad Mexico: Bolgarija - Južna Koreja; 10.6. ob 20.00 v Puebli: Italija - Južna Koreja; ob 20.00 v Ciudad Mexico: Bolgarija - Argentina.

Otvoritev - enostavna in jedrnata

S skopo odmerjenim časom za vsako točko programa sta 100-tisočglava množica stadiona »Azteca« in z njo nekaj milijard ljudi po vsem svetu prisostvovali otvoritveni slovesnosti. Tesnost stadiona in prepričanje organizatorjev, da ljudi zanima bolj igra kot otvoritev, sta narekovala hitrost in enostavnost. Prvo uro so Mehikanci s folklorno predstavo zabavali občinstvo in mu tudi krajšali čas.

V nadaljevanju so Florentinci prikazali svoj starinski nogomet, sledil pa je mimohod zastav 24 udeleženk prvenstva. V govorniški del so posegli Guillermo Canedo in Rafael del Castillo za OK, Joao Havelange za FIFA in mehiški predsednik republike Miguel de la Madrid.

Skupina D - od danes s polno paro

Tveganje Brazilije

Manj zaradi pričakovane vrednosti ekip in več zaradi osvajanja simpatij Mehikancev se današnji dvoboj med Brazilijo in Španijo obeta kot eden najbolj vročih prvega dela turnirja.

Brazilci so s številnimi srečanji z domačimi novinarji in z razdeljevanjem avtogramov dokaj hitro odpravili ostrino, ki se je ustvarila ob njihovem prihodu v Mehiko. Istočasno so se tudi Španci potrudili, da bi osvojili domačine, s katerimi so vezani z jasnimi kulturnimi vrednotami.

Brazilska ekipa je pravi mozaik in je v zadnjih dneh večkrat spremenila

la svojo zunanost. Falcao ne bo igral, zamenjal pa ga bo Socrates. Se je bivši član Fiorentine res tako popravil? Junior bi utegnil biti važnejši. Santano skrbi obramba in precej tudi ostrejša igra Špancev. Španci sami tudi niso izredni mojstri, predvsem ko ne igrajo doma.

Spored skupine D:

- Danes: Španija - Brazilija
3. junija: Alžirija - Severna Irska
6. junija: Brazilija - Alžirija
7. junija: Severna Irska - Španija
12. junija: Brazilija - Severna Irska
Španija - Alžirija

v tretjem polčasu

Portugalska: sindikalni spor

MONTERREY — Na zadnji prijateljski tekmi se je Portugalska predstavila z obrnjenimi dresi. Igralci so tako protestirali proti lastni zvezi zaradi nizkih nagrad. Mednarodna nogometna zveza bo to vrsto protesta kaznovala s slano globo. Plačala pa bo portugalska zveza.

Nadure za prekupčevalce

Otvoritveni slovesnosti in torej tudi tekmi Italija - Bolgarija je včeraj prisostvovalo 112.500 gledalcev. Zaradi velikega zanimanja so prekupčevalci prodajali vstopnice tudi po 100 dolarjev (približno 150 tisoč lir), za mesto, ki je veljalo le polovico.

Iznajdljivost v ZDA

NEW YORK — Med TV mrežami ZDA bo samo NBC oddajala nekaj nogometa, vendar z vmesnimi reklamnimi vložki. Američani latinskega izvora so se morali organizirati po svoje. Mnogi Italijani sledijo slikam manjše španske TV postaje, glas pa dodajo iz italijanskega radia.

Rummenigge vadil

Kapetan nemške reprezentance Karl-Heinz Rummenigge je včeraj redno treniral, vendar bo Beckenbauer le zadnji trenutek odločil, če ga bo poslal na igrišče že v prvi tekmi s Paragvajem.

Skupina C - predvidoma skromen začetek

Samo trening Francije?

Danes pozno ponoči bo Francija igrala s Kanado v okviru skupine C. Predvideva se lahek trening Platinija in tovarišev, ki spadajo med same favorite za končno zmago, medtem ko so Kanadčani dokaj skromni. Bistveno važnejše bo v tej skupini jutrišnje srečanje med Sovjetsko zvezo in Madžarsko.

Spored skupine C:

- Danes: Kanada - Francija
2. junija: Sovjetska zveza - Madžarska
5. junija: Francija - Sovjetska zveza
6. junija: Madžarska - Kanada
9. junija: Madžarska - Francija
Sovjetska zveza - Kanada

MONTERREY — SKUPINA F

Maroko razpoložen

Na normalni nadmorski višini vendar ob znatni vročini bo jutri v Monterreyu uvodno srečanje skupine F med Marokom in Poljsko. Maročani obetajo dober mundial po zaslugi razpoloženih strelcev.

Spored skupine F

2. junija: Maroko - Poljska
3. junija: Portugalska - Anglija
6. junija: Anglija - Maroko
7. junija: Poljska - Portugalska
11. junija: Anglija - Poljska
Portugalska - Maroko

naši bralci o mundialu

Kdo bo najboljši

GIORGIO GUSTINČIČ (bančni uslužbenec s Peska): »Mislim, da je Rossi vreden zaupanja in je bila zato izbira Bearzota, da ga vključi v seznam 22 mehiških igralcev, povsem točna. V italijanski reprezentanci je tudi veliko mladih, ki imajo možnost, da se uveljavijo; De Napoli in Di Gennaro, npr. Kot vselej bo tudi tokrat nastopilo več mladih talentov in upati je, da bo boj za lovoriko najboljšega čimbolj negotov. Ne smemo pa pozabiti na »stare« prve violine Maradono, Platinija in druge.«

MIRO DOUŠAK (uradnik iz Križa): »Če se moram izreči za enega

nogometaša, je to po mojem nedvomno Hateley. Med vsemi nedvomno izstopa bodisi zaradi svojih potencialnih možnosti kot tudi korektnosti, ki mu je vedno lastna. V letošnjem italijanskem prvenstvu ni, zaradi številnih poškodb, veliko nastopal, vselej pa je na igrišču naredil svojo dolžnost. Iz časopisov sem zasledil, da je Hateley v dobri formi in bo nedvomno pokazal, kaj zna.«

EDI GERGOLET (delavec iz Doberdoba): »Na Mundialu se bodo posebno izkazala vsa vzhodnoevropska moštva; njihov prepoved smo sicer že zaznali na tekmovanjih za evropske pokale. Te reprezentance predstavljajo za nas vse še neznanko, iz-

naši bralci o mundialu

med vseh, ki pa jih poznam le s televizjskih zaslonov, mi je bil najbolj všeč Getov, srednji napadalec Bolgarije.«

SAŠA STEPANOV (študent arhitekture iz Izole): »Prvenstvo v Mehiki je svetovno prvenstvo, se pravi, da se bodo tam zbrali najboljši nogometaši na svetu; teh pa ni malo. Osebnostni prepričan, da bo, v nasprotju z vsemi napovedmi, letošnje prvenstvo osvojila reprezentanca Nemčije. Na vseh dosedanjih prvenstvih jo je vselej pestila nesreča, torej je možno, da se ji bo sreča le nasmehnila. Rummenigge je najbolj reprezentativen igralec Nemčije in zato bi jaz kar njemu oddal svojo glasovnico.«

IGOR MILIČ (elektrikar iz Zgonika): »Kot na vseh dosedanjih prvenstvih, ki so se odvijala v Ameriki, bodo tudi tokrat ameriška moštva odigrala pomembno vlogo. Mnenja sem, da bo to mundial Brazilcev. Dobri igralcev v brazilski reprezentanci ne manjka, vrhu vsega pa je v tej ekipi več takih, ki imajo tehtne razloge za maščevanje. Falcao, Zico in Socrates so nastopali v Evropi s spremenljivo srečo in zato verjetno želijo pokazati pred svetovnim avditorijem svojo pravo moč. Najmanj sreče med vsemi je imel gotovo Socrates, zato mislim, da se bo tokrat dobro obnesel.«

SPORED PO TV

gorenje

z vami pri sprejemanju

MUNDIALA 86

Danes

- 12.30 Italija - Bolgarija (p) KP
20.00 Brazilija - Španija Rail, KP, LJ
24.00 Francija - Kanada Rai2, KP

Jutri

- 12.30 Brazilija - Španija (p) KP
20.00 Argentina - Koreja Rai2, KP
20.00 Sov. zveza - Madžarska KP, LJ
22.00 Sov. zveza - Madžarska (p) Rail
24.00 Poljska - Maroko Rai2, KP

Torek, 3.6.

- 12.30 Poljska - Maroko (p) KP
20.00 Mehika - Belgija Rail, KP, LJ
20.00 Alžirija - Sev. Irska KP, LJ2
22.00 Alžirija - Sev. Irska (p) Rai3
24.00 Portugalska - Anglija Rai2, KP, LJ

Sreda, 4.6.

- 12.30 Portugalska - Anglija (p) KP
20.00 ZR Nemčija - Urugvaj Rai2, KP, LJ
20.00 Paragvaj - Irak KP
22.00 Paragvaj - Irak (p) Rai3
24.00 Škotska - Danska Rail, KP, LJ

Trening tekma Dancev

Včeraj je danska reprezentanca odigrala medsebojno trening-tekmo. Zmagala je ekipa, v kateri so nastopali tudi Olsen, Laudrup, Berggreen in Elkjaer, 3:2.

13. nogometno SP v Mehiki

FIFA se brani zunanjih pritiskov

Boj proti grobi igri

Letošnje leto pomeni tudi stoletnico prvih mednarodnih nogometnih organizacij in ob tej priliki, ki vsekakor ni in ne bo imela posebnega odziva, je FIFA razglasila letošnje leto za leto sodnika. V tem okviru je predsednik FIFA Havelange izrazil nekaj misli o vlogi sodnika in o socialni vlogi nogometa sploh.

Havelange je opozoril, da postajajo velika športna tekmovanja vse bolj vezana na še večje finančne interese, kar čisto kvari cilje zaradi katerih se ta tekmovanja prireajo. Vezanost na finančne interese masovno vključuje tudi sredstva javnega obveščanja, ki se dokaj redno opredeljujejo za enega

ali drugega in s svojim poročanjem očitno pogojujejo javno mnenje, podzavestno pa tudi nogometne sodnike.

Pojavi grobe igre so po mnenju Havelangeja samo posledica krčevite obrambe določenih privilegijev in naložba sodnikov je, da branijo igralce, ki se športno držijo "fair playa" pred tistimi, ki skušajo s silo uveljaviti svoje koristi. Havelange je tudi poudaril, da se je boj proti grobi igri in sploh proti pojavom huliganstva začel veliko prej kot so na tako potrebo opozorili tračni dogodki.

Izjave Havelangeja so vsekakor načelne. Sam predsednik se zaveda, da je to prvenstvo najbolj komercializirano od vseh prej in da so veliki ekonomski interesi močno prisotni. Kdo bo torej močnejši: vest sodnikov ali vpliv ustvarjalcev javnega mnenja?

saša rudolf iz mehike za naše bralce

Mehika, država treh kultur

Sredi naglušnega ropota in dušljivega smoga je v Ciudad Mexico zelena oaza, trg, ki ga na eni strani zapira moderna zgradba mehiškega zunanega ministrstva, na drugi tipična španska cerkev iz 16. stoletja. V sredini pa so ostanki azteških piramid Tlatelolco. Tu je trg treh kultur, simbol mešane in mestiške krvi. Nasproti cerkve je spomenik z vzdano ploščo, na kateri je napisano: "13. avgusta 1521 je Tlatelolco, ki ga je junaško branil zadnji azteški cesar Cuauhtemoc osvojil Hernan Cortes. Tu ni bil ne triumf ne poraz, pač pa boleče rojstvo mestiškega ljudstva, ki sestavlja današnjo Mehiko".

Bolečina ob rojevanju nove rase tudi po 460 letih od konkviste še ni

odnehala. Cortesov triumf se ni popolnoma prepletel s porazom Cuauhtemoca, saj se še vedno čutijo posledice krvavega boja na Tlatelolcu: 90 odstotkov Mehikancev je mešane krvi in so torej prav toliko Cortesovi kot Cuauhtemocovi sinovi, ker niso ne Španci ne Indios, pač pa so mestici, čeprav svoje krvne mešanosti ne poudarjajo. Ne samo ljudje, vse v Mehiki govori o mešanici, ker je tudi celotna arhitektura eno samo premešavanje modernega in starinskega, sedanega in preteklega, azteškega in španskega, zahodnjakega in vzhodnjakega.

Ta dvojnost je očitna tudi v značaju, ki je v marsičem povsem drugačen od značaja drugih narodov, evropejcev, azijscev pa tudi od starih prebivalcev Latinske Amerike, kjer se je kri Indijcev v stoletjih pomešala s krvjo evropskih zavojevalcev in afriških sužnjev. V Mehiki ni bilo črnskega pritoka. Mehikanec je ponosen, predvsem na svojo čast; pripravljen je

tudi trdo delati, vendar raje sanjari o brezdelju; je sentimentalni, vročkrven, lahko pa postane tudi brutalen in napadalen; je izredno domiselni in iznajdljiv, vendar ga je skoraj nemogoče organizirati, ker nima nobenega smisla za načrtovanje. Morda je prav to glavni razlog, da dežela, ki razpolaga z izrednimi rudnimi bogastvi, živi kot ubožna, nerazvita država.

Mundial je priložnost za ovrednotenje narodne zavesti, obenem pa tudi turizma, ki z dolivom trdne valute lahko pripomore pri reševanju gospodarskih problemov. Zato je ob svetovnem prvenstvu na ustitih domačinov kar najpogostejše beseda "desvelo", ki pomeni pričakovanje, pa tudi nespečnost. Pričakovanje prvega natopa domače reprezentance proti Španiji, nespečnost ljubimca, ki drgeta v pričakovanju razpleta mundiala, saj je večina Mehikancev zaljubljena do ušes v najatraktivnejšo igro na svetu, v nogomet.

... poroča

Teroristi iz ZDA

S. ANTONIO (Texas) — Policija ZDA naj bi aretirala dva bivša vojaka, ki sta se pripravljala na nezakonit prevoz v Mehiko 16 peklenskih strojev, katere naj bi razstrelili ob priliki mundiala v raznih mehiških krajih. Ameriška vojska sta svoj čas pripadala posebnim silam za tajne operacije.

Težko sožitje v Toluca

TOLUCA — Bolgarija, Belgija in Urugvaj prebivajo v istem hotelu. Zaradi večkratnih nalivov ostajajo igralci v svojih sobah, nad Urugvajci, ki so posebno glasni, pa se ostali delegaciji pritožujeta. V hotelu so poleg tega namestili še razstavo mehiške obrti kar večja prisotnost radovednejšev.

Irci v borbi z vročino

GUADALAJARA — Huda vročina preko 35 stopinj dela težave Ircem, ki dnevno popijejo kakih 8 litrov vode na glavo.

Tarifa za taksi in razgovor

CIUDAD MEXICO — Tujcem vozniški taksijev navadno zaračunajo višjo ceno. Ker se pogovor med vožnjo vrtili okoli nogometa, je v višjo ceno verjetno vključen tudi razgovor.

Živahna diskusija

Trener Franz Beckenbauer in vratar ZRN Harald Schumacher med živahno diskusijo med treningom v Queretaru

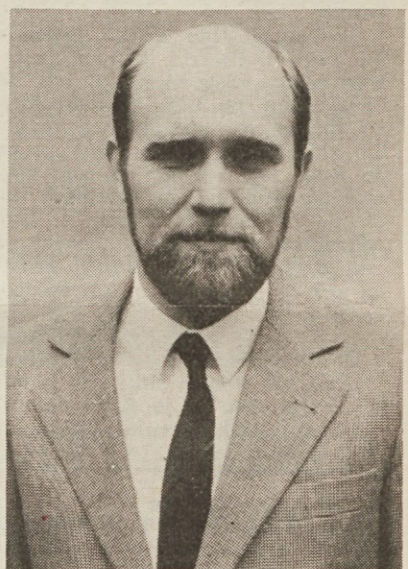
Mnenje zdravnika Renata Štoklja Vplivi nadmorske višine na storilnost nogometašev

Tehnična vodstva udeleženk letošnjega mundiala niso zaskrbljena le zaradi tehničnih in taktičnih variant ali pripravljenosti in formi nasprotnikov. Primarna skrb vseh selektorjev, trenerjev in zdravniških timov, ki spremljajo posamezne reprezentance, so negativni vplivi izrazite nadmorske višine na storilnost nogometašev. O tem so ljudje veliko brali in slišali že pred kakim mesecem in to bo bržkone eden glavnih argumentov nogometnih privrženec na letošnjem mundialu. To bo tudi prav prišlo kot opravičilo v primeru slabih dosežkov in kot samohvala izbranih metod treninga in zdravniške oskrbe v primeru dobrih rezultatov.

Kakorkoli že, o tem se premnogo sliši, verjetno pa le vsi ne vedo, zakaj pravzaprav gre, oziroma, kakšne so tiste fiziološke in funkcionalne spremembe, ki negativno vplivajo na fizično aktivnost in zaradi česa pride do tega. O tem nam je nekaj več povedal dr. Renato Štokelj, ki ga v domačih športnih krogih (predvsem košarkarskih) prav vsi dobro poznajo.

"Na teh višinah (od 2000 do 3000 m) je koncentracija kisika nespremenjena. Spremeni se pritisk zraka, ob tem pa pade pritisk kisika. Znižani pritisk kisika privede človeški organizem do tega, da je njegova sposobnost preskrbe kisika znatno manjša kot v normalnih razmerah. Posameznik preseže mnogo prej mejo kisikovega dolga, ker se oslabijo aerobni metabolični procesi (prav zaradi pomanjkanja kisika)."

"Eden od razlogov, zaradi katerega so reprezentance v Mehiko dopotovale mnogo prej, je tudi aklimatizacija. Da se organizem usposobi za normalno delovanje, je treba povečati število rdečih krvničk, ki dovajajo kisik v celice človeškega telesa. V tem dvotedenskem obdobju je bila primarna skrb vseh zdravniških ekip, da čim boljše usposobijo svoje nogometaše za napore, na katere niso vajeni, ker navadno živijo in delujejo na mnogo nižjih

legah. To dosežejo s pomočjo ustreznega treninga s poudarkom na razvoju vzdržljivosti, z ustreznim prehrano, predvsem pa s pomočjo znanstvenega preučevanja in raziskovanja."

"Italija je v to vložila veliko sredstev. Italijanske nogometaše v Mehiki spremlja odlična zdravniška ekipa, ki ji načeljuje prof. Vecchiet. On je preučevanje v tej smeri začel že pred leti in mislim, da so Italijani geleda tega v rahli prednosti nad ostalimi. Tudi tehnično vodstvo ekipe zelo zaupa svojim strokovnjakom, tako da bodo rezultati Italije na mundialu res sad sodelovanja na tej ravni. Italijanski znanstveniki in zdravniki so na tem mnogo delali, opirajo se na izkušnje iz leta 1970 (SP v Mehiki), na raziskave v zadnjem obdobju, poleg tega pa razpolagajo s podatki o stanju Francesca Moserja, ko je v Mehiki dosegel svetovni rekord v enourni vožnji. Da je to sodelovanje res tesno, potrjuje tudi dejstvo, da je prof. Vecchiet svetoval Bearzotu vključitev Galderisija v moštvo, prav zaradi fizičnih značilnosti tega nogometaša."

IGOR CANCIANI

...in najmlajši ...in najmlajši

Danes zaključujemo z objavo pogovorov z našimi najmlajšimi, ki so se udeležili polfinala nogometnega turnirja ZŠSDI na igrišču v Trebbah in s katerimi smo pokramljali o mundialu.

Igor Gregori (3. razred — Ul. sv. Frančiška): »Rad bi gledal čimveč tekem s svetovnega prvenstva, ne vem pa, če se bo s tem strinjala mamica. Italija bo zmagala prvenstvo, čeprav ne bo igral najboljši igralec na svetu: De Falco.«

Alen Sardoč (1. razred — Šempolaj): »Kdo bo zmagal na prvenstvu? Mi, seveda. Kar pa se tiče Italije, mislim, da ne bodo šli tako strašno daleč. Rossi, čeprav ga nihče, razen Bearzota, ne

mara, bo ponovno strah in trepet vrtarjev na SP.«

Ivan Kuk (3. razred — Šempolaj): »Zelo rad gledam nogomet po televiziji, škoda le, da se pri nas gleda le tekme kjer igra Milan; oče namreč navija za Milan. Vendar tudi igram rad nogomet — povsod in vedno.«

Igor Rollič (3. razred — Ul. Fianona): »Pred pričetkom prvenstva sem si nabavil album, poznam zato vse nogometaše in ne vidim ure, da se bo šlo zares. Ne vem, kdo bo zmagal na prvenstvu, vem le, kdo ga ne bo: Mehika. Platini bo tudi tokrat najboljši igralec.«

Albert Rebula (2. razred — Šempolaj): »Meni ni všeč gledati nogometa po televiziji, veliko raje ga sam igram. Italija bo tokrat ponovno zmagala, Maradona pa bo najboljši strelec prvenstva.«

Denis Stefani (4. razred — Ul. Fianona): »Nogomet mi je sicer všeč, ne pa posebno norim za to prvenstvo. Mogoče pa bi, ko bi v Mehiki stopil na igrišče tudi De Falco...«

Marko Metlika (3. razred — Bazovica): »Rad bi gledal vse tekme, ne vem pa, če bom za to dobil dovoljenje. Tudi jaz bi rad postal prvak in se sam udeležil SP. Joj, kako bi bilo lepo!«

Frančišek Tavčar (3. razred — Ul. Fianona): »Tekem ne gledam nikoli, ker se oče s tem ne "strinja". Mogoče pa bo tokrat bolj popustljiv, saj je pouka že itak konec. Najboljši igralec je tudi po mojem mnenju Platini.«

Dejan Šemec (1. razred — Šempolaj): »Ne vem, če bom lahko gledal tekme, po televiziji pa nisem dosedaj izgubil niti ene (tiste, ki so se seveda daprilele ob 20.30). Najboljše ekipe? Italija in Juve.«

Reprezentance na SP

Skupina E

ZAHODNA NEMČIJA

VRATARJI : 1 Schumacher, 12 Stein, 22 Immel. BRANILCI : 2 Briegel, 3 Brehme, 4 Förster, 5 Herget, 6 Eder, 14 Berthold, 15 Augenthaler, 17 Jakobs. VEZNI IGRALCI : 8 Matthaeus, 10 Magath, 13 Allgöwer, 16 Thon, 18 Rahn, 21 Rolff. NAPADALCI : 7 Littbarski, 9 Völler, 11 Rummenigge, 19 Allofs, 20 Höness.

URUGVAJ

VRATARJI : 1 Rodriguez, 12 Alvez, 22 Otero. BRANILCI : 2 Gutierrez, 3 Acevedo, 4 Diogo, 6 Batista, 13 Vega, 14 Pereyra, 15 Rivero. VEZNI IGRALCI : 5 Bossio, 8 Barrios, 10 Francescoli, 11 Santin, 16 Saralegui, 17 Zalazar.

NAPADALCI : 7 Alzamendi, 9 Da Silva, 18 Paz, 19 Ramos, 20 Aguilera, 21 Cabrera.

ŠKOTSKA

VRATARJI : 1 Leighton, 12 Goram, 22 Rough. BRANILCI : 2 Gough, 3 Malpas, 5 McLeish, 6 Miller, 13 Nicol, 14 Narey, 15 Albiston. VEZNI IGRALCI : 4 Souness, 7 Strachan, 8 Aitken, 9 Bannan, 10 Bett, 11 McStay. NAPADALCI : 16 McAvennie, 17 Archibald, 18 Sharp, 19 Nicholas, 20 Sturrock, 21 Cooper.

DANSKA

VRATARJI : 1 Rasmussen, 16 Qvist, 22 Hoeg. BRANILCI : 2 Sivebaek, 3 Busk, 4 M. Olsen, 5 I. Nielsen, 17 K. Nielsen, 20 Bartram, 21 Andersen.

VEZNI IGRALCI : 6 Lerby, 7 Moelby, 8 J. Olsen, 9 Berggreen, 12 Bertelsen, 13 Frimann, 14 Simonsen, 15 Arnesen. NAPADALCI : 10 Elkjar, 11 Laudrup, 18 Christensen, 19 Eriksen.

Skupina F

POLJSKA

VRATARJI : 1 Mlynarczyk, 12 Kazimierski, 19 Wandzik. BRANILCI : 2 Przybys, 3 Zmuda, 4 Ostrowski, 5 Wojcicki, 10 Majewski, 14 Kubicki, 18 Pawlak. VEZNI IGRALCI : 6 Matysik, 7 Tarasiewicz, 8 Urban, 9 Karas, 13 Komornicki, 15 Buncol, 20 Boniek. NAPADALCI : 11 Smolarek, 16 Palasz, 17 Zgutczyński, 21 Dziekanowski, 22 Furtok.

Reprezentance na SP

ANGLIJA

VRATARJI : 1 Shilton, 13 Woods, 22 Bailey. BRANILCI : 2 Stevens, 3 Sanson, 5 Martin, 6 Butcher, 12 Anderson, 14 Fenwick, 15 Stevens. VEZNI IGRALCI : 4 Hoddle, 7 Robson, 8 Wilkins, 16 Reid, 17 Steven, 18 Hodze. NAPADALCI : 9 Duff, 10 Lineker, 11 Waddle, 19 Barnes, 20 Beardsley, 21 Dixon.

PORTUGALSKA

VRATARJI : 1 Bento, 12 Martins, 22 Damas. BRANILCI : 2 Joao Pinto, 5 A. Magalhaes, 8 Frederico, 11 Bandeirinha, 13 Morato, 15 Oliveira, 16 Antonio, 18 Sobrinho, 20 Inacio. VEZNI IGRALCI : 3 Sousa, 4 Ribeiro, 6 Carlos Manuel, 7 Pacheco, 10 Futre, 14 J. Magalhaes, 21 André. NAPADALCI : 9 Gomes, 17 Diamantino, 19 Aguas.

MAROKO

VRATARJI : 1 Zaki, 12 Hmeid, 22 Moudani. BRANILCI : 2 Khalifa, 3 Lamriss, 4 El Biyas, 5 Bouyahiaoui, 14 Oudani, 19 Jilal, 20 Bida. VEZNI IGRALCI : 6 Dolmy, 7 Hadaoui, 10 Timoumi, 15 El Haddoui, 17 Khairi, 18 Sahil. NAPADALCI : 8 Bouderbala, 9 Krimau, 11 Merry, 13 Rhiani, 16 Amallah, 21 Soulaïmani.

Naročnina: mesečna 12.000 lir - celoletna 140.000 lir, v SFRJ številka 70 - din, naročnina za zasebne mesečno 350 - din, letno 3.500,-, za organizacije in podjetja mesečno 500.-, letno nedeljski 1.200.- din.

Poštni tekoči račun za Italijo
Založništvo tržaškega tiska, Trst 13512348

Za SFRJ - žiro račun 50101-603-45361
ADIT - DZS 61000 Ljubljana
Kardeljeva 8/II. nad. - telefon 223023

Oglas - Ob delavnih trgovski 1 modul (šir. 1 st. viš. 23 mm) 50.000 lir. Finančni in legalni oglasi 3.350 lir za mm višine v širini enega stolpca. Mali oglasi 650 lir beseda. Ob praznikih povišek 20%, IVA 18%. Osmrtne, zahvale in sožalja po formatu. Oglasi iz dežele Furlanije-Julijske krajine se naročajo pri oglašnem oddelku PUBLIST - Trst, Ul. Montecchi 6 - tel. 775275, tix 460270 EST I, iz vseh, drugih dežel v Italiji pri podružnicah SPI.

primorski

dnevnik

1. junija 1986

TRST - Ul. Montecchi 6 - PP 559
Tel. (040) 764832 (4 linije) - Tlx 460270
GORICA - Drevored 24 maggio 1
Tel. (0481) 83382 - 85723
CEDAD - Stretto De Rubels 20
Tel. (0432) 731190

Odgovorni urednik **Bogumil Samsa**

Izdaja
in tiska

ZTT
Trst

Clan italijanske
zveze časopisnih
založnikov FIEG

»Giro« pred dolomitsko etapo

Bontempi kralj šprinta

BASSANO (Vicenza) — Guido Bontempi ni zamudil zadnje priložnosti, ki se je ponujala šprinterjem. Že petič v letošnjem »giru« je na cilju v nezadržnem naletu prehitel vso glavnino. Kot je bilo pričakovati, ni bila etapa zanimiva, saj so vsi štedili z močmi za današnjo dolomitsko etapo s štirimi velikimi gorskimi nagradami, a tudi dolgim spustom pred ciljem. Na dlani je, da so Visentinijeve možnosti, da zmaga »giro«, čedalje večje.

VRSTNI RED 20. ETAPE

1. Bontempi (It.), ki je 179 km prevozil v 4.26'50" s povprečno hitrostjo 40 km na uro. 2. Rosola (It.), 3. Allocchio (It.), 4. Chesini (It.), 5. Vanderaerden (Bel.).

SKUPNI VRSTNI RED

1. Visentini, 2. Saronni po 1'02"; 3. Moser po 2'14";

Surer v smrtni nevarnosti

Pilot formule ena Marc Surer je v smrtni nevarnosti. Ponesrečil se je na rallyju v Hesseju (ZRN). Njegov sopilot švicarski rojak Wyder je bil pri priči mrtev.

Wilander izločen

Sovjet česnokov je na mednarodnem teniškem prvenstvu Francije izločil nosilca skupine 2 Šveda Wilanderja. Premagal ga je s 6:2, 6:3, 6:2.

Finale Teodora — Civ-Civ

Teodora iz Ravenna in Civ-Civ iz Modene sta finalistita italijanske ženske odbojkarske A lige. Polfinalni izidi: Nelsen - Teodora 2:3, 2001 Bari - Civ-Civ 0:3.

Triestina (ob 16.30) gostuje Catanzaro

Obleganje trdnjave z Juga

»Mundial« in skromne možnosti za napredovanje v A ligo precej zmanjšujeta zanimanje tržaških ljubiteljev nogometa za današnji nastop Triestine na Grezarju proti Catanzaru, prva od dveh zaporednih tekem pred domačimi gledalci, saj bo prihodnji teden v Trstu gostovala še Cesena.

Catanzaro se na vse kripke otepa izpada iz lige. Danes (pričetek ob 16.30) si nikakor ne sme privoščiti poraza. To pomeni, da čaka Triestino običajno obleganje trdnjave. Trener Ferrari ne bo mogel računati na diskvalificiranega Braghina, vsi ostali, vključno z Bistazzonijem, pa se počutijo dobro. Cilj Tržčanov ob dokaj ugodnem razporedu (v zadnjem kolu igrajo v Pescari) je četrto mesto. Le po končanem prvenstvu pa

bomo vedeli, ali gre le za platonično zadoščenje, ali pa bo ta uvrstitev ob penalizaciji Vicenze zadoščala za kvaliteten skok.

Udinese — Torino 3:3

V okviru poletnega turnirja sta v Vidmu Udinese in Torino igrala neodločeno. Strelci: Mariani (T) v 10., 52. in 60. min., Zanone v 43. min., Carnevale v 50. min. in Chierico v 62. min.

Don Boscu Pizzeria 2002

V finalu košarkarskega turnirja Pizzeria 2002 je ekipa organizatorja Don Bosco s 85:78 premagala Servolano. Za najboljšega igralca turnirja je bil imenovan Sandi Rauber (igral je za Servolano), najboljši strelec pa je bil Boris Vitez.

Rokomet: z odločilnim remijem

Cividin prvak

RIM — V zadnjem kolu italijanske rokometne A lige je tržaški Cividin Jaegermeister v Scafatiu igral neodločeno 23:23 in osmič osvojil naslov državnega prvaka. Odločilni zadenek je dosegel Bozzola 14" pred koncem, zatem pa je vratar Nimš ubranil sedemmetrovko. V primeru poraza bi bili morali Tržčani odigrati dodatno tekmo prav s Scafatiem.

SVETOVNI REKORD V VIŠINI

Kostadinova 208 cm!

SOFLJA — Bolgarka Štefka Kostadinova je z 208 cm izboljšala svetovni rekord v skoku v višino. Prejšnji rekord, 207 cm, je pripadal sami Kostadinovi in pa njeni sedaj diskvalificirani rojakinji Andonovi. Poznavalci pravijo, da je Kostadinova zmožna preskočiti bariero 210 cm.

Košarka: Tanjević zapuša Caserto

»Trenutno še ne morem dati nobene izjave«

Italijanski časopisi so te dni na široko pisali, da bo Tanjević najverjetneje prevzel možvo tržaškega Stefanela. Včeraj smo tudi prejeli agencijsko vest, da sta trener Tanjević in tehnični vodja Sartj uradno sporočila, da zapuščata društvo iz Caserte.

Po telefonu smo pozvali Bogdana Tanjevića v Caserto, ki nam je takole dejal: »Nekorektno bi bilo do Mobilgrigija pa tudi do morebitnega mojega novega društva, da bi dal kako izjavo. Vašim bralcem pa že sedaj zagotavljam, da bom povsem na razpolago za katerokoli pojasnilo ali intervju, komaj se bom odločil za novo društvo. Ponudb je več. Zopet se oproščam, toda trenutno vam zares ne morem kaj več povedati.« (bl)

Dirka tris

Zmagoviti stolpec dirke tris je 19 - 9 - 6. Pravilno ga je napovedalo 97 dobitnikov, vsak bo prejel 5.685.073 lir.

KOŠARKA: danes deželni finale mladincev

Tudi borovci in domovci

Danes bodo Borovi mladinci odigrali finalni del košarkarskega mladinskega prvenstva v Pordenonu. Nastopajoče ekipe, ki so zmagovalci mladinskih prvenstev iz Trsta (Bor), Vidma (San Vito al Tagliamento), Gorice (Dom) in Pordenona (Codroipese), se bodo potegovala za naslov pokrajinskega prvaka v kategoriji juniores. Ob 9.30 je na sporedu Dom - Codroipese, ob 11.30 pa Bor - San Vito al Tagliamento. Popoldne bo ob 17.00 finale za 3. mesto, ob 18.30 pa finale za 1. mesto. Borovci bi se morali potegovati za naslov, saj uvrščajo mnoge igralce, ki so letos standardno igrali v promocijski ligi. Dom pa je letos edina ekipa iz Gorice v tej kategoriji, tekmovala pa je v tržaškem prvenstvu, kjer je zasedla 7. mesto. Ostali dve ekipi sta pravi neznanki.

Izida srečanj med našima ekipama v pokrajinskem delu: Bor - Dom 104:60 (61:63).

BOROVCI STRELCI: Pregarc 251, Korošec 240, Pieri 211, Semen 201, Jogan 121, Perčić 98, Kovačič 94, Vecchiet 92, Smotlak 58, Volk 49, Pahor 40, Kralj 33, D. Kovačič 20, L. Lipopolis 5, Bajc 4, Vascotto 6.

DOMOVCI STRELCI: Orzan 326, Cor-si 244, Romano 198, Košuta 104, Kojancic 75, Battello 32, Čubrillo 15, Rinelli in Roner 2. (V. Jogan)

Primorski dnevnik - Il Piccolo

Danes bo ob 10.30 v Dolini prija-teljska nogometna tekma med ekipama Primorskega dnevnika in italijan-skega dnevnika Il Piccolo.

ODBOJKA

1. **MOŠKA DIVIZIJA:** Bor - Le Volpi 3:0 (15:11, 15:3, 15:5); 1. **ŽENSKA DIVIZIJA:** Oma Armes - Sokol 0:3 (6:15, 13:15, 13:15); Bor - Vivai Busà 3:0 (15:10, 15:5, 15:7); **UNDER 14 ŽENSKO:** Breg - DLFAC 2:1 (15:2, 11:15, 17:15).

Na nogometnem turnirju ZSSDI

Znani vsi finalisti

Nogometni turnir ZSSDI za osnovnošolce in nižjesrednješolce je pred sklepnim delom. Vsi finalisti so že znani, odločilni boji v vseh kategorijah pa bodo v sredo, 5. junija. Izidi po-finalnih srečanj v kategorijah cicibano v začetnikov so naslednji:

CICIBANI (Trebeče)

Šempolaj — Ul. Donadoni, Sv. Frančišek, Sv. Ivan 4:0 (2:0)

ŠEMPOLAJ: Švara, Carli, Sancin, Pavlin, Sardoč, Širca, Kok, Rebula, Semec, Kozma. **UL. DONADONI, SV. FRANČIŠEK, SV. IVAN:** M. Urdih, Rupini, Bandelj, Sancin, Pussini, Praselj, Lipovec, L. Urdih, Gregori, Balbi.

Bazovica — Sv. Ana, Škedenj (0:0)

3:2 po devetmetrovkah

BAZOVICA: Družina, Marc, Kočvar, Križmančič, Čufar, Ban, Metlika, Gregori. **SV. ANA, ŠKEDENJ:** A. Domio, Furlanič, F. Domio, Čok, Rolč, Brazzani, Debelis.

FINALE ZA 1. MESTO (5. junija): Šempolaj — Bazovica. **FINALE ZA 3.**

MESTO: Donadoni, Sv. Frančišek, Sv. Ivan — Sv. Ana, Škedenj.

ZAČETNIKI (Bazovica)

Boljunec, Dolina — Bazovica, Katina-ra (0:0) 4:2 po devetmetrovkah

BAZOVICA, KATINARA: Bellafontana, Gregori, Kralj, Grgič, Granzot-ta, Dolia, Čufar, Miot, Mahnič. **BO-LJUNEC, DOLINA:** Grizoni L., Zeriali, Kocjančič, Andreassi, Koren, Chermaz, I. Zeriali, P. Zeriali, Cah. Donadoni, Sv. Ivan, Sv. Frančišek — **Donadoni, Sv. Ivan, Sv. Frančišek — Prosek (1:1) 5:3 po devetmetrovkah**

STRELCA: Jurinčič (DSS) in Husu (Prosek). **DSS:** Jertič, Jurinčič, Gr-beč, Tence, Pussini, Foddai, Sosič, De Paolis. **PROSEK:** Černe, Gherbas-si, Doljak, Cingerla, Trampus, Husu, Emili, Ostrouska, Košuta.

FINALE ZA 1. MESTO (5. junija): Boljunec, Dolina — Donadoni, Sv. I-van, Sv. Frančišek. **FINALE ZA 3. MESTO:** Bazovica, Katinara — Prosek.

ROKOMET: meddeželni del mladinskih iger

Kosovel 4. v ostri konkurenci

V petek so se iz kraja San Benedetto del Tronto vrnili rokometarji open-ske srednje šole Kosovel, ki so se v tem italijanskem obmorskem letovišču pomerili v meddeželnem finalu v okvi-ru mladinskih iger. Naši dijaki so na turnirju, ki se ga je udeležilo pet de-želnih prvakov, osvojili četrto mesto in se tako niso uvrstili v državni fi-nale. Tega pa ni od njih tudi nihče pričakoval, saj je predstavljala za na-šo ekipo že osvojitve deželnega naslo-va izreden uspeh. Poudariti moramo, da sestavljajo našo ekipo samo roko-metaši in da so torej njihovi uspehi sad izključno šolskega dela. Na tem meddeželnem finalu je bil Kosovel e-dlina resnično »šolska« ekipa. Da bo podatek o izredno ostri konkurenci jasnejši, naj omenimo, da sestavljajo ekipo deželnega prvaka iz Emilije, ki je tudi glavni favorit za državni na-slov, igralci društva Mordana Pallama-no iz Imole, ki ima kar 16 mladins-kih ekip in se lahko ponaša s tem, da je tako lani kot letos osvojila vse državne naslove v mladinskih katego-rijah.

Izidi meddeželnega finala: Kosovel - Emilija 12:32, Kosovel - Poadižje 17:19, Kosovel - Veneto 30:37, Kosovel - Marke 27:22.

Lestvica: Emilija 8, Poadižje in Ve-eto 4, Kosovel in Marke 2.

Za Kosovel so nastopili naslednji di-jaki (v oklepaju je število golov, ki so jih dosegli v vsaki tekmi): Marko Antoni (0, 1, 0, 1), Janez Berdon (3, 5, 4, 2), Damjan Crisani (2, 1, 1, 5), David Kralj, Dimitrij Križman (0, 0, 1, 0), Igor Marc (0, 1, 5, 4), Andrej Maver, Kristjan Mesar (0, 0, 1, 1), Martin Mesar, Gregor Peric, Alberto

Prelec (7, 7, 16, 14), Marjan Renčelj (0, 2, 2, 0), Marko Škabar, David Taučer. (Inka)

LETOS NAMENJEN MLADINCEM

Danes turnir Krasa

Danes bo ob priliki razstave vin že tradicionalni rokometni turnir Krasa. Poleg domačinov bodo nastopile eki-pe Interja iz Nabrežine, Cividina ter Jadrana iz Kozine. Turnir bo letos namenjen mladinskim ekipam.

SPORED

10.00 Cividin - Kras Trimac; 11.00 Jadran Kozina - Inter Nabrežina; 14.30 finale za 3. mesto; 15.30 finale za 1. mesto. Tekme bodo v zgornjo kulturnošportnem centru. Nagrajeva-nje na razstavišču.

P. Devetak edini nepremağan

Zadnje kolo prvega dela prvenstva je obiskal nekaj in našim balinarjem povzročil nekaj težav.

Največja senzacija je tudi tokrat domači predstavnik Poldo Devetak, ki je doslej vedno nastopil med posamez-niki in je trenutno še edini neprema-gan balinar letošnje izvedbe prven-stva. Gajeva dvojica Lino Palčič in Silvan Grgič je tokrat igrala v veli-kem slogu, saj ni nasprotniku prepu-stila niti točke in vrhovcema ni pre-stalo drugega, kot da športno prizna-ta poraz. Po izenačenem boju pa je odločilno točko osvojila še domača dvo-jica, ki je v izenačenem boju zmagala srečanje z 11:8.

V Bazovici je Zarja tesno premaga-la Polet, ki je edino točko osvojil z dvojicami. Zaradi naliva pa so enojko odigrali v četrtek. Domačin Franco Forza je gladko premagal Silvestra Sosiča.

V Zgoniku pa so si stali nasproti so-

sedi Krasa in Kraškega doma. Naj-prej je nezadržna domača četverka (bila je to njena četrta zaporedna zmaga) v rekordnih štirih lučajih pu-stila repenske sovratnike na ničli. Nekaj podobnega, a v korist gostov, se je pripetilo med dvojicami, kjer sta Repenca gladko pregazila Kraševca, katerih se je tokrat držala res velika smola, saj sta »prodala« kar štiri toč-ke. V izredno pomembnem srečanju, ki utegne biti odločilnega pomena za Krasovo ekipo, je po dveh prekinitvah zaradi dežja domači predstavnik v petek le ugnal Egona Škrka (Kraški dom)

Izidi 7. kola (počival je Sokol): Zar-ja - Polet 2:1 (11:3, 9:11, 11:8); Da-nica - Gaja 2:1 (11:7, 0:11, 11:8); Kras - Kraški dom 2:1 (11:8, 1:11, 11:0).

Lestvica: Sokol 12 točk, Kras 11, Zar-ja 9, Gaja, Kraški dom in Danica 8, Polet 7.

obvestila

JADRALNI KLUB ČUPA

priraja v Sesslanu tedenske tečaje na jadranih deskah, ki se bodo vrstili od 30. junija dalje in 10-dnevni tečaj jadrnanja za mladino do 14 let, ki se bo začel 23. junija. Informacije in vpisovanja do 15. junija na društvenem sedežu v sesslanskem zalivu ob sobo-tah in nedeljah od 14. do 18. ure.

JK ČUPA

vabi vse člane, na 2. REGATO ZA DRUŠTVENO PRVENSTVO V RAZ-REDU KAJUTNIH JADRNIC. Regata bo 15. junija in se bo odvijala v okvi-ru regate Rosa dei venti v organiza-ciji SNL. Udeleženci morajo imeti iz-kaznično FIV. Prijave pri članu Darku Malalanu do 5. t.m. (tel. 211-465).

TPK SIRENA

vabi na jadrnalne tečaje v razredu op-timist. V poštev pridejo letniki od 1974 do 1978. Spored tečajev:

1. tečaj od 30.6. do 6.1.; 2. tečaj od 7.7. do 13.7.; 3. tečaj od 14.7. do 20.7.; 4. tečaj od 21.7. do 27.7. Vpisovanje poteka na sedežu društva vsak dan (razen ob torkih, nedeljah in prazni-kih) od 18. do 20. ure.

ŠZ GAJA

priraja za mladino iz osnovnih, sred-njih in višjih šol teniški tečaj, ki se bo pričel v torek, 3. junija. Vpisova-nje bo istega dne ob 19. uri na teni-ških igriščih. Tečaj obsega 10 lekcij in ga bo vodil prof. Boris Košuta. Prav tako 3. junija bo tudi pričetek in vpisovanje za tečaj za odrasle.

ODBOR JK ČUPA

vabi člane, da se udeležijo nočne re-gate za kajutne jadrnice v petek, 6. junija, ki jo organizirata društvi TPK Sirena iz Barkovlj in JK Mornar iz Pulja. Start ob 19. uri. Regatna pro-ga: Trst - Brioni. Vpis na sedežu TPK Sirena v Barkovljah do 4. junija.

Danes konjske dirke
na hipodromu Montebello

preživite razburljivo popoldne

od 16. ure dalje

Vzela sta se

DAVID MUČIČ in

MARTA KOREN

Čestita jima OK Val